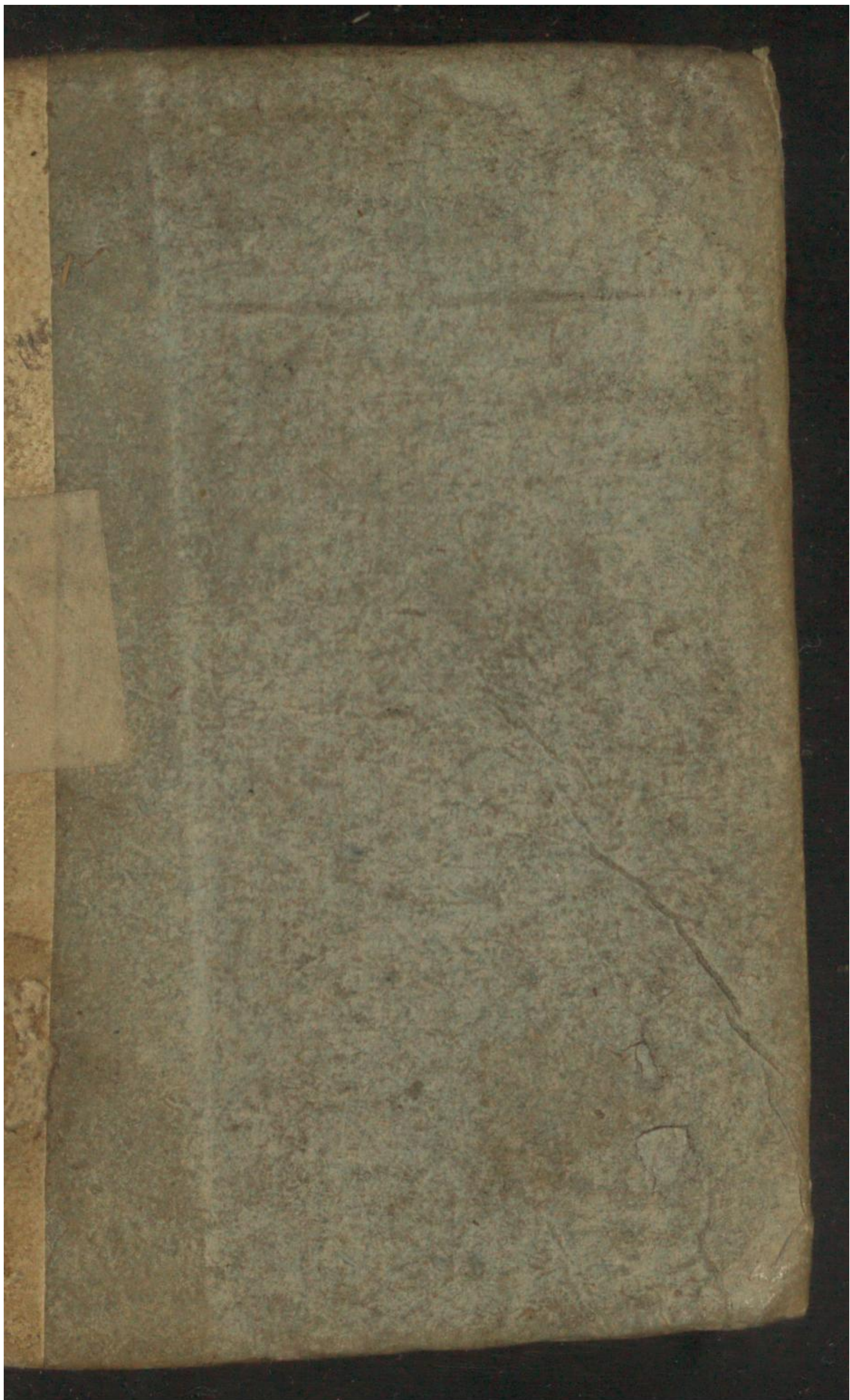
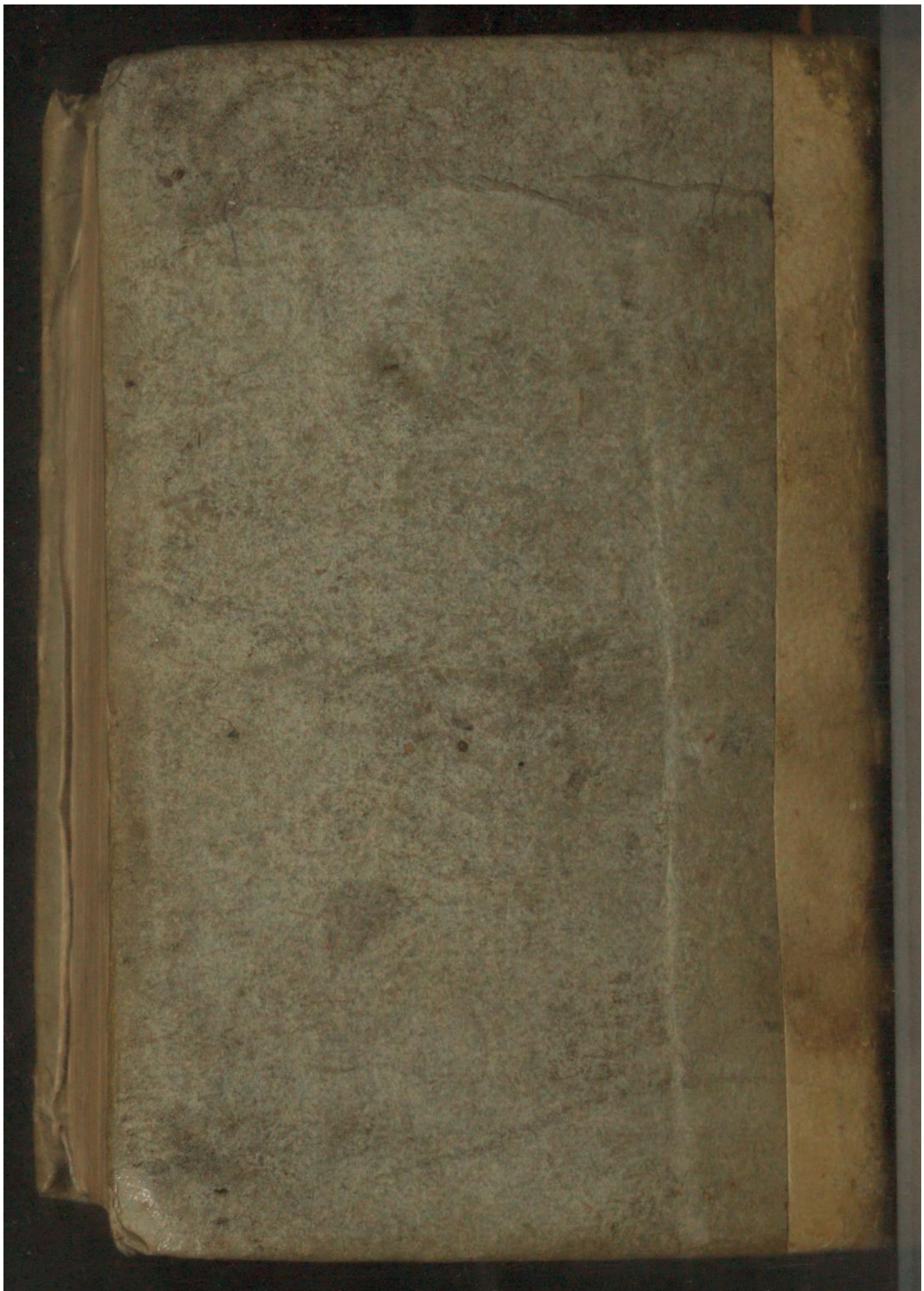

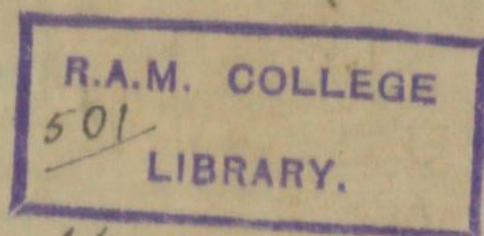

GALEN &
ROCHEO.

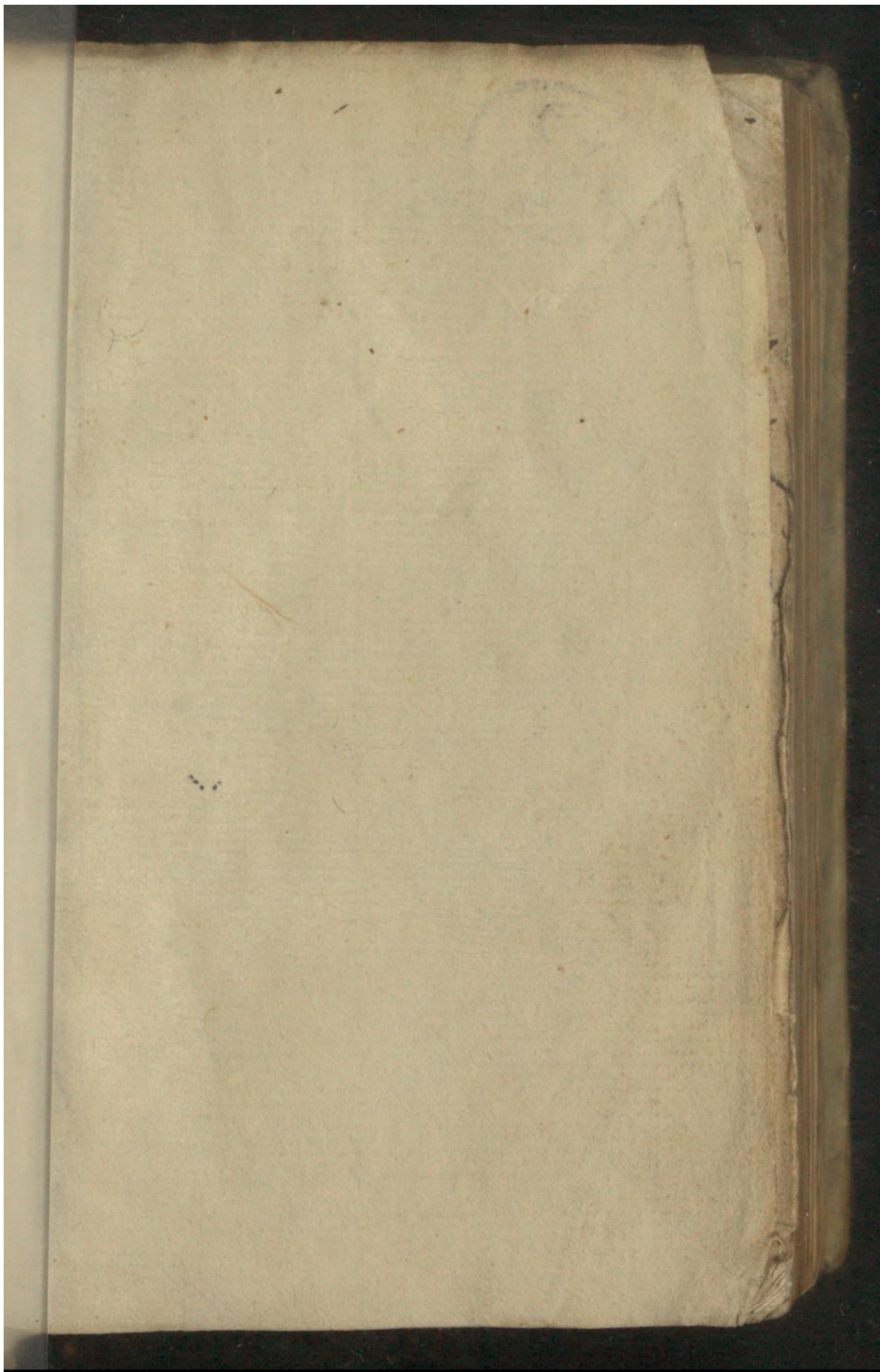

R.A.M. COLLEGE
501
LIBRARY.

4/1

De Ratione Curandi

By Galenus &c.

CL. GALENI PERGAMENI DE RATIONE CVRANDI AD GLAVCONEM LIBRI II.

MARTINO Acakia Catalaunensi Doct. medico interprete,

COMMENTARII EIVSDEM in eosdem libros.

Lugduni, apud Godefridum & Marcellum Beringos, fratres,

M. D. XLV.

MARTINVS ACAKIA LECTORI.

*

EDICINA *scientiarũ omnium nobilißima, antiquißimáque, magna caligine sepulta, ac obruta, iã studiosorum quorundam diligẽtia, & industria enitescit. Numerosißima enim studentium pars, hanc artem ad quæstum trahere nolens, temporis compẽdia sequi maluit, quàm longiori tempore artis pulchritudinẽ quærere. Itaq; à primis disciplinis, malè etiam intellectis, protinus, non ad artis medicæ principia, sed ad finem trãsit. Artem enim prius exercere, quàm intelligere uoluit alieno periculo. Auicẽnam igitur medicæ artis principem fecit, primásq; illi tribuit: Hippocratem uerò ac Galenum, duo medicinæ lumina, magno artis dispẽdio, è medicorum theatro explosit: Illum, quòd cõtractè, preßéq;, proindéq; obscure: hũc uerò, quòd late, sed confuse rem medicam tractaße diceretur: Auicennam uerò, quòd artem, ut autumat, & breuiter, & luculente tradidißet, sequi maluit: quem tamen constat chaos quoddam, ac indigestam molem potius quàm ordinatam doctrinam condidiße. O-*

mnia

mnia enim cum omnibus, sine ordine, sine uia ac ratione miscuit: uastúmq; opus effecit, infinitis propemodum erroribus refertum, humano generi perniciosissimis. Quot enim hominum milia una Auicennæ, aliorúmque Arabum de sanguinis missione ex opposito latere in pleuritide, alisque internis corporis inflammationibus opinio iugulauit? hoc tamen Auicennæ sectatores intelligere non possunt, adeo huic opinioni inueterata Arabis autoritas ceruicosos istos ac marmoreos addixit. Exprimi enim non potest, quàm cæcæ confidentiæ, quàm perditæ audaciæ eiusmodi homines hãc artem fœdent, literarũ omnium prorsus expertes. Nullos enim non suscipiunt curandos, inani pollicitatione miserè uulgo imponentes: omnésque tam qui curari possunt morbosos, quàm qui curationem nõ admittũt, ex æquo (nisi quos fata seruant) enecant. Quisquis igitur ad hanc disciplinam studium suum collocaturus est, educatum ac uersatum in liberalibus ac bonis disciplinis esse oportet. Deinde optimos præceptores uel audiat, si fieri omnino potest, uel certe legat. Itaque Galenum, medicorum solum huius artis præcepta facilè, luculentè, ac absolutè docentem, imitandum esse suadeo, non autem Arabum doctrinam obscuram, mutilam ac mãcam, erroribúsque scatentem. Longè enim plus commodi uel ex hac Galeni ad Glauconem curandi ratione, quàm ex uniuersa Arabum do-

ctrina te aſsecuturum, ſi quidem diligenter hãc euolueris, ac intellexeris, confidenter adfirmo. Quam nos è Græco in Latinũ uertimus, ac enarrauimus, quàm potuimus diligentiſsimè: ſed quàm feliciter id aſsecuti ſimus, tuum eſto iudicium. Quod ſi tibi boni conſultum eſse intellexero, quas meditor lucubrationes reliquas, in uſum tuum edam. Vale.

5

CL. GALENI

PERGAMENI DE RATIONE CV-RANDI AD GLAVCONEM LIBRI II.

*

MARTINO ACAKIA INTERPRETE ET COMMENTA-TORE.

*

VOD non communem solùm omnium hominũ naturam, ô Glauco, sed & cuiusq; propriam, nosse medicus debeat, & ab Hippocrate olim rectè traditum est, & à nobis in ipsis artis operibus, ut nosti, studiosè obseruatum. Fieri tamẽ nõ potest, ut propria cuiusq;, perinde atq; cõmunis, scribatur: sed opposito se habent ordine scripta & opera: cũ in alijs plerisq;,

tum maxime in his quæ nunc docere statuimus.

NATVRAM *tum ingenitam, tum ascititiam temperiem uocare solent: nostræ enim generationis initio, ex utriusq;, maris & fœminæ genitura, crasin, id est temperamentum nanciscimur, quam nos proprie naturam à nascendo dicimus: quemadmodum Græci eandem* φύσιν, ἀπὸ τοῦ φύειν *appellant. hæc si mutata sit, seu in melius, seu deterius, citra tamẽ actionũ offensionem, ascititia dici poterit. Quòd si tantus ab æqualitate sit mutationis recessus, ut corporis functiones lædantur, eã neq; simpliciter naturã, neq; aduẽtitiã, sed morbũ dicemus. Cõmunis itaq; omniũ hominũ natura est, quæ intra certos limites calidi & frigidi, humidi & sicci cohibetur: quos ultra citraq; nequit cõsistere. Neq; enim quamlibet frigida, calida, humida, aut sicca esse potest, sed intra certos elementorũ fines, ut dixi, coërcita, si modo duratura est, ad quorum mediocritatem, quo propius accesserit, eo temperatior euadet: contrà intemperatior, quò longius abscesserit. Cum igitur in hominis mistura, elementa nunc propius ad æqualitatem accedant, nunc uero longius recedãt, sitq; aliud alio potentius, fit ut non una sit hominis natura, sed quot modis ea contemperantur, totidem naturas esse oporteat. Atqui in mistione calor frigiditatem, aut frigiditas calorem, & siccitas humiditatẽ,*

aut hu

aut humiditas ſiccitatẽ, aliquando uero duo ex his altera duo ſuperant: nõnunquam omnia pro pius ad æqualitatem accedunt. Nouem igitur e runt hominis naturæ: ſimplices quatuor: calida, frigida, humida & ſicca: totidem ex his compoſitæ: calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca, & præter has una tẽperata. Illarũ porrò quæq; cõmunis eſt, ſed minus quàm quæ totã naturæ ambit latitudinẽ. Tẽperata uerò quædã ſumma eſt ac conſummata, ut ſcribit Galenus, quæ cogitatione uerius quàm re ipſa cõſiſtit: niſi fortè tẽporis momẽto duret: eaq; ratione maioris & minoris diuidua nõ eſt. Quædã uero ab huius abſolutiõe, perfectionéq; paululum deflectit: habétq; latitudinem, quemadmodum & reliquæ octo: quo liquet innumeras eſſe priuatas particularésq; hominis naturas: quarum quamque Galenus propriam cuiuſque appellat. Cognoſcere igitur communem omnium hominum naturam, nihil aliud eſt, quàm in illo amplo elementorum ambitu, eam contineri noſſe, & quatenus ex elementis ad humanum temperamentum probe miſtis, conſtituta ſit. Minus cõmunẽ uero dignoſcere, eſt eam intelligere, nõ ſolum ex elemẽtis conſtare, uerũ ex eorũ uel æqualitate uel inæqualitate, non qualibet, ſed quæ in latitudine humanæ temperaturæ comprahenſa ſit: hoc eſt quatenus aut temperata, aut calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca, aut ex his mi

xta ſit. Particularem uero, hoc eſt cuiuſque propriam noſſe, eſt eam intelligere non modo calidam, frigidam, humidam, aut ſiccam eſſe, ſed in hoc, uel illo qualitatis exceſſu conſiſtere: particularéſq; quaſdam proprietates habere, ſeu natiuas ſeu conſuetudine comparatas. Cæterum priuatæ naturæ præ multitudine, uarietate, ac perpetua mutatione ſub artẽ cogi non poſſunt. Nam propemodum infinitæ ſunt, perpetuóque mutantur. Ad hæc, quantum unaquæq; à iuſto temperamento recedat, ad amuſſim deprehendi non poteſt: nihilominus id coniectura aſſequi enitendum eſt. Fieri enim nõ poteſt, ut quis recte curet, niſi is non modo communem, ſed & propriam, priuatámq; cognoſcat. Siquidem aliæ naturæ alia remedia efflagitant. Coniectura igitur, quoniam demonſtratione nõ licet, quantus ſit à mediocritate receſſus, diligenter diſquirendum eſt. Porrò autem nõ quemadmodum communis, ita priuata doceri poteſt: ſed aliter docemus, aliter opera tractamus. Ab uniuerſalibus enim docentes auſpicamur, & ad particularia deuenimus: curationem uero à particularibus, & contrario quo inuenta ſunt, ordine molimur. uerbi gratia, cum febrem docere uolumus, eam in toto genere contemplamur, eius naturam perſcrutantes per theoremata & principia artis: cognitam in ſuas differentias diſpeſcimus, nempe in putrem, diariam, & hecticam. Rurſus putrẽ & hecticam

diuidimus

diuidimus, deinceps procedendo, dum ad particulares & indiuiduas deuentum sit. Postea earum causas omnes, usq; ad ultimas uestigamus. Curamus uero nō a febre auspicati, sed ab hac, nimirum biliosa, qua Achilles laborat: quæ quia præsentem causam habet, nempe putredinem, huic prius quàm illi intendimus: quoniam rursus ob meatuum constipationem fit putredo, ad constipationē consilium nostrū dirigimus. Igitur quod docendo inuentum est ultimum, id operando uides esse primum. Quocirca opposito se habent ordine scripta, & opera.

EFFLAGITASTI enim, ut tibi uniuersalē medēdi uiam ac rationē, quasi summatim describerē: hæc autē qualitate, quātitateque remedij cuiusque, & utendi modo, ac occasione, quæ horum omnium cognitu difficilima longe est, perficitur. Circa quam, nempe admodum præcipitem, ut alicubi autor nobis bonorum omnium Hippocrates docet, plerunque medicos nō uulgares modo, sed & certe optimos, falli uides. Quinetiam recta assequi coniectura medicamenti quantitatem, pro uirium ratione corpori accommodandam difficile esse, idem uir scripsit.

Vniuersalis medendi uia ac ratio, quam methodum Græci uocant, ex principio aliquo ad singula peragenda ordine perducit: docēdo quid

primum, quid secundum, quid tertium, & reliqua deinceps: & quid cũ quo, & quid sine quo curationem efflagitet: & qua ratione ea perfici poßit. Primum enim curari debet id quod magis urget, aut sine quo aliud curari non potest: Magis urget, quod maius periculum, si negligatur, adlaturum est: Periculum autem adfert affectus magnitudo, siue is morbus, siue causa, siue symptoma sit: Affectus magnitudinem sua substantia prodit, atq; à naturali statu receßus: praeterea & partis affectae conditio. Nonnulli enim affectus toto genere mali sunt, ut syncopae, animi deliquia, atque id genus alia, quae uires affatim demoliuntur. Nonnulli uero ex se quidem perniciosi non sunt, sed si increuerint, multúmq; à naturali statu receßerint, periculo nõ uacant. Cuiusmodi sunt quaedam febres, quae errore uel medici uel aegroti ad tantum exceßum deueniunt, ut hominem iugulent. Ad eundem modum partes aliae alijs maius periculum minantur, ubi affectum alioqui mitem conceperint. Principia enim uirtutum, stomachus, & aliae corpori necessariae partes, affici uel mediocriter non poßunt, sine magna totius corporis iactura. Ab his igitur curationem auspicari oportet. Exemplum habes in hoc priore libro de febre aßidua cum stomachi affectu, syncope, animi deliquijs, & alijs id genus symptomatis. Aliud sine alio curari non potest, ut effectus sine causa. Putris febris,

exempli

exempli gratia, curari nō poteſt niſi abacta eius cauſa: nempe humorum putredine: nec putredo, niſi deleta obſtructione. Igitur ubi nihil aliud urget in id genus affectibus, curationis ordo à cauſis petendus eſt. Quemadmodum ubi complicati ſint affectus, ab eo auſpicari curationem oportet, ſine quo reliqui curationem non admittunt. Proponatur, gratia melioris intelligentiæ, ulcus cauum in crure præter naturā calido: quoniam autem per hāc hypotheſin affectus multiplex eſt, nempe ulcus, cauitas, & intēperies partis calida, uidendum eſt ex quo principio ad ſingulorum curationem procedēdum ſit: & cui primo conſulendum, cui ſecūdo, & tertio: quod nos methodus ad hunc modum docebit: Vlcus, quia ſolutio continuitatis eſt in carne, uniri poſtulat: cauitas, carne repleri: crus præter naturam calidum, refrigerari, per primum illud principium, Contrariorum contraria ſunt remedia. Et quoniam ulcus probe uniri non poteſt, niſi commiſſis eius labris, cæterum committi non poßunt, niſi ei quæ perijt caro uicaria regignatur: quod cū naturæ ſit opus, ea niſi integra, incolumíſq; ſit, hoc munus rite obire non poterit. Ex hypotheſi autem crus præter naturam incaluit, proinde eius natura imbecilla eſt, & ad procreandam carnem inepta: quare niſi reductum ſit ad ſuam naturalem conſtitutionem, ſimilem deperditæ carnem generare non poterit. Primū igitur crus

ad

ad naturā reuocabimus, deinde ulcus carne im plebimus, postremo solutam uniemus continuitatem. Vniuersalem hanc curandi rationem cōstare Galenus ait, ex remediorum qualitate, quantitate, utendi modo, adhibendi opportunitate. Remediorum qualitas ab actione quam edit, a parte cui præcipue dicatur, & ab affectu cui medetur, sibi nomen adoptat. Actionem edunt primæ qualitates, nempe caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas, ex hísq; natæ, ut quæ emolliunt, indurant, laxant, tendunt: quæq́; substantiæ concrementum consequuntur: cuiusmodi sunt quæ tenuant, incidunt, & incraßant, & meatus infarciunt, emplasticas uocant: quemadmodum & quæ ex ambabus ijs naſcuntur, ut aſtringens, denſans, repellens, aperiens, digerens, detergens, & aliæ id genus, de quibus fuſißime Galenus in libris de Simplicium medicamentorum facultatibus diſputauit. A' totius ſubſtantiæ ſimilitudine uis purgatoria manat, quæ humores è corpore trahit, alia alios. Sortiuntur etiam appellationem huiuſmodi qualitates ab affectu, & affecta parte, quibus medentur: ut bechica, id eſt tußicularis, quæ tußi: ſtomachica, hepatica, quæ ſtomacho & iecori cōueniunt. Qualitates primas adhibēdas eße oſtendunt affectus quidem contrariā, ut calidus frigidā, frigidus calidam, & alij pari modo. Temperatura uero ſimilem, calida quidem calidam, frigida frigidam

dam, humida humidam, & sicca siccã. Ad eundem modum aliæ qualitates, tum quæ ex primis nascuntur, tum quæ ex substantiæ craßamento, tum ex utrisq; ortum habẽt, cõtrarijs affectibus & similibus tẽperaturis adhibẽtur: ut emollitæ præter naturã substãtiæ, quæ indurãt: raræ, quæ densant: & reliquæ pari modo. Sola uitiosi humoris cõditio purgatoriã uim præscribit, ut bilis quæ bilẽ trahat: pituita, quæ pituitã. Quemadmodum quæ à loco & eius affectu nomen accepit, tum loci ipsius, tum morbi natura, quam adhiberi oporteat, ostẽdit. Venter enim, stomachus, & iecur, medicamẽta efflagitant, quæ robur seruare poßint: cuiusmodi est absinthium. Quòd autem tum morbus tũ affecta pars peculiare quoddam remedium desiderent, id fit uel occasione supradictarum qualitatum, uel quòd nõ antè medicamenti uis suo fungitur munere, quàm à natura excitata sit. Nã quæ partium craßitie pollent, uiscosáq; sunt, motu pigra existunt, ideo primis partibus hærent, in quibus natiuum experta calorem, uim suam exerunt. Tenuia uero celeriter in lõginquas partes perueniunt, antequam in actum, ut dicitur, reducantur: ubi uim suam exercent, ut cantharides in uesica: hinc fit ut alia iecori, alia lieni, alia alijs partibus conferant. Sic nonnullarum partium ut iecoris & uentris robur seruare debet, scilicet uniuerso corpori neceßarium. Ideo leniter astringẽtibus, hoc

hoc est quæ naturæ partis robur tueantur desiderant: cuiusmodi est absinthium. Pari modo nõ nulli morbi peculiaribus remediis iuuari creduntur, ut comitiales pæonia, nõ autẽ occulta, ac delitescente ui, sed quatenus humores hunc morbum efficientes extenuat, ac digerit. Quantitas non solum molem, & mensuram, uerum etiam facultatis ordinem, ac gradum & numerum adhibendorum medicamentorum continet: hæc omnia definiunt magnitudo affectus, propria corporis natura, uirium robur, partis conditio. Affectus nomine intelliguntur morbus, eius causa, & symptomata. Magnitudo sub se cõtumaciam affectus continet etiam si alioqui exiguus sit. Igitur affectus magnus, non solum medicamenti copiam, sed & uehementiam postulat: exiguus minorem modum, & uim remissiorem: atq;, ut semel dicam, æquali medicamentorum excessu, contrarius naturæ excessus abigendus est. Nam quemadmodum medicamenti facultas, tum mole minor, tum uiribus ignauior, ad mediocritatem, quod excessit, non reducit, sic maior uehementiórq; oppositum excessum inuehit: tantum quidem, quantum ipsa naturæ excessum superabat. Neq; enim alia ratione calidum, & frigidum medicamẽtũ dicimus, quàm quòd calfacit & refrigerat: sic & mediocriter calidum, quod modice calfacit: & in primo, secũdo, tertio, quartóue excessu calidũ, & frigidum, quod hoc aut

illo excessu corpus calfacit, ac refrigerat. Vbi igitur uehementer immutandum corpus est, uehementer immutantibus est opus: ubi modice, ijs quæ modice immutẽt: ubi in secũdo, tertio, quartóue ordine, medicamẽta, quæ similiter afficiãt adhibenda sunt. Pari modo in alijs qualitatibus factitandũ est, ut aperientibus, & detergẽtibus. Sic par pondus, & mensura in pari morbi magnitudine adhiberi debet: itaq; remedij quantitas quàm maxime fieri potest, affectus magnitudini respondeat. Pertinacia affectus medicamẽti quantitatem uariat: si quidem is facile solui possit, parcius ac rarius offerendum esse cõmonstrat: sin ægre ac pertinaciter, liberalius & frequentius. Quemadmodum & uires si ualidæ sunt, largius & frequentius admittunt: sin imbecillæ, parcius. Corporum propriæ priuatæq; naturæ ut uariæ ac differentes sunt, ita uarium medicamenti modũ postulant. Sunt enim quibus id in alimentũ uertitur, si deuoretur: ijq; liberalius ac uehemẽtius sumũt. Alij contra à quouis facile lædũtur, sic ut interdũ solo eius olfactu ad uomitũ prouocẽtur: atq; ijs parcius, ac blãdius adhibẽdũ est. Cõditio partis sentiẽdi præstãtiam ac hebetudinẽ, crassamentũ, officium, formationẽ, sitũ, ac societatẽ cum alijs partibus, cõplectitur. Acutus enim sensus uehemẽs ac copiosum medicamẽtũ respuit, quod obtusus, hebésq; admittit. Quẽadmodũ rara, mollis, & laxa materia mitius:

tius, densa, dura ac compacta, ualentius recipit: sic partes principes, & quæ uniuerso corpori officium suum præstant, quales sunt uentriculus, iecur, cor, & cerebrum, blandius, ac parcius. Contra obscuræ, ignobiles, & quæ munus publicum non habent, acrius & liberalius ferunt, ut postea fusius docebitur. Formatio quoq; partis eandem habet rationem. Siquidem partes quæ tam intra se quam extra uias habēt faciles ac patentes, mitius ac parcius: quæ uero meatibus carent aut angustas uias habent, uberius & acrius efflagitāt, uti posteriore libro dicetur. Situs, & societas partium, medicamenti & uim & molem uariant. Nam quæ in superficie constitutæ sunt, & quæ societatem cū uētriculo & intestinis habēt, paucum ac mite: quæ uero longe à uijs purgatorijs distant, largum ac uehemens exigunt.

Vtēdi medicamēti modū ac rationē ostēdunt, humoris natura, uia per quam humor ipse educitur, locus cui remediū adhibetur, & medicamēti uehemētia, morbíque cōditio. Nam si humor uacuādus in nobilē partē uergat, hūc retrahere, uel deriuare expedit in locū cōuenientē: qualia sunt intestina, uesica, uterus, cutis uniuersa, palatum, nares: & per conuenientem uiam, hoc est rectum tramitē, ac per directū, ad locū affectū. Sin in ignobilē, & per cōmodā uiam, sinēda natura est, modo par sit humori uacuādo. Sin minus, iuuanda. Quòd si resideat humor in aliqua corpo-

ris parte, isq; quantitate magis quàm qualitate delinquat, educi sanguinis mißione debet. Sin qualitate, & ad excretionem paratus sit, protinus educere per idonea, ut dictũ est, loca oportet: qui si craßus ac lentus sit, prius extenuari incidiq; postulat: postea, ut modo docui, uacuari idoneis medicamentis. Sin farta uia est detergi, astricta laxari debet: postea humor uacuari. At si neq; stricta, neq; obstructa sit, aut alio quouis modo impedita, quominus per eam humor fluat, si quæ de humore modo dicebamus, consentiant, protinus hunc uacuare oportet. Cæterum, si affectus magnitudo uehementißimum remedium efflagitat, non continuo id adhibendum est, sed remißius primum, deinde paulatim inauctis eius uiribus, tantisper dum morbi magnitudinem æquet, offerendum. Non enim subitas uehementesq; mutationes natura sustinet, præsertim iam morbo imbecillior reddita. Ad eundem modum, ubi corpus larga euacuatione eget, sed per imbecillitatem, aut aliam occasionem, hanc semel ferre non potest, ea in multas est partienda, ut in cacochymia. Locus uerò, cui adhibetur remedium, medicamenti formam potius, quàm ministrandi modum docet: siquidem alia ano, alia utero, alia oculis medicamenti forma adhibenda est. Occasionem Græci καιρὸν uocant, id est temporis partem, in se habentem rei alicuius idoneam faciendi, aut

nō faciendi opportinitatem. Curādi autē καιρὸν Hippocrates ὀξὺν, id est, celerem esse ac præcipitem ait, celeriterq; transeuntem, ob perpetuum substantiæ corporis fluorem, ut Galenus interpretatur; scilicet alterantibus causis, tum internis, tum extrinsecus incidentibus obnoxiæ. Morbus enim, ut alias causas taceam, maxime corpus immutat, atq; eò reddit imbecillius, quo uehementior est. Quò uero grauius affligit, eò celerius exigit remediū. unde fit, ut celeris sit exhibēdi remedij opportunitas. Remediorum autem opportuna tempora, in genere quidē, ex præsentia eorū, quæ remedia efflagitant, & eius absentia, quod potest exhibitionē impedire, desumuntur; ut autor est Galenus. Remedia efflagitant morbus, eius causæ, & symptomata. Nullo enim tempore hæc auxilijs non egent. Nam quicquid in corpore præter naturam est, quocunq; morbi tempore, siue principio statim, siue incremento, siue statu, siue declinatione, sui ablationem indicat. At non omnia omni morbi tempore opportuna sunt auxilia: sed alia in principio, alia incremento, alia statu, alia declinatione conferunt. Vacuatio enim, etsi hanc febris, uerbi gratia, ex humorum putredine perpetuo efflagitet, non tamen omni tempore commode adhiberi potest: sed tantùm, cum uirium robur id permittit: hoc est, ut dicebamus, absentia eius, quod prohibere adhibitionē potest: hoc autē est

uir

uiriũ imbecillitas. Itaq; à tempore morbi uires, à uiribus occasio adhibendi remedij petitur: his si adiunctus sit motus, uel humoris, uel naturæ, uel utriusq;, maxime remedia offerre licebit. Ostensum autem est, omnem præter naturã affectum, semper sui ablationẽ efflagitare: præsensq; uirium robur, id est, uirium imbecillitatis absentiam, remedium admittere. Valent autem uires magna ex parte, & per initia horum morborũ, & declinationes. Igitur per ea tempora licet remedia adhibere. Per initia quidem sanguinis mißionẽ, aut purgationẽ, si materia turget, aut ad excretionem alioqui parata sit: in declinatione uero maxime purgare licet, cum tunc & humor concoctus, excerniq; idoneus sit, & natura morbo superior ad expulsionem moueatur. Eodem modo per acceßionum particularium principia prouocare uomitum licet, in declinatione uero inferiorem uentrem mouere, aut sudores elicere, naturæ motum imitantes. Particulatim uero remediorum tempora, tum ex antè commemoratis, tum ex aliis, quæ omnino scribi non possunt, petuntur. Cum enim non omnes morbi æqualia habeant tempora, nec eadem symptomata, remedium aut impedientia, aut accelerãtia, atq; ægrotorum diuersæ sint particulares naturæ, propemodumq; infinitæ, ut ostensum est: aliaq; id genus inueniantur, quæ adhibendi remedij occasionem uariant, quod temporis momen-

tum omnibus idoneum præscribi poterit? Non est igitur facile singulis sua tempora inuenire. Itaq; medicos uel doctißimos, circa hanc occasionẽ subinde hallucinari contingit. Quòd uero nec promptum sit idoneam medicamenti quantitatem pro uirium ratione adhibere, uel ex eo constat, quòd exactè corporis uires, ac medicamentorum facultates metiri non poßumus: sed coniectura tantùm, quam non omnes probe aßequuntur qui ualent.

CVM igitur ad rectam curationem plurimum conferre tum occasio, tum quantitas remediorum constet, sint autem hæc singulis ægrotis propria, nihil uero quod proprium sit uerbis explicari possit: hac ratione, quod commune est scribere cogimur, tametsi id usu sit secundum.

Non solum adhibendorum remediorum occasio, & quantitas, ad rectam curationem conferunt: uerumetiam qualitas & utendi modus, ut proxime declaratum est. Ea uero omnia singulis ægrotis propria peculiariaq; insunt: neq; enim eadem medicamenti quantitas, neq; qualitas omnibus conuenire potest, nec eodem morbi tempore adhiberi, nec omnibus eodem modo ministrari: insuper particulares naturæ innumeræ sunt, ut docuimus, morbi quoq; particulares innumeri: unusquisque uero tum morbus, tum ægrotus proprium efflagitet remedium:

quot

quot naturæ, & morbi ſunt particulares, totidem remedia particularia eſſe oportet: nempe infinita, proindeq; ineffabilia. hæc igitur cũ propria unicuiq; inſint, propria autem uerbis explicari non poßint, quæ communia ſunt, ſub artemq; cogi poßunt, ſcribere tentat Galenus: non autem propria, quæ explicari non poßũt. Quod itaq; commune eſt ſcribit, licet in exercenda arte ſecundum locum obtineat.

PLERVNQVE enim ægrotos quoſdam inuiſimus, quibuſcum antea, dum ſani eſſent, uerſati non fuimus: proinde quẽ colorem, quam corporis habitudinem, quem natiuum calorem, arteriarúmque pulſum antè habuerint, ignoramus: quæ ſi antè perſpecta nobis fuiſſent, morbi utiq; magnitudinem probe iudicare potuiſſemus. Cuiuſque enim morbi magnitudo tanta eſt, quantum à naturali ſtatu recedit. Quantum uero recedat, ſolus is nouit, qui naturalem habitum ad amuſsim tenuerit. Quod cum in illis ipſis ignoremus, ne omnino hæſitemus, ad id quod commune eſt, confugimus. Nam in hoc artis peritus imperito plus nonnihil poteſt. Quid uero plus? Hippocrates quidem omnium quos nouimus, id primus literis mandauit. Qui autem poſt hunc fuerunt, eiusq; ſcripta intellectu conſe-

quuti sunt, fusius sunt interpretati. inter
quos fuit Mnesitheus Atheniensis, uir
cum in omnibus aliis, quæ ad artem perti
nent non mediocriter eruditus, tum in
exercenda arte, quantum uia ac ratione li
cet, nulli peritia secundus.

*Obiter hoc loco signa enumerat, quibus na-
tura cuiusque deprahendi poßit: quæ quoniam
paulopost plenius tractabuntur, nunc explican-
da non sunt: interim tamen monebimus eorum
cognitionem, ad rectam curationem eße perne-
ceßariam: quãdo morbi magnitudo sine his mi
nime haberi potest: siquidem ea tanta est, quan
tus est à naturali statu receßus: quem nos non à
mediocritate, sed à propria cuiusq; natura, me-
timur. Huius rei intelligendæ gratia, fingamus
Achillem natura eße calidiorem duobus nume
ris supra æquale temperamentum, Hectorem
uero temperatum: utrunq; tertiana laborare,
quæ excedat, exempli gratia, utriusq; natiuum
temperamentum tribus numeris: dico parem in
utroque exceßum præter naturam eße, nem-
pe calorem tribus numeris excedentem: Achil-
lem Hectore nihilominus calidiorem eße. Nam
cum ex hypotheßi, ille duobus numeris calidior
sit natura, hic temperatus, uterq; æquali exceß-
su præter naturam laboret: Achilles quidem à
mediocritate quinque numeris, Hector uero tri
bus solum excedet. Quòd si ab hac totidem nu-*

mer

meris præter naturam Hector recederet, grauius quàm ille laboraret, ut qui à ſuo temperamento longius abſcederet. Itaque neceſſaria eſt priuatæ cuiuſq; naturæ ad magnitudinem morbi habendam, cognitio. Signa igitur morboſa cum ſalubribus conferre oportet: æſtimareq́;, quàm illa ſint ab his mutata: hoc eſt, quantum color, calor, pulſus, corporis habitudo præſens, à priſtina recedat: tum ſic ad ueram curationem accedere facile poteris. Si uero incognita ſit propria ægrotantis natura, proindeq́; à natiuo ſtatu receſſus, ad commune confugiendum eſt. quod ſi non exactam magnitudinis morbi notitiam, ſaltem artificioſam coniecturam attulerit. Communia uero ſunt, ægrotantis ætas, temperatura, regio, tempus, morbi ſpecies, uictus ratio, & alia id genus, quæ ſuo loco docebuntur.

HIC Mneſitheus à primis ſummíſque generibus auſpicatus, ea in alia item genera, ſpecies & differentias, ſecanda eſſe cenſuit. Hæc denuo in alia ſimiliter: quæ rurſus eodem modo diſtribuerentur, dum ad aliquam talem deſcenderemus ſpeciem, quæ diuiſa in unum numero ac indiuiduum deſineret. Mihi uero ſatis eſt tibi ſententiam meam breuibus explicuiſſe. Nam ridiculus forem, ſi te tua docerem, tanquam ea pridem ex Pla-

tone non didiceris. De hac re igitur meminimus, non ut te diuidendi rationem doceremus, sed quòd ad ea, quæ pòst dicētur, omnia, non inutilem fore speraremus: quódque aliter tibi causas, ob quas medicorum plurimos passim errare contingit, efflagitanti non alia uia melius indicare possemus. Etenim quicquid tum in aliis sectis, tum à multis medicis in morborum curationibus delinquitur, primam id maximamq́; causam habet, uitiosam diuisionem. Quidam enim in primis, summisq́; generibus statim subsistunt, solis indicationibus, quæ ab illis desumuntur, contenti. Quidam quadam tenus diuidendo processerunt, sed ad diuisionis metam non peruenerunt, multi autem perperam diuiserunt.

Quàm necessaria sit diuidendi ratio ad curationem, qualisq́; esse debeat, & quæ in ea uitia committantur, ostendit. Sub diuisionis nomine Partitio, & Resolutio continentur. Genus autem propriè in suas species, ac differentias diuiditur: totum in suas partes distribuitur: effectus uero in suas causas, & causæ in suos effectus: finis quoq; in sua media resoluitur. Genus igitur diuidi debet in proximas semper species, ac differentias: quæ rursus in propinquas eodem modo distribuuntur, rursusque in

alias,

alias, dum ad eam peruentum sit speciem, quæ amplius diuisionem non recipit. uerbi gratia. Morbus alius simplicium partium, quas similares uocant, alius instrumentalium est, alius utrarumq; communis. Rursus simplicium partium morbus alius calidus, alius frigidus, alius humidus, alius siccus, alius ex his mixtus: qui in alios postea morbos non diuiduntur nisi ratione maioris & minoris differentes. Eodem modo reliquæ morbi differentiæ secari possunt, ut ex Galeni libris de Differentijs morborum constat. Effectus uero in suas semper proximas causas, ut febrem in putredinem, hanc in prohibitam trãspirationem, quam in meatuum cõstipationem, rursus hanc in obstructionem, & astrictionem resoluimus. Et obstructionem in humorum tum abundantiam, tum crassitudinem, tum lentorem: Astrictionem in causas euidentes, ut in frigus, & aquas aluminosas: Crassitudinem, & lentorem in antecedentem uictus rationem: Et causæ in suos effectus: ut meatuum constipatio in putredinem, putredo in febrem. Sic finem in sua media resoluimus. Exemplum in septimo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ ab Aristotele exprimitur, ad hunc modum: Fit autem sanum ita cogitante medico: Quoniam sanitas est tale quid, necesse est, si sanum futurum sit, ut hoc adsit, nempe æqualitas: & si hoc, caliditas: si uero caliditatem adesse oporteat, opus est frictione. Po-

nit enim morbum eſſe frigidum. Partimur autem totum, ac compoſitum in ſuas partes: ut corpus in caput, thoracem, uentrem, manus, pedes &c. Medicina in ſcientiam ſalubrium, morboſorum & neutrorum: aliæ ſunt differentiæ diuiſionis, ut πολυσύμου in ſua ſignificata: & ſubiecta in ſua accidentia: hanc uocat Cicero enumerationem, ubi ſingula quæ rei alicui inſunt, enumerantur. ut ſi quis Franciſci Galliarum regis, huius nominis primi, dotes recenſeret: eas primum, in animi, & corporis uirtutes diſtribueret. Rurſus animi, in liberalitatem, æquitatem, clementiam: Corporis, in pulchritudinem, & robur, ſed hæc ad rhetoras magis ſpectant. Vbi uero in oppoſita accidētia ſubiectum diuiditur, rationē habet ueræ diuiſionis: ut corporis humor alius calidus, alius frigidus, alius humidus, alius ſiccus. Contrà diuiditur accidens in ſubiecta, ut morbus alius ſimplicium partium, alius inſtrumētalium, alius utrarumq;. Diuidendi formas ignorant, qui plura quàm par ſit diuidendo attingunt: neceſſaria omittunt, qui generū ſpecierúmq; ordinē luxant. Plura attingunt, qui accidentia quædā quæ neceſſaria ad rem propoſitam nō ſunt, in diuiſionē adferūt: ueluti cum febrem diuidunt in rubram cū alÿs differētÿs. Neceſſaria omittunt, ubi aliquod intermedium genus uel ſpecies omittitur. Luxatur ordo, cum ſuperius inferiori ſubÿcitur: hoc eſt, magis commune,

mune, minus communi. Quòd autem diuidendi ratio ad curationum inuentionem sit necessaria, ex sequentibus patebit.

AT quisquis omnia, & quæ secundum, & præter naturam sunt, ad hanc uiam, ac rationem reuocarit: & ex omnibus ijs quę per diuisionem inuenta sunt, integras desumpserit indicationes: solus is, quantum per humanas uires licet, medendo non errauerit: notos quidem alijs melius, ignotos uero, quàm fieri poterit maxime secundum illos curauerit. Si quis enim probe distinxerit primũ ætatum, deinde temperaturarum differentias, & uires, multáque id genus, quę homini insunt, cuiusmodi est color, calor, corporis habitudo, arteriarum motus, consuetudo, studia, & animi mores, quibus addiderit maris & fœminę discrimen, & quæ ad regiones, anni tempora, & alias ambientis nos aëris constitutiones, ad propriam ægrotantis naturam propè accedet. Verum alia quidem horũ omnium in libris de Pulsibus, alia uero in libris de Temperamentis disputata sunt: quemadmodum & quæ præter naturam sunt uniuersa, ut inter se formis ac generibus differant, in libris de Affectibus à nobis definita sunt.

Secundum naturam sunt, sanitas, uires, sanitatis

tatis tum causæ, tum effectus. Præter naturam uero, morbus, morbi tum causæ, tum symptomata. Sanitas simplicium quidem ac primarum partiũ, ex calidi, frigidi, humidi, & sicci symmetria: instrumentalium uero, ex commoda magnitudine, numero, forma, & situ consistit. Quoniam autem nouem, ut diximus, modis elementa miscentur, nouem erunt symmetriæ, id est temperaturæ: totidémq; primarum partium sanitates. Rursus quoniam instrumentorum fabrica ex quatuor absoluitur, nempe magnitudine, numero, forma, & positione, quatuor erũt eorum sanitatis differentiæ: quæ si omnia instrumento adsint, summa erit instrumenti sanitas, quatenus instrumentum est. Nam eius simplices partes intemperantia laborare poßunt, & earum fabrica inculpata eße. Si uero absoluta sit tam primarum partium temperies, quàm instrumentorum commoderatio: & absoluta omnino erit sanitas. Sin utraq; deflectat ab hac perfectione, citra tamen actionum læsionem, sanitas quidem erit, sed eò imperfectior, quò à iusto modo magis recedet. Cæterum forma, partis figuram, cauitatem, asperitatem & læuitatem complectitur: Figura, curuitatem, rectitudinem, planiciem, & similia corporis instrumentis commoda: Cauitas uero, raritatẽ, densitatem, obstructionẽ. Vires autẽ sunt, animalis, uitalis, naturalis. Animalis, sensilis, motrix, princeps. Princeps imaginatio, intel

lectus.

lectus, memoria. Causæ, quæ sanitatem seruant sunt, admouenda, efficienda, foris incidentia, & educenda, quæ in libris de Sanitate tuenda Galenus fusissime tractauit. Rite enim ministrata sanitatem tuentur: proinde ad res secundum naturam referuntur. Contrà improbe adhibita morbos pariunt: ideo ad res præter naturam reducuntur. Effectus sanitatis, actio proba, & excrementa, qualitatésque secundum naturam. Actiones totidem sunt, quot uirtutes: ut sentiendi, mouendi, & reliquæ qualitates, quæ sensibus depræhenduntur, calor & humiditas tactu: color, uisu: uox, & sonus, auditu. Excrementa, quæ tota substantia, quantitate, & qualitate secundum naturam se habent. Res præter naturam, sunt morbus, eius causæ, & symptomata: quorum diuisio amplissime in Galeni libris de differentijs, & causis morborum & symptomatum monstrata est. Igitur indicatio à rebus secundum naturam desumpta, prima & communissima custodiam sanitatis, & eius tum causarum, tum effectuum, quæ aderant incipiente morbo, commonstrat, ita, ut per morbum mutari non debeant, etiam si à mediocritate deflexerint. Itaque biliosæ naturæ ægrotanti danda sunt, quæ hanc conseruent, & reliquis pari modo à quibus particulares sumuntur indicationes: eo ordine semper procedendo, quo diuisa fuerunt. Absoluta, gratia exempli, sanitas primarũ

partium

partium causas efflagitat, quæ se tueantur moderatißimas, calida calidas, frigida frigidas, & reliquæ similiter temperaturis, ex quibus natæ sunt, gradu & ordine respondentes. A' rebus uero præter naturam sumitur indicatio: prima quidem & generalißima, quæ morbum, eius causas, ac symptomata abigenda esse docet. Particulares uerò à particularibus morbis, quo ordine inuenti per diuisionem fuerunt. Quoniam igitur morbus alius intemperantia est simplicium partium, alius instrumentorum incommoderatio, alius unitatis solutio: intemperantia quidem ad temperamentum reduci postulat: incommoderatio ad commoderationem: & continuitatis solutio ad unitatem. Rursus intemperantia alia calida, alia frigida, alia humida, alia sicca est: calida refrigerari, frigida calefieri, humida siccari, & sicca humectari cupit. Ad eundē modū & reliqui particulares morbi, symptomata, et causæ: semper procedēdo ad indicationū inuētionē, quo ordine inuentæ per diuisionem ea fuerunt. Ex quo liquet, diuidendi rationem ad morborum curationem eße pernecceßariam: siquidem diuisio eorum curandorum omnes suggerit indicationes. itaque si quis hanc probe norit, medicando non errabit, quantum per humanas uires licet. uerùm cognitos quidem melius quàm incognitos: quanquam & hos probe curabit. Ad propriæ uero cuiusque naturæ cognitionem propè accedet,

accedet, quisquis apte distinxerit ætatum & temperaturarum differentias, uires, colorem, calorem, corporis habitudinem, arteriarum pulsum, consuetudinem, uitæ genus, animi mores, sexum, anni tempora, regiones, & alias ambientis nos aëris constitutiones. Hæc enim, qualis cuiusque sit natura, ostendunt. Siquidem aliæ ætates alias habent naturas. pueri enim humidi sunt, adolescentes temperati, iuuenes calidi & sicci, senes frigidi & sicci. Sic temperaturæ aliæ calidæ, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, aliæ siccæ, aliæ ex his mixtæ, aliæ uero temperatæ: quarum quæque certis notis depræhenditur: quæ ex Galeni Parua arte discendæ sunt. Vires per se quidem non apparent, sed à suis produntur actionibus: animalis quidem à mouendo, sentiendo, apprehendendo, intelligendo, & memorando: uitalis ab arteriarũ pulsatione: naturalis à concoctione: quam rursus excrementa patefaciunt. Color quoque corporis naturam testatur. Similis enim efflorescit cutis humoribus, ut autor est Galenus. Itaque ater atram bilem, flauus flauam, albus pituitam, rubicundus sanguinem abundare in corpore significat: qui humores cuiusque propriam naturam perspectam reddunt. Calor etiam naturam illustrat: si quidem mitis est, naturam temperatam: si acrior, biliosam esse significat. Quemadmodum corporis habitudo carnosa, calidam & humidam: pinguis, frigidam

&

& humidam : extenuata aridam, & quadrata temperatam. Arteriarum pulſus differẽtias, & quam quæq; naturam nuntiet, abũde Galenus in libris de Pulſibus tradidit, Cõſuetudo uerò naturæ proprietatẽ docet. Nam ex longo otio, uictu humido & largo humidior natura euadit: quẽadmodũ aridior ex labore, uictu ſicco & parco. Vitæ genus, id eſt ars quam quiſque exercet, ſi magni ſit laboris, & calido ſiccóque loco exerceatur, ut ferraria, calidam ſiccámque naturam reddit. Contrà, humidam & frigidam, ſi corpus non fatigat, & loco frigido & humido exerceatur. Animi quoque mores, qualis cuiuſque natura ſit, docent: ira enim & furor teſtes ſunt caliditatis: iræ uerò uacuitas, frigiditatis. Regio, temporis conſtitutio, & ambientis nos aëris conditio, qualis quæq; eſt, talem & reddit, & teſtatur eſſe naturam. Sexus uerò naturæ eſt index: uir quidem, calidæ & ſiccæ: fœmina uerò, frigidæ & humidæ.

NVNC uero omnis noſtra diſputatio de ijs ægrotis erit, quos exactè, antequam morbum contraherent, noueramus: cum quibus tamen & reliquos omnes quorũ nobis non erat perſpecta natura, intelligemus. Siquidem difficile non fuerit, ex eo quod perfectè diſtinctum eſt, id etiam quod tale non ſit, inuenire.

Quoniam omnis ars à notioribus ad ignotio

ra procedit, primũ de ijs Galenus disputat ægrotis, quorum naturam ad amussim, dum sani essent, perspectam habueris. Postea de ijs, quorum natura prius, quàm morbus inuasisset, incognita fuit. Facile enim, ut inquit, ex certo, exquisiteq; cognito, quod incognitum est, inuenitur.

IGITVR à febribus, quoniam harum curandarum rationẽ habere cupiebas, auspicemur: primúmque de simplicissimis, quas Hippocrates ephemeras, id est diarias uocat, disseramus.

Febrem esse Galenus ait natiuum calorem in igneum uersum. Is autem natiuus duplex est: alter, quem idem autor nunc aëream, nunc sanguineam substantiam, nunc uero spiritum uocari scribit, temperatus, non ubique sui similis: in alijs enim partibus elaboratior, in alijs minus elaboratus (quemadmodum & sanguis) existit: omnium naturæ functionum autor, proinde in nulla corporis parte non continetur, in spatijs quidem inanibus plurimus. Is pro temporum, ætatum, & uictus ratione, modo auctior, modo minutior, & modo acrior, modo mitior existit. Ventres, inquit Hippocrates, hyeme calidiores, id est plus continent calidi innati: quòd eo tempore cutis spiracula, caloris exhalationem prohibeant, frigore astricta. Item eodem tempore mitior, æstate uero parcior, & acrior: pari modo, pueri plus uernaculi caloris,

eiúsque mitioris:iuuenes minus,sed acrioris habent. Sic & qui calido & humido uictu utuntur,maiorem eius portionem, quàm qui sicco & frigido,obtinent. Alterum calorem Galenus uirtutum substantiam, aut primarium ipsarum instrumentum esse scribit:hoc est quatuor elementorum,uel eorum primarum qualitatum contemperamentum. Cum enim elementorum substantiæ miscentur,& eorum qualitates misceri necesse est:nihil ergo refert,an harum,an illorum temperaturas,caloris substantiam esse dixeris:quanquam qualitatum esse, magis probet Galenus. Ex harum igitur symmetria, uires:ex uiribus,proba actio nascitur. Cum autem uaria sint in corpore partiũ cõtẽperamẽta, uariæ erũt natiui hui⁹ caloris differẽtiæ:aliæ enim partes solidæ sunt,aliæ humores,aliæ spiritus:quarũ cuiq; suus inest calor:qui cũ seipso calidior fit,ac uelut ignescit,febrem procreat,in spiritu quidẽ diariã: in humore uero,si quidem putris sit,putrem: sin putredinis expers, synochum:in solidis autem partibus, hecticam. Solidas nunc intelligo, non solum uere solidas, ex semine genitali conditas, sed quæ contra humores distinguuntur, ut Galenus docet:hoc est,quæ crassiores durioresq́; sunt: in quo genere continentur, humor insitus, caro, & uere solida substantia: in qua ueluti basi omnium aliárum partium,uirtutis substãtia consistit:id est calor naturalis:quem Galenus natu-*

ram

ram ſolidas partes diſpenſantem ac moderantem ab Hippocrate *uocari ſcribit. Eiuſmodi autem partes corpus noſtrum cõſtituunt: quæ cum igneam ſuſcipiunt caliditatem, ut diuerſæ inter ſe ſunt, ſic diuerſas febrium differẽtias efficiunt. Quoniam igitur ſpiritus corporis ſimplex eſt, una tãtũ erit diariarum ſpecies: humor uero quia multiplex, multiplicem differentiã conſtituit. Cõcalfactus enim præter naturam ſanguis, ſynochum: putris uero bilis in uenis quidem, aſsiduam: in genere uero carnoſo tertianam facit. Ad eũdem modum pituita, & bilis atra uarias febrium formas gignunt: ut poſtea docebimus. Eadem ratione hecticæ tres ſunt ſpecies. Prima, cum inſitum humorem calor præter naturam iam obſedit. Secunda, ubi carnoſum genus occupauit, & inſitum humorem iam depaſcit. Tertia, ubi uere ſolidis partibus inhæſit. Simpliciſsimas uocat diarias, quia breuiſsimæ, placidiſsimæ, mitiſsimæq; ſunt, minimeq; maleficæ cum ſecuritatis indicijs ſine malis accidentibus: ut plurimum enim diem integrum non excedunt: ob id quòd materia, in qua ſubſiſtunt, nempe ſpiritus, facilime diſcutitur: nec mala accidentia has comitantur: ſiquidem calor in blando uapore mitis ac ſuauis eſt.*

HAE autem ex laſſitudine naſcuntur, temulentia, ira, mœrore, excandeſcentia, furoréue, aliíſque uehementibus ani-

mi curis.

Ex uehementi fatigatione in musculis, neruis, copulis, & articulis, laßitudinis sensus oboritur: tẽsiuus, ulcerosus, uel inflammatorius, pro humoris affectionem afferentis conditione. Eiusmodi enim partes primo calefiunt, deinde calorem uicinis partibus distribuunt: qui cum ad cor peruenit, febrem perducit. Quinetiam citra laßitudinis sensum, ex ampliori motu febris accenditur. Temulentia quoque febrem gignit: uinum enim, præsertim calidum, si immodice sumatur, ubi à corpore calorem accepit, feruentem uaporem ad cor transmittit: unde febris nascitur. Eandem uim habent gignendæ febris cibi calidi. Iracundia etiam, cum sit quasi feruor quidam, ac motus uehemens irascentis facultatis. In mœrore autem reuocati ad suam originem spiritus sese accendunt: In animi uero curis ac cogitationibus in cerebrũ feruntur, ubi accensi calorem cordi suggerunt, ac febrim pariunt. At furor, & excandescentia, quæ uehemens ira est, spiritus celeriter intrò reuocatos accendit. de his paulo pòst plura.

IN hoc genere continentur, & quæ à bubone originẽ ducunt: exceptis ijs, quæ sine manifesto fiunt ulcere. Hæc enim suspicione non uacant: miniméque mites sunt.

Bubones fiunt à delitescente intus causa, ut

uiscerum

uiſcerum inflammationibus, humorum uel malignitate, uel plenitudine, ſæpeq; ex peſtilenti humore. unde certũ eſt ortas ex his febres, mala ſuſpicione non uacare, præcipue peſtilentes: quæ toto genere pernicioſæ ſunt: quemadmodũ & quæ ex uiſcerum inflammationibus naſcuntur. Ex corporis autem plenitudine, & malo humore, curatu quidem difficiles ſunt: ſed quàm hæ minus periculoſæ. Ex euidentibus cauſis orti bubones, febres omnino mites omniq; periculo uacantes, pariunt. Euidentes cauſæ ſunt: ulcus, dolor, ictus, & ſimiles, quæ iuxta magnas uel uenas, uel arterias, exiſtunt: ut cruris quidem, ſi in inguine: manuum uero, ſi in alis: quemadmodum & capitis, ſi ſecundum aures affectus ſit.

SED & peruigilium ſimplicem febrem ſæpe attulit, quemadmodum & algor, nõnunquam & ardor.

Vigiles ſenſus nũquam otioſi ſunt, ſed ſemper agunt: eliciuntq; ſpiritus, qui accẽſi febrem generant: frigus cutim claudit: proinde ſolitum effluuium cohibet: quod ſi calidum acreq; ſit, febrem gignit: ſin benignũ, plenitudinem. Solis ardor tũ inſpiratu, tum arteriarum attractu, tum cutis contactu, ſpiritus accendit. Nam ſi cutis hunc diutius patiatur, inareſcit, contrahiturq;, ita ut effluuium ſupprimatur: atque ex accidenti, non aliter quàm frigus, febrem gignat.

OMNES hæ febres ſolui facilime poſ

ſunt:ſiquidem ad balneas, aliamq; uſitatã uiuendi rationem, ægrotum ſtatim ducere oportet. Itaq; qui multorum ſermone celebratam illam diatriton, id eſt triduanam inediam, in omnibus iis admittunt, febres reddunt ſæpe acriores:tametſi etiã alioqui delinquunt.quemadmodum ex ipſis uidere eſt non paucos, qui quoties ægrotos inuiſunt, ita aberrant, ut certe manu factas ægritudines inducant.

Ephemeræ, id eſt diariæ, facile, inquit, curantur: quandoquidem ſubiecta earum materia prompte ſoluitur: itaq; balneum illis utiliſsimũ eſt, tum quia conſuetum, tum quia morbi reliquiis, & ex morbo relictis affectibus medetur: ut poſtea dicetur. Poſt lauationem, ad aliam conſuetam uictus rationem, hoc eſt ſolita negotia, exercitationes, cibum, & potum relegat: nimirum à febre iam uindicatos. Igitur perperam mirificam illam diatriton, id eſt triduanã inediam, inſtituunt nonnulli, ex qua febres longe acriores redduntur: præcipue in naturis biliosis, quæ prompte accenduntur. Quòd ſi longior inedia ſit, in hecticas, ac tandem in torridum maraſmum fit tranſitus: aut in ſyncopen, ſi os uentris facile iniuriis patet: ut late docet Galenus libro octauo Methodi medendi. Nec in hac ſolum tranſigenda diatrito, ſed & in aliis quoq; aberrant plurimi medici: adeo ut manu factos morbos

bos inducere uideantur, ſcilicet methodi meden di expertes : ut mox dicetur. ὡς καὶ χειροποίητα ὄντως ἐργάσασθαι νοσήματα, *id eſt manu factas ægritudines inducunt: manu factas uocat Galenus, non quæ ſponte eueniunt, ſed medici opera fiunt.*

HARVM igitur febrium prompta eſt curatio, ſed diligentiam exigit maiorem dignotio: de qua ante nos nullus, quãtum res poſcebat, conſcripſit. Itaq; mirum non eſt multos tantũ curando hallucinari, quã tum à cognitione aberrant. Nonnulli enim caſu quodam in graues ſæpe morbos inciderunt: uelut temulenti, uel ſole exuſti, uel refrigerati, uel labore fatigati, uel uigilias paſsi, uel furore concitati, aut alia quauis occaſione, quæ ex ſe lædere idonea ſit, affecti: deinde omnia ob cauſam quæ anteceſsit, accidere, neq; aliam ſubeſſe affectionem arbitrati, negligentius uictus rationem inſtituentes, non intellexerunt ſeſe in incurabilem, aut ægre quidem ſanabilem morbum, ruere. Ob id igitur adhibenda omnino diligentia eſt, quemadmodum Hippocrates admonet, ut non ſolum futura præſentiamus, ſed & præterita & præſentia cognoſcamus. Etenim quod nunc proponimus, ad eam artis partem attinet: quod & nos, quàm di-

lucide poterimus explicabimus. Neq; par ui refert, an ægrotum iam lauare confidereq;, an sibi cauere, ac se tueri iusseris.

Prompte diarias, si quidem cognitæ sint, posse curari, iam diximus, atq; mox dicemus: uerum haud ita facile dignoscuntur. Quum enim omnes hæ magnam inter se cognationem habeant, signaq;, quibus deprehenduntur, parum à salubribus differāt, nō facile eas cognoscas: aut si cognoscas, nō facile distinguas an ab hac an illa causa accesserint, nisi diligēter, quæ circa ægrotū sunt, tū præterita, tū præsentia, tum futura perpenderis. Quo fit, ut multi curando has febres hallucinentur. Si quis igitur ex temulētia, uel æstu, uel perfrictione, uel lassitudine, uel uigilijs, uel furore, aut alia euidenti occasione, febrē contraxerit: isq; cruditate, uel uitio humorum laborans, præterea uel obstructione, uelit omniū curationem ad temulentiam, æstum, aut alias euidētes causas referre: nullā aliā causam subesse, hoc est neq; cruditatem, neque corruptionem humorum, neq; cutis aut uiscerum obstructionem arbitratus, oscitantiusq; uictus rationem instituat, in quod putas periculum prolabetur? nempe in grauissimum, hoc est morbos incurabiles, uel qui facile curationem non admittant. Recte igitur monuit Hippocrates diligentissime omnia, quæ circa ægrotum sunt, præsentia, præterita, & futura disquirere, ut recte, quæ agenda

da sint, institueremus.

ACCEDENTES igitur ad ægrotũ, in primis quæ in ipso sunt præcipua, dein de uero alia contemplari oportet, ne minimum quiddam, si fieri omnino posit, omittentes. Siquidẽ ut indicationi, quæ à maximis sumitur, magis aut minus credamus, ex aliorum accesione efficitur. Maxima uero signa in febricitantibus omnibus, ex pulsibus & urinis petuntur: quibus alia omnia quæ in facie esse docet Hippocrates, & quæ ab accubatione, & respiratione, quæque ab excrementis tum superiorum tum inferiorum partium sumuntur: atq; etiam, si quod appareat accidens in quacunq; corporis parte, aut eius actione (qualia ille sexcenta in sexcentis locis scripsit) addenda sunt: neque ex his ullum oscitanter prætereundum est. Hæc quidem febrium omnium communia sunt. Itaq; in his etiã simplicisimis, de quibus præsens est disputatio, nullum horum relinquendum est.

Præcipua maximaq; signa sunt, quæ maxime certißimeq; morbum exprimunt. Obscura uero minusq; præcipua, ex se quidem parum hunc ostendunt, sed alijs addita reddunt illustriorem: atq; ea ipsa alios affectus produnt. unum enim idemq; signum, obscurum & illustre

eſſe poteſt in diuerſis morbis. Siquidem ſputum in pleuritide, affectum luculentiſſime monſtrat: in febre uero, obſcure: quemadmodum urina febris eſt certiſſima nota, pleuritidis uero fallax. igitur febrium (quoniam de his noſtra eſt diſputatio) principes notæ ex earum ſubſtantia, partis quæ præcipue affligitur actione læſa, & excrementis, ſumuntur: quemadmodum, & à qualitatibus, quæ neceſſario conſequuntur. Subſtantia eſt in genere caloris, ut acris, mordax, &c. Partes quas febris maxime occupat, ſunt cor, arteriæ, & uenæ. Itaq; præcipue in febribus notæ, ex harum partium actione læſa, & excrementis petuntur: hoc eſt ex pulſibus, & urinis. Aliæ uero notæ quæ non ſolum, nec ſemper affectum indicant, tum ex iiſdem ducuntur, nempe actionis noxa, & excrementis: tum ex qualitatibus partium, non primo ac præcipue affectarum, ſed ſecundo & comitatu quodam. uerbi gratia, pulmo incalfacto cordi, & arteriis conſentiens, naturalem ſpirationẽ mutat, ita ut ſeipſo crebrius ſpiret: Et iecori uenisq; affectis ſtomachus, uenter, & aliæ partes conſentiunt: itaque male ſuo munere fungente iecore, & uenis, uenter & reliquæ corporis partes improbe concoquent: unde fit, ut excrementa quoq; oris, alui, & pulmonis, aliarumq; partium, non aliter atq; urinæ cruda appareant. Quòd ſi increſcat febris, adeo ut partes modo commemoratæ, hoc eſt cor, & iecur, imbecill

becilliores reddantur, condolescet cerebrum: a-
ctionisq; tum suæ, tum partium à se prodeuntiũ
notis, non modo affectum, sed & eius magnitu-
dinem fatebitur. Nam lumen refugere, uisa si-
mulacraq; apparere, peruigilare, delirare, æ-
gre spirare, cubare supinum, manibus & cruri-
bus extentis, delabi ad pedes: hæc inquam o-
mnia, & alia id genus, quæ Hippocrates fusis-
sime tractauit, cerebri & partium ab eo or-
tarum primario actionem læsam esse signifi-
cant: ex accidente uero febrem, eiúsque uehe-
mentiam. Sic & comites qualitates sensiles
affectum produnt: sensiles dico, quæ sensibus
percipiuntur, ut uisu rubor, pallor, nigrities tum
linguæ, tum faciei, tum cutis uniuersæ: in quo ge
nere continentur & notæ, quas ex facie depræ-
hendi docet idem autor in prognosticis, ad hunc
modum, Nares acutæ, oculi concaui, collapsa tẽ-
pora. Olfactu, odor anhelitus, ructus, excremen-
torum alui, sudorum, uaporum, urinæ, sputi, alio
rumq; corporis recrementorum. Gustu, nidor, a-
cor, salsitudo, amaror, & id genus qualitates.
Auditu, uox clangosa, tremula, rauca, aurium
tinnitus, intestinorum bombi, & alij soni. Ta-
ctu, caliditas frigiditas, humiditas siccitas, duri
ties mollities, tensio laxitas, asperitas læuitas lin
guæ, & cutis aliarumq; corporis partium. His
adduntur rigor, horror, pruritus, punctiones, &
doloris omnes differentiæ. Adduntur & causæ
exter

externæ, ut uictus ratio, exercitatio tum animi tum corporis, tempus, locus, & præsens aëris conditio, uigiliæ, animi affectus: & corporis ad morbum suscipiendum pronitas, ut ætas, temperatura, habitudo: morbi item paßim graßantes. Nam si hæc diligentius consyderentur, non modo affectus differentiam, sed & magnitudinem, luculenter ostendunt.

PERSPECTIS autem tum ex pulsibus, tum urinis, febris moribus: pulsibus quidem nullam inflammationis notam, nullamq; omnino in uno arteriæ percussu inæqualitatem habentibus, aut si habeant, prorsus exilem: urinis uero, uel eas quæ secundum naturam habent, omnino imitantibus, uel à naturali statu parum deflectentibus, ad alia, quæ antè commemorauimus omnia, ueniendum est. Cumq; omnia, uelut concentu quodam consonāt, iam fidendum est, quærendumq;, si lubet, ab ægroto, num qua causa euidens præcesserit. quod si fateatur æger, expectata prima febris solutione, protinus lauandus est: scilicet eius specie ex solutionis modo certius cognita. Nam tunc arteriarum motus huic omnino, qui in sanis sentitur, respondet. Cum is in nulla alia febre, ad naturalem statum redeat, etiam si temporis spatium inter prioris accessio-
nis

ni finem, & ſequentis initium, longum ſit, uelut in tertianis, & quartanis: in quibus ſemper febris ueſtigium relinquitur. In diarijs uero ceſſante acceſsione, omnia ſimul ſigna abolentur: harum tamen plurimæ in madores ſoluuntur: nonnullæ in lenes ſudores: aut omnino uelut uapor aliquis copioſus ex imo corpore exhalat. Sed & urinę eo tempore, longe quàm per initia, meliores tibi apparebunt. Neque uero ſi quis cum febre caput, aut partem aliam dolor occuparit, is amplius manet. Si uero & æger facile morbum ferat, certiſsimum eſt indicium, quod uelut impreſſum quoddam ſigillum omnium maxime febris manſuetudinem exprimet. Quòd ſi, dum lauantur, inſolitum frigoris horrorem, aliamque moleſtiam non ſentiant: ac deinde poſt lauationem facile tolerent, ac bene ferant, cibus offerendus, uinúmque potui dandum eſt ſine formidine, quantum res præſens efflagitat.

Inflammationis, ut non unum eſt tempus, unaq; differentia, ac locus unus, ſic nec eundem pulſum perpetuo, nec ubiq; ſeruat. Nam ſi illa magna ſit, aut principem corporis partem occupet, pulſum in toto corpore uariat: ſin parua, ac in parte non inſigni, in ea ſolum mutat, quam

obſederit. Itaq; per initia maiorem, uehementiorem, celeriorem, ac frequentiorem reddit. In incremento præter magnitudinem, uehementiã, celeritatem, & frequentiam inauctas, duriorem ac magis uibratum. In uigore autem omnia hæc manifeſtiora habet, ſed minor in aliis temporibus: non tamen languidior, niſi uires à morbo uictæ, imbecilliores reddantur. In declinatione uero, graciliorem, & duriorem, præſertim ſi diuturnior ſit, ac in ſcirrhum mutata inflãmatio. Cæterum inflammationum omnium pulſus ſerrans communis eſt. Inæqualitas uero, quam unus arteriæ occurſus parit, tum in una eius parte ſit, tum in pluribus: in una quidem, cum principio celer, in fine tardus, aut contrà, principio tardus, fine uero celer: uel principio moderatus, fine uero uel celer, uel tardus: idq́; uel cum motus interceptione, uel ſine hac, aut cum recurrit: recurrit autem, cum ſine manifeſta quiete, bis digitum ferit: unde & dicroti nomen meruit. Cum enim mouendi inſtrumentum impeditum non eſt, & urgenti neceſsitati facultas obſequitur, magnum neceſſario pulſum edit ſine ulla inæqualitate: ſin impeditum eſt, neceſſario hæc ſequitur. Per febres autem putridas urget neceſſitas, & quantum poteſt, obedit facultas: impeditur uero inſtrumentum, uel obſtructione, quæ uias traſpirationi præcludit, uel humorum abundantia, quæ facultatem degrauat: unde ipſa
neceſsi

necesßitati impar redditur, proindeq; aut quiete motus intercipitur, aut continuus quidem manet, sed non paris celeritatis pro magnitudine causarum motum impedientium. Quòd si durū instrumentum sit, ualidamq; facultatem necessitas urgeat, recurret pulsus. Itaque in diarijs, cum neq; humorum sit abundantia, neq; obstructio, saltem tanta, quæ motum remoretur: neq; tanta arteriæ durities, quam ualida uirtus efflagitante usu non nisi magna ui distendat, nullam talem inuenies inæqualitatem. In diuersis uero arteriæ partibus, inæqualitas uel continua est, cum continenter in arteriæ partibus duabus, uel pluribus fit mutatio, à celeritate in tarditatem uel mediocritatem, uel cōtrà: aut interrupta est, ut cum primus & tertius & quartus digitus, aut primus, secundus & quartus, aut primus & quartus pulsum sentiunt, reliqui non sentiunt. Atq; hæc inæqualitatis differentia non necesßaria febrem consequitur. Vrinæ secundum naturam, colore quidem subrufæ, & substantia mediocres: in quibus quod residet, candidum, leue, ac æquale est. Alia autem signa, quibus febris mores depræhenduntur, ex facie, accubatione, respiratione, & alijs quæ modo exposuimus, ducuntur. Cum igitur pulsus nullam inæqualitatis aut inflammationis notam habet, urinæq; ijs quæ secundum naturam habent similimæ, uel ab his parum deflectunt, aliaq; signa, quæ

prius

prius retulimus consentiunt, ita ut omnia concentu quodam consonent, & ad hanc febrem exprimendam conspirent, præcesseritq; aliqua euidens occasio, uelut iracundia, furor, aut id genus alia, certum est eam diariam, non putridam febrem esse. Proinde post primam accessionis solutionem, ægrotum lauandum esse. Primam diariæ accessionem dixit, non quòd altera futura sit, sed quadam loquẽdi proprietate, ueluti cum dicimus, mulierem primo partu interũsse, cum non sit rursus paritura. Finita igitur prima accessione statim lauandum præcipit, magna ex parte propter consuetudinem. Nam paulo antè dixit, Omnes hæ febres facilime curari possunt: siquidem ad balneas, aliamq; uictus rationem perducere oportet. quod perinde est ac si diceret, iam omnino sani sunt, proinde ad consuetam uictus rationem relegandi: in qua lauationem contineri constat. Prodest uero & balneum, quia febris materiam, si qua superest, discutit: corpus humectat, & refrigerat. Solutionis modus febris speciem declarat: si quidem hac soluta pulsus sanorum pulsui similis omnino remaneat, omniaq; alia secundũ naturam habeant, ac symptomata, si qua sint, unà cum febre euanescant, soluaturq; hæc in halitum, qui sensum effugiat, aut copiosos uapores, uel madores, uel sudores suaues, certissimum est diariæ accessionem fuisse. nam & pulsus naturalis, & uaporis, mado-

ris, ac

ris, ac ſudoris ſuauitas, omnem abeſſe putredinem dilucide teſtantur: ut quæ à materia proba ortum habeat: quæ ſi pauca ſit ac tenuis, & ad cutim ſubiectamq; carnem paulatim feratur, & calor febrilis nondum in totum ſit remiſſus, inſenſibiliter exhalat. Sin copioſior & craſſior materia ſit, & uiolenter acta, calorq; remiſſior, in ſpeciem uaporis, madoris aut ſudoris, pro modo antè dictarum cauſarum magis minúsue auctarum erumpit. Contrà pulſus præter naturam, & excrementorum acrimonia, putrem adeſſe febrem fatentur: in qua neq; ſudor, neq; uapor, neq; mador ſuauitatem ullam habet, ſed tetrum odorem, & ſaporem, mordaxq; calor eſt. Cæterum nec pulſus in earũ intermiſſione, quãtumuis longa ſit, ut in quartanis & tertianis, ad naturalem ſtatum redit, propter febris reliquias: fieri enim non poteſt, ut iuſte effluuium acre expiret febre ab obſtructione magna ortum habente. In diaria autem, omnia quæ præter naturam ſunt in declinatione abolẽtur: tum propter materiam facile expirabilem, tum quia nihil eius obſtructio remoratur: aut ſi quid eſt, id admodum exiguum eſt: & quod à medico in prima acceſſione deleri poſſit. Vrinæ quoque eo tẽpore meliores, quàm per initia, apparent: quia natura ſibi reſtituta in febris declinatione melius, quàm per initia ſuo munere fungitur. Ad hæc ſi æger facile malum hoc ferat, certiſſime,

maximeq́; febris mansuetudo declaratur: facile enim fertur morbus, qui malis careat accidentibus: qualia sunt capitis & stomachi, & aliarum partium, uehemens dolor, cibi fastidium, inquietudo, sitis inexplebilis, & alia id genus symptomata: quibus magis ipsi ægroti minúsue cruciantur, pro humorum, & uaporum putredine, & acrimonia: ex qua illa omnia ortum habent. Diariæ *autem (quoniam neq; calor acris, neq; mordax uapor, uel succus infestat) nulla aut blanda accidentia inuehunt: proinde facile feruntur.* Quòd *si dum lauantur, insolitum frigoris horrorē, aliamq́; molestiam non sentiunt: sed post lauationem deinceps statim facile tolerant, beneq́; ferunt, cibus offerendus, uinumq́; intrepide potui dandum est, quantum status præsens efflagitat.* Insolitum *dixit, quia in tertia balnei parte, frigida conspersi inhorrescunt.* Itaq; *si in alijs balnei partibus frigus, horror, uel rigor, uel alia molestia sentiatur, ut sensus inæqualitas, certum est acrem, aut putrem humorem, uel uaporem in corpore esse. liquatus enim à balneo humor, delatusq́; per membra sentientia frigus, horrorem uel rigorem, pro acrimoniæ uehementia, & delationis celeritate, incutit: sensus uero inæqualitatem uapor subcalidus, uel erodens: quem balnei calor suscitauit.* In *diaria uero, utpote eiusmodi acrimoniæ experte, corpus neque friget, neque riget, neque horret.* Si *igitur,*

dum

dum lauantur neq; frigus, neq; horror, neque rigor, neque ulla alia molestia infestet, perseueretq́; corpus facile affectum ferre: cibum offerre, uinumq́; potui dare licebit, pro rei præsentis necessitate, scilicet pristinæ sanitati iam restituto. Nam alij cibum desiderant liberaliorem, uelut qui ex inedia & nimio labore febricitant: alij parciorem, uelut qui ex cutis densitate: ut mox docebitur.

NOS uero, ut nosti, ab ęgroto sciscitari non sustinentes: causam quæ præcesserit, dicere solemus: quod maximum est argumentum, eum non errare, qui talem sit adeptus facultatem.

Causam quæ ephemeram, id est diariam præcessit, tum ægrotus indicare, tum notis quibusdam deprehendere possumus: quam qui inuenire, citra laborantis operam norit, hunc in febris curatione minime hallucinari uerisimile est: quando uti prius dictum est, facilis est eius curatio, difficilis uero cognitio, sed quæ tamen usu, & diligentia haberi posit. In quodam exemplari manu scripto εὑρώμεθα *legitur pro* πειρώμεθα, *quod & nos secuti sumus.*

SI uero manentibus adhuc animi motibus, ægrotum contempleris, maxime ex pulsibus, ut in libris de pulsibus declaratum est, deinde ex aliis dignotio petenda est. Quod si hi sedati fuerint, affectum ue

ro reliquerint, ex pulſibus quidem pertur bationum quæ febrem attulerunt, indicium obſcurum habebis: ſed reliqua ſine pulſibus tibi ſufficient. in omnibus enim, ut plurimum, urinæ rufæ apparent. His uero, qui ex mœrore laborant, acrimonia potius, quàm caloris abundantia ineſt: quemadmodum contrà ijs qui ex furore. Sed & corporis macies in his quos mœror, quàm quos cura confecit, manifeſtior cõſpicitur: oculorumq; cauitas & inſueta quædam decoloratio: quæ quidem & aliorum, qui quomodocunq; cogitationem exercuerint, communia ſunt. Verum ex oculis maxime diſcernere licet, ex quibus & in ſanis quoque animi mores conijcere poſsis. At in ægrotis per ſpicua magis tibi ſigna erunt, ſi accurate conſpicere queas. Sic illi quidem ab affectis mœrore diſtinguendi ſunt, qui in diſciplinis, & ſpeculationibus mentem exer cuerunt.

Animi motus ſunt iracundia, furor ſiue excandeſcentia, triſtitia, timor, & id genus alij, qui febrem, ut diximus, inferre ſolent. Quales autem in his ſint arteriarum pulſus, quàm breuiter poterimus, ex libris de pulſibus Galeni docebimus. Iracundiæ (inquit) pulſus eſt altus, magnus, uehemens, celer, creber. Triſtitiæ, paruus,

lang

languidus, tardus, rarus. Timoris recentis quidem, celer, uibratus, & inordinatus, inæqualisq;. Inueteratus uero similem habet tristitiæ. Quod sic ostendimus: Pulsum efficiunt facultas, usus, & instrumentum. urgente enim necessitate, obsequente uero facultate, & instrumento non reluctante, arteriam in omnem dimensionem, tantum distendi, quantum usus efflagitat & facultas potest, necesse est: proindeq; urgente calore, magnum pulsum fieri, si tamen distentionem spatium quod arteriam capit, utpote angustius, quàm pro dilatationis necessitate, non impedit. Eadẽ ratione & celerem, ac frequentẽ. Quòd si iustã, ac necessitati facultatiq; debitã, spatij angustia nõ admittit, altitudine cõpẽsabitur, modo ictui cutis cedat. Contrà languente facultate, usuq; non admodum interpellante, minimeq; instrumento renitente, paruus erit pulsus, lãguidus, & rarus, sine inæqualitate. Si uero necessitati impar sit facultas, aut instrumentum contumax, hoc est durum, compressum, tensum, obstructum, uel humorum copia degrauatum, aut utrunq;, celer & inæqualis, atq; etiam, si auctæ sint causæ, uibratus fit. Igitur cum per iracundiam, & furorem, illatæ iniuriæ species obijciuntur, spiritus intrò tanquam ad arcem tutissimam confugiunt, in qua ab eminente iniuria se tueri uideantur. Postmodum ira ad uindictã nos impellente, spiritus magna ui resum-

ptis uiribus foras resiliunt. Itaq; manente spiritus & sanguinis in corde feruore, aßidue calidos uapores suscitante, qui in corpus diffunduntur, fit ut magna caloris abundantia totum corpus occupet, unà cum pulsus magnitudine, tanta quidem, ut eam ambiens arteriam locus excipere non ualeat: proinde altitudine compensatur, frequentia, ac celeritate. In tristitia uero spiritus quidem intrò feruntur, sed non affatim, ibiq; coarctantur, ac uelut suffocantur: nec rursus ut in iracundia, foras sparguntur: sed sese accendunt, ac consumunt: unde temporis progreßu humiditas absumitur, & uirtus consopitur, obruitur, desesq; redditur: eam ob rem pulsus fiunt parui, languidi, rari: quia neq; neceßitas urget, neq; ualida facultas est. In timore autem recenti, celeriter intrò uelut ad suam scatebram, mouentur sanguis & spiritus, mens quoq; conturbatur. Natura enim cõmota, atq; ut sibi prouideat solicita, modo huc, modo illuc impellit spiritus: qui motu accendũtur: unde fiũt pulsus celeres, scilicet urgente neceßitate. Mens uero concitata, inæquales ac uibratos reddit. In inueterato uero dißipatis spiritibus, uirtuteq; elanguescente, pulsus quales in tristitia eße docuimus, redduntur. Sunt & alia signa, quibus hæc depræhendi poßint: de quibus mox dißeretur. Quòd si animi motus sint compositi, cæterum affectum aliquem in corpore reliquerint, aliys si-

gnis

gnis sunt dignoscendi: quando sic pulsus obscure illos prodere potest, non enim manent causæ, pulsus uariantes. Aliis ergo notis distinguere oportet, quæ relictum affectum sequantur: sumuntur autem hæ ex urinis, caloris differentia, oculorum & corporis habitudine. Siquidem omnibus id genus febribus, ut plurimum urinæ flauæ sunt, ob bilis admixtionem, quam animi perturbationes pepererunt. sanguis enim feruore biliosior redditur: uerum acrior in febre ex mœrore, copiosior & suauior ex ira & furore calor est. Mœror enim humorem corporis absumendo, ut dictum est, corpus reddit aridius, proinde calorem acriorem, & parciorem ob materiæ quæ hũc defert, penuriã: furor uero, copiosum uaporẽ ex sanguinis feruore excitatũ (q uehiculum est caloris) ad cutẽ trãsmittit: unde calor & uberior, et blãdior sentitur. Sed et corporis macies in his quos mœror q̃ cura cõficit manifestior apparet. Græce ita habetur, ἀλλὰ καὶ ἰσχνότης τοῦ σώματος ἐπιδηλοτέρα τοῖς λυπηθεῖσιν ἢ φροντίσασι. ἢ, Leonicenus, &, uertit: nos uerò, quàm: ut sit sensus: qb⁹ mœstitia febrẽ attulit, magis emaciãtur, quàm quibus cura ac cogitatio: quod & sequẽs dictio subindicat ad hũc modũ: Sicquidẽ ab affectis mœrore distinguendi sunt, qui in disciplinis & speculationibus mẽtẽ exercuerũt. ex quibus uerbis palã est discrimen esse inter mœstitiæ & curæ notas. Siquidem ex mœrore nascitur ma-

cies luculentior: ex cura, obscurior. Quoniam in mœrore intrò ad caloris natiui originem reuocantur spiritus: ubi facile ob loci caliditatem accenduntur ac digeruntur, humorq; in uapores dißipatur: unde corpus temporis spatio exiccatur, emaciaturq;: tantum quidem, quantus est affectus. In curis uero ac cogitationibus, ad caput feruntur: in quo minus ob caloris penuriã, quàm in interno corpore absumuntur: minus enim ob loci frigiditatem inflammantur, & resoluuntur: proinde corporis habitum minus exiccant, ac extenuant. hinc fit, ut oculorum quoq; cauitas utriq; affectui sit communis: sed in curis & cogitationibus, minor, quia spiritus & humores minus, ut ostendimus, absumuntur: in mœrore uero maior, ob loci caliditatem spiritum & humores resoluentem. Insueta quoq; decoloratio quædam hos affectus sequitur, scilicet cute ipsa natiuo calore destituta. Quemadmodum enim solis splendor, quas contingit res, reddit illustriores: ita natiuus calor coloratiorem reddit cutẽ: quo absente uelut demortua apparet: ut in timore, & longis ægritudinibus. Ex oculis porrò animi mores, non solum in ægrotis, sed & in sanis depræhendi poßunt: uerum in his obscure, in illis perspicue magis. siquidem in ægrotis ex animi motu insignis affectus remanet: in sanis uero obscurus, nisi frequenter admodum mens concitetur. Nam sic affectus cum in alijs capitis partibus,

bus, tum maxime in oculis perſpicuus relinqui-tur. Oculi enim non ſolum cerebro conſentiunt, ſed & alijs duobus principijs: nempe iecori, & cordi per neruos, uenas, & arterias. hæc enim tria, animæ operum ſunt principia. Iecur quidẽ concupiſcentiæ, hoc eſt ueneris, eſculentorum, & poculentorum deſiderij: Cor animoſæ facultatis, ut iræ, furoris, timoris, triſtitiæ, uictoriæ, imperij, honoris, gloriæ, & ſimilium: Cerebrum uero appræhendendi, intelligendi, & memorandi ui donatum eſt: ueritatis, ſcientiæ diſciplinarum, prudentiæ, aliarumq; honeſtarum rerum appetentiæ. Cæterum animoſæ facultatis motus fiũt, obiectus rationali potẽtiæ (quæ in cerebro ſedem obtinet) iræ, triſtitiæ, furoris, & aliorũ animi affectuum formis: quæ tantum hanc permouent, quàm magnas grauesq; eſſe duxerit. Has emotiones indicia quædam cum in corpore uniuerſo, tum maxime in facie produnt, alia alias. Læti, uerbi gratia, frontem, oculos, totamq; faciem exporrigunt: ſcilicet effuſis in eas partes ſpiritibus, eiusq; cutem tendẽtibus. Mœſti eaſdem partes in rugas contrahunt, demittuntq;: quaſi intrò recurrentes ſpiritus ſequantur. Excandeſcẽtibus uero tota facies calet, & rubet: oculiq; prominent, ac ſcintillant: ſpiritus enim & ſanguinis feruor in corde calidos uapores ſuſcitant: qui in corpus uniuerſum, maxime autem in oculos feruntur: cum inſtrumenta ſint, quibus hoſtem per

sequimur. Ex crebris hisce emotionibus similes animus mores, horumq; notas frons, & facies contrahunt: præcipue uero oculi, quòd hi tum uberrimum recipiunt spiritum, ut quem in uidendi functiones absumant, tum duobus principijs, nempe cerebro obiectam emotionis speciem apprehendenti, & cordi emotionem excitanti consentiunt. Nerui enim per quos fit uisio, spiritus capacißimi sunt: & ad ipsos oculos peruenit nõ exigua arteriarum portio: per quas in animi motibus feratur spiritus. Adde quòd in oculis ob cãdorem splendoremq;, notæ conspectiores redduntur. Itaq; frons rugosa, tristitiæ ac seueritatis nota est: contrà hilaritatis, mansuetudinis, & clementiæ exporrecta. Iracundiam uero oculorum igneus calor, ac scintillans splendor fatẽtur. Harum quoq; affectionum notæ natiuas temperaturas sequuntur: ut si, uerbi gratia, oculi tactu calidi sentiantur, minimeq; excrementosi, perspicue cernant, latasq; uenas habeant, easdemq; rubras, principia calida siccaq; eße testantur: proinde qui tali temperamento eas partes præditas habent, facile discunt, magna arduaq; appetunt, audaces sunt, animosi, iracundi, furibundi, implacabiles, præcipites.

EOS uero, qui ex peruigilijs febricitant, tum decolorationis differentia ab alijs discriminat (ipsis enim subtumida facies est) tum manifestus oculorum motus.

tus. Vix enim palpebras attollũt: hisq; inest humiditas: nam mœrore & cura affectis, inarescunt. Cæterum cauitas commune omnium accidens est, nempe tristitiæ, uigiliarum, & cogitationis, & studij, non tamen furoris, in quo nec oculorum cauitas, nec decoloratio manifesta conspicitur. Calor quoque uberior est, ex altóque corpore celeriter erumpit: nec pulsus magnitudo perit: quemadmodum in uigilijs, mœstitia, & cogitationibus. A' furore itaque euidentissime hæc distinguuntur: illa uero inter se, quemadmodum antè diximus.

Decoloratio *uigiliarum comes est, & faciei tumor, grauisq; oculorum motus, & palpebrarum humiditas. Vigiliæ enim, cum concoctionem impediant, humorum & uaporum crudorum copiam pariunt: calorem natiuum imminuunt, corpusq; resoluunt: unde sequitur decoloratio, faciei tumor, palpebrarum humiditas, earumq; mouendarum difficultas. Per uigilias enim cerebrum sensusq; instrumenta assidue exercentur: unde plus facultatis, & spiritus animalis absumunt: quibus tandem resolutis, & in actiones obeundas insumptis, uitales spiritus, antequam integram elaborationem sint experti, assidue alliciunt. In summa, naturam à coquendi munere auocant: quocirca magnam cum in reli*

quo corpore, tum in cerebro cruditatem relinquunt. cæterum fatigatis animalis uirtutis instrumentis, caput imbecillius redditur: unde commemorata incommoda sequuntur: nempe cruditas, & caloris naturalis imminutio: ex quibus rursus sequuntur decoloratio, tumor faciei, palpebrarum humiditas, earumq́; motus grauitas: scilicet resoluta facultate, & uaporis humorisq́; copia degrauante. In mœrore & sollicitudine, inarescunt oculi. Nam mœror reuocatos intrò spiritus absumit, atq; processu temporis humorem depascitur: uti iam monstratum est: unde non solum caput & oculi resiccantur, sed & uniuersa corporis habitudo. Curæ uero cerebrũ exercent, ac modo antè declarato exiccant, non continuo tamen decolorem ac tumidam faciem reddunt, reliquaq́; uigiliarum accidentia inducunt: quando præcipua horum causa ad cruditatẽ referenda est, ad uigilias uero cruditas. Quòd autem ex mœstitia & curis crudum relinquitur (nam & cruditatem hæ pariunt) somnus cõcoquit: alioqui enim qualia uigiliæ accidentia inferrent. Cauitas oculorum, commune accidens est mœroris, cogitationis, & uigiliarum: quoniã hæc oculorum substantiam resoluunt, ut ostensum est. Hanc uero cauitatem per uigilias, tumor partium oculos ambientium manifestiorem reddit. Sed in furore, neque oculorum cauitas adest, neq; faciei decoloratio: sed magis oculi

pro

prominere uidentur: scilicet delatis illuc spiritibus ipsos distendentibus. Nam cum oculi instrumenta sint, quibus persequi hostem uelimus, ut modo dicebamus, ad eos spiritus feruntur: unde distenti minus considunt oculi, sed potius prominent. Hac ratione facies non decoloratur, sed rubet: ut in quam spiritus, & humor confluat: cum quibus & calor è corpore foras emergens non solum illuc, sed ad totam corporis cutem fertur: unde pulsus magnitudo perseuerat. In uigilijs uero, mœstitia, & cogitatione deperit elanguescente uirtute, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν κίνησις δήλη. Leonicenus oculorum motus ligati uertit: quem sequuti fuißemus, nisi Galenus lib. XX. de Crisibus, diariæ ex uigilijs notas exprimens, eadem uerba referret, sed multitudinis numero, ad hunc modum, καὶ αἱ τῶν ὀφθαλμῶν κινήσεις δῆλαι. Cum enim paulo antè cura affectos à mœstis decoloratio distinxerit, nũc eadem nota eos, qui ex uigilijs febrem contraxerunt, à mœrore confectis separat: oculorum item motu, ac humiditate. Nam qui peruigilarunt, tumentem ac decolorem faciem habent: mœsti uero cum decoloratione maciem. Præterea & manifesto oculorum motu distinguitur. in illis enim humiditate degrauatæ palpebræ uix attolluntur: in his uero, cum humidæ non sint, haud ægre mouentur.

QVIBVS autem laßitudo febrem in-

tulit

tulit, aridior, quàm in alia quacunq; diaria, cutis redditur. Quod omnium quidē ex laſsitudine febricitantium ad acceſsionis uſq; uigorem, eſt commune: à quo tēpore plurimis qui quidem immoderate non laborarint, humor aut uapor calidus ex intimo corpore erumpit. Quibuſdam uero poſt uigorē, ſiccitas perſeuerat: præcipueq́; labore uexatis ſupra modum, aut refrigeratis, aut exuſtis, unà cum defatigatione. Nec etiam modo eodem habent pulſus in utriſq;. Siquidem immodice fatigati paruos, alij uero magnos obtinent.

Diximus febrem ex laſsitudine fieri, calfactis uehementi exercitatione muſculis, neruis, copulis, & articulis: deinde diſtributo cordi calore. Quòd autem ſicciorem immodica exercitatio cutim reddat, hoc ideo fit, quòd ea corpus exiccat, eiusq́; humiditatem exhaurit, eo quidem magis, quo immoderatior extiterit. proinde mediocriter fatigatis, ſolum ad acceſsionis uſq; uigorem ſiccitas durat: ſed ſtatim ab hoc tempore humor, aut uapor calidus, ex alto corpore ad cutem erumpit. Idq́; omnibus accidit, niſi qui, ut antè eſt dictum, immodice laborarint. uehementius enim exercitatis, etiam poſt febris uigorem perſeuerat ſiccitas: nimirum reſoluto uapore, & humore, tum motus uehementia, tum corporis

habitu calidiore, horum reliquias in halitum sol uente: quod modice exercitatis non contingit. Cæterum, si cum labore solem aut frigus sunt experti, cutis quoq; arida per totam accessionem manet. Nam his frigus sudorem prohibet, illis calor, tum ex sole, tum immodico labore contactus, sudoris materiam dissipat. Eadem ratione, & qui magnis obstructionibus laborant, minus in febrium declinationibus sudant. Pulsus quoq; in his dissimiles sunt. Supra modum enim exercitati paruos habent ob uirium imbecillitatem: & ob urgentem necessitatem celeres: qui autem modicos labores subierunt, & quibus nondum uires collapsæ sunt, efflagitante scilicet usu, magnos obtinent.

FEBRES uero, quæ ex cutis densitate nascuntur (hæc autem densatur, aut frigore, aut qualitate affatim stringente: uelut in eo, qui se aluminosa lauerit aqua) omnium solæ astricta sunt affectio. Has uero tactu depræhendere licet: quemadmodum & squalidas, & quæ ex lassitudine, & solis ardore, contrahuntur. Neq; enim earum densitas, exercitatum tactum fallere potest. Cæterum caloris motus expromitur: quem quidem primo occursu mitem, deinde acriorem, si diutius tangendo immoretur: manus sentiet, urinæ tamen rufæ non apparent: neq; corporis moles cō

cidita

cidit: proinde neque oculi caui ſunt, neque aridi: uerum in quibuſdam humidiores, ac prominentiores, quàm pro naturali conſtitutione, uiſuntur. Sed nec pulſus, ut in mœrore, cura, uigilijs, aut immodicis exercitationibus, minores ſunt.

Cutis denſitas eſt, quæ per totum meatus exiguos obtinet. denſitas autem aut frigore fit, aut qualitate affatim aſtringente: qualis in aluminoſa aqua eſt. Vbi autẽ affatim dixi, uertit Leonicenus, præter conſuetudinem. Nam legiſſe uidetur, ἢ ποιότητος στρυφνῆς ἀήθους, quo modo & in quodam exemplari Græco manu ſcripto comperimus: in Aldino uero habetur, ἢ ποιότητος στρυφνῆς ἀθρόως, quod nos ſequuti ſumus. Ex hac denſitate enatæ febres omniũ ſolæ aſtrictæ affectionis nomen merentur: etſi denſari alijs modis cutis poteſt, nempe duris frictionibus, & laboribus uehementibus, calore ſolis, & aliarum rerum: propoſiti enim duo modi proprie aſtringunt: alij uero potius ſiccant, durant & contrahunt, corij modo igni admoti. Has autem febres tactu diſcernere licet: in his enim cutis durior, ac compactior ſentitur. Nam, quod ſtrictum eſt, durum ac compactum apparet: quod uero laxũ, molle. Et calor primo quidem contactu ſuauis, deinde ſi diutius admotam manum contineas, acer apparebit. Nam per aſtrictæ cutis exiguos

meatus

meatus halitus paucus exhalat, qui foras calorem ferat, proinde mitis ſentitur: ſpatio autem temporis impoſitam manum magis ac magis calfacit, ita ut tandem hanc mordeat ſenſim auctus in manu calor. Rufæ tamen urinæ non apparent, id eſt οὐ μὴν οὐδὲ τὰ οὖρα πυῤῥά. Quid autem πυῤῥὸν, id eſt rufum uocet, in primo ipſe de Criſibus docet ad hunc modum, ἐγγυτάτω τὴν φύσιν ἐστὶν τὸ πυῤῥὸν χρῶμα τῷ ξανθῷ· διαφέρει δ' ἀλλήλων τῷ, τὸ μὲν λευκότερον εἶναι, τὸ δὲ στιλπνότερον. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ πικρὰ χολὴ ποτὲ μὲν πυῤῥὰ φαίνεται μᾶλλον, ποτὲ δὲ ξανθὴ, πολλάκις δ' ἄν σοι καὶ ὠχρὰ δόξειεν εἶναι, λευκότερα μὲν καὶ θολωδέστερα γινομένη πυῤῥὰ, στίλβουσα δὲ καὶ καθαρωτέρα ξανθή. τὸ γὰρ οἷον πυρῶδες ἐλλάμπον αὐτῇ ξανθότερον ἀπεργάζεται. ὅσον δ' ἐστὶ τὸ πυῤῥὸν τοῦ ξαντοῦ λευκότερον, τοσοῦτον ἐκείνου τὸ ὠχρόν. ὅσον δ' αὖ πάλιν ἧττον λευκόν ἐστιν τὸ ξανθὸν τοῦ πυῤῥοῦ, τοσοῦτον τοῦ ξανθοῦ τὸ ἐρυθρόν. ὅθεν καὶ ἡ τοῦ αἵματος χρόα ποτὲ μὲν ξανθοτέρα, ποτὲ δὲ ἐρυθροτέρα φαίνεται. διὸ καὶ τοῦτο ποτὲ μὲν ἐρυθρὸν ὀνομάζουσι, ποτὲ δὲ ξανθόν. Ex quibus uerbis cõſtat, rufum colorem albiorẽ eſſe ac turbulẽtiorem, flauum uero puriorem ac ſplendidiorẽ, & in quo tanquam igneum quiddam reſplendeat, & pallidũ rufo albiorem: quo rurſus liquet rufum medium eſſe inter flauum & pallidum: flauum uero inter rubrum & rufum: ſed propter rerum cognationem nomina confunduntur: ita

ut rufum pro flauo, & flauum pro rufo sæpe usurpetur. Naturalis itaq; urina subrufa, subflauaq; est: utpote quæ ex concocto humore fiat, qui bilis momentum acceperit. Itaque ubi copiosior aut syncerior admista fuerit, rufior uel flauior urina, pro bilis modo ac qualitate, redditur. Cũ igitur in febre ex cutis densitate, sanguis non ferueat, neq; gignatur bilis, quæ urinam colorationem reddat, quemadmodum in febribus ex animi affectibus, uti prius monstratum est, urina neque flauior, neq; rufior multo apparebit, quàm in sanitate: sanis enim aliis magis, aliis minus rufę apparẽt. Siquidem biliosi natura, aut ij quibus biliosa recrementa male repurgantur, rufas emittunt: alij minus rufas. Neq; corporis moles concidit: propterea quòd cutis densitas, uaporis ac humoris resolutionem impedit: unde fit ut oculi neq; caui sint, neq; aridi, sed potius humidiores ac prominentiores quàm pro naturali habitudine. Sed nec pulsus minores, non paruos simpliciter, sed minores dicit: ut sit sensus, pulsus in febribus ex cutis dẽsitate non sunt minores quàm in sanitate: uerum nisi obruta facultas sit, maiores: scilicet usu id efflagitante. Siquidem febrilis calor arteriam distendi, excrementum fuliginosum astrictione suppressũ cõtrahi cogit: distẽtione enim aër externus intrò attrahitur, cõstrictione uero fuliginosum excremẽtũ foras expellitur: hisq; modis febris refrigeratur. In mœrore autẽ,

cura,

cura, uigiliis, ac immodicis exercitationibus, minores sunt pulsus, ut prius demonstrauimus.

IN diariis uero, quæ ex bubone contrahuntur, pulsus sunt maximi, celeres, ac crebri, calorq; multus, & à uigore statim humor quidam ex alto corpore ad cutem fertur calidus, sed tamen suauis. Eiusmodi enim febres omnium minime acres, mordacesq; sunt: in his facies omnino rubicunda, ac tumidiuscula, subalbidæq; urinę apparent. Communis autem omnibus his est pulsus æqualitas. In harum enim paucis admodum inæqualitas in uno arteriæ percussu conspicitur: sed nec ipsa quidem omnino euidens, neq; manifesta. Hactenus de diariarum notis.

Bubones uocant, inquit Galenus, glandulas, quæ in inguinibus, alis, collo, & secus aures intumescunt: quæ si in scirrhum aliquando duruerint, strumæ dicuntur. Fiunt autem bubones, ut iā diximus, uel ab euidēte causa, uelut ulceribus, quæ in pede, manu, digitis, alia uicina parte, prope aliquam magnam uel uenam, uel arteriam nascuntur: item ab ictu, casu, & similibus: uel à causa cæca: quales sunt uiscerum inflammationes, abscessus, humoris uel plenitudo uel malignitas: sæpe etiam ex pestilente materia: atq; hi bubones periculosos morbos nuntiant. Qui igitur ex manifesta causa ortum habent, diarias

gignunt omni periculo uacantes: quas comitantur pulsus magnitudo, celeritas, ac frequentia, caloris tum abundantia, tum suauitas, sudor mitis, faciei rubor ac tumor, albicantes urinæ, & pulsus æqualitas. Pulsus, inquit, maximi sunt, quia urget neceßitas, id est febrilis calor, neceßitatiq; morem gerit facultas. Hac ratione celeres sunt, & frequentes ob solam neceßitatẽ. Quòd autem inæquales non sint, ne in uno quidem arteriæ motu: ideo fit, quòd mouendi instrumentum impeditum non est, neq; obstructione, neq; humorum uel uaporum acrium abundantia, neque compreßu, nisi sit admodum ingens inflammatio. Quod si inæqualitas in uno arteriæ occursu sit, ea adeo obscura est, ut uix tactu percipi poßit. Caloris abundantiæ, ac suauitatis causæ, prius cum de febre ex iracundia disputaremus, proditæ sunt. Sudor blandus à materia benigna fit. Nihil enim acrimoniæ habent eiusmodi febres, cum solus bubonis calor, non etiam fumus putris ad cor permeet. Caloris porrò abundantiã sequitur faciei tum rubor, tũ tumor. Et urinæ albicant, quia materia quæ urinas coloratiores reddere debebat, ad bubonem translata est: & quia caloris suauitas sanguinem ultra modum non calefecit, unde nec bilem, quæ urinæ calorem addit, generauit.

OMNES quidem balneo curandæ sunt. Quòd si ex cutis densitate, aut bubonibus

nibus febricitantes in balnei aëre immorari iusseris, haudquaquam lædes. Reliqui uero omnes ab aëre abducendi quàmcitissime sunt. At in aqua diutissime uersari, si uelint, permittendum. Cæterum amplius fricandi cum oleo sunt tepente, ac largo, mollibus manibus, maximeq; qui ex fatigatione: posthos qui ex astricta cute, dein de uero qui ex bubone febricitant. Hi autem quàm fieri posit creberrime lauandi sunt, cibandi uero sæpe qui ex lassitudine laborant: sed non qui ex cutis astrictione, aut bubone: horum autem utrique tenuem efflagitant uictum. Fatigatis uero ea comesse, quæ probe cõficiant, imperare oportet, euitata sola cruditate. Quin etiam uini tantum bibere, quantum concoquere posint. Horum autem modum, uti & aliorum omnium, ex uiribus, ætate, natura, temperie, & consuetudine ægrotantis, anni tempore, regione, & id genus aliis metiri conuenit. A uino uero, qui ex bubone febrem conceperunt, donec is solutus sit, arcendi sunt. At astricti, uel refrigerati, si quidem affectus lenis sit, ac humorum plenitudo minime adsit, prohiberi à uino non debent. Quòd si uehementius refrigerati sint, aut humorum plenitudine laborent, uini abstinentia confert.

Qui uero ex uigiliis, aut aliquo animi affectu, in febrem inciderunt, ubi se lauerint, humido & boni succi uictu reficiendi sunt. Vinum autem maxime quidem omnibus iis, qui peruigilarint, intrepide dandum est: præterquàm quibus caput dolore afficitur, aut tēpora pulsant. Quod & in omnibus aliis obseruandum est. Sed & ira, tristitia, & cura affectis uinum adhibendum est: excandescentia uerò febricitantibus non antè quàm ab eo affectu omnino conquieuerint. Nā prius uino uti tuto non possunt. Perpetuo autem infestanti causæ contraria opponenda sunt remedia: labori quidem quies, uigiliis somnus: iræ, tristitiæ, & excandescentiæ, sermones, actiones, spectacula, & rerum narrationes, quæ animo uoluptatem afferāt. Sic & qui cogitatione laborat, ab hac omnino cesset. Et q ex bubone febrē cōtraxit, hūc ipsum curet: atq; in primis ulc⁹, ex quo ortū bubo habuit. Hæc quidē de diariarū tū signis, tū remediis abūde dicta sint.

Ostensum prius est uniuersalem medendi rationem constare ex qualitate, quantitateq; remedij cuiusq;, utendi modo, & occasione: qualitatemq; potißimū ab affectu præscribi, qui perpetuo contrarium efflagitat. Omnis enim excessus, per contrarium excessum sanatur. Cum igitur

tur febris, intemperantia calida sit, per id quod refrigerat, curatur. Sub affectus nomine intelligo, & causas hunc efficientes, & diatheses seu affectus. Itaq; si febris est, & causa eius desiit, solum febri intendimus. Sin utraq; adsit, hoc est febris, & quæ hanc effecit causa: hæc quidem summouenda est, & illa extinguenda. Quòd si affectus quosdam febris, aut eius causa pepererit, nec ipsi negligendi sunt: ut mox dicetur. Ex diariis igitur cum alia coniunctam secum habeat causam: alia sine hac sit ea: cuius causa iã desiit, solũ refrigerari, ac humectari desiderat: qualis est, quam ira peperit. Sed quæ cõiũctã habet causã: cuiusmodi est ex bubone, obstructione et dẽsitate cutis, huic primũ succurrendũ est, deinde febri. Quòd si affectus quosdã reliquerint, uerbi gratia, labor substantiæ corporis dissipationem, & siccitatem, his quoque prouidendum est. Quo fit, ut diariæ febres partim eandem, partim diuersam curãdi rationem habeant. Omnes quidem, inquit Galenus, in primæ accessionis inclinatione, in balneum ducẽdi sunt: tum pinguiter fricandi, & uictu boni succi reficiendi. Cur autem omnes lauari debeant, prius diximus. Nõ omnes tamẽ eodem modo, nec eisdem balnei partibus uti debent, nec eadem uictus ratione. Nam qui ex cutis densitate, aut bubonibus febrem cõtraxerunt, utiliter in balnei aëre immorantur: tum quòd cutem rarefaciat, tum uaporem è cor

pore foras eliciat: nec ægrotos siccitate lædit, quęadmodum eos quibus ex fatigatione, uigilijs, animi affectibus, & ingentibus curis febris accessit. Nam cum iam ab ijs causis resiccatũ corpus sit, ab aëre balnei arcendi sunt, ne noxam augeant. Igitur in calente aqua diutius uersari possunt, ut amissam humiditatem eius madore resarciant: postea uero in largo, ac tepẽte oleo, mollibus manibus fricari debent. Hæc enim frictio humectat, laxat, solidas partes emollit: & quæ in corporis meatibus detinentur, in uapores digerit. Quæ cum omnibus diarijs sit communis, maxime ijs, quæ ex laßitudine ortum habent, utilis est: propterea quod non solum partes solidas labore resiccatas ac induratas, sed & totũ corpus pariter affectum humectat ac emollit: & quod detentum in meatibus est, discutit. Porrò autem qui ex fatigatione febrem conceperunt, cibi & uini tantum permittitur, quantum concoquere poßint, semper enim uitanda cruditas est. Labore enim dißipata corporis substantia, uberiore uictu, & concoctu facili reparãda est. Modum autem cibi sumendi metimur uiribus, ætate, naturali temperie, & consuetudine ægrotãtis: præterea anni tempore, regione, & alijs id genus. Nam ualidæ uires plus, imbecillæ minus concoquere poßunt: & qui crescunt (quia plurimum habent calidi innati) uberiore alimento egent. Eadem ratione, quia hyeme uentres sunt

calidio

calidiores, ideo per id tempus copiosius alimentum dandum est. Consuetudo quoq;, natiua temperies, regio, & id genus alia, maiorem minorémue modum requirunt. Tenuiter uero alendi sunt qui ex cutis densitate, & bubone laborát, ut in quibus substantia corporis deperdita non sit. In febre autem ex bubone, non antea uinum dandum est, quàm is resolutus sit: non tam quòd febri sit inutile, quàm quod bubonis curationē remoretur. Auget enim humorum in affectum locum defluxum, proinde & inflammationem: qua ratione & febrem. Sed nec astricti, nec refrigerati, nisi plenitudine laborant, aut uehementer cutis astricta sit, uino abstinere debent. Nā si leuis affectus est, & nulla adsit plenitudo, nullam adferet noxam assuetis, si modice bibatur: immo corpus astrictum reserat, & refrigeratū calfacit. Quos uero uigiliæ, aut animi curæ exercuerunt, lauare primum oportet: deinde humido, & boni succi uictu reficere: ut a siccitate, quæ ab iis iniuriis illata est, uindicentur: præterea & uires recreent. Maxime uero iis, qui peruigilarint, uinum dandum est, quibus scilicet magna uis spirituum exhausta sit: quos uinum facillime, ac celerrime reparat. Quibus tamen caput dolet, aut tempora pulsant, siue ii uigilarint, siue alia quauis occasione affecti sint, à uino temperare debent: ut quod facile ad caput feratur, secumq; humores rapiat: unde eiusmodi affectus

augentur. Eodem iure ira, mœrore, & cura afflictis, id ministrari debebit. Sed excandescentia febricitantibus ac furore, omnino denegari: ut in quibus maxime spiritus, & sanguis efferuecant. In summa autem infestanti causæ, cōtraria remedia opponenda sunt: uerbi gratia, labori quies, somnus uigiliis, iræ, tristitiæ & excandescentiæ, confabulationes, historiæ, spectacula, rerum narrationes, quæ uoluptatem animo adferant, eiusq; mores componant: timori, quæ securitatem: cogitationibus, remissio, ac ab iis cessatio: exustioni, refrigeratio: (refrigeratur autē, si syncipiti rosaceum, aut omphacinum oleum infundatur: his quoq; prodest uictus ratio, quæ refrigeret, & humectet) refrigerationi, quæ calfaciant, ut oleum calidum eodem modo administratum. Item cibus calidus, & boni succi. Et quibus bubo hoc malum peperit, in primis ulcus, quod hunc attulit, curandum est, deinde bubo: qua autem ratione id fiat, ex libris Methodi medendi Galeni petendum est: obstructioni, detersio: cuius abigendæ rationem, quoniam hæc & febres putridas committit, cum de ipsis disseremus, docebimus. Hæc igitur nunc abunde dicta sint.

ALIAE uero febres, aut ex inflammatione, aut humoribus accendūtur. Et quæ ex inflammatione ortum habent, inflammatarum partium uelut accidentia quædam

dam ſunt, morbusq; ab affecta parte denominationem ferè accipit, ut phrenitis, peripneumonia, pleuritis, & alij id genus: de quibus poſtea diſſeremus. Quæ uero ex humoribus accenduntur, & eo ipſo nomine febres uocantur, & ſunt: non autē morborum accidētia, ſed ipſæ morbi: quarum alię accidentibus carent, manſuetiſsimęq; ſunt: aliæ uero unà cum accidentibus negotium exhibent. De prioribus quidem, quæ accidentibus carent, noſtra erit diſputatio: in quibus maxime, ſi fieri poſsit, primo ſtatim die febris qualisnam ſit cognoſcenda eſt, diuturnáne an acuta, intermittens an continens. Quòd ſi die primo id aſſequi non poſsis, ſecundo ſaltē eius ſpeciem inuenire tentabis. at ſi nec eo quidē die certi quicquam habueris, tertius certe omnino tibi manifeſtius quidpiam adferet. Nam paucæ admodum febres ad exactam ſui cognitionem, quartum diem deſiderant. Quibus uero notis febris ſpecies depræhendi poſsit, quàm breuiſsime fieri poterit tibi explicabo. Nam de his omnibus alibi fuſius atq; manifeſtius diſputatum eſt.

P*utredo ſit, cum totius putreſcentis corporis ſubſtantia, à calido externo ad corruptionē permutatur. Permutat autem alienus calor maxime cor*

me corpora, quæ calida sunt, et humida: hæc quidem, quòd facile caliditas natiua humidum cũ sicco continere non potest (omnia enim resolutis his elementis putrescunt) illa uero, quòd promptè à suo simili afficiantur. Externum calorem non solùm ambientis nos aëris, sed & eum qui in corpore sæpenumero præter naturam accenditur, intelligo, rei cui inest alienum, ac incommodum: natiuum uero qui rem, cui inest, tuetur. Seruatur autem hic in animantis corpore, per respirationem quidem, in corde: in reliquo corpore per cordis communicationem, & cutis trãspirationem. Siquidem inspiratione, & arteriarum distentione, attrahitur aër, quo refrigeratur: expiratione uero, arteriarumq; contractione, calida fumosaq; recrementa expelluntur, alioquin natiuum calorem dissipatura, & alienum adlatura. Itaq; impedita respiratione, & perspiratione accenditur in corde, & in toto corpore calor, unde & putredo nascitur, quæ est uelut natiuæ caliditatis consumptio, ut Aristoteles docet, rectèq; eius causam esse idẽ autor ait, natiuam frigiditatem humido coniunctam: hoc est caloris natiui defectum, ac consumptionem. quod enim putrescit, propriæ caliditatis indigentiam sustinet, ac defectum: ut idem scribit. Vbi enim calor rei, cui inest, magnitudine non respondet, hanc corrumpi, ac putrescere necesse est: contra, uiuere, sanum esse, ac incolumem, & robore

uale

ualere, in qua re naturalis caliditas pollet, ut autor est Galenus: solus enim is reliqua elementa uincit, miscet, & mista conseruat: qui si pereat rem in ea, ex quibus constat, resolui necesse est. quod nihil aliud est, quàm putrescere, si quidem uiolenta corruptio non sit. Ex quo liquet eundē esse apud medicos & philosophos putrefactionis modum. Sed quæ putrescunt, ut uaria inter se sunt, sic eorum putredines diuersæ: semper tamen in omnibus idem putrescendi modus: sed nō omnem putredinem eadem accidentia sequuntur. Sanguinis enim & aliarum corporis partium humidarum & calidarum putredinis, grauis odor comes est: oßium uero, aliarumq; partium siccarum & frigidarum, nequaquam. Ad eundem modum, lignum, lapidem, ferrum, putrescētia, nullus: cadauera uero similesq; res, præsertim calidas & humidas, grauis odor comitatur: omnia tamen, ut dixi, eodem modo putrescunt, nempe dißipando natiuo calore. quocirca male nonnulli fœtore medicam putredinem à philosophorū putredine distingunt: eadem enim utraq; est. Itaque in animantis corpore primùm humores, deinde adipes, tandem caro, & reliquæ partes solidæ putrescunt: humores quidem, uel in uasis, uel extra uasa, atq; hic interdum in parte inflammatione obsessa, pariuntq; febrem: quam, quia uelut inflammationis acceßio est, symptoma, non febrem proprie dicimus. Neque uero inflam

flammatio hanc accendit, nisi magna sit, & cũ corde uel uicinitate, uel consensu per arterias putrem fumum communicare poßit: uelut pleuritis, phrenitis, peripneumonia, & iecoris inflammatio: interdũ in genere carnoso, hoc est, in meatibus & uenulis, per totam carnem dispersis: cũ ibi solita corporis recrementa, ob cutis astrictionem detinentur. putrescunt enim, quia non difflantur: pariuntq; febrem intermittentem. Nam resoluto in prima acceßione putri humore, remanet uelut focus quidam: in quo uel postero, uel alio deinceps die sequẽte, rursus putrescit humor. qui partim relictus ex priore acceßione erat, partim ex maioribus uasis in minora confluxerat: scilicet ob cutis stipationem detentus fitq; noua acceßio, serius aut citius, pro humoris conditione: ut mox dicemus. In uasis uero, aut æqualiter omnibus, uel in magnis, cuiusmodi sunt iecoris, uentris, pulmonis, & quæ inter alas & inguina existunt, continuam febrem accendunt. Atq; hæc duo posteriora febris genera, re uera & sunt, & uocantur febres: quarum aliæ solæ existunt, accidentibusq; carent: proindeq; sunt mansuetæ. Aliĳs uero alia mala accidunt: quæ aut uirtutem lædunt, aut affectionem augent: ut uigiliæ, dolor, immodica uacuatio, & id genus alia, de quibus alio loco dicetur. Prius uero de ĳs sermo habebitur, quæ symptomatis carent. In his autem cognoscenda est febris qualisnam sit,

diut

diuturnáne an acuta, intermittens an continẽs: idq; uel primo die, uel secundo, uel ad summum tertio. Cur ita? Vt ratio uictus probe instituatur: alia enim acutis, alia diuturnis morbis debetur: quemadmodum intermittentibus alia, alia continuis, ut in sequentibus docebitur. Quomodo autem hæ febrium differẽtiæ cognosci possint, tum ex ijs quæ declarata iam sunt, tum ex ijs quæ mox dicentur, palam fiet.

QVAE igitur cum rigore inuadunt, non ab re ex earum numero esse, quæ circuitu quodam repetunt, duxeris. Tertianæ enim atq; quartanæ, omnino cum rigore lacessunt. Sed tertianæ sæpe cum uehementi rigore, primo statim impetu incipiunt. Quartanam uero, nunquam cum uehementi rigore incipere uidimus: sed temporis progressu rigori uehementiam accedere. Adde, quòd plerunq; ab initio statim hæc febris non ingruit, sed alijs antegreßsis, nimirum erraticis & uagis, quas Grę̨ci πλανήτας uocant, febribus succedit. Vix autem citra oris uentriculi iniuriam fit quotidiana: quemadmodum nec sine lienis uitio quartana: nec tertiana absq; iecoris offensione. Quinetiam, si à uehemẽti rigore febris initium ceperit, tertianam magis, quàm aliquam aliam esse iure fatéberis. Quòd si & alia, quæ deinceps dicentur,

tur, conſentiant: hanc quidem ſtatim primo die tertianam eſſe certo ſcies. Sin cũ leui rigore incœperit, tum aliæ notæ potius conſiderandæ ſunt: cum nõ quotidiana ſolum, aut quartana, ſed & ſemitertiana, aut alia ex continuárum genere aliqua eſſe poſsit. Alia uero indicia ex caloris tũ qualitate, tum quantiate, arteriarumq́ue motu, & ex rigoris ſenſus ſpecie, anni tẽpore, regione, aëris conditione, ægrotantis natura, ac ætate, atq; ex iis quæ præceſſerunt ac ſequuntur, petenda ſunt. Nam calor quidem multus, acriſq; eſſe debet: pulſus uero magni & calidi, uehementes, celeres ac frequentes, omnis inæqualitatis præterquam febrilis, expertes. Rigor uero, uelut cum corpus ab aliquo acuto magis quàm frigido pungitur: cum in quartanis & quotidianis, frigidus rigor ſentiatur. Anni uero tempus æſtiuum ſit, quemadmodum & regio calida, & pręſens aëris conditio: laborãtis quoq; natura calidior ac biliofior ſit, ætas adoleſcentia, præceſſeritq́; exercitatio magis quàm otium, ęſtus quàm refrigeratio, uictus parcus quàm largus. Vigiliæ quoq; & mœrores, & laſsitudines, pertinacesq; curæ, ad id magnum habent momentum. Quòd ſi eo tempore multos tertianis corripi contigerit, maxi-

mum

mum eius febris, unà cum iam declaratis argumentum erit. Hęc autem omnia si adfuerint, aut eorum maxima & accommodatissima, uehemensq́; sitis, uomitus item biliosus, uel sudor, uel utrunque superueniat, iam tum febris perspicue apparebit. Quòd si post hæc à febre conquieuerit æger, hac inquam febre quę ex suo motu omnibus est cognita: relinquatur uero propria febrium in arteriarum motu inæqualitas: æque pro certo hanc esse tertianam pronuntiare posis, ac si tertio iam die accessionem uideas rediisse.

Intermittentes febres succi in carnoso genere putrescẽtes, alij alias generant, dispari interuallo redeuntes: Bilis quidem flaua parit tertianã, id est quæ tertio quoq; die repetit: Pituita quotidianam, hoc est quotidie redeuntem: Et atra bilis quartanam, quæ quarto quoq; die renouat accessionem. Natura enim serius uel tempestiuius, mitius uel uehementius, pro qualitatis quantitatisq́; humoris lacessentis cõditione, mouetur: hæc enim lacessitur, humoris aut quãtitate degrauãte, aut acrimonia mordente, quam putrescendo contrahit. Cum igitur alius humor alio facilius putrescat, uberiorq́; eius in copore modus sit, fit ut accessiones aliæ frequentius, aliæ tardius redeãt. Bilis enim atra, quoniam frigida est & sicca, proinde putredini minus obnoxia, eaq́; pau-

ca, solum quarto quoq; die naturam mouet. Pituita quia putredinis causam unam habet, nempe humiditatem, & multa est, quotidie: quemadmodum flaua bilis caliditatem, sed quia paucior quàm pituita est, tantum alternis diebus. Diximus enim calida & humida, obnoxia esse putredini: sicca uero & frigida, huic reluctari: sic & rigor alius alias febres antecedit: tertianam quidem uehemens, qui proprie rigor dicitur: quartanam horror: quotidianam uero solũ frigus. Est autem rigor, ut Galenus finit, motus multus, id est numerosas habens motiones: citus, id est cum impetu: & densus, id est breue habẽs quietis tempus. horror hæc quidem omnia habet, sed remißiora: frigus uero sine ullo motu in cute sentitur. Itaq; in rigore totum corpus ad modum declaratum concutitur, scilicet luctante cum humore uirtute: in horrore cutis, & musculi cum quadam laßitudine, pigritia, & mouẽdi difficultate: in frigore nulla concußio, sed tã-tũ, ut dixi, cutis inalgescit. rigorem adferunt sensus præstantia, materia uirtutem proritans, & motionis uehementia. Præstans enim sensus facile noxam sentit: proinde uirtus facile iritatur, ac cogitur ad materiæ excretionẽ. Si igitur uirtus ualida sit, uehementer, quantum ex ipsa est, materiam impellit: quæ si ad motum pigra non sit, suaq; caliditate & acrimonia partes, per quas defertur, mordeat: rigorem (id est motum

ac con

ac concußionem totius corporis) multū, densum, & citum procreat. Si uero eiusmodi causæ remißæ sint, id est sensus hebetior sit, materia minus calida, minusq; acris, & ad motum pigrior, uirtusq; minus robusta, horrorem, id est cutis et musculorum concußionem pariet. Sed si obtusus sensus sit, materia uiscosa, & tarda, uirtusq; imbecilla, neq; horrorem neque rigorem gignit, sed tantum frigus. Quod qua ratione fiat, deinceps dicemus. Febrem igitur tertianam exquisitam antecedit rigor: quia caliditas exactiorem reddit sensum, quemadmodum contrà, frigus consopit. Deinde humor uehementer mordet, utpote biliosus & acer, & uirtus robusta est ob siccitatem, & duritiem mediocrem. Quotidianam uero nec horror, nec rigor antecedit, sed solū frigus: quia humoris frigiditate sensus obtunditur: humore robur fatiscit: & materia, utpote uiscosa, nec mordet, nec facile mouetur. Quartanas uero & spurias, tū tertianas, tū quotidianas quibus bilis admista sit, & semitertianas anteit horror, mediam scilicet naturā sortitus inter frigus & rigorem: quòd & eius causæ neq; ut in tertiana ualidæ sint, neq; ut in quotidiana languidæ: sed in harum medio constitutæ. Cæterū quartanæ febres uagis febribus ferè succedunt. Nam diuturnitate corporis habitum resiccant, ac humores adurunt: propterea in quibusdam exemplaribus additum in dictione est, διὰ φλέ-

γμα: hoc est, propter pituitam. Phlegma enim (ut ipsa uox indicat) non aqueam serosamq; humiditatem, sed siccam ac retorridam craßamq; pituitam significat. Inarescit enim ac craßescit hæc febrium lõgitudine, quales erraticæ uagæq; sunt. Vagas ac erraticas uocat Galenus, quæ incerto tẽpore, ac non eodẽ modo repetũt. Quod fit ob uict⁹ rationẽ, nõ rite institutã, aut quia uarij in uarijs corporis partibus humores putrescunt. Nã hos humores partes quædã citius, quædã tardius accẽdũt: ex quibus alij ad putredinẽ proniores, alij minus proni sunt. Vix autẽ citra uẽtriculi affectũ fit quotidiana, propter pituitã, qua abũdare solet: & quartana sine lienis malo, ob atræ bilis copiã: & sine iecoris uitio tertiana, quòd in eo uiscere flaua bilis cumuletur. Cũ igitur à uehemẽti rigore febris initiũ sumit, si & alia, quæ deinceps docebũtur, signa consentiãt, primo statim die eam tertianam eße iudicare poteris. Sin cũ leui rigore inceperit, qui & aliarum quoq; febrium communis est, alia signa erunt animaduertenda. Leuis enim rigor interdum tertianas antecedit, cum scilicet uirtus debilis, & sensus hebes est. Itẽ quartanas, semitertianas, & alias quasdã ex cõtinuarũ genere: præterea & nothas tum tertianas, tũ quotidianas, quibus scilicet admixta bilis sit. Est enim semitertiana, ut Hippocrates finit, cõtinua, horrifica: cõtinua quidẽ quotidiana, cui adiũcta tertiana interpellata sit, cũ
horr

horrore alternis diebus repetẽs. Sed et aliæ quæ-dã ex multis particularibus acceßionibus febres procedũt: ita ut prioris finẽ altera acceßio cum horrore præueniat, uocanturq́; continuæ, sed homonymæ. Aliæ quoq; permultæ cõtinuæ, & quæ unica finiuntur acceßione, à leui rigore, uel frigore incipiunt, ob materiæ uel inæqualitatem, uel malignitatem. Sũt & aliæ febres, quas Hippocrates horrificas appellat, quòd per totam ferè earum acceßionem corpus inhorrescat: idq́; uel reduplicato febris incremento, uel eo ipso citra reduplicationem inæqualiter increscente. In quibus si longioribus interuallis horror remeat, reduplicatio & dicitur, & fit, maxime in semitertianis: sin breuioribus, horrificus, inæqualisq́; motus dicitur, ut autor est Galenus. Cum igitur leuis rigor tertianam febrem antecedit, ad alias notas confugiendum est, nempe caloris qualitatem, ac quantitatem, arteriarum motum, aëris conditionem, ægrotãtis naturam, ac ætatem, & alia quæ affectum, & præceßerunt & sequuntur. Calor quidem acer ac multus eße debet: siquidem bilis natura acris est, ac mordax, facileq́; ob tenuitatem soluitur in uapores, acrimoniam caloris ad cutem deferentes: unde fit ut non solum acer is, sed multus, sentiatur. Pulsus magni, uehementes, celeres, frequentes, omnis inæqualitatis expertes, præterquam febrilis. Exẽplar Græcum typis excusum habet, τοὺς δὲ

σφυγμοὺς μεγάλους, καὶ θερμοὺς, καὶ σφοδροὺς. sed qua ratione pulsus θερμοὺς, id est calidos uocet, non uideo, nisi micantis arteriæ caliditatem indicare uelit. Magnitudo igitur pulsus & celeritas, ad robur arteriæ, urgentem necessitatem, & sequax instrumentum referuntur, frequentia ad necessitatem, & uehementia ad robur. Nam cum hæc febris maxime omnium intermittentium refrigerari desideret, hoc melius per naturam assequi non potuit, quàm pulsus magnitudine. Magna enim distentio multum aëris ambientis haurit, & magna constrictio plurimum recrementi fuliginosi expellit. Celeritas & frequentia, pari modo plurimum refrigerant. Vehemẽtia instrumẽti robur indicat: hinc fit ut nulla sit prӕterquàm in una pulsatione inæqualitas, quæ necessarie putridas febres consequitur, uti prius ostẽsum est. Rigor corpus uelut res quædam acuta magis quàm frigida ob bilis acrimoniam, in hac febre pungit: in quartana uero & quotidiana, sentitur frigidus, non pungens. Anni tempus æstiuum, & regio, præsensq; aëris constitutio calida, tum inspirato & attracto per arterias aëre calido, tum contactu corpus calfaciũt, proindeq; bilem in corpore gignunt. ubi hæc ergo præcesserunt, licebit potius tertianam, quàm aliam febrem iudicare. Laborantis natura, & ætas calidior, fatentur tertianam: exercitatio, æstus, paucus cibus, uigiliæ, mœrores, lassitudines,

nes, & uehementes curæ uim habent augendæ bilis: eam ob rem, si præcesserint, magnam tertianæ coniecturam adferunt. Quòd si eodem tempore in complures alios eiusmodi febres grassentur, certior erit nota. Quãdo grassari similes affectus, ubi præcesserint similes causæ, solent: aut quòd eodem uictu omnes usi fuerint, aut idem cœlum passi. Sequuntur tertianam sitis, sudor, uomitus. Sitis fit aut solo caliditatis excessu, citra humoris consumptionem, ut in hydrope, aut solo humiditatis defectu, citra caloris incrementum, ut in hydrophobia, aut utroq;, ut in febre ardente, & tertiana. In quibus cor primum incaluit, deinde sua uicinitate cum ore uentris & cum pulmone calorem, & pulmo cum uentriculo, eiusq; ore, ac tandem cum lingua communicat: unde ea ariditatem sæpe contrahit, ac asperitatem. Solet tamen plerunq; stomachus, & à bile ex corpore in ipsum refusa incalescere, sitiq; urgeri, & biliosa per uomitum reijcere. Quòd si ad cutem bilis feratur, sudores mouet: si ad intestina, alui fluorem. Ad hæc si à febre conquieuerit æger, hac inquam, quæ se omnibus, ex suo motu prodat: relinquaturq; propria febrium in arteriarum motu inæqualitas: ita pro certo hãc tertianam esse pronuntiare poteris, ac si tertio iam die accessio rediisset. Propriam inæqualitatem pulsus, uocat eam quæ in una arteriæ pulsatione fit: de qua, cum abunde suprà disputatum

ſit, nihil nunc diſſerendum eſt.

QVARTANA uero (nam & huius notas tibi commemorare oportet) euidẽtiſsimum quidem ſui indiciũ præbet, initio ſtatim acceſsionis, quando ipſi adhuc ægroti rigent. Pulſus enim admodum raros, ac tardos obtinet: ſed neceſſario dum ad uigorem peruenit, uel adhuc etiam increſcit, celeres ac crebros: ſeruatur tamen & tunc natiua eorum tarditas ac raritas, ſi celeritatem & frequentiam adiectam acceſsioni conſideres. Etenim ſi quartanæ uigorem cum tertianæ uigore compares, multo celerius ac frequentius in hac arteriæ tibi micare uidebuntur: atq; unius motus in quartana inæqualitas, eius ſpeciem commõſtrat: quæ cum omnium communis ſit, in hac tamen euidentiſsime depræhenditur: multo enim concitatius principium motus & finem, quàm medium inuenies. Quod in tertianis non ita habet: in his enim celeritatis exceſſus, maximeq; in uigore, breuis eſt. Quinetiam caliditatis notis hæ febres diſtinguntur. Tertianarum enim calorem & ardorem ac tanquam feruorem in quartanis haudquaquam reperies.

Quartana à bile fit atra, cuius originem poſteriore commentario dicemus. Hæc febris per

initia

initia deprehendi potest, etiam dum laborantes rigent: rigorem non uehementem illam totius corporis concußionem intelligit, sed horrorem, & leuem rigorem, quem quartanæ cum multis alijs febribus habent communem, uti suprà declaratum est. Per hunc igitur rigorem statim ab initio quartana cognosci potest. Pulsus uero habet admodum raros, ac tardos, nisi dum uel increscit, uel in uigore est: neceßario enim tunc efflagitante usu, celeriores, ac crebriores fiunt: sed ita, ut eorum natiua tarditas, ac raritas, semper maneat. Rari pulsus dicuntur, cum interpositis longis interuallis arteria pulsat: Tardi cum longo tempore paruum spatium percurrit. In omni enim locali motu, causa quædam agens certo tẽpore aliquid per spatium mouet, à meta ad metam contrariam: quòd si reflectatur, quietem intercipi neceße est, ut docet Aristoteles: igitur in pulsu, agens causa uirtus est quæ arteriam per spatium mouet, ab eius medio ad circunferentiam, dum distenditur, & eandẽ reflectit à circunferentia ad medium, interposita quiete dum cõtrahitur, idq; certo tempore: ex quibus omnes pulsus differentiæ sumũtur, ut ex Galeni de Pulsuum differentijs opere discere licet. Cum igitur uirtutem urget neceßitas, & spatium est liberum, arteriæq; corpus, quod mouetur, uirtuti agenti paret, pulsum fieri magnum, celerem, ac frequentem neceße est. Contrà uero accidit, si usus

nõ urget, ſpatium impeditum ſit, reluctetur uirtuti arteria. Igitur initio quartanæ, pulſus admodum rari ſunt, ac tardi: quòd neq; uſus, celere refrigerium ac frequens deſyderet, neq; ſpatium omnino liberum ſit, ſed humorum uaporumq; copia præpeditum. Nam acceßionis principio atra bilis ob frigiditatem non facile accenditur: unde nulla refrigerandi eſt neceßitas, quẽ admodũ nec in quotidianis, ut mox docebitur. Quum uero accenditur, aut iam accenſa eſt, hoc eſt dum increſcit aut iam uiget febris, ut celeriter ac frequenter corpus refrigerari neceßitas poſtulat, ſic pulſus celeres ac crebros efficit: ſed ſeruata genuina eorum tarditate ac raritate: rariores enim ac tardiores ſunt, quàm in tertiana: quia neceßitas minus urget. Cæterum inæqualitas, quæ in uno pulſu fit, in quartana lucu-lentior quàm alijs febribus apparet. Cum enim hæc, uti iam monſtratum eſt, fiat urgente neceßitate, & obſequente facultate, ſed motum interrumpente uel remorante materiæ copia, uel craßitudine, aut inſtrumenti affectu, hoc eſt obſtructione uel conſtrictione uel compreßione, motus æqualis eße non poteſt: neq; in tertiana, neque quartana. Cum enim in utraq; ualeat, obſequaturq; facultas per totum morbum, principio quidem nondum ſentiens onus, motum ſuum pro urgente neceßitate accelerat: In medio uero, dum id ſentit, ea uel omnino ſubſiſtit, & quaſi reſpirat,

rat intercipitq́; motum, uel nititur quidem, sed onere preßa motum retardat: tandem uero ad finem magna contentione, eorum more qui residuum operis uelut collectis uiribus absoluere nituntur, properat. Itaq; principio & fine celerior est, medio uero tardior pulsus. Sed hæc inæqualitas in quartanis quàm tertianis apertius depræhenditur: nō quòd celerius in illis quàm his principium aut finis sit, sed quòd maior celeritatis et tarditatis inter principium & medium, interq́; finem & medium in quartanis quàm tertianis differentia sit: adde quod in tertianis tota pulsatio celerrima est, proinde breuißimo tempore absoluitur: ergo eius principium, medium, & finis breuißimo tempore fient: quæ autem talia sunt, facile depræhendi non poßunt: facile uero, quæ contra. Itaq; breuem celeritatis exceßum, id est breuißimo tempore durantem, non paruum eße dixit. quando tertianarum pulsus omnium intermittentium celerrimi sunt: ut prius ostensum est. Vt hæc melius intelligantur, fingamus follem utranq; uiam, nempe accipiendi & reddendi spiritus, angustam habere: sitq́; spiritus is craßior, proinde ægrius tum attrahatur, tum emittatur. Vrgeat uero res, ut celeris fiat perflatio, & qui follem moderatur, ita uiribus polleat, ut probe, quantum ex se est, distēdere & comprimere hūc poßit. Cum igitur ex hypotheßi urgeat neceßitas, ut celeriter follis flatum accipiat, reddatq́;,

impe

impediatur autem per uiarum eius angustiam (neq; enim per has tantum aëris, præcipue crassi, attrahi ac educi potest, quantum usus efflagitat) necessitati debita celeritas impedietur: etiã si uehemẽter contendat, qui munus mouendi follis suscepit. mouebit igitur tardius quàm res efflagitat, præsertim in medio, ubi onus maxime sentitur: in principio autem, quòd minus id grauet, celerius: in fine uero, uelut resumptis uiribus, maiore contentione ad opus cœptum pergẽs motum accelerat: quòd si manente reliqua hypothesi, uterq; spiritus, tum qui intromittitur, tum qui redditur, aut paucus, aut tenuis sit, minore negotio distendetur, comprimeturq; follis. Ad eũdem modum in arterijs fit: distenduntur enim, ac comprimuntur pro rei impellentis necessitate. Si quidem calor urgeat, & fuliginosi effluuij copia adsit, has distendi comprimiq; celeriter oportet: nisi quid impediat. in febribus autem, de quibus nostra est disputatio, calor præter naturam urget, facultas quantum potest, obsequitur: sed motum tum humores deprauantes, aut alio quouis modo impedientes, nimirum uel ob crassitiem uel multitudinem liberum exitum nõ habentes, tum arteriæ affectus remorantur. Affectum hic maxime intelligo obstructionem, quæ reddendi emittendiq; spiritus debitam necessitati celeritatem impedit. Præterea humores & uapores facultatem impediunt, quo minus ad a-

ction

ctionem expedita ſit: mirum itaq; non eſt, ſi in ipſius motionis medio tardior pulſus ſit, aut etiã interdum prorſus intercipiatur: ſiq; in quartanis tarditas maior, & inæqualitas, quæ in una fit pulſatione, maior inueniatur. Rurſus caliditatis notis, hæ febres diſtinguntur. Feruet enim ac deurit in tertianis calor, quòd bilis flaua prompte igneſcit: in quartanis, quia atra bilis frigida ſiccaq; eſt, paulatimq; accenditur, ut teſta uel lapis, paucumq; fumum emittit, minor calor ſentitur.

HAEC quidem maxima ſigna ſunt: reliqua uero externa, neque hæc ſunt omittenda. Quin ægrotantis natura conſideranda eſt, num ad atram bilem magis declinet, & an tẽpus anni autumnus ſit, præſensq; aëris conſtitutio inæqualis. Sic uero & loci, & morborum tum ingruẽtium natura inſpicienda: & num lien intumuerit, febresq; inordinatæ præceſſerint, & ætas uigorem exceſſerit, febrisq; in ſudores deſierit: in hac enim uomitus bilis expectandus non eſt: quemadmodum neq; in quotidianis, cum id tertianarum proprium ſit.

Signa, uti iam dictum eſt, alia maxima, præcipuaq;: alia minus præcipua. illa rem certiſſime oſtendunt: ſumuntur autem à febris ſubſtantia, quæ eſt in genere caloris, cuius differentias prius

expo

exposuimus: Ab actione læsa, ut est pulsus inæqualitas, celeritas, tarditas, raritas: Ab excrementis, uelut urinis: & à qualitatibus, quæ necessario sequuntur. Alia signa minus præcipua, quæ affectum obscure explicãt, sumũtur tum ab ijs quæ in corpore sunt, ut ætate, temperamento, habitudine, & qualitatibus temperaturam con sequentibus: tum ab ijs quæ forinsecus incidũt, ut uictus ratione, consuetudine, uitæ instituto, exercitatione tum animi, tum corporis, uigilijs, anni tempore, regione, & præsenti aëris constitutione, morbis item popularibus, atq; hæc externa uocat Galen. Itaq; quartanæ præcipua signa sunt pulsus raritas, tarditas, & lucu lenta inæqualitas in una pulsatione: calor nec copiosus, nec deurens, qualis in tertianis est, ut paulo antè monstrauimus: urinæ uariæ quidem, sed tamen crudæ, ut mox dicetur, hanc febrem testãtur. Eius febris signa minus præcipua, inclinans ætas: quæ atram bilem plurimam gignit, temperatura melancholica, quæ hac abundat: quemadmodum & consuetudo, habitudo corporis extenuata, cutis nigra & hirta, naturam arguunt melancholicam: uictus ratio parca & quæ atrã bilẽ gignere idonea sit: uitæ genus, id est ars quam quisq; exercet, si magni sit laboris, & calido siccoq; loco exerceatur, ut ferraria, atram bilem gignit: quemadmodum labor ingens, & longus, et curæ, mœrores, & uigiliæ diuturnæ, autumnus,

&

& aëris constitutio inæqualis, quæ modo calida, modo frigida sit cum siccitate. Hæc enim omnia atram bilem augent. Quòd si & quæ uulgo grassantur febres, quartanæ sint, magnam tibi fidē facient: quemadmodum & lien si intumuerit, magnam uim atræ bilis in corpore congestam esse testatur. Febres quoque inordinatæ, id est, ut prius uocauit, uagæ si præcesserint, quartanam esse fatentur, ut quæ diuturnitate humores aduꝛant, ut suprà dictum est. Hæc quoq; febris, si in sudores desierit, quartanæ indicium adfert: etsi tertianæ quoq; sudor communis sit, sed in hac copiosior, in illa parcior propter materiæ paucitatem: quæ nihil semiustum post accessionem relinquit, sed uacuatur per sudores: quod in quotidianis minime fit propter materiæ uiscositatem. Neq; uomitus biliosus in hac, quemadmodum nec in quotidianis, expectandus est: cum sit tertianarum proprium. Nam hæ à bile flaua fiunt, quæ ad stomachum sæpe refunditur: quartana ab atra bile: quotidiana à pituita.

QVO'D si pacata febre eius signum adhuc permaneat, & pulsus naturali sit rarior ac tardior, palam est ipsam quartanam esse.

Signa quæ remanent sedata febre, quæ hanc adfuisse testantur, sunt oris & sputi sapor uel acidus, uel insipidus, & gustu ingratus, pulsus inæqualitas. Tametsi eiusmodi febris purā exquisi

quiſitamq; intermiſsionem habere uidetur, ut Galenus autor eſt lib. II. de Differẽtys febrium, eò quòd in ea omne id humoris melãcholici quod eſt exuſtum, euacuatur, atq; diſcutitur. Sed reue ra pura non eſt: nam paulo antè dixit, in nulla fe bre præterquàm diaria pulſum ad naturalẽ ha bitum redire, etiam ſi inter duas acceſsiones lon gũ intercedat ſpatium, ut in tertianis & quarta nis. Porrò quartanæ pulſus poſt inclinationẽ ra riores ſunt, ac tardiores q̃ naturales: quia eius fe bris materia natura frigida eſt, ſed febris calore incalfacta, pulſus crebriores & celeriores efficit: abacta uero febre redit ad naturam, corpusq́; re frigerat, & pulſus rariores ac tardiores efficit.

QVOTIDIANAM autem his maxi me notis depræhendes: Calor neceſſario humentior eſt, cum quadam acrimonia: quã nõ protinus admota manus, ſed per- manens ſentit. Caliditatem enim quãdam fumoſam cum largo uapore commiſtam exire putabis: ſcilicet igni in multa humi- ditate potius ſuffocato, quàm ipſo mate- riam euincente. Sed & harum pulſus mi- nores ſunt quartanarum pulſibus, quàm quartanarum pulſus ſint tertianarũ. Rur- ſus quotidianarum pulſus tanto ſunt ter- tianarum pulſibus rariores, quanto harũ ſunt quartanarum pulſus. At in utriſq; ea- dem eſt tarditas. Verum hæc febris mino-

rem

rem adfert ſitim: hanc itaq; quartana tantum excedit, quantum quartanam tertiana. Atque in tertianis quidem lingua, totumq́; corpus aridiſsimum eſt, in his uero humidiſsimum: uomitionesq́; pituitoſæ, & quicquid per uentrem excernitur, frigidius, humidius, crudius, aquoſius, & pituitoſius eſt. Et in hiſce febribus, uniuerſum corpus crudis humoribus ſcatet. Siquidē hæ ætatibus, naturis, anni temporibus, & temperaturis humidioribus accidunt. Nūquam enim adoleſcentem bilioſum, ac natura ſiccū, hac febre correptum uidimus. Pueri uero, præſertim natu minores, & ex grandioribus, qui pituitoſi magis, ac corporis habitudine craſſa ſunt, uitamq; agūt otioſam, gulæ indulgentes, & ebrietati dediti, crebro balneis, maximeq́; à cibo utentes, quotidianis facile corrumpuntur: ſed & locus humidior, & tempus hybernum, aërisq́; conſtitutio humidior, hanc maxime febrem inuehunt: quę ſi tunc etiā graſſetur, præter antè dicta, maximam adferet cognitionem. Verum harum febrium declinationes, uti tertianarum, & quartanarum ſudoribus non finiuntur: unde neq; ad manifeſtam febris remiſsionem, paucis quibuſdam exceptis, perueniunt. Vrinæ autem procedente febre totius morbi

tẽpora docẽt:initio uero eius speciẽ ostẽ dunt. In quotidianis enim aut albæ, uel te nues, uel crassæ, & turbulẽtę, aut rubræ ap parẽt: In tertianis rufę uel subrufę: In quar tanis uero uariæ, sed crudæ omnes. Atq; hæ quidẽ sunt febriũ intermittentiũ notę.

Quotidianæ calor humidior est ob materiæ ex qua gignitur humiditatem, hoc est pituitæ, cum acrimonia quadam, quam putris fumus pa rit: hãc quidem acrimoniam protinus manus nõ sentit admota, scilicet copioso uapore obrutam: sed quam manu diutius manente, facile perci pias. Pulsus quotidianarum sunt omnium inter mittentium minimi. Quotidianarum enim pul sus, quartanarum minores sunt, minores inquã, quàm quartanarum pulsus sunt, tertianarum. Tertianarũ enim maximi, celerrimi, ac creber rimi sunt. Quartanarum rarissimi. Cæterũ quo tidianarum rariores quàm tertianarum, & fre quentiores quàm quartanarum. Ex æquo uero tardi sunt in quotidianis & quartanis. Nam ca lor in tertianis maxime urget, facultas obsequi tur, & instrumentum non reluctatur: in quoti dianis necessitas non admodum impellit, facul tas consopita est, & instrumentũ humoris copia impeditum: unde multum uel dilatari, uel cõtra hi non potest. In quartana uero calor quidem non multum urget, quemadmodum nec in quoti diana: facultas uero manet, & minus instru-

ment

mentum impeditur:propterea quòd parcior ua por & humor, quàm in quotidiana, infestet. Ad hæc quotidiana minorem sitim adfert: tertiana uehementem: quartana mediocrem. Nam tertiana corpus calidißimum, & aridißimum reddit: quotidiana frigidũ & humidißimũ: quartana uero siccum quidem, sed minus quàm tertiana calidum. Quemadmodum igitur in tertiana tum per aluum, tum uomitione biliosa uacuãtur: ita in quotidiana, frigida, humida, cruda, aquosa, & pituitosa. In ea enim corpus crudis humoribus redundat, ut quæ ætatibus, temperaturis, aëris constitutionibus humidioribus, & alijs id genus accidat, quæ pituitã generare solẽt: in tertiana biliosus exuperat humor, à causis calidioribus & siccioribus genitus. Cæterum quotidiana non desinit in sudores, præsertim ubi pituita cutis & subiectæ carnis meatibus inhæret. Qua ratione in manifestam quietem minime desinit. Vrinæ autem in intermittentibus febribus humores, qui extra uasa putrescunt, raro indicant: quoniam hi ut plurimum per sudores, uel insensiles transpirationes uacuantur. Qui uero in uasis continentur, uitiosi quidem ac putrescere parati, nondum tamen putres, quales quidẽ sint urinæ produnt, tum initio febris, tum toto eius decursu. Initio enim morbi speciem, toto uero morbi proceßu eius tempora docent. Alia enim tempora aliæ urinæ ostendunt: initia qui-

dem & incrementa crudiores, statum uero & inclinatonem coctiores. Itaque albæ, tenues, uel crassæ, aut etiam rubræ, ut in quibusdam exem plaribus typis excusis legitur, quotidianarum sunt notæ: Albæ quidē ac tenues ob pituitæ cruditatem, & ingentem uiarum obstructionem apparent: Turbulentæ ac crassæ, cum iam natura concoctionem auspicata est, aut crassa pituita excernitur: Rubræ uero, ubi per imbecillitatem iecoris ac uenarum serum ac rubra sanies unà cum urina emittitur: qualis in hydrope excerni solet. In tertianis autem rufæ aut subrufæ apparent, ob admistam flauam bilem: In quartanis nunc subrufæ, nunc albæ, sed semper tenues ac crudæ. Nam ut bilis atra à diuersis fit humoribus, sic & febres quæ ab hac nascuntur, diuersas esse oportet. quæ enim à flaua bile retorrida fit, cum rigore incipit uehementiore, & flauiores habet urinas, quàm quæ à crasso sanguine deusto.

FEBRES autem assiduas ex eo quidem maxime cognosces, quòd nullum ex ijs signum habeāt, quę debere inesse inter mittentibus docuimus: & si intra quatuor & uiginti horas non desinant, quæ si inæquale habuerint incrementum, præter alias notas maiorem temporis diuturnitatem prænuntiant: atq; adeo si & quod proprium est febrium, euidens in pulsibus signum

gnum obtineant. At si neq; ordinem, neque æqualitatem, neq; numeros seruent, argumentum erit tum earum magnitudinis, tum quòd ex genere intermittentium non sint. Quòd si tales permaneant, & tertio die accessio maior, aluiq; excrementa, & urinæ omnino crudæ appareãt, non possunt septimo eiusmodi febres iudicari. Si uero dies quartus tertio similis uideatur, & febris uelut langueat, nec facies nec uniuersa corporis habitudo concidat, in longum tempus hoc febris genus protrahi solet. Atque hæ quidem sunt febrium differentiæ, quæ accidentibus carent.

Signa alia alijs febribus intermittentibus insunt: tertianis quidem rigor & sudor, quotidianis frigus, quartanis horror & sudor: quæ si in aliqua febre putri non appareant, hanc continuam esse certum est. quòd si inæquale habuerit incrementum, non modo assiduam esse, sed & fore longam, iudicare poteris. Inæquale incremẽtum apparet, cum corpus modo calidius, modo frigidius sentitur: quod fit stomacho, uel alia sensili parte affecta. Nam externæ partes urgente dolore, caloremq; intrò reuocante, frigent: qui dum mitigatur, foras calor resilit, calfacitq; externas partes: atq; sic alternatim corpus calescit ac malgescit. Accidit & ex humorum uarie

tate in uenis putrescentium, in quibusdam non intermittentibus febribus, non simplicibus, sed spuriis, testaturq; earum diuturnitatem: tum quia ex crudis humoribus, unà cum aliis permistis ortum eiusmodi febres habeant, tum quia natura paruo tempore multos, uariosq; affectus euincere non possit, ut Galenus ait. Quod si cum hac incrementi inæqualitate pulsus euidens sit inæqualitas, longitudo febris significatur: ut in qua multitudo, ac contumacia humorum naturam premat. At uero, si neq; ordinem, neq; æqualitatem, neque numeros pulsus seruet: non solum continuam, sed magnam iudicare licebit. Nam tunc uel facultatem oneratam, uel instrumentũ impeditum, uel uehementer intemperatum esse, necesse est: proindeq; febrem magnam. Si autem ad tertium usq; diem tales permaneant, in quo & accessio maior fiat, urinæq; omnino crudæ ac alui excrementa appareant, septimo die iudicari eiusmodi febres non poterunt. Nam ex hypothesi cum duos dies eadem mansit febris, tertio increuit manẽtibus magnæ cruditatis signis, septimo die integra concoctio apparere non poterit: ut inde iudicium eius finiendæ sumi possit. At si quartus dies similis tertio uideatur, & febris uelut sepulta languidaq; appareat, neq; facies, neq; uniuersa corporis habitudo concidat, protrahi in longum tempus eiusmodi febris solet. Cum enim corpus non cõcidat, & febris qua

si ui

si uicta marcescat, indicium est materiam resolutioni esse contumacem, & causam resoluentē, nempe calorem, imbecillam: unde non sine ratione febris erit diuturna.

DEINCEPS uero singularum curatio tradetur: ac primum quidem intermittentium, deinde cōtinentium, ut uocant, febrium. Ex intermittentibus quidem breuissima simul & mansuetissima, tertiana est: longissima uero, sed tuta, quantum in se est, quartana. Quotidiana uero longa est, & periculo non uacat. Itaq; uictus rationem statim ab initio instituemus, uniuersum morbi tempus considerantes. Nā in acutis, & qui ad statum celeriter perueniunt, si tenuiter omnino cibare uelis, haud magnopere lædes. In longioribus uero, nisi per initia liberalius cibaueris, aut unà cum morbo hominem necabis, aut intempestiue uictus ratio mutanda erit: neq; enim accedente statu uberior uictus quàm prius, sed contrà, omnium qui per morbum exhiberi debeant tenuissimus in id tempus reseruādus est: hoc quidem omnium commune est.

Iure ad febrium curationem procedit, ubi earum non solum speciem, sed & magnitudinem, & longitudinem docuit. Primum igitur ab intermittentium curatione tanquam faciliore, au

ſpicatur. Quarum, cum aliæ longæ, aliæ breues, aliæ tutæ ac ſine periculo, aliæ non ſine periculo ſint, alijs alia uiuendi ratio inſtituenda eſt. Tertianis enim, quæ & breuiſsimæ & minime periculoſæ ſunt, tenuior uictus adhibetur: quia uires ad finem uſq; durare poßũt. Quartanis & quotidianis liberalior, idq́; per initia, quando natura cum morbo minus pugnat, & uires adhuc robuſtæ copioſiorem cibum concoquere poßunt. Sed ut ad ſtatum morbus proxime accedit, ita cibum maxime circuncidere oportet: eò quidem magis, quò propius ad hunc acceditur: id quod omnibus febribus eſt commune. Quoniam autẽ cum celerius ad ſtatum peruenitur, principium incrementumq́; breuiora ſunt, idcirco ſtatim ab initio parcius alendi ſunt, ſcilicet natura iam cũ morbo multum colluctante, quem breui ſuperatura eſt. Contrà ubi longum principium & incrementum eſt, liberalius alere oportet: cum uires, niſi ſubueniatur, in tantum tempus durare non poßint. Tertianas porrò eſſe acutiſsimas, & celeriter ad ſtatum peruenire dicit: quia bilis, quæ has procreat, facilime accenditur, ac alteratur. Eaſdem mitiſsimas uocat, non quòd grauiter non infeſtent (urgent enim & caloris uehementia, & ſiti, & id genus alijs ſymptomatis) ſed quia omnino uacant periculo, minimeq́; malignæ ſunt. Quotidianas autem non ſine periculo eſſe ſcribit, tum quòd longæ ſint, tum quòd

acceßio

acceßiones longas habeant, easq; quotidianas: tum quòd habitum corporis refrigerent, ac calorem natiuum extinguant, gignantq; magnum recrementorum in corpore prouentum. Cum enim longas acceßiones habeant, easq; omnium minime in integritatem desinentes, naturæ breuißimum tempus relinquunt, in quo concoctioni cōtumacium humorum, ac corpori alendo, resarciendisq; uiribus, uacet. Quartanæ uero, etsi longißimæ sunt, quia acceßiones breuiores, puriores & longiore interuallo repetentes habent, minus quàm quotidianæ, periculum adferunt. Minus dixi, quia nonnunquam morbos alios hæ temporis diuturnitate pariunt, parentibus deteriores: ut lienis tumores, hydropas, & alia id genus mala.

AD hæc uero, quæ intermittentibus propria sint, considerare oportet: uelut statim in tertianis (neq; enim male ab his auspicabimur) distinguendum in primis est, num exquisita, ac, ut ita dicam, generosa: an minime exquisita, sed uelut spuria sit. Tertiana enim exquisita, septem cum tardisime circuitibus iudicatur, minimeq; periculosa est. Alteram autem non exquisitam, aliquādo uidi autumno incipere, & uere desinere: postea, ut par erat, tanto tēpore, tum quòd ægrotus imperanti medico non magnopere pareret, nonnihil etiā

delinqueret, tum uero hyemis iniuria male afficeretur, maxime lien intumuit: & hypochondria flatu distenta sunt: tumor quidem decolor cum in facie, tum maxime in cruribus apparuit, adeo ut adolescenti timuerimus, & maioribus uti remediis necessum fuerit. itaq; hæc febris nihil exquisitæ tertianæ simile habet: quare ab initio distingui oportere dico. Nam quantum natura inter se differunt, tantum uictus rationem uariari æquum est. ut autem has optime distinguas, satis mihi fuerit ea recensere, quæ adolescenti acciderunt: quæ exemplum documentáque tibi futura sint febrium non exquisite tertianarum.

Non solum quæ communia sunt intermittentium, sed & singularum propria consyderanda esse docet: quando non omnes tertianæ, aut quartanæ, aut quotidianæ eiusdem naturæ sunt. Aliæ enim ex syncero simpliciq; humore fiunt, ac exquisitæ uocantur: aliæ non ex simplici, sed misto, nothæq; ac spuriæ dicuntur. Itaq; exquisita simplexq; tertiana est, quæ ex syncera bile ortũ habet, septenos circuitus non excedens: inuadens cum rigore, & in sudores desinens, interdum & cum uomitionibus, aut alui deiectionibus biliosis, alternis diebus repetens. Fit autem æstate secundum naturam habente, hoc est calida & sicca, statu temporis & regione huic similibus, &

uictus

uictus ratione biliosa, ac pauca, uigilijs, laboribus, mœroribus, temperatura biliosa, & id genus alijs, quæ bilem generare solent. Quòd autē septem circuitus non excedant, iusta ratio est, quando nec humor, ex quo consistunt, crassus est, aut lentus & tenax, ut in quotidianis, & quartanis, imò nec admodum copiosus: proinde facile & cito discutitur. Natura enim maiorem aliorum humorum molem sustinet, ut qui minus iritent: bilis uero, quia acris est, minorem modum patitur, quiq; septem ad summū circuitibus educi è corpore possit. Nam interdum tribus, interdum quatuor, aut quinq; accessionibus, pro qualitate quantitatéque sua, educitur.

MEDIVM erat anni tēpus inter uergiliarum occasum, & quod hunc antecesserat æquinoctium: in quo adolescentem circa ferè ipsam auroram febris cum horrore corripuerat: quæ neq; in calore, neque in pulsibus, tertianæ similis esse uidebatur. imò nec uomitus biliosus sequutus est, nec multus sudor: postridie uero ad horam circiter tertiam paucus exijt mador, cum quo & febris euanuit: sed adeo sensim, ut circa uesperā uix febris expers æger uideretur: nimirum relicto tunc in pulsibus euidēte admodum febris signo. Verum reliqua circa idem tempus, ac per totam

totam noctem, facile omnino æger ferebat. Rursus uero circa tertij diei auroram, secunda accesſio priori in omnibus, præterquam tempore ſimilis rediit: ſequente enim nocte paulo ante lucem, exhalato uapore febris deceſsit: circa quarti diei auroram, & reliquo toto autumno, ac hyeme, quo tempore ægrotauit, tum reliqua omnia, tum acceſsionis & ſolutionis febris tempus, eadem permanſerunt. Adoleſcens autem annos plus minus octodecim natus erat, aſpectu albus, ac pinguis, uitæ deditus otioſiori, priusq; crebris tum crapulis, tum lauationibus uſus, ac ſatietatibus: proinde cibos improbe concoquebat. Acceſsit uero & huic pulſus durities, mediocris quidem in primo & ſecundo die, in tertio uero & quarto, & ſequentibus uſq; ad ſeptimum, ad tantam peruenit duritiem, ut ſi quis ſoli pulſui crediditſſet, multorum eſſe menſium ęgritudinem putaſſet: ac talis permanſit uſq; ad uernum æquinoctium: in quo primum molleſcere cœpit. Poſtea rurſus quadrageſimo die ab hac tertiana prorſus liberatus eſt, paulatim pulſu emolleſcente, & acceſsione decreſcente, urinisque probum quod deſidet habentibus, quæ prius uehementer crudæ omnes erant. hæc quidem certe max

te maxime cõtraria est exquisitæ tertianę.

Vergiliæ septem stellæ sunt in Tauri dorso positæ: quæ medio uere cum sole oriuntur, Græci Pleiadas dicunt: eædem medio autumno, cum sol est in Scorpio, occidunt: hoc est ab æquinoctio autumnali diebus ferè quinquaginta, ut Galenus docet in commẽtario primo περὶ ἐπιδημιῶν: *est enim Scorpius Tauro, in quo ipsæ sunt, exaduerso locatus. Proclus tantum sex esse putauit, quòd septima uix conspici posit. Cum igitur sol cum Scorpio oritur, oppositus Taurus occidit cũ Pleiadibus. Aequinoctium uero, quod antecedit hunc occasum, est cum sol in primo Libræ gradu existit: quo tempore ex æstate antecedente, relicta in ægroto bilis erat. Præterea ægrotus, adolescens erat, quæ ætas gignendis id genus febribus idonea est: reliquæ uero causæ de quibus mox dißeretur, ad procreandam pituitam erant efficaciores. Cœperat igitur adolescens cũ horrore, nõ rigore febricitare. Nam rigor ex syncera flaua bile, ut dictum est, fit: horror ex atra aut flaua impura. Itaq; horror hic exquisitæ tertianæ non est index, sed spuriæ, quæ ex admistione pituitæ nascitur. Porrò calor exquisitæ tertianæ, maximus acerrimusq; est. Pulsus uero maximi, celerrimi & creberrimi, quales in hac spuria uisi non fuerunt, in qua nec uomitus biliosus secutus est, nec sudor multus: quæ exquisitæ tertianæ peculiaria sunt. Verùm postridie hora circiter*

citer tertia paucus exhalauit uapor, cum quo et febris discußa est: sed ita remiße, ut circa uesperam uix à febre liberatus eße uideretur: quo ab exquisita tertiana maxime differt, in qua sudor copiosus ad integritatem perducit. In spuria materiæ lentor non affatim, sed paulatim resoluitur: adeo ut sensum effugiat. Cæterum reliquiæ quædam remanserunt: quæ integre febrem decedere non permiserũt. Itaq; mirum non est, si post uaporem à febre liberatus integre æger eße non est uisus: cum adhuc in pulsibus febris euidẽs nota, nempe pulsus inæqualitas, ob materiæ reliquias, remanserit. Reliqua autem febris incommoda facile æger eodem tempore, & per totam noctem, ferebat: scilicet unà cum febre remißa. Rursus uero circa tertij diei aurorã redijt acceßio, priori omnino, præterquam tempore, similis: sequente enim nocte paulo ante lucem discußus est uapor: febrisq; deceßit circa quarti diei auroram. Quòd secunda acceßio similis omnino priori eßet, id est cum similibus calore, horrore, & pulsibus, hoc ideo erat, quòd similis omnino materia utramq; acceßionem pepererat: uerum diuturnior fuit secunda, quòd maior materiæ copia quæ hanc genuit, computruerat. ferè enim fit, ut prima acceßio breuior sit, ut in qua cruda materia ægrius accendatur. In reliquis uero materia ad incendiũ à prioribus præparatur, atq; ita augeri solent acceßiones usq; ad statũ. Prima enim

acceßio

accessio circa auroram incœpit; hoc est secūdum nostram supputationem, circa horam sextam matutinam. (Est autem aurora tempus ante solis ortum, quo cœlum splendescere incipit) Et desiit sequētis diei hora circiter tertia. Itaq; ea accessio fuit horarū fere unius & uiginti: secunda accessio uiginti quatuor, ut quæ circa diei aurorā incœperit, & eadē quarti diei aurora desierit. Adolescens natus erat annos circiter octodecim. Dicebamus modo tempus & ætatem, bilē in proposito ægroto generasse: pituitam uero omnes propemodum alias causas: nempe temperaturam, habitudinem corporis, uictus rationem antecedentem. Cum igitur causæ quæ pituitam genuerunt, & plures numero, & efficaciores fuerint, mirum non est, si longissima hæc febris fuerit, longissimasq; habuerit accessiones: ut quæ ex copia crudorum humorum ortum habuerit: quod & pulsus durities planè indicabat, quam plenitudo attulit. Quemadmodum enim uesica flatu plena, & uter liquore, prementi digito non cedunt, duraq; apparent; sic arteria plena, aut humore, aut flatu, aut uapore, durum efficit pulsum. Mediocris igitur primo & secundo die durities apparuit: quia nondum ex humore uapor, ac flatus multus excitatus fuerat: à tertio uero usq; ad septimum adeo hæc aucta est, ut uideretur morbus multorū mēsium: id est ut uiderentur arteriæ, ob morbi longitudinem resiccatæ,

ac in

ac induratæ. Perseuerauit autem hæc durities usq; ad æquinoctium uernum: scilicet materia quæ arterias implebat, non decrescente. A' uerno autem æquinoctio usque ad quadragesimum diem sequentem, in quo febris soluta est, emollitus est pulsus, nimirum materia decrescente: unde & accessiones breuiores factæ sunt, & concoctiores urinæ: quæ prius crudæ admodum apparuerant, ob materiæ & copiam & cruditatē.

RELIQVAS uero omnes intermedias quæ permultæ sunt, ex definitis extremis haud difficile inuenies. Si enim, quæ initio commentationis scripsimus, tertianarum signa omnia adfuerint, exquisitam tertianam esse testabuntur: cuius accessionis tempus, breuissimum quidem omnino quatuor, aut quinq; , aut sex horarum est: longissimum uero, undecim aut duodecim. Atq; etiam harum urinæ tertio aut omnino quarto die, concoctionis indiciū ostendunt. His igitur notis absoluta tertiana & spuria dignoscuntur. Ad hunc uero modum, quartana & quotidiana distinguūtur. Cui enim omnia insunt signa, quę prius in febribus quartanis scripsimus, germana exactaq́; quartana est. Sin minus, spuria minimeq́; exquisita. Et ex quotidianis legitima quidem est, cui omnia, quæ diximus, insunt: quæ si non adsint, exquisita non

non est. Itaq; febres spuriæ non tam longæ sunt, quàm quartana & quotidiana. Sed quemadmodum tertiana præceps est, sic quartana & quotidiana diuturnæ. Hæc quidem in his quæ circuitu repetunt, considerandasunt.

Duo tertianæ febris extrema cõstituta sunt: nempe exquisita, & summe spuria. Exquisita quidem breuißima est, breuißimasq; habet accessiones. Notha uero huic maxime opposita, longißima est, longißimasq; habet accessiones: ut ex antè dictis liquere potest. Inter hæc febrium extrema innumerabiles penè notæ tertianæ positæ sunt, sola maioris & minoris ratione discrepantes: quarum quæ ad exquisitam magis deflectunt, breuiores sunt, breuioresq; habent accessiones. Contrà uero, quæ ad maxime nothã propius accedunt, longiores sunt, ac longioribus constant accessionibus. Facile itaque constitutis his terminis, singularũ quæ in medio collocatæ sunt, naturæ cognosci poterunt. Porrò autem extrema hæc definiuntur: tertiana quidem exquisita, dicta iam breuitate, & paucitate accessionum: item caloris acrimonia, & magnitudine, rigore, uomitu bilioso, & sudoribus. Summe uero spuria lõgitudine & multitudine accessionum, cruditate, & cæteris quæ modo declarata sunt. Ad eundem modum quartana & quotidiana, tum generosæ, tum spuriæ suis notis distinctæ sunt, ut

ex antè dictis uidere est. At quartana & quotidiana suis spurijs sunt longiores: quòd quartana ex crasso, quotidiana ex uiscoso humore, utroq; syncero, & qui ægre discutiatur, constat. Vtraq; uero spuria admistam habet bilem, quæ quo copiosior est, eo breuiorem reddit febrem, breuioresq; eius accessiones. Contrarium uero tertianis accidit: nam exquisita breuissima est: nothæ uero eius, eo quidem longiores sunt, quo ab exquisita magis recedunt. Cum igitur proposita tertiana summe notha ex pauca bile, magna uero pituitæ ui fiat, longissima est, longissimasq; habet accessiones: ita ut exquisitas quotidianas ferè lõgitudine æquet. Sed quemadmodũ tertiana acuta est, ita quartana & quotidiana longæ. Tertiana enim exquisita ex humore tenuissimo, & qui facile discutitur, ortum habet. Quartana uero & quotidiana, ut iam diximus, ex crasso & uiscoso humore.

IN alijs uero febribus urinas, alui excrementa, & uniuersam corporis habitudinem, inspicere oportet: calorem quoque, & arteriarum motũ. Ad hæc alia quæcunque Hippocrates longaq; experientia contemplanda esse iubent, nempe regiones, anni tempora, aëris cõstitutiones, ętates, & temperaturas corporum, consuetudines, & antecedentes causas, quæq; unà cum morbis inuadunt, quæq; medio tem-

pore

pore apparent.

Distincta sunt ac determinata febrium intermittentium extrema, longitudine, breuitate, & numero accessionum, rigore, uomitione, & sudoribus: quæ quia assiduis febribus non insunt, aliæ notæ quærendæ sunt, quibus exquisitas à spurijs distinguamus: eas autem nobis ostendunt urinæ, alui excrementa, corporis habitudo, calor, pulsus, regio, anni tempus, aëris constitutio, ægrotantis natura, ætas, consuetudo, & causæ, quæ febrem attulerunt: ut exercitatio, otium, uictus ratio, uigiliæ, somnus, curæ, animi securitas, & id genus alia, quæ uim habent gignendæ febris alia aliam. Ea *quoq; quæ unà cum morbo nascuntur, aut in medio apparent: cuiusmodi sunt dolor, uigiliæ, inquietudo, sitis, cibi fastidium, nausea, uomitus, delirium, & alia permulta.* Vrinæ, *uerbi gratia, & alui excrementa flaua, temperatura biliosa, habitudo corporis extenuata & hirta, ætatis uigor, caloris acrimonia, pulsus maximi, uelocissimi, creberrimi, regio & aëris constitutio calida & sicca, anni tempus, æstas, consuetudo, uitæ genus, quæ bilem gignere idonea sint, cibus item paucus ac biliosus, uigiliæ, curæ pertinaces, delirium & similia febrem assiduam, exquisiteq; biliosam esse & quæ accuratæ tertianæ proportione respondeat, indicāt.* Ho*rum uero contraria contrariam febrem, nempe exquisite pituitosam fatentur.* E*odem modo iu-*

ſtam quartanam aßiduam oſtendunt excremen ta nigra, natura corporis melancholica, habitudo ſupra modum extenuata, nigra, hirta, calor paucus & acriuſculus, pulſus rarus, & tardus, regio, & aëris conſtitutio inæqualis, autumnus, inclinans ætas, & alia id genus, quæ in quartana declarauimus. Igitur ſumme ſpuriæ aßiduæ ſunt, quæ maxime à legitimis ſui generis recedunt: uelut ſpuria biliosa ab exquiſita maxime diſtat. Inter hæc duo extrema multæ bilioſæ ſpuriæ conſtitutæ ſunt: quemadmodum de tertianis diximus.

OMNIA quidem, ut cuipiam uideri poſſet, monita ſunt, ſed reuera haud ita res habet, quando quod maximum horum omnium eſt, dictu autem breuiſsimum, nõdũ explicatũ eſt. Quid uero hoc eſt? Morbi, & uirium quantitas: res quidẽ, quæ uerbo uno explicari poſsit, ad uſum maxima eſt. Neq; enim bene prænoſcere poteris, niſi horum cuiuſq; quantitate diligenter explorata. Non enim an morbus letalis ſit nécne, nec quando uel mori, uel à morbo uindicari potius homo debeat, niſi omnium, quæ diximus, quantitatem diligẽtius contemplatus, in duo redegeris capita, nimirum in morbum ipſum, & laborãtis uires, præſcire recte poteris. Nam, ſi uires adeo ualidæ ſint, ut morbum euincãt,

necessario sanitati homo restituetur. Sin contrà, omnino morietur. Non igitur solum cuiúsnam sit generis morbus, sed & quantus ipse sit, inspiciendum est. Hoc autem non parua eget meditatione atq; peritia, cum propter alia, tum quòd nec scribi, nec uerbis explicari ullo modo eorum cuiusq; quantitas potest. Si quid igitur nostrum est, id non tam ex alia re ulla, quàm ex crebra conijciendæ quantitatis exercitatione percipitur, quod ex operibus & discere & docere possis. Quæ uero qualitate distinguntur, diligenter simul ac dilucide, quàm breuissime fieri poterit, scribemus.

Quantitatis morbi appellatione, tum eius lõgitudinem, tum magnitudinem ac uehementiã, & uirium nomine tum laborantis ipsius robur, tum in debellandum morbum durationem, intelligere uidetur, ut ex eius uerbis constat. Nam cũ inquit, non enim an morbus letalis sit, nec ne &c. morbi magnitudinem, & uehementiam, & laborantis robur subindicat. Cum uerò ait, nec quando uel mori, uel à morbo uindicari debeat, morbi longitudinem, & uirium durationem eum dicere perspicuum est. Longitudinem autem morbi uestigare oportet, urinæ & aliorum excrementorum cruditate & coctione, febris motu, pulsus & incrementi æqualitate, ac

inæqualitate. Nam si primis statim diebus excrementa cocta appareant, febris celeriter moueatur, pulsus inæqualitas magna non sit, nec inæquale incrementum, febris longa esse non poterit. Sin cruda sint excrementa, febris uelut langueat, tardeq; moueatur, lenta in ore sit pituita, corpus non concidat, pulsus & incrementi magna sit inæqualitas, morbus longus erit. Magnitudinem uero ac uehementiam eius ostendunt, febris mores & symptomatum magnitudo, ac multitudo: qualia sunt, sitis, linguæ asperitas, dolor, uigiliæ, inquietudo, cibi fastidium, animi deliquium, nausea, & id genus alia: quæ si uel omnia uel præcipua adsint, magnam uehemẽtẽq; esse febrem planè testãtur. Circa hæc igitur diu uersari homo debet, si recte morbi quantitatem cognoscere uelit. Robur uero facultatis suis functionibus metiemur: animalis quidem motu, sensu & cogitatione. Nam si æger in latus uel dextrum uel sinistrum cubet, manus, ceruicem, & crura paulum reducat, atq;, ut semel dicam, ritu sanorum iaceat, respiret, ac dormiat, sentiat ac sapiat, ut per sanitatem solebat, animalẽ uirtutem constare certum est. Sin supinus iaceat manibus, cruribusq; extentis, delabatur ad pedes, peruigilet, lumen refugiat, simulacra uideat, desipiat, imbecillam eandem uim esse constat. Sic pulsus magnus, uehemens, altus, robur uitalis facultatis nuntiat: contrà paruus, langui-

dus,

dus, inordinatus, uermicularis, formicans, imbecillam. Eodem modo naturalem uim ualere testatur proba cibi cõcoctio, & superflui excretio: imbecillam uero esse, cruditas, corruptio ac putredo, tum cibi, tum humorum, immodica excretio aut retentio: in his igitur assidue, diligentérque exerceri debet, quisquis certam quantitatis morbi, & uirium coniecturam assequi cupit.

EXQVISITAM autem tertianam, ut in qua concitata bilis flaua dominetur, quoad fieri maxime potest, humectare ac refrigerare oportet. Nam contrariorum contraria sunt remedia: quæ quod superat, reprimant: quod autem deest, sarciãt. Flauæ autem bilis humor omnium qui in corpore sunt humorum, calidissimus ac siccissimus est: itaq; exinaniendus est: uomitu quidem, si ad uentrem repit: pari modo per aluum, si deorsum fertur. quod & sponte iustis tertianis accidit. Per urinas quoque & sudores exigere oportet: sed cõmode per inferna repurgatur. At mollibus clysteribus uenter subducendus est: urinæ uero, potionibus ijs, in quibus maduerit apium & anethum, prouocandæ. Et si coctionis notæ apparuerint, iam cum fiducia absinthium dabis: quod alioqui stomacho quem erodens bilis infestat, sum-

mum remedium eſt: præſertim, ſi eius comæ, quantum uſus efflagitat, in aqua mulſa maceraris. Sed & balnea calida ex aqua potabili proſunt: tum quòd bilis aliquid educunt, tum quòd ſua qualitate mirifice iuuant: ea enim huiuſmodi omnia humectant, & facultate refrigerant. Marina uero, ſalſa, nitroſa & ſulphuroſa plus quidem bilis exigunt, uerum minus quàm ex aqua dulci utilia ſunt: præſtat uero nec ea utilia dicere, quando plus ſua qualitate lædunt, quàm uacuando proſunt. Equidem noui quendam, qui falſo adductus iudicio hiſce balneis uſus eſt, ac deinde reſiccato corporis habitu, eò uenit exitij, ut tabe interierit. Reliqua autem uictus ratio illi bilis uacuationē adaugebat. At contraria qualitas qualitati præter naturam excedenti, perpetuo obiicienda eſt: tanquam id longe cōmodius ſit, quàm quouis modo uacuare: uerum ipſe nec hoc nouerat, neq; ex aliis didicerat. In balneis igitur hoc præcipue cōſideretur, ut corpus abluatur ac humeſcat, proinde neq; nitrum, neq; ſal, neque ſinapis inſpargenda ſunt: id quod factitare plurimos uidere licet, ægrotos enecantes. Vbi autem calente oleo plurimum perfuderis, in aquam ducere ac proluere oportet: & ſi in ea natare uelint, ijs

quantum poſſunt permittendum eſt. Qui uero balneis delectantur, neq; ſi bis die lauare uelis, peccabis: ſed pręcipue in memoria habeto, ut id opportune fiat. Nam ſi coctionis morbi ſignis apparentibus frequẽtius laueris, non erraueris. A' uino uerò, antequam morbus concoquatur, prorſus arcendi ſunt: ubi autem coctionis initium habuerit, paucum, tenue & dilutum, initio dandum eſt: liberalius uero, ubi in propinquo morbi ſolutio eſt. Cibus autem frigidus & humidus omnis iuſtis tertianis confert. Tantus autem dari debet, quantus optime concoqui poſsit. Ex oleribus quidẽ atriplex, blitum, rumex, malua, lactuca, & cucurbita. Ex aliis autem cremor ptiſanæ, ſorbitio ex alica. Ex piſcibus uero ſaxatiles. Ex auibus, quæ molli ſunt carne: & ex minime talibus alæ: gallorum quoque teſticuli, & ſuum pedes, & cerebella danda ſunt: iuniorumq; porcellorum ſi illiquefactas coctura carnes præbueris, nihil offendes. Sed & oua ſorbilia permittuntur, & maxime eorum lutea: ut quæ quàm album facilius coquantur. Ex fructuum autem genere ij guſtari conceduntur, qui omnino coctu difficiles non ſint. melle uero, ſinapi, ſalſamentis, & omnibus acribus prohibere oportet: & uinis admodum

uetustis, naturaq; calidis. Hæc quidem uictus ratio esto multorum, ad cõiecturam tibi tradita, & exposita. Qui uero molliter non educantur, ijs uictus instituendus est, qualem me aliquando in exquisita tertiana ex Hippocratis sententia dare uidisti: nempe ptisanæ cremorem, usque ad febris iudicium. hæc quidē in exquisitis tertianis seruanda sunt.

Exquisita febris tertiana, ut quæ ex syncera bile cõstat, calidißima ac siccißima est: ideo per illud primum principium, Contrariorum contraria sunt remedia, maxime refrigerari ac humectari desiderat: ut quod infestat, arceatur: quod autem deficit, sarciatur: hoc est, ut superuacaneus calor, & siccitas abigatur: deficiens humiditas, & frigiditas inducatur. Refrigerari autem ac humectari potest, tũ per se, immißis qualitatibus contrarijs, tum ex accidente: summota quæ calfacit causa. Frigiditatem & humiditatem suggerunt, tum quæ foris admouentur, tum quæ intrò sumuntur. Foris admouentur balneæ dulcis aquæ, & medicamenta frigida & humida: quale est ceratum Galeni: intrò sumuntur, cibus, potus & aër inspiratus. Itaq; in exquisitis tertianis utiliter adhibentur atriplex, blitum, lactuca, rumex, malua, & id genus olera, quæ etsi malum generant succum, quia tamen refrigerant, & humectant, exquisitis tertianis conueniunt:

ueniūt: quemadmodum & fructus mollioris corticis: quos Græci oporas, Latini poma appellant, modo facilè concoquantur, qualia sunt cerasa, pruna, mora. Inter olera tamen lactuca succum minus malum gignit: post hanc malua: post quam atriplex, blitum & rumex. Cucurbita autem ex fructibus quos Græci ὡραίους uocant, damnanda, inquit Galenus, non est: sed si cruda estur, insuauis est, & stomacho perniciosa. Refrigerat item & humectat ptisanæ cremor, sorbitio ex alica. Saxatiles pisces præter id quod refrigerant & humectant, boni sunt succi, ac facile concoquuntur: aues uero mollioris carnis, quales sunt gallinacei, perdices, columbæ, & passeres iuniores, phasiani, & similes facile concoquuntur, & bonum succum gignūt, minimeq; febrem augent. Quòd si tales non inueniantur, aliarum alæ, quæ ob exercitationem excrementis uacant. Et gallorum gallinaceorum testiculi: qui soli, inquit Galenus, commendantur: aliorum ferè omnium testes uitiosum succum generant, & ægre concoquuntur. Pedes suilli excrementis uacant, quia exercitati. Cerebrum uero si rite coquatur, probe alit: alioqui crassum succum ac superuacuum gignit, maleq; à stomacho cōficitur. Quemadmodum porcellorum carnes, nisi coctura distabuerint, confici à stomacho facile nō possunt, præterea succum glutinosum, muccosumq; generant. Oua gallinarum recentia, sorbilia, id

est quæ

est quæ tantummodo incalescunt, facilime concoquuntur, præsertim eorum lutea: ea enim mediocriter refrigerant, ut testis est Galenus & Paulus. A` melle uerò, ut quod in bilem facile uertatur, sinapi, salsamentis, & omnibus succum acrē gignentibus, abstinēdum est: & à uinis uetustis naturaq; calidis: quia febrē augēt. Hæc quidem uictus ratio multorum est, non quidem omnium. Nam qui duram uitam agunt, robustiq; sunt, solo ptisanæ cremore ad morbi usq; iudiciū contenti sunt: cum ad id usq; tempus uires sufficere ualeant, & hi tenuem uictum ferre possint. In potu uero aqua frigida dāda est: quæ etsi perpetuo conuenit tertianæ, non tamen perpetuo adhibenda est: sed tantum ubi signa coctionis apparent. Aër frigidus & humidus, si fieri potest, omnino inspiretur: rectà enim ad pulmonem, à quo statim ad cor, ubi potißimum calor urget, fertur: corq; tum qualitate, tum substantia refrigerat, ac humectat sine ullo corporis incommodo: neq; enim cutis meatus claudit: proinde nec perspirationem impedit. Aeger igitur in domibus collocandus est frigidis, ac perflatis, uersisq; ad arctum: quales si nancisci non poßimus, aër arte refrigerandus est, aqua pergelida de uasis in uasa transfusa, uel aßidue domo aspersa, rosisq; uel uitium pampinis, uel stirpibus uim refrigerādi habentibus, humi fusis. Talis enim aër si inspiretur ut dixi, cor commodißime refrigerabit.

Si uero

Si uero extrinsecus corpori accedit, lædit cutem dēsando, ac stringendo: sed minor est noxa, quàm ex inspiratu utilitas: præsertim cum, ut Galenus ait, cutem operimentis calfacere possis. Arcenda quoq; turba à domo est, ut quæ halitu calfaciat. Possūt uero, ubi calor uehemēter urget, refrigerātia medicamenta, quale est ceratum Galeni, & herbarum succi, aliaq; id genus medicamenta, foris admoueri, ei presertim parti, quæ plurimū incaluerit: ut per has febres solet os uentris, pectus & hypochondria. Balnea autem dulcis aquæ calida duplici nomine prosunt: tum quòd foris materiam febris euocent, tum quòd sua qualitate corpus humectēt, & refrigerent: quod maxime tertiana exquisita exposcit. Refrigerāt quidē potentia, scilicet immisso intrò madore calido, deinde spatio temporis ad natiuam frigiditatem redacto. Summouetur autem causa quæ febrem attulit, uacuationibus: uomitione quidē si ad stomachum bilis confluat: per aluum, si deorsum uergat. Quò enim natura uergit, eò ducere oportet. Vomitiones uero eliciuntur maxime accessionis initio, ut autor est Galenus libro cui titulus est, Quósnam purgare oportet, quibus medicamentis & quando. Nam eo tempore natura illuc bilem protrudere solet: quemadmodū in remissione ad infernas partes, aut ad cutem. Igitur per id tempus indendi sunt clysteres molles, tum quòd facile bilis educatur, tum quòd eius acri

ius acrimonia, quæ intestina mordet, clysteris lenitate frangatur. Molles enim uocat Galenus, qui ab acribus distinguntur, non ut uulgus putat remollientes. Per urinas, quoq;, & sudores bilis exigenda est: præsertim si illuc natura feratur: quod probe fiet medicamentis, quæ urinam cient, non omnibus, sed quæ citra exiccationem id præstare posint: ut est, anethum & apium. Quare absinthium non tutò ante concoctionis signa exhibendum est, ut quod nimis siccet, & astringat. Bilem uero ex uentre per aluum purgat, ex uenis uero per urinas: uim enim etiam detergẽdi obtinet. Eadem ratione balnea ex aquis marinis, salsis, nitrosis, & sulphurosis, uitanda sunt: quòd exiccando plus obsint, quàm uacuando prosint. Contraria uero qualitas qualitati, quæ præter naturam excedit, perpetuo obijcienda est: tanquam id longe commodius sit, quàm quouis modo uacuare. Ex quibus uerbis liquet parum Galeno placere uacuationes: maximeq; eam, quæ sanguinis misione fit, & quæ uehemẽter purgante medicamento: cum id genus purgãtia omnia sint facultate calida. Hæc autem febris calidißima omnium est: ideo potius refrigerari ac humectari desyderat, quàm uehementer purgari. Alias autem uacuationes magis permittere uidetur: præsertim ubi humorem natura expellere tentat, aut ad uentrem, aut infernas partes, aut per urinas, aut sudores. Iuuanda enim

enim natura est, ubi ex se sola opus perficere non potest: idq; quoad fieri poterit, lenibus medicamētis, qualia sunt quæ prius exposuimus. Quòd autem sanguinis mißio ac uehemens purgatio neceßaria non sit, uel ex eo constat, quòd qui exquisita tertiana laborat, pauci sanguinis, eiusq; biliosi est: ideo potius refrigerari & humectari, quàm uacuari debet. Adde quòd æger calidus & siccus est: labores, & aliæ causæ calfaciētes, siccantesq; præceßerunt, uti prius monstratum est. Commode autem uacuatur bilis insensili transpiratione, uel uomitione, uel sudoribus & urinis, quò scilicet natura hanc impulerit: quod cum per se perficere non potest, tunc medicamentis eam iuuamus, uti prius dictum est. Cōmodißima autem ea uacuatio est, quæ per aluum fit, quòd minori tum molestia, tum periculo per eam partem educitur. Vomitus enim molestus est, & sudores non sine obstructionis periculo ante coctionis signa euocari poßunt: quemadmodum nec urinæ eijci: molles uero clysteres neq; periculum augendæ febris, neq; molestiam ægroto adferunt.

MAXIME uero in his, quæ exquisitæ non sunt, tertianis, quoad fieri potest, prospiciendum est ne morbus increscat, deijcianturque uires, quas conflictare diutius oportet: utrūq; enim tenere difficile est: quòd inedia, quantum ad morbi coctio-

nem

nem prodeſt, tantum uel plus etiam uires offendit: cibi uero, quantum ad ægrotantis uires cõferunt, tantum coctionem impediunt. Sed & hic noſcendum eſt, ad quã magnitudinem morbus peruenturus ſit, & quantum laborãtis uires ſint duraturæ: ut ea perſpiciendo, quæ maiori auxilio egent, cibi abſtinentia quidem, ubi ualentiores ſunt uires, & morbus coctu difficilis, confidentius utaris: ubi uero imbecillior uirtus, & morbus non omnino coctioni cõtumax eſt, largiori cibo. hæc quidem & in omnibus alijs morbis conſideranda ſunt. Neq; uero ſtatim per initia in ſpuriis lauare ſalubre eſt: ſed ubi primum coctionis ſigna apparuerint. Neq; quotidie cibare oportet: ſed alternis diebus abunde fuerit. Quies autem, & præcordiorum fotus iuuat, & ſorbitiones, quæ facilem admittant coctionem. Clyſteres quoque non admodum molles aluo indãtur. Quòd ſi ſanguinis miſsione opus ſit, neq; ea omittenda eſt, ſed initio ſtatim, diſtinctis iis, quas noſti, rebus, tantum detrahes, quantum ſatis eſſe in præſentia uideatur. Tota uero ratio uictus ſit, non quæ ut in exquiſita tertiana, refrigeret, & hũmectet: ſed quæ uim aliquam incidendi, & calfaciendi aſſumat. His igitur maxime pro-

deſt

deſt ptiſanæ ſuccus, cui iniectum piper ſit: aut nonnunquam etiam hyſſopum, & origanum, & nardi ſpicam in aquam mulſam iniecta, & ſimul cocta potui dato, aliaque quæ ciendæ urinæ uim habent, niſi ea uehementer calfaciant, exiccentq;: Frequentiſsime uero abſinthij coma, maxime poſt ſeptimum diem danda eſt. mulſum acetũ etiam multis in potu profuit: & aliquod ex ijs quæ blandè purgant, quibus nos ſępe uti uidiſti. Vomitus autem poſt cibum adeo ſanè utilis eſt illis quibus hæc febris inueterauerit, ut multos norim ſtatim poſt uomitiones à febre prorſus eſſe liberatos.

Vt morbi & uirium quantitatem difficile eſt inuenire, ſic maximum ad curationem habet momentum: niſi enim hanc nouerimus, neq; uictus rationem præſcribere, neque conuenientia medicamenta inſtituere poterimus. Aliam enim longus morbus, aliam breuis, tum uiuendi, tum medendi rationem, deſiderat: quemadmodum uirtutis robur aliam, aliam eius imbecillitas. Itaq; quantitas horum cognoſcenda eſt, ut recte tum medicamenta, tum uictus inſtitui poßit. In qua re ſi delinquimus, morbum augemus, & uires demolimur. Niſi enim oportune medicamentum adhibeatur, naturam reddit imbecilliorẽ. Quemadmodum incommode imperata inedia

uiribus obest: quia substantiam corporis demolitur. Verum concoquendæ morbi materiæ prodest. Cibus uero robur quidem auget: sed morbi concoctionem remoratur. Augentur enim uires, aut quia naturæ substantia reparatur, aut quia ad suam temperiem reducitur: reparatur autē, spiritus quidem aëre, humor potu, & solida substantia cibo. Igitur in febre, cum præcipue spiritus & humor resoluantur, hos resarcire oportet: spiritum quidem aëris inspiratu, humorem uictu humido, qui febribus omnibus perpetuo confert, tum substantiæ, tum qualitatis ratione. Itaq; sorbitiones coctu faciles, quales sunt ex alica, & ptisana, utiles sunt. Reducitur natura ad suam tēperiem per contrarias qualitates. Vbi igitur uires robustæ sunt, & morbus coctioni contumax est, audacter inedia imperāda est: quoniam uirium demolitio non timetur, & materia morbi contumacia maxime concoquitur. Vbi uero imbecilliores sunt, affectus uero non admodum coctioni reluctatur, liberalius æger est cibandus, quando uires resarciri postulant: Resarciuntur autem, ut dixi, cibo: Et morbus cū facile concoqui poßit, haud ita inediam requirit. Quomodo autem uirium & morbi quantitas inueniri poßit, suprà expositum est: quemadmodum & spuriarum tertianarum discrimina. Nā quasdam maxime eße tales diximus, quasdam minus: sed ad exquisitam tertianam aliæ alijs

magis

magis accedere, & à maxime ſpuria recedere. Igitur uictus ratio alijs alia inſtituenda eſt. Sũme enim ſpuriæ, quæq; ad has magis accedunt, minus humectari & refrigerari uolunt: ſed quæ exquiſitis uiciniores ſunt, magis, ſed non tantum ut ueræ tertianæ: uerum quò propius ad has accedunt, eò plus refrigerari ac humectari uolunt. Itaq; calfaciendi modus ex horum extremorum distantia ſumendus eſt. Igitur ptiſanæ cremor, cui adiectum piper ſit, & mulſa in qua concoctum ſit hyſſopum, origanum, aut nardi ſpica, in potu danda eſt. Tantum autem horum admiſceri debet, quantum febris ad ſumme ſpuriam accedit. Ad eundem modum medicamenta, quæ urinæ ciendæ uim habent, modo ne uehementer calfaciant & exiccent, utiliter adhibentur: & quidem abſinthium, ſed poſt ſeptimum diem, ubi lentam febris materiam commemoratis medicamentis, aut aceto mulſo incideris: nam multos iuuat acetum mulſum, incidendi humoris glutinoſi ui, ac delendæ obſtructionis. Abſinthium autem ante ſeptimum diem adhibitum pituitam infarcit, augetq; obstructionem. Balnea uerò ante concoctionis ſigna ſalutaria non ſunt: quia ad cutem crudos humores euocant, intus coquẽdos, obſtructionemq; augent. Neq; ſalubre eſt quotidie cibare, niſi uiriũ imbecillitas, aut aliud quippiam id ſuadeat: ſed tantum alternis diebus. Cũ enim harum febrium acceßiones longæ ſint, &

natura circa has occupetur, ea à ſuo munere auocanda non eſt. Sed nec, ubi materia concoctioni contumax eſt, & uires ualent, liberaliter eſt alendum, ut modo dicebamus. hac ratione corpus exercendum non eſt, quando motus naturã foras euocat, quæ intus crudam materiam concoquere debet: ſed potius fotu iuuanda, præſertim circa hypochondria, in quibus maxime abũdat cruditas: clyſteribus uero nõ admodum mollibus, ſed acrioribus, ut inertem materiam euocent, uacuatio molienda eſt, Sanguinis quoq; per initia tantum detrahi debet, quantum præſens ſtatus efflagitat. Statum præſentem intelligo, tum ægri, tum morbi. Aeger enim ſi ualet, ſanguinis miſsionem admittit: ſin minus, reſpuit. Si morbus ex magna humorum copia conſtat, miſsionem ſanguinis expoſcit, non quidem mediocrem, ſed pro eius copia. Verum quando diu duraturus eſt morbus ob cruditatem, mediocriter ducendus eſt, ut in finem morbi uires ſeruentur. Nam ſi quantum affectus deſiderat, detraheretur, uires longo morbo profligando uix ſufficcerent. Itaq; Galenus ait, ἀλλ' εὐθὺς κατ' ἀρχὰς, διορισάμενος ἐξ ὧν οἶσθα, ἀποχεῖν αἵματος ὅσον τοῖς παροῦσιν μέτριον. *hoc eſt, initio ſtatim (diſtinctis his, quas noſti, rebus) tantum ſanguinis detrahes, quantum in præſentia commodum uidebitur. Initio enim mittendus eſt, antequam uires labantur, ac adhibendæ diſtinctiones, nempe*

ætatis,

ætatis, temporis, regionis, & aliorum id genus, quæ sanguinis mißionem, uel hortantur uel dehortantur. Atq; tantum sanguinis detrahendũ, quantum commodum eße uidebitur, & præsentes uires permittunt, hoc est mediocriter, & non quantum affectus exposcit, propter causas prius declaratas: purgare quoq; licet, sed blandis medicamentis, & quæ solum uentrem, intestina, & primas uenas, sine uehementia expurgent, nõ autem è toto corpore trahant: quando humoris cruditas purganti medicamento, uel forti non cedit. Itaq; ante concoctionem uehementer purgãtia danda non sunt, ut recte monet Hippocrates. Concocta, inquiens, medicari & mouere, nõ cruda, nisi materia turgeat. Cæterũ blande purgant, absinthium, rheum barbaricum, caßiæ atramentum, aloë, & id genus alia, quibus aßidue huius ætatis medici utuntur. Vomitus autem post cibum adeo utilis est inueteratis febribus, ut multi statim post uomitiones à febre liberati fuerint: febris enim diuturnitas multa in stomacho & hypochondrijs pituitosa excrementa parit, quibus uomitione reiectis à febre uindicãtur. Aldinum exemplar habet ὁδὲ ἐπὶ τοῖς ἀσιτίοις ἔμετος. exemplar manu scriptum, Paulus & Aëtius legunt, ὁδὲ ἐπὶ τοῖς σιτίοις: quod etiam ratio exigit: cõmodius enim à cibo, quàm inani stomacho uomitur, scilicet humectatis cibo & potu stomachi fibris. Siccæ enim rumpendi pericu-

lo magis sunt obnoxiæ.

DEINCEPS autem de quartanis disseremus, quas per initia moderate, leniterq́; tractare oportet: nullum uehemens medicamentum aut uacuationem adhibentes, nisi sanguis admodum exuperare uideatur. Et si secta uena sanguis niger ac crassus, qualis maxime in lienosis conspicitur, profluat, audacter mittendus est: sin flauus ac tenuis, statim supprimendus. Secanda uero uel interna uel media sinistri cubiti uena est, & uictus deinceps, qui flatus sit expers, probumq́;, succum generet, adhibeatur: uenterq́; si fieri potest, consuetis emolliatur. quæ si non profecerint, clysteribus per initia quidem mollibus, postea uero acrioribus sollicitãdus est. A suilla autem carne cibisq́; omnibus glutinosis & lentis, quiq́; refrigerant & qui exiccant, arcendi sunt ægroti: uino uero albo, tenui, & mediocriter calido utantur. Ex auibus autem quæ boni succi sint, ac nõ palustres: ex piscibus qui facile coquantur, & molli minimeq́; glutinosa sint carne, dare oportet. Salsamentis uero ac sinapi utendum est, & certis diebus interpositis medicamentum, quod quia ex triplici conficitur pipere, διὰ τριῶν πεπέρεων, dicitur, est sumendum, aut diospoliticon: solumq́; piper

per cum aqua, recte quotidie præbebis. À frictionibus uero, ambulationibus, balneis, aliisq; consuetis, penitus arcendi nõ sunt. Verum, si à balneis omnino abstinere possent, solis contenti frictionibus, plurimum iuuarentur. Et, si breuis quartana sit, minimeq; uiolenta, non male per accessionum intermissiones ægroti ad solitas exercitationes sese conferent. Hæc quidẽ per initia usq; ad uigorem peragẽda sunt. Quòd si in morbi uigore constitutus æger iam esse uideatur, tunc tenuiori, quàm antè uel pòst, uictus ratione uti debet: statimq; longa quies imperanda est: ac uisceribus prouidendum fotu ac litu, quibus emolliendi laxandiq; uis insit. Deinde medicamentis, quæ diuretica uocant, urinas euocare oportet: & si coctionis notæ apparuerint, tunc medicamentis, quæ atram bilem educunt, non semel, sed subinde sæpius purgare, si res ita exigere uideatur. À cibo uero ægrotum uomere oportet: tunc autem si nihil uetet, album ueratrum sæpe dandum est, primum radicibus mistis: quod si nihil profuerit, ipsum etiam ueratrum. His uero qui uomere nequeũt, uehementius per inferiora purgatis medicamentum, quod ex uiperis est temperatum, dandum est, & alia, quæ aduersus has

febres commendantur: in quibus omniū probatiſsimum habetur, quod ex liquore cyrenaico cōficitur, nobis uſitatum. Qui autem per initia aliquod ex his medicamentis dederunt, aut omnino ante morbi ſtatum ex ſimplici quartana duplicem ſæpe, aut ſine dubio maiorem ac difficiliorem: ex duplici uero triplicem, aut omnino duas ipſas difficiliores ac maiores reddiderunt. Noui enim medicum quēdam, qui tribus quartanis laboranti medicamētum ex uiperis, ante morbi uigorem dare ſit auſus: deinde omnibus ut par erat adauctis aſsidua febris ſucceſsit, quæ hominem ingulauit.

Blande, leniterq; tractari quartana debet: ob id, quòd humor, qui hanc efficit, tractui ſit contumax: ægre enim per initia, & antè quàm concoctionem ſit expertus, trahens medicamentum ſequitur, tum propter craßitiem ac frigiditatē, tū quòd uias anguſtas, per quas trāſit, obſtruit, tum quòd qui in carnoſo genere reſidet, in farctus meatibus ſit: igitur expectanda eſt cōcoctio. Nam ſi prius uehementi medicamento trahere moliaris, humore non ſequente ſanguis & carnes eliquantur, natura iritatur, obſtructio & febris augetur, & alia id genus incommoda fiunt, quæ Galenus libro, cui titulus eſt, Quóſnam purgare oportet, quibus medicamentis, &

quan

quando, fuse docet. Itaq; neq; forti medicamento, neq; aliis uehementibus remediis solicitandus æger est: neq; balneis uti debet, nisi iis sit assuetus. Imò ab iis tutius abstinebit: nam quatenus refrigerant obsunt, quatenus autem foras euocant, obstructionis periculum afferunt: maximeq; si corpus redundat excrementis crudis. À frictionibus uero, ambulationibus, aliisq; consuetis, in totum arcendi non sunt: hoc est, permittenda quidem hæc sunt, sed minus quàm per sanitatem: neq; tam crebro, tamq; uehementer fricare, ambulare, aliterq; corpus exercere licet, quam per sanitatem: alioqui ut dictum est, subesset obstructionis periculum. Sed si moderata hæc adhibeantur, idq; inter accessiones, & longe ab his, excrementa uacuabunt: & alia corpori commoda adferent, ut ex secundo de Sanitate tuenda Galeni libro uidere est. Neq; uero sanguis mittendus est. Nam uacuatio hæc corporis iam refrigerati ac resiccati, peneq; sanguine destituti incommodum auget. At ubi sanguis uehementer abundat, uenam secare licet sinistri cubiti internam, uel mediam. Nam ea uena ex liene maxime, qui in febre quartana affici solet, ut prius ostensum est, uacuat humorem melancholicum. Vbi igitur talis apparuerit, hoc est niger & crassus, large uacuãdus est, nimirum à quo febri materia suggeritur. huius igitur si copiam magnam extraxeris, natura reliquo humori concoquendo

superior euadet, febremq; breuiorem reddet. Si uero tenuis ac flauus appareat, statim est supprimendus: quando eiusmodi succus inutilis nō est, sed crassum ac frigidum humorem, tum sua substantia, tum qualitate emendat. Victus flatuosus non sit, bonumq; gignat succum: uires enim, quæ diu durare debent, seruat & auget: & crassum sanguinem sua substantia corrigit. hac ratione aues boni succi prosunt, palustres insalubres sunt, quòd & excrementis scatēt, & crassū humorem gignunt, ægreq; concoquuntur. Pisces quoq; saxatiles boni succi sunt. Palustres uero, lacustres, & qui in immundis ac turbidis aquis uiuunt, excrementosi, ac mali succi. Flatuosus uero cibus, uentrem ac uiscera flatu distendit, eorumq; functiones impedit. Venter, si omnino fieri potest, consuetis alimentis, uel puris uel medicamentosis emolliendus est, aut clysteribus primū mollioribus, deinde acrioribus: sensim enim augenda est eorum uis, prout sensim febris materia coquitur. Nam per initia, ut dictum est, leniter has febres tractare oportet. À suilla carne, glutinosis, lentis, & frigidis siccisq; cibis omnibus, arcendi sunt: ut qui & coctu difficiles sunt, & succum crassum lentumq; gignant. In exemplaribus Græcis typis excusis & in Paulo Aegineta legitur, καὶ τῶν ψυχόντων καὶ ὑγραινόντων. Leonicenus uero legisse uidetur, ψυχόντων καὶ ξηραινόντων: quæ lectio magis mihi applaudit. Con-

stat enim humida hisce febribus commoda esse, sicca uero incommoda. Vino albo, tenui, mediocriter calido, utantur. Eiusmodi uinum sua tenuitate, crassitudinem humoris melancholici extenuat: caloris mediocritate, corpus modiocriter calfacit humore melancholico refrigeratum, coctionem iuuat & urinas prouocat. Crassum uero & calidum, humiditatem resoluit, crassum humorem gignit, ac ægre concoquitur. Salsamentis uero ac sinapi in hisce febribus utendum est, quatenus extenuãt crassos ac glutinosos succos, superuacuamq; humiditatem depascuntur. Constãt autem salsamenta ex piscium carne & sale. Solent enim pisces, præcipue qui excrementis scatent, sale macerari, ac in usum reponi: quorũ qui mollioris sunt carnis, facilius coquuntur, succumq; minus crassum ac glutinosum pariũt: qui uero dura carne sunt præditi, quales cetacei sũt, humorem gignũt crassum: proinde minus ex his quàm illis salsamenta quartanis conueniũt. Eadem ratione nec bubulæ, nec suillæ sale conditæ, salubres sunt: præsertim ubi per ætatem duræ euaserunt. Interpositis quibusdam diebus medicamentum quod διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur, & diospoliticon, adhibendum est. Solum uero piper cum aqua quotidie. Piper cum triplex sit, optimum est longum, deinde album & nigrum: calfacit enim, & flatuosi spiritus crassitudinem soluit, & quæ in præcordijs congesta cruda sunt, extenuat.

extenuat. Cum aqua uero humectat, mediocriterq́; calfacit: ideo quotidie uti licet: diospoliticon uero & διὰ τριῶν πεπέρεων, eandem uim ferè obtinent: ſed quia uehementer calfaciunt, non eſt quotidianus uſus ſalutaris, ſed ſi interpoſitis quibuſdam diebus, idq́; inter acceßiones, adhibeatur. Horum *componendorum ratio, & utilitas ex* Galeni *de Sanitate tuenda libro* IIII. *petenda eſt. In uigore, tenuori uictu quàm antè uel poſt utendum eſt, quieſcendumq́;, ne natura circa morbi materiam omnino occupata, à ſuo munere auocetur.* Deinde *prouidendum uiſceribus, quæ diſtendi ſolent tum uiſcoſi, tum craßi humoris ac ſpiritus etiam flatulenti abundantia, quibus reſolutis ac uacuatis emolleſcunt ac laxantur. Quæ nam emolliant ac laxent, abunde in libris de* Facultatibus *ſimplicium medicinarum tradit* Galenus. Poſtea *diureticis euocandæ urinæ ſunt. Quoniam diuretica calida ſunt, ideo nō antè ſunt adhibenda, quàm uiſcera ab obſtructione ſint libera: ne ſecum humores rapiant, obſtructionemq́; augeant.* Et *ſi coctionis notæ apparuerint, ſubinde ſunt purgandi his medicamẽtis, quæ atram bilem educant: ſemel enim ea educi non poteſt, quando tam uehemens medicamentum, quod totum hunc humorem tractui contumacem ſemel purget, corpus ſuſtinere non poteſt.* A' *cibo uero uomitus eſt ciendus ueratro albo, primum cum raphanite, deinde per ſe: cuius utendi mo*

di modum docet Paulus lib.VII. A' leuioribus enim molienda curatio est. Qui uero uomere nequeunt, uehementius per inferiora purgandi sunt. Cum enim atra bilis & ad cutem tendat & stomachum, in uenísque ac uisceribus, præsertim liene, abundet, diuersos idcirco purgandi modos ac partes, quibus repurgari possit, docet: nempe cutem frictionibus, stomachum uomitionibus, uenas per urinas, purgationibus per aluum. Neque enim facile cum pigra ad motum bilis sit, è longinquo ad uẽtrem trahi potest: quemadmodum biliosus & serosus humor, qui facile trahenti medicamento paret. Verum cum non omnes ad uomitum sint idonei, quales qui preßo angustoq; sunt pectore, quiq; uomere non consueuerunt, supplendum per inferiorem uentrem est, quod per uomitiones est negatum. Ideo uehementi medicamẽto est opus, quod humorem deorsum ducat: idq; maxime apparentibus coctionis signis: imò uero, ut uere dicam, atra bilis, ut Galenus docet, semper deorsum est educenda: nisi, ut dictum est, aliò feratur. Nam quò natura uergit, eò deducere oportet. Post uehementem purgationem, medicamentũ, quod ex uiperis constat (theriacen uocant) adhibendum est. Huius antidoti uires & compositionem habes libro Galeni de Antidotis primo. Alia id genus medicamenta, quale est, quod ex liquore cyrenaico constat, adhiberi poßunt, sed

ubi

ubi coctionis ſigna apparent: alioqui enim ſua caliditate febrem augerent. Medicamentum, quod ex liquore cyrenaico conficitur, capit ſucci cyrenaici, myrrhæ troglodyticæ, piperis, æquales portiones: ſeorſum trita rutæ ſucco colliguntur, in pilulasq́; finguntur, dantur oboli pondere.

IN curanda autē quotidiana primis diebus tum aceto mulſo, tū his quę probe urinam cieant, eſt utendum: ac in ſumma uictus ratio incidendi ui prædita eſſe debet. Circa ſtatum uero de uentre, maximeque eius ore ſolicitum eſſe oportet: poſteaq́; iubere, ut à raphanide, & cibis aſſumptis, æger uomat: hisq́; utatur medicamentis, quæ pituitam eliciant. Reliquam uero uictus rationem ex communibus ſcopis facile inuenies.

Μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, id eſt, ut Leonicenus uertit, poſt primos dies: quod quid ſignificet, ingenue me ignorare fateor. neq; enim an duos, tres, pluréſue dies, an totū morbi principiū intelligere uelit, ſatis conſtat: neq; ſi aut hoc aut illud dicere uelit, certum ſit. non uideo cur hiſce diebus acetum mulſum adhiberi non poßit, cum tunc lenta uiſcoſaq́; pituita corpus ſcateat. Propterea Paulum Aeginetam ſecuti lib. II. cap. XXIIII. legendum putamus, θεραπεύοντες δὲ ἀμφημερινὸν ὀξυμέλιτι χρώμεθα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας. erroreq́;

roreq; fortè scriptoris, aut alterius deprauatam fuiße lectionem. Primos itaq; dies, totum id tempus eße putamus, quo cruditatis signa apparẽt. Huic sententiæ Auicenna (si qua est eius apud doctos autoritas) astipulatur lib. IIII. Fen prima, tractatu secundo, de cura phlegmaticæ, his uerbis: Et omnes eius species (pituitosæ febris species intelligit) in hora principij in tribus diebus communicant. In neceßitate lenificationis æqualis aut uomitus, & in necesßitate administrationis subtiliãtium, & incidentium & diureticorum &c. Cum enim hæc febris non admodũ calida sit, uti exquisita tertiana, ad eius causas, non ad ipsam febrem consilium dirigit. Causæ sunt, pituita lenta putrescẽs, quæ febrim procreat, & obstructio, quæ putredinem parit. Igitur per initia, pituita incidenda est, & meatus obstructi detergendi. Quocirca incidens uictus prodest, & acetum mulsum, quod strenue detergit, glutinosa incidit, & meatus ab obstructione liberat. deinde dißecta materia, & liberatis ab obstructione meatibus, urina cienda est: ut pituita per expeditos meatus purgetur: quam antè purgare non licebat, tum quòd pigra ad motum eßet, tum quòd obstructionem auxißet. Circa statum uero, de uentre maximeq; eius ore habenda est solicitudo, tum quòd aceti mulsi usu iniuram aliquam accepit, tum quòd in quotidiana pituita stomacho obhærere solet: itaq; illi

proui

prouidendum est his, quæ foris admota robur inferant: cuiusmodi sunt, mastiche, nardus, absinthium, & alia id genus. Postea uero confirmato uentre, uomitus imperandus est: primo sumpta raphanide, deinde cibis: præsumpta enim hæc cibum subleuat, proindeq́; uomitionem reddit faciliorem. Post quam medicamentis quæ pituitā eliciant, utendum est: tunc enim opportune pituita purgatur, scilicet concoctionem experta, reliquam uero uictus rationem ex communibus scopis inuenies. Communes scopi ex uiribus, morbi temporibus, causis, & symptomatis, petuntur. Quotidianam autem, quemadmodum & alias longas febres, sequuntur hypochondriorum & stomachi cruditas, inflatio, ac tensio. Vires igitur, & morbi tēpora, cibi quantitatem: causæ uero ac symptomata, qualitatem præscribunt. Nā si ualida uirtus sit, ad morbum, eius causas, & symptomata attendendum est. Sin imbecilla, huius potius, quàm illorum habenda ratio est, quēadmodum per initia uberior, in statu uero parcior cibus adhibendus est. Et ubi materia cruda est, & obstructio ingens, uisceraq́; distenta, incidentibus cibus est utendum.

IN febribus autem continuis, quibus morbi uigor non longius septimo futurus est, & uires ualidæ sunt, ætasq́; consentit, exquisitus omnino, & tenuis uictus instituendus est. In quibus uero longius septimo

ptimo totius morbi ſtatus erit, aut uirtus imbecilla eſt, per initia quidem liberalius, inſtante uerò ſtatu parcius, uigẽte autem morbo tenuiſsime cibare oportet. Poſtea rurſus ſemper uberius, eodem modo cibum augendo, quo ante ſtatum minuebatur. Sanguis uerò, & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor maior quàm naturæ conueniat ineſt, & uniuerſum corpus plus ſolito tumet, aut uenæ eminentes ac diſtẽtæ ſunt, mittendus eſt: niſi uires, ætas, & alia, quæ initio commemorata ſunt, prohibeant. Quòd uerò humidus uictus acutis omnibus febribus conferat, olim recte dictum eſt. Cremor igitur ptiſanæ, in quibus non aceſcit, adhibendus eſt: & mulſa quibus in bilem non uertitur, ſorbitionesq; ex alica, & panis ex aqua, aliaq; quæ aut eandem, aut huic proximam facultatem obtineant. Quòd ſi uehementer calidæ ſint, deurantq; febres, ubi primum coctionis notæ apparuerint, cum fiducia dãda in potu frigida eſt: cuius modum ex tẽpore, regione, ætate, natura, & conſuetudine metimur. Hæc quidem in ſumma eſt curandarum febrium, quæ accidentibus carent, ratio.

Exquiſitum, tenuemq; uictum dixit, ut ſimul doceret iuſtam cibi tum qualitatem, tum quan-

titatem,morbo uiribusq; conuenientem. Humidus enim & frigidus,excrementorumq; expers, & tenuis,febribus acutis prodest. Tenuis uires comminuit, eatenus tamen, ut non exoluantur, sed ad morbi finem durare poßint:qualis est ptisanæ cremor,mulsa & sorbitio ex alica. Plenus, qui nõ solũ eas conseruat:sed & plerunq; auget. Mediocris, qui tantum conseruat, aut multum labi non sinit. Itaq; uictus, quo morbus acutior est,celeriusq; ad uigorem properat, eo tenuior esse debet : liberalior uero,quo tardior. Nam ubi morbus peracutus est, celeriter consistit, statim extremos habet labores, id est acceßiones, uel symptomata:proinde tenuißimo uictu utendum est: permittenda enim natura est uacare circa morbi concoctionem: non autem ad cibos conficiendos auocãda,modo id liceat per uires,& ætatem ægrotantis. Vires enim,si ualidæ sunt, cibi abstinentiam uel tenuißimum uictum permittunt:ætas autem,si consistit, eiusmodi uictus rationem sustinet. Sin puerilis, largiorem efflagitat:quoniam ob corporis mollitudinem,substantia uirium resoluitur: ideoq; magis refici debet. Eadem ratione,& qui rara sunt textura,minus ferunt extremam uictus rationem. At si morbus minus sit acutus, seriusq; ad uigorem peruenturus,tanto liberalior cibus adhibendus est, quanto tardius uigorem morbus est adepturus. Igitur ubi morbus longus est,& uires imbecillæ,æ-

tasq;

tasq; incommoda, uberiori cibo uti oportet. Ad eundem modum morborum tempora, uictus rationem uariāt. In principio enim largior uictus adhiberi debet: instante statu parcior: in ipso autem uigore tenuissimus: atq; ut semel dicam, quo propius ad statum acceditur, eo tenuior esse debet. Nam in principio minores sunt labores, minusq; occupata natura est: eam ob rem minori incommodo à coquendo morbo, ad cibum conficiendum auocari potest. Contrà accidit in uigore, ubi accidentia maxime urgent. Post uigorem autem, natura circa morbi concoctionem nō amplius uersante, pleniori cibo semper utēdū est: ut uires non solum conseruentur, sed & augeātur, eo modo, quo ante statum minuebatur. nam sensim lapsas uires, non affatim reficere oportet: tātum enim tunc alimenti cōcoqui non potest, quāto corpus indiget. Itaq; paulatim cibus augendus, ut paulatim uires resarciantur: refici autem debent ad morbi materiæ expulsionem.

Sanguis uero & ob morbi magnitudinem, & in quibus est rubor præter naturam, uniuersumq; corpus plus solito tumet, aut uenæ eminentes distentæq; apparent, mittendus est: nisi uires, ætas, & id genus alia prohibeant: magnitudinē morbi, uehementiam uocat: quæ ex propria eius constitutione, specieq;, & symptomatis depræhēditur. Symptomata autem duplicia sunt: quædam enim actionis læsiones sunt, de quibus mox

dißeretur. Alia solùm affectiones, quæ morbum consequuntur, ut sitis, inquietudo, & alia id genus, quæ si multa, diuturna, ualida ac magna sunt, uehementem eße febrem testantur: si uero pauca, breuia, imbecilla, ac simplicia, mitiorem. Rubor & tumor corporis præter naturam, uenarumq; distentio, sanguinis abundantiam indicant. Magnitudo uero morbi ac uehementia, malam qualitatē. Itaq; prodest uenæ sectio, ut quæ tum multitudinem, tū prauitatem humoris uacuat. Vacuatio autem uiribus respōdere debet. Imbecillitas enim uirtutis, quemadmodum & ætas puerilis, habitudo corporis nimis aut extenuata aut obesa, profluuium sanguinis per quācunq; corporis partem, alia uacuatio insignis, humorum cruditas, tum in stomacho, tum reliquo corpore, aliaq; id genus uacuationem dißuadēt. Quòd autem uictus humidus acutis omnibus febribus cōferat, pridem recte dictum est. Victus, inquit Hippocrates, humidus omnibus febricitantibus prodest: quoniam eiusmodi affectus calidus & siccus est. At non ob id solum, quòd humectat, confert: sed quia facilime concoquitur, ut in libro de Optima secta scribit Galenus. Nā si, quod concoquitur, primum liquari, deinde distribui in corpus debet: ægrotus uero cibum facilimæ concoctionis desiderat: (facilime autem liquatur ac distribuitur, quod humidum est) eiusmodi uictus omnibus febricitātibus utilis est. Igitur

tur cremorem ptiſanæ, quibus nō aceſcit, & mulſam, quibus in bilem non uertitur, dare oportet, & ſorbitiones ex alica, & panis ex aqua, ut ex quo ſal & fermentum elutum ſit, & id genus alia, quæ humectandi uim habent. Quòd ſi uehementer calidæ ſint, durantq; febres, ubi primū coctionis notæ apparuerint, cum fiducia danda in potu frigida eſt, quantum ætas, tempus, regio, natura, & conſuetudo, permittunt. Perpetuo enim febri, quà febris eſt, conuenit: quia refrigerat, & humectat, uti prius dictum eſt.

QVAE uero cum ſymptomatis ſunt febres, haud ita ſimpliciter curantur: ſed, quoad fieri poteſt, expendere oportet, quanta febris ſit, quantumq́ue ſymptoma quod periculum adferat, ac horum uehementiori, moleſtioriq; inſiſtendum: non neglecto tamen omnino altero. Age igitur febricitet quiſpiam citra humorū plenitudinem, ſed cum recenti cruditate os uentris mordente, prementeq;, reiecerit uomitione humorem aliquem uitioſum, qui in tranſitu ita uehementer ægrotum læſerit, ut moleſte anxieq; ferat. Solámne multitudinem ad febrem tum reſpicientes uacuare tentabimus, quod citra moleſtiam alioqui faceremus? An prius ori uentris proſpiciemus, ac poſtea ubi recte id habuerit, uniuerſum corpus, quantum res

ipsa exposcit, uacuabimus? Mihi sanè ita uidetur. Tales igitur non paucos sæpe uidimus, alios quidem interiisse, alios uero in summum periculum fuisse adactos: cum eos uacuare, uentris ore nondum confirmato, medici tentassent.

Symptoma aliud, affectio quædam est, morbum sequens, ut modo dicebatur: Aliud uires lædit, & morbum auget. Prius medendi rationem non immutat: estq; affectus curandi nota, ut pulsus inæqualitas, calor præter naturam, sitis, inquietudo, & id genus alia quæ affectum produnt. Posterius uero, quia rationem causæ obtinet, si quidem graue est, curationem interpellat. Vires enim demolitur, ac morbum auget: qualis est uentriculi affectus, excretiones immodicæ, et alia quæ in sequentibus tractabuntur. Igitur uidendum est, quanta sit febris, & quantum est symptoma, quod periculum adferat, & urgentiori succurrendum. Finge igitur aliquem febricitare citra plethoram, id est humorum plenitudinem, sed tamen cum recenti cruditate os uentris mordente, uomatq; humorem aliquem, qui in transitu grauem ægroto adferat molestiam. Dico prius uentri, quàm humoris febrem procreantis, multitudini succurrendum esse: quam si uacuare tentes, siue purgante medicamēto, siue sanguinis detractione, affectum stomachi augebis, inhabilemq; reddes ad cibi concoctionē: quæ ad

uires

uires tuẽdas neceßaria eſt: detracto enim ſangui ne, naturali calore uenter deſtituetur, proindeq́; nec cibum conficiet, nec quem continet humorẽ crudum, probe concoquet. Quòd ſi purgare corpus tentes, & humoris in ſtomacho multitudinem augebis, & uirtutem proſternes: ita ut pro noxæ magnitudine, alij intereant, alij in graue aliquod periculum labantur. Igitur ſtomacho prius conſulendum eſt, quàm febris materia uacuanda.

SED nec, ſi cum alui profluuio febris acceſſerit, alia uacuatione eſt opus. Verũ ipſum per ſe ſufficit, etiam ſi non ſit pro multitudinis ratione. Quicũq; enim ab ijs, tanquam maiori inanitione egentibus, uel ſanguinem ducere, uel uentrem mouere auſi ſunt, in grauia pericula præcipitarunt.

Si uentris profluuium, id eſt diarrhœa, febricitantem occupet, alia uacuatione opus non eſt: quòd id omnem corporis redundantiam uacuare ſolet. Itaq; ipſum ex ſe ſufficit, etiam ſi minus ſit quàm pro multitudinis ratione. Timendum enim eſt, ne ſi iam incitatum uentrem medicamentis moueas, naturam ita prorites, ut poſtea eius impetum cohibere, aut uix, aut nullo modo poßis: unde & ſyncope, & mors ſequutura ſit: aut ſi uenam ſeces, uires fluxu aut iam quadam tenus labefactatæ, aut propè ut labefactentur,

in totum pereant.

NEQVE uero, si quis conuulsus sit, simulq; sanguinis missione egeat, huic semel omnino tantum detrahes, quantum affectus exigit: sed & aliquid symptomati est relinquendum, quod plerunq; sudores mouet, uigilias adfert, & robur deijcit ægrotantis.

Conuulsio fit, reductis ad suam originem neruis uel musculis: quod accidit aut inanitione aut siccitate, aut repletione. De postrema autem, nostra nunc est disputatio: quæ in corpore & eius partibus fit. ut cum uultus peruertitur, singultu stomachus infestatur, interdum crus, interdum altera corporis pars, interdũ corpus ipsum. Hæc enim conuulsio, multitudinẽ humorum indicat: quæ uacuatione eget. Sed quoniam cerebrum affectus communicatione læditur, sudores mouet, uigilias adfert, roburq; ægrotantis deijcit, unde uitæ periculum sæpe imminet: ideo non semel tantum uacuandum est, quantum febris exigit: sed ad uirium tutelam aliquid reponendum est: quod postea remisso accidente, tutò auferri poterit.

AD eundem autem modum si uehemens uigilia, dolorq; grauis ægrotum infestet, subitas ac multas uacuationes uitare oportet.

Vehementes tum uigiliæ, tum dolor, uires demoliuntur: transmißis ad doloris locum, & per uigilias ad cerebrum, spiritibus: ubi resoluũtur, uti prius ostẽsum est, & mox fusius dicetur. Vnde his infestantibus, ab integra uacuatione est temperandum.

AERIS uero ambientis temperies, cum omnino calida & sicca est (qualis inter Canis & Arcturi exortum) symptomatis loco habenda est. Quocirca omnes, quibus medici neglecta temporum ratione uenam secare ausi sunt, perierunt. Ad eundem modum, si uehementer admodum frigida sit. nam tum quoq; à sanguinis missione est temperandum: quando in talibus non parua sequi pericula uidemus. Etenim in calidis uehementer aëris constitutionibus, improbe uacuati, syncope, ut uocant, ac resolutione intereunt. At in frigidis, per accesſionum initia uehemẽter refrigerati nõ amplius releuãtur. Igitur neq; in calidis, neq; in frigidis, supra modum regionibus, sanguinem mittere audemus. Quòd si regioni temporis conditio respondet, omnino abstinemus: at si non consentit, uacuamus quidem, sed longe minus, quàm si neutrum uetaret. Quin etiam uelut symptoma quoddam ad suscipiendam affectionem procliuitas consi-

derãdaeſt. Multi enim nũquã euacuati fuerunt, neq; ullam pleniorem uacuationẽ, neq; longiorem inediam ferunt: ut quæ aliis omnes corporis uires facile deiiciãt, aliis ſtatim os uentris adeo male afficiãt, ut à cibis abhorreant: & ſi aſſumere cogantur, aut non contineant, aut improbe coquant. In hac dignotionis parte, expendẽda eſt ægri temperies. Natura enim calidi & ſicci omnes ab integra uacuatione prõpte læduntur. Conſuetudo quoq; non parum habet momenti, cum ad alia omnia, tum maxime ad uacuationis indicationẽ. Alij enim nunquam ſunt uacuationem antè experti: neq; integram pertulerunt: largoq; cibo uſi ſunt. Alij contrà, amplo cibo nec utuntur, & uacuationibus ſunt aſſueti. Hos igitur intrepide uacuare oportet, modo reliqua conſentiant. Alios uero, nempe inſolitos, non item: etiamſi reliqua omnia ſuadeant.

Aëris conditio, ægri temperies, & habitudo, conſuetudo & ætas, uice ſymptomatum habentur: non quòd morbos ſequantur, ſed quia curationem, curationisq; modum immutant. Aëris enim conditio & regio uehementer calidæ ſiccæq;, plenam uacuationem non admittunt, alioqui ſyncopen ac uirium reſolutionem inducunt. Calor enim aëris ambientis, è corpore foras euocatum

catum ſpiritum digerit, reſiccatq́; corporis habitum, ac imbecilliorem reddit: ubi igitur temporis conditio & regio conſentiunt, omnino à ſanguinis miſſione abſtinendum eſt. Vbi uero altera tantum adeſt, detrahere quidem licet: ſed longe minus quàm ſi neutra uetaret. Vehementer uerò frigida uel regio, uel temporis conditio, uel utraque, corpus refrigerat: proinde ſanguinis miſſionem impedit. Cum enim ſit refrigeratus corporis habitus, rurſusq́; per acceſſionis initia refrigeretur: nunquam poſtea priſtinæ ualetudini reſtituitur: ſcilicet natiuo calore à frigoris ui deuicto. Ad hũc modum ſi æger prompte ex miſſo ſanguine afficiatur, id eſt aut imbecillior reddatur, aut eius ſtomachus deterius habeat: hanc uacuationem reſpuit, ſicuti & longam inediam. Prompte autem afficiũtur ab utraq;, qui dilutioris ſunt ſanguinis, ſpiritus habent tenues, calidi & ſicci ſunt, quiq́; amara bile abundant. Ad hæc, ſi non ſit æger huic uacuationi aſſuetus, largoq́; cibo uti ſolitus, is neq; inediam citra noxam, neq; ſanguinis miſſionem feret. Cum enim conſuetudo procliuitas quædam ac facilitas ſit eodem modo ſemper agendi aut patiendi in rebus naturæ tã amicis quàm aduerſis uſu comparata: ſi quid ægro inſolitum obijciatur, iniucũdum, quòdq́; extimeſcat, id ſine magno incommodo, ſæpe etiam ſine graui periculo ſubire non poterit. In quo genere

nere cum ſit ſanguinis miſsio, ſine metu ac plerunq; animi deliquio (ſi meticuloſus ſit & uacuationem nunquam antea expertus, ſed liberali cibo ſemper uſus) hanc uacuationem longămq; inediam non ſuſtinebit. Contrà qui uacuationibus ſunt aſsueti, & parco cibo utuntur intrepide, & ſine ullo periculo, tum inediam, tum uacuationem ferent.

AD eundem uero modum & corporis habitudines cõtemplandæ ſunt. Nam qui denſa ſolidaq; ſunt carne, haud facile ijs iniuriis patent. Itaque uerendum non eſt eos ſemel uacuare, ſi & alia hortẽtur. Qui uero mollem, & algæ modo teneram prõpteq; diffluentem hanc habent, in grauem noxam facile ruunt. Quare ab his, etiam ſi omnia alia ſuadeant, ſanguinem ducere non audemus, uerum aliis uacuationibus quàm moderatiſsime promptiſsimeq; fieri poteſt, utimur. Similiter autẽ & his, qui habitu ſunt immodice uel obeſo uel graci li, uenam ſecare, & alio quouis modo affatim uacuare timendum eſt.

Qui denſa duraq; ſunt carne, non facile reſoluuntur: ideo largam uacuationem ſuſtinent. qui uero mollem, raram, laxam, prompteq; diffluentem carnem habent, cum ex ſe reſolutioni ſint idonei, hanc uacuationem non ferunt: quẽadmodum nec immodice graciles aut natura

obeſi

obesi (hi enim exiguas habent uenas) ob sanguinis inopiam & uirium imbecillitatem. Aliis igitur uacuationibus mediocribus, de quibus mox disseretur, utendum est.

HIS uero ætas tanquam symptoma quoddam, quod affatim uacuare prohibeat, annumerari potest: neq; enim pueri neq; senes sine molestia hanc uacuationẽ sustinere possunt. Hos igitur commemoratos omnes, efflagitante uacuationem affectu, non semel, nec affatim, sed paulatim uacuare oportet: mediocribus inediis, frictionibus, mollibus clysteribus, fotibus, cataplasmatis, & balneis. Quorum omnium rursus indicationes ab iis, quæ antè memorata sunt, desumere oportet.

Pueritia etsi uiribus naturalibus ualet, integram uacuationem dissuadet, ob materiæ tenellæ, & mollis fluorem: facile enim hæc resoluitur. Senectus uero, neq; hanc sustinet: ut in quibus iniuria, quæ ex immodica uacuatione accidit, non facile reparetur.

AD eundem uero modum, si quando duo symptomata contraria sequantur: utrum eorum sit uehementius, considerandum est. Pari ratione, si duo morbi in eodem homine pugnantes habeant indicationes: tunc enim urgenti est insistẽdum:

sed

sed altero nequaquam neglecto.

Nonnunquam in eodem ægrotante, duo symptomata, aut duos morbos, diuersas habere indicationes comperimus. Primumq́; ei occurrimus, quod magis urget, id est quod aliud incommodum alioqui sit adlaturum, nisi ipsi succurratur: aut sine quo alterum curari non possit. Pari modo, si duo morbi copulentur, contrarias habentes indicationes: ei primum consulimus, qui maiorem offensionem adlaturus sit: aut sine quo alter curari non potest, aut qui magis urget. uti suprà ostendimus.

QVAE autem à symptomatis, & morbis sumuntur indicationes, non simpliciter, sed pro causa quæ unumquodq; attulit, considerandæ sunt, uelut animi defectio, ac exolutio. Sunt enim pro una eademq́; re ambo hæc nomina à medicis usitata: ipsa quidem res una est, sed eius causæ multæ. Anima enim deficit ex cholera, alui profluuio, intestinorum tum difficultate tum leuitate, fluxu muliebri, uulneribus, mariscis quas hæmorrhoidas nominant, sanguinis tum ex ore, tum è naribus profusione, immodicisq́; ex partu purgationibus. Nonnunquam uero animæ defectum attulit magna cruditas: præsertim cum aluum immodice subduxit. Et ingẽs fames, quæ bulimos dicitur, nihil aliud est

quàm

quàm animi deliquium. Omnem etiam uteri ſtrangulatum idem affectus antecedit: quemadmodum eius tum aſcenſum, tum deflexum in latus, tum inflammationes ſæpe ſequitur. Sed & apoplexiam, comitialem morbum, ſi quidem malignus eſt, reſolutionem, ſyncopen & marcorem anteit. Nonnunquam cum febrium acceſſionibus non paucis accedit: maxime, ſi corpus ſumme aridum ſit, ac ſqualidum, aut immodice plenum. Cum febre quoq; ardenti, ac maligna: aliquando & quibus per febriũ acceſsiões extrema uehemẽter refrigerata ſunt, quiq; ob imflammationis uel iecoris, uel ſtomachi magnitudinem febricitant, ijs per acceſsionũ initia anima deficit: præſertim ubi crudorũ, minimeq; coctorum humorum multitudo, aut inſignis alicuius partis obſtructio infeſtat. Item & quibus os uentris aut imbecillum eſt, aut à uitioſis ſuccis mordetur, aut craſſis uel glutinoſis uel humidis uel frigidis ingraueſcit. Quin & nonnulli affectuum animi uehementia deficiunt: præcipue ſenes, quiq; ex aliis imbecillitate aliqua laborant. Etenim ipſorum non paucis mœror, lætitia, ac excandeſcentia, hoc incommodum intulerunt. Nonnunquam uero & intempeſtiue erumpentes uapores hoc

modo

modo affectis, animi deliquium induxerunt. Quemadmodum & robustioribus, immodici sudores. Prçterea abscessus eruptio uires uehementer lædit: maximeq; si in uentrem, stomachum aut thoracem affatim confluit. Et si nos aliquando secto abscessu pus affatim uacuemus, necessario deficit anima: quemadmodum si uberius purgemus, uel inaniamus, seu clysteribus, seu alio quouis modo, idem malum adferemus. neq; uero in hydrope humor etsi superfluat, & prçter naturam sit, semel totus citra noxam uacuari potest: alioqui hominem deficere animo necesse est. Sed & doloris uehementia uires prosternit, nimirum si repēte uel morsus incidat, uel intestina circa umbilicum torqueantur (στρόφους hunc affectum Græci uocant) uel ileos, uel aliud malum oboriatur. Porrò uulneratus neruus, & musculi caput, animæ deliquium induxerunt: & maligna articulorum ulcera, & gangrænosa, & depascentia omnia, ac immoderata quædam frigiditas, aut caliditas, & uitalis roboris solutio. Hæc quidem sunt animæ deficientis causæ.

Indicationes nō simpliciter à morbis & symptomatis, sed à causis petuntur: ut, uerbi gratia, si quis exanimetur, non solum animæ deliquio,

sed

ſed eius etiam cauſæ, nempe uel choleræ, uel fluxioni alui, uel inteſtinorum leuitati aut difficultati, uel aliis id genus cauſis remedia præſcribimus: ut in ſequentibus docebimus. Animi defectus & ſyncope, ut magnam inter ſe habent cognationem, ſic inter ſe differunt: quòd ille ſit ſpirituum, præſertim animalium, uehemẽs ſubitusq; motus: cum enim relicta ſede ad locum aliquem confluunt aut pereunt, animalis facultas tantiſper conſternatur ac excidit, ſenſusq; omnes intercipiuntur, dum ad ſuam originem ſpiritus redierint, aut noui procreati ſint. Mouentur enim interdum ſpiritus citra iacturam, aut ſaltem magnam, ut in dolore, & animi tum affectibus tum actionibus. Cuiuſmodi ſunt timor, pauor, admiratio, triſtitia, ira, uigiliæ, curæ, anxietates, & ſimilia: quorum uires antè præſcripſimus. Aliquando uero unà cum motu pereunt, ut in uacuationibus: de quibus poſtea dicemus. Syncope autem, eſt uniuerſarum uirium præceps, ſubitaq; ruina, hoc eſt, καϑάπτωσις ὀξεῖα καὶ ἀϑρόα δυνάμεως, quæ contingit, & interceptis ſenſibus, & liberis. Hanc autem animi defectus ſæpe antecedit, aliquando comitatur, aliquando uero ſolus affligit. Cor enim affectũ, facile in ſympathian alia duo principia iecur & cerebrum trahit: unde non ſolum ſyncope, ſed & animi deliquium naſcitur. Quòd ſi cerebro patienti, alia duo principia non conſentiant, ani-

ma quidẽ citra syncopẽ deficiet. Sin cõdolescãt, antecedet syncopẽ animi deliquium. Vires sunt, animalis, uitalis, & naturalis: quæ corpus nostrũ gubernant. Animalis quidem, in cerebro: Vitalis autẽ, in corde: Naturalis uero in iecore collocata est. Harũ substãtia ex cõmoderata qualitate & quãtitate spiritus, & solidæ substantiæ consistit: quibus probe contemperatis commoderatisq́;, uires ualere necesse est. Contrà collabi, ubi uel alterantur, uel corrumpuntur. Alterantur autem à qualitatibus, uel nudis, uel in uitioso succo receptis. Corrumpuntur uero solida quidem, hoc est caro, & quæ ex genitura cõdita est, alimenti penuria: ut in bulimo, id est, ingenti ac insatiabili fame: aut digerente absumenteq; calore, ut in ardentibus, colliquantibus, & hecticis febribus. Spiritus uero perit suffocatione, admistione alienæ materiæ, tota substantia cõtrariæ, nutrimenti defectu, uacuatione immodica, impedita respiratione, & resolutione, id est digestione per halitum. Suffocatur autem spiritus obstructione ac repletione, non solum partium principum, sed & uniuersi corporis. Oppletis enim uenis aut obstructis, uel principiorum uel totius corporis natiua caliditas supprimitur, ac suffocatur. Admiscetur autem aliena substantia, inspiratione aëris pestilentis, aut uaporis alicuius tetri odoris, qualis ex stagnis, paludibus, & cadaueribus non crematis exhalare solet: aut puro

quidem

quidē ex se aëre, sed dū inspiratur, uitiū in spirā di instrumētis cōtrahēte, aut genitalis seminis, aut mēstrui, uel grumi sanguinis uel alterius cor ruptæ substātiæ uapore ad cor permeante. Vitia tur autē aër attractus, pulmonis & partium pe ctoris ulceribus. Nā uti uēter cibū iecori, ut fiat sanguis, præparat: ita pulmo cordi aërē, ut uitalis spiritus generetur. Nutritur enim is spiritus tū ex inspirādo, tū ex sanguine: quemadmodū ani- malis & ex inspirando, & eo quod suggerit re- ticularis plexus: ut autor est Galenus libro duo- decimo Methodi medendi. Si igitur pulmo at- tractum aërem ulceris putrilagine uitiet, in spi- ritus uitalis substantiam mutari non poterit: quemadmodum nec si uenter cibum omnino cor rumpat, in sanguinem iecur eum conuertet. Nu- trimentum uero deficit, imbecillitate nō solum principiorum, sed & totius corporis, spiritum ge nerare nequeunte. Vacuatio uero fit alui proflu- uio, & alijs causis ab ipso Galeno hic enumera- tis. Prohibetur respiratio, cordis, pulmonis, gut- turis & faucium obstructione: aut impeditis re- solutísue spirandi instrumentis. Resoluitur au- tem spiritus, ingenti dolore, animi affectibus, cre bris motibus, quales sunt uigiliæ, & labores: sua itē tenuitate, & corporis raritate, & expultri ce ui immoderatius per uniuersum corpus conci tata. Itaq; uteri & alui profluuium, uulnera, mariscæ, sanguinis per uomitum reiectio, & è na

ribus profusio, purgatio ex partu immodica, nõ solũ animi deliquium, sed & syncopen adferũt, tum quia spiritus substantiam uacuant, tum quia alimoniam corpori subtrahunt. Cholera uero, & intestinorum difficultas, tum doloris, tũ uacuationis magnitudine, spiritus substantiam demoliũtur. Cruditas autem, quia uires premit multitudine, & exiguos animalis meatus obstruit craßitudine, & acrimonia pungit. Bulimos, id est ingens fames, utriq; substantiæ alimẽtum negat. Vteri uero suffocationem omnem, antecedit animi deliquium. Suffocatur autem uterus uel genitali semine, uel menstruo sanguine, uniuersum corpus potenter refrigerante (ut autor est Galenus) ita ut spiratio sensu deprehendi non poßit: atq; hac ratione uterus suffocari dicitur. Hunc autem affectum animi deliquium antecedit: scilicet corrupti uel seminis, uel menstrui uapore substantiæ spiritus permisto, nondum uniuerso corpore ualenter refrigerato. Nã tunc non solum deliquium est, sed & strangulatio ab utero. Porrò animæ defectus antecedit apoplexiam, & comitialem morbum obstructione suffocato spiritu. Antecedit & resolutionem, ac syncopen, & tabem, eodem resoluto ac digesto: idq; aliquando per febriũ καταβολὰς, id est, accesiones, & impetus: præsertim ubi corpus laborantis extreme siccũ est, aut squalidũ, aut immodice plenũ. Spiritus enim penuria squalidis in illo accesßio

accessionis impetu absumitur, in plenis uero uirtus grauatur humorũ & uaporum plenitudine, sæpe etiam suffocatur. In febre autem ardenti, ac maligna linquit animus: tum quòd substantiam spiritus resoluat, tum quòd fuliginosus uapor, spiritus substantiæ misceatur. Quibus uero extremæ partes, per initia accessionum uehemẽter refrigeratæ sunt, anima deficit. Nam ab immoderata intemperie hunc affectum nasci antè dictum est: quanquam & in tanta perfrictione, spiritus affatim intrò remeat: qui multitudine suffocatus, animæ defectũ adfert. Eadem ratione, & in magnis iecoris, uentris, uel stomachi, uel aliarum internarum partium inflammationibus, per accessionis febris initia deficit animus: maximeq́; si crudorum succorum copia, aut insignis partis alicuius obstructio infestet: nã & tũc suffocatur spiritus, & uirtus grauatur. Item, & quibus os uentris imbecillum est, & à prauis succis mordetur, consentientibus principijs: quemadmodum si & a crassis, glutinosis, humidis, aut frigidis degrauatur: sic uehementibus animi motibus nonnulli deficiunt, præcipueq́; senes, ac ex alijs imbecilles, quando hi affectus digerendæ in his animulæ facultatem habent. Nonnunquã uero & intempestiue è corpore erumpentibus uaporibus, tales deficiunt: quemadmodum robusti immodicis sudoribus. Præterea abscessus eruptio uires uehementer lædit. Nam unà cum pure

ſpiritus exhalat, & ſi in uentrem aut thoracem affatim confluit, uires degrauat. Ad eundem modum ſi ſecto abſceſſu pus affatim effluat, neceſſario anima deficiet: quemadmodum ſi quis immodice purgetur, aut uacuetur, ſeu clyſteribus ſeu alio quouis modo: idem periculum ſubibit, quando unà cum materia copioſus ſpiritus exhalat: quo fit, ut in hydrope non ſemel, ſed paulatim noxium humorem uacuare oporteat. Sed & doloris uehementia hunc affectum parit: quia ſpiritum reſoluit. Eadem ratione & ſectus neruus, & muſculi caput, & maligna articulorum ulcera, & gangrænoſa & depaſcentia: quia dolore ſpiritus conſumitur: immoderata uero caliditate digeritur, & frigiditate extinguitur. Et ut talis roboris reſolutio, ſpiritum ſufficientem ad obeundas animæ functiones non ſuggerit.

SINGVLAE uero earum propriam deſiderant curationem, ſed nunc de omnibus ſcribendi locus nõ eſt. Nam quæ affectibus inſunt, ſine his curari nõ poſsũt. De his igitur in hac diſputatione eatenus diſſeram, quatenus diſcat aliquis, quomodo repente incidentibus acceſsionibus occurrere poſsit. Frigida, exempli gratia, ijs ſpargenda eſt, qui ex cholera, alui profluuio, ac aliis multis, ſubitisque uacuationibus, exoluuntur. Nares quoq; comprimẽdæ ſunt, & os uentris perfricandum, uomitusq;

mitusq́; imperandus, aut ſtomachus inſer tus in os uel digitis uel plumis laceſſendus. Sed & manus, & pedes uinciendi ſunt: manus quidem pluribus & uehemen tibus uinculis, cum infernæ partes uacuan tur, ut in mariſcarum profuſione, alui fluxione, & uteri uacuatione. Nam tunc crura uehementer reuincta deorſum ſæpe ali quid attrahunt. Contrà uerò, in ſanguinis è naribus eruptione, & in uomitionibus, crura & pluribus & ualentioribus ligaturis ſtringēda ſunt. Quinetiam quibus ſanguinem uulnera profundūt, ſi quidem id in ſuperioribus partibus accidat, infernæ: ſin infernis, ſupernæ uinculis aſtringendæ ſunt. Inueniendus enim parti ſitus eſt qui ſurſum uergat, non tamen ſupra modum. nam ſi adeo tendatur ut dolorē ſentiat, non minus quàm ſi deorſum uergeret, fluxio iritabitur. In ſumma autem ad ea reuellere oportet, uel quæ communitatem cum affectis partibus habent, uel à quibus humor decurrit. proinde uehemē tes uteri fluxiones admotæ mammis cucurbitulæ celerrime compeſcunt. Sangui nis uero è naribus eruptionem, eædem iecori & lieni pro nare ſanguinem fundente, aut ambobus uiſceribus, ſi cruor ex utraq; nare affatim abundeq́; profluat, affi-

xæ cohibent. Vinum quoq; aqua gelida di
lutum animi defectiones ex immodicis
uacuationibus ſanat: maxime ſi ad uẽtricu
lum fluxio repat. Conſiderandum autem
eſt, nũ id adhiberi aliquid prohibeat: qua-
lis eſt uiſceris alicuius imflammatio, aut
uehemens capitis dolor, aut deliratio, aut
ardens febris cum morbo crudo. magnæ
enim ac propemodum incurabiles ex ui-
ni potu noxæ ſequũtur. Quòd ſi nihil pro
hibeat, deinceps ægrotantis natura, con-
ſuetudo, ætas, & ambientis aëris tẽperies
conſideranda eſt: quibus perſpectis aut
calidum, aut frigidum potum dabis. Nam
qui frigidum bibere non conſueuerunt,
aut eo manifeſte læduntur, quique natura
frigidiores ſunt ac extreme ſenes, & in re
gione naturaliter frigida degunt, hyber-
noq́; tempore, à frigido arcendi ſunt. Qui
uero aliter habent, potare intrepide poſ-
ſunt. Quòd ſi uentriculus fluxione tente-
tur, uinum calidum ac tenue, quale Lesbiũ
eſt, detur. Craſſum uero ac nigrum, acer-
bumq́;, in ſanguinis eruptione. Locis au-
tem ipſis uentri quidem, & utero, ſtoma-
cho & thoraci, quæ robur parti inſerere i-
donea ſint, admouere oportet. Capiti ue-
ro & fronti tum hæc tum quæ refrigerent.
Et ſi qua in ſumma cute aut naribus *rupta*
uena

uena eſt, aliquod ex ijs, quæ ſanguinem ſi ſtunt, medicamentum imponendum eſt. Balnea autem commodiſsima ſunt, ſi defluxionis iniuriam uenter patiatur: ſed ſanguinis eruptionem uehementer iritant. Atque ijs etiam aduerſiſsima ſunt, quibus ex ſudoris copia deficit anima, quãdo his cutis laxanda non eſt, ſed ſpiſſanda ac refrigeranda. Vinum quoq; frigidum maximè eſt adhibendum: nihil uerò quod calidum ſit omnino dandum eſt. Sed nec mẽbra ligare, nec cogere ad uomitum, nec ullo modo mouere oportet. Domus porrò aditus refrigeranti auræ expoſitus ſit, aërq; in frigidam denſantemq; qualitatem mutetur, myrti frondibus, uitium capreolis, ac roſis ſolo ſparſis. nihil horum fluxionibus, quæ in uentrem feruntur cõfert: has enim tantum augent, quantum cutem denſant. His igitur qui ex uacuationibus exoluuntur, ſic in præſens eſt ſuccurrendum.

Oſtenſum nuper eſt, non ſimpliciter à ſymptomatis deſumendas eſſe curationis indicationes, ſed & ab earum cauſis: quæ cum uariæ ſint, uarias habent curandi rationes. Cum igitur animi deliquium ex multis occaſionibus originem habeat, nempe cholera, diarrhœa, id eſt alui profluuio, & alijs paulo antè memoratis, uarij ſunt e-

ius curationis modi. Nam quod ex cholera fit, diarrhœa, & alijs magnis uacuationibus, gelidam aquam inspergendam esse, nares compræhendendas, os uentris perfricandum, uomẽdum, iritandum stomachum, & uincienda extrema, indicat. Frigida enim sua qualitate, cõtinenti facultati robur restituit, unde profluuium sistitur: & consopitas uires excitat. Idem præstat nariũ & aurium compræhensio. uomitus uero, stomachi proritatio, & frictio, præter antè dicta commoda, naturam à suo motu reuocant. Ideo maxime conueniunt in alui, uteri, & infimarum partium magnis fluxionibus. Vincula extremarum partium eadem facultate sunt prædita: ad se enim humores reuocant. ideo brachia liganda sunt, ubi deorsum humoris impetus fertur: crura uero, ubi sursum. Itaq; in mariscarum perfusione, alui fluxione, & uteri uacuatione, manus & brachia stringenda sunt: in sanguinis uerò è naribus eruptione, & in uomitionibus, crura. Ad eundem modum si partes supernæ uulnus acceperint sanguinem profundẽs, infernæ partes uinciendæ sunt: si uero infernæ, supernas stringere oportebit. Vulneratas quoq; partes subrigere oportet, non tamen ita uehementer, ut dolore afficiantur: alioqui fluxionem iritares, non minus quàm si deorsum uergerent. Ad hunc igitur modum collocandæ partes uulneratæ sunt, ut sanguis qui suo pondere deorsum fertur, minus ob

indi

indigentiam causæ trahenti pareat: quòd si hæc tam uehementer arrigendo tendantur, ut dolorem sentiant, attrahẽtem causam geminaueris: unde non minus fluet sanguis, quàm si deorsum uulnus uergeret. Modis igitur omnibus fluentes humores in aduersam partem reuocare oportet, quæ scilicet communitatem cum affecto loco habeat, aut à qua fluxio proficiscatur: ut libro eius operis secundo fusius docebitur. Hac ratione in magnis uteri defluxionibus, admoueri mammis cucurbitulæ debent: quòd communitatem hæ partes cum utero habeant. Cæterum cum defluxio uehemens ex hypothesi sit, uehementer reuocari desiderat: quod cucurbitulæ poßunt. Eadem ratione si naris dextra sanguinem fundit, hypochondrio dextro: si sinistra, sinistro: si utraq;, utriq; parti affigenda cucurbitula est. Frictione uero os uentris demulcentes, naturam ab impetu auocamus: quæ semper ad iucunda sese explicare solet. Vinum quoq; frigida aqua temperatum animi defectiones ex immodicis uacuationibus sanat: & maxime si ad uẽtriculum feratur fluxio. Nam & symptomati & eius causæ remedio est: frigiditate enim fluxionem arcet, substantia uero uires reparat: quatenus autem celeriter in uniuersum corpus fertur, secumq; humores rapit, fluxionem auertit. Sed eius usum prohibet iecoris, aliorumq; uiscerum inflammatio: quam auget secum humores ad affectum lo-

cum

cum deducendo. In uehementi quoq; capitis dolore, & delirio, à uino abstinendum est, ut quod facile caput feriat, secumq; rapiat humores & uapores: unde affectus augetur. Ardens etiam febris, cum cruditate, temperandum ab hoc esse suadet: tum quia suo calore febrem auget, tum quòd crudos humores liquat, ac in nobiles partes, aut habitum corporis secum defert: quæ noxæ sæpe sunt incurabiles. Si uero nihil prohibeat, quo minus uinum bibi posit, ægrotãtis natura, consuetudo, ætas, & ambientis aëris temperies consyderanda est: quibus perspectis, uinũ aut calidum aut frigidum dabis: calidum quidẽ, si frigidum bibere ægroti non consueuerint, aut ab eius potu lædantur, aut si natura frigidi sint, aut extreme senes, aut in locis frigidis degant, aut sit hybernum tempus. Senes enim, & natura frigidi, facile a simili offenduntur: & qui non consueuerunt, ob mutatam consuetudinem: de qua prius abunde disputatum est. Qui uero à loco & tempore iam refrigerati sunt, minus sustinere frigidam uini qualitatem possunt, ut à qua facile iniuriam suscipiant. In uentriculi uero fluxionibus quæ Græcis ῥεύματα dicuntur, id est destillationes, uinum calidum ac tenue, quale Lesbium est, adhibeatur: celerrime enim nutrit, uiresq; reficit, fluxionem reuellit, cum humores in corpus secum rapiat, præsertim cum fluxionis impetus uehemens non est, sed uelut destillatio

quædam. Vbi uero copiosus sanguis in uentriculum decumbit, reprimentibus est opus. Igitur in hæmorrhagia, id est copiosi sanguinis defluxione, uinum austerum, crassum ac nigrum cōfert. Admouenda autem locis sunt, uentri quidem, utero, stomacho, & thoraci, quæ robur inserere idonea sint. Cum enim fluxio omnis fiat partis mittentis humorem robore, & recipientis imbecillitate: hanc, ne prompte recipiat, cōfirmare oportet medicamentis quidem, quæ modicè stringant, & partis intemperiem ad mediocritatem reducant. Capiti uero & fronti, tum hæc imponenda sunt, tum refrigerātia: quando non solum pars roboranda est, sed & humoris, qui ad eas partes repit, impetus reprimi debet: quod refrigerantibus fit foris admotis. Et si qua in corporis superficie, aut naribus rupta uena est, aliquid ex his quæ sanguinem sistunt, imponendum est. Sanguinem sistunt quæ obstruunt, emplastica dicuntur, qualia sunt, quæ ex resina & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, similibusq; constant. Balnea uero uentri fluxionibus tentato, maxime idonea sunt: si quidem magnæ non sint: alioquin enim concitatam iam naturam ad maiorem fluxionem prouocarent: quemadmodum & in hæmorrhagia, id est, sanguinis profusione. In paruis autē quas Græci ῥεύματα, id est, destillationes uocant, quatenus ad cutem retrahunt, conferunt: præsertim si absit periculum augendæ

gendæ fluxionis. Sed & aduersiβima sunt, quibus ex sudoris copia anima deficit: augent enim affectum, cutem laxando, ac aperiẽdo, sudoresq; foras euocando. his igitur cutis densari, ac refrigerari debet: quod fiet ægrotis ad auram refrigerantem conuersis, aut cubiculi aëre in frigidam stringentemq; qualitatem mutato. Mutatur autem fusis humi myrti frondibus, uitium capreolis, aliisq; similem uim habentibus. Ineptiβima uero sunt, ubi uenter defluxione tentatur: cutem refrigerant ac densant: sponteq; currentem intrò humorem pellũt. Cæterum frigidum uinum in sudoribus commode datur, quod & substantia uires resarciat, & qualitate refrigeret habitum: unde & sudores reprimit, calidũ uero mouet: in hoc igitur affectu dandum nõ est. Sed nec artus uinciendi sunt, nec ad uomitum cogendi, nec ullo modo mouendi. Ligaturæ hic non solum non reuellunt (nullam enim habent cum parte, à qua proficiscuntur sudores, communitatem) sed potius eos euocant: uomitus quidem suo motu calfaciendo corpus, ligaturæ uero dolore.

QVI uerò humorum multitudine animo deficiunt, haud ita curantur: uerum illorum artus plurimum fricandi sunt, calfaciendi, ac ligandi. Cæterum à uino & cibis temperare debent, atq; etiã à balneis, si febris adsit: contenti mulsæ potu, in qua thymum, origanum, pulegium, uel hyssopum

pum concoctum sit. Confert autem & ace
tum mulsum.

Cum uacuari qui crudorum humorum multitudine laborant, desyderent, iiq; nec sanguinis mißionem, nec purgans medicamentum ob pericula, quæ his succedunt, ferant (nam trahenti medicamento non paret humoris cruditas, unde syncope, exolutiones, & alia id genus incommoda succedunt. Ex sanguinis autem mißione augetur cruditas) alia uacuatione est opus, nempe ea quæ frictione, calfactione, & ligatione partium extremarum paratur. Fricare enim linteis eos oportet, à cruribus incipiendo, superne deorsum, deinde ab humeris pari modo: quod tantisper faciendum est, dum abunde caleant, & humor digeri per eas partes poßit: mediocres uero tum uigiliæ, tum somnus eße debent, ut mutuo iuuent: nam, quod somnus concoquit, uigiliæ digerunt. Ad hæc liganda extrema sunt, ut foras humorem euocent. A' uino quoq;, & cibis temperare debent, atq; etiã balneis, si febris adsit. Galenus duodecimo Methodi medendi, curandæ cruditatis rationem ample tractat. Solam mulsam, atq; eam quidem paucam, per primos dies sufficere ait: nec alium cibum aut sorbitionem dandam eße: quando qui cruditate laborant, longã sustinent mediam, cum corpus ex concoquendis crudis succis alatur. Verum cum mulsa uarie apparetur, magis enim minúsue coquitur: & per

se, &

ſe, & cum thymo, hyßopo, origano, pulegio, ac ſimilibus: cruda quidem aluum magis ſubducit, & minus alit: cocta uero magis nutrit, & uentrem minus mouet: quemadmodum ea, in qua commemoratæ herbæ incoquuntur, uim habet incidendi: ſimplex uero hac dote caret. À balneis uero, ſi febris adſit, abſtinendum, ut quæ eam augeant. Confert autem & acetum mulſum aßidue etiam adhibitum, niſi id aut ſtomachum lædat, aut æger faſtidiat. Nam ſic inuicem mulſa, & aceto mulſo utendum eßet. habet enim acetum mulſum uim incidendi humoris & detergendi.

QVAE porrò ex uteri affectibus mulieres animo deſtituuntur, eodem modo curantur, excepto aceto mulſo. His etiam crura potius, quàm brachia deligāda ſunt, atque perfricanda: & quemadmodum in larga fluxione mammis cucurbitulas admouemus, ſic quibus ſurſum reuulſus retractusq́; in latus eſt uterus, inguinibus & femoribus. Naribus quoq; obiiciēdi ſunt grauiſsimi odores, utero uerò ſuaues. Adhibenda item ſunt relaxantia ac calfacientia medicamina.

Animo deſtituuntur mulieres, quibus uel ſurſum uel ad latus retrahitur uterus, & quibus large menſes fluunt. In priore affectu crura deliganda ſunt ac perfricanda, ut humoris copia

quæ

quæ hos affectus parit, foras euocetur. Communitatem enim uterus per uenas per quas poßit is humor deriuari, cum cruribus habet. hac ratione inguinibus & coxis admouendæ cucurbitulæ sunt, quibus potenter trahendi facultas ineſt. Naribus quoq; obijcienda sunt, quæ grauiter oleant: utero uero, quæ suauem ſpirent odorẽ. Natura enim ad id quod obijcitur, ſi iucundũ familiareq; eſt, mouetur: ſin triſte alienumq;, auerſatur. Oculus, uerbi gratia, tenebras horret, & uehementem tum ſplendorem tum colorem refugit: utrunq; uero mediocrem amplexatur. Auris uiolentos, tremulos, ſtridulos, & clangularios ſonos reſpuit, harmonias uero, concentusq;, iucundißime audit. Ad eundem modum dulcis ſapor linguæ gratißimus eſt: amarus, auſterus, & acer omnino ingratus. Tetrum odorem nares reijciunt: ſuauem autẽ blandißime recipiũt. Tãgẽdi quoq; organo uehemẽter calida, frigida, aſpera, pungentia, incidentia, contundentia, diuellẽtia, & id genus alia, quæ dolorem inuehũt, inimica ſunt: Mediocriter uero calida, frigida blandeq; palpantia, & quæ uoluptatẽ inferunt, amica. In ſumma commoderatis omnibus natura adblanditur: contrà immoderata auerſatur. Eadem quoq; ſentiendi organa non ſolum ſe mutuo ad amplexãdas fugiendáſue huiuſmodi res, ſed & alias ad hoc partes inuitant, tantus eſt partium corporis conſenſus. Nam ſtomachus inſpecto ingrato

grato cibo nauseare solet, & dentes auribus consentiunt, si asperum sonum, qualis limando ferro eliditur, audiant. Contrà si sonus mirifice delectet, totam naturam huc conuersam uidebis. Mirum itaq; nõ est, si ad suauem odorem, utpote naturæ familiarẽ uterus sese conuertat, tetrum uero refugiat. Præterea medicamẽta quæ laxandi calfaciẽdiq; facultate sint prædita, adhibenda sunt, ut materia quæ hũc affectũ procreat, resoluatur. In uteri uero largo profluuio mammis cucurbitulæ figendæ sunt, ut postea docebimus.

SI uero ex stomachi imbecillitate animi deliquium sequatur, imponere quæ roborandi uim obtineant emplastra, qualia sunt, quæ ex palmulis conficiuntur, uino, polentis, croco, aloë, & mastiche: perfundere uerò oleo absinthino, melino, mastichino, nardino, œnanthino, & uino oportet. Aestuante antem stomacho, aliquid quod refrigeret miscendum est: qualis est cucurbitæ, lactucæ, portulacę, solani, seris, & uuæ acerbæ succus. Hæc enim non solum refrigerat, sed & astringit. & aqua frigida ardenti stomacho plerunq; confert, opportune data, alioqui magnopere lædit. Imbecillo autem stomacho uinum calidum potius dandum est, modo nihil aliud prohibeat: eiusmodi antem stomachi, frictionibus extremarum partium mirifice

rifice iuuantur. Quòd si ex his nihilo melius habeant, exæstuantes quidem celerrime ad balnea ducendi sunt. His uero qui alicuius frigoris sensu afficiuntur, medicamentum quod triplici pipere constat, διὰ τριῶν πεπέρεων uocant: solumq; piper, & absinthium in potu dandum est. Qui uero ex uitiosis humoribus os uentris mordentibus exanimantur, epota uel aqua calida, uel hydrelæo uomere iubeantur. At si non facile uomant, prius partes stomacho adiacentes, & manus, & pedes, calfaciendi sunt. Quòd si ne sic quidem uomere possint, immissis in os uel pennis uel digitis, stomachus iritandus est: Sin neq; sic uomant, rursus oleum calidum quàm optimum adhibendum est. Id autem sæpe non solum uomitum prouocare, sed & uentrem mollire solet: id quod non parũ ad rem de qua agitur facit. Quocirca nisi spõte accidat, arte procurare oportet: maxime uero appositis remedijs, ex quibus, si facilius uomat, absinthij coma aqua mulsa incocta, in potu danda est, deinde uinũ: modisq; omnibus roborandę partes sunt, tum medicamentis forinsecus impositis, tum absinthij potu. At non per initia quidem, sed pòst, repurgato iam uentre, id faciendum esse suadeo: quando si succos cõ

tineat, astringendus non est, sed calfaciendus, ut prius dictum est. Si uero frigida pituita in ore uentriculi collecta sit, plurimum fouere oportet oleo, in quo absinthium decoctum sit: deinde mulsam dare, in qua uel hyssopũ, uel id genus aliud maduerit, & acetum mulsum, & piper, quódque ex triplici pipere constat medicamentum, διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur, & diospoliticum. Victus autem ratio omnino incidendi facultate sit prædita.

Imbecillitas est, quæ potentiã à suo scopo aberrare facit: quod accidit sua ipsius substantia læsa, aut instrumentali morbo parte obsessa, aut unitatis solutione. Potentiæ substantia offenditur intemperie, interdum quidem nuda, interdum uero cum humore. Intemperiem autem sequitur substantiæ resolutio, maior aut minor, pro affectionis magnitudine: quæ si leuis sit, solam imbecillitatem: si uero magna, non hanc solum, sed & morbum affert. Tota igitur ratio eò spectat, ut naturalis temperies seruetur, substantia quæ perijt, instauretur: & si affectus magnitudine potentiæ substantia resoluta sit, hanc firmare oportebit. Cum igitur non solum stomachi, sed & aliarum partium octo sint intemperantiæ, calidam refrigerare, frigidam calfacere, humidam exiccare, & siccam humectare conueniet. Contrariorum enim contraria sunt remedia:

media: & si peryt substantia, eam cibo uel potu reficere oportebit. Quòd si tantus sit earum qualitatum excessus, ut etiam potentiæ substantia diffluat, astringentia quæ ipsam firment adhibenda sunt, cum in aliarum partium, tum in stomachi, uentris, & iocinoris affectibus: quorum perpetuo robur seruandum est. Quoniam rursus stomachus magis ex humorum abundantia, quàm nuda intemperie, laborat, ut autor est Galenus, ideo exiccantia medicamenta desiderat. Itaq; in stomachi imbecillitate medicamenta ex palmulis, polentis, & alijs, ab autore enumeratis, conueniunt: ut quæ & exiccent, & imbecillum stomachum roborent. Quod si stomachus uratur, refrigerantia adhibenda sunt, qualis est cucurbitæ succus, lactucæ, portulacæ, seris, & uuæ acerbæ: quæ præter id quòd refrigerat, etiam exiccat. Nam ubi aliqua qualitas inualuit, per contrariam illi qualitatem est succurrẽdum. Itaq; frigidæ potio æstuanti stomacho opportune adhibita, prodest. Aestuat autem stomachus nonnunquam ex nuda caliditate, interdũ adiuncto humore seu putredinem seu inflammationem procreante: is enim cum digeri debeat, frigidam non exposcit. At si sola caliditas adsit, frigida intrepide danda in potu est, præsertim si ea uti æger consueuit. Vinum quoq; stomachi imbecillitati prodest: tum quòd natiuum calorem auget, tum quòd labentem animum releuet. Ca-

lidum autem adhibetur, quoniam frigiditatem imbecillitas non sustinet. Quòd si inflammatio, uel id genus aliud internum malum, occuparet, à uino eßet temperandum: ut quod affectum augeret. Frictiones quoq; extremarum partiũ hoc modo affecto stomacho prosunt, foras calorem aut humorem euocando. Quæ si parum profecerint, exusti quidem ad balnea ducendi sunt, scilicet madore in corpus immißo humectantia, & potentia refrigerantia, ut prius est dictum. Si uero frigus sentiant, uti medicamento debẽt, quod dia trion pipercon uocant, soloq́; pipere: calfaciendi enim uim obtinent. Nam pro eo quod exuperat, eo usq; contrarium inducendum est, quoad pars ad symmetriam & naturalem habitum reducta sit. Hac ratione absinthium adhibendum est. Qui uero ex biliosis succis os uentris mordentibus exoluuntur, uel aqua epota, uel hydrelæo uomere iubeantur. Nam hic humor suapte natura ad superiora tendit. uomitio autem commode fit, uel aqua epota calida, uel hydrelæo: stomachum enim humectant, laxant, emolliunt, & ad motum aptiorem reddunt, unde minori molestia uomunt: præterea humoris acrimoniam obtundunt. his, si facile non uomant, manus & pedes prius calfaciendi sunt, ut relaxatis his partibus minore periculo stomachus, quocum per neruos eiusmodi partes communicant, moueatur. Quòd si nec sic quidem uo

mere

mere poßint, immißis in os uel pennis uel digitis iritandus est. Vbi enim stomachus hebetioris sensus est, non nisi à magna causa mouetur. Igitur non solum immittendi in os digiti uel pennæ sunt, sed & oleum quàm optimum calidum est adhibendum, quod non solum uomitum ciet, sed uentrem fluidum reddit. Quocirca nisi sponte uomitus fiat, iuuandus est appositu, fotuq; calido stomachi partibus admoto. Ex quibus si facilius uomat, absinthij coma in mulsa decocta, in potu danda est: firmat enim, ut modò dicebatur, stomachum humoribus & uomitionibus resolutum. Deinde uero uinum dandum est, ut labefactatæ uires instaurentur, celerrime enim reficit. Postea modis omnibus roborare stomachum oportet, uniuerso corpori alendo neceßarium: roboratur autem tum impositis foris medicamẽtis, secũdum methodum prius declaratam, tum absinthij potu, quod astringẽdo robur restituit. Ideo dari antequam uenter purgatus sit, non debet, ne humores stomacho figat, & ad excretionem contumaciores reddat. Si uero frigida pituita in ore uentriculi collecta sit, plurimum fouere oportet oleo, in quo absinthium decoctum sit: deinde mulsam dare, in qua uel hyßopum, uel aliud id genus maduerit. Et acetum mulsum, & piper, & medicamentum, quod quia ex tribus piperibus constat, διὰ τριῶν πεπέρεων, uocant: & diospoliticum. Foris quidem admoueri

debet absinthium, ut robur parti inseratur, & pituita non cogatur. Intrò uero sumenda, quæ eam pituitam incidant ac detergant. Incidit autem acetum mulsum, dia trion pipereon, & diospoliticum. Detergit uero mulsa. Incídi enim pituita ob lentorem desiderat. ideo uictus ratio hac facultate prædita esse debet.

EX uehementi autem refrigeratione defectiones non aliter, atque bulimum, id est ingentem famem curamus: nimirum calfacientes modis òmnibus. itaque uinum in potu dandum est calda temperatum, cibique calfacere idonei. Fricare quoque eiusmodi ægrotos oportet, ad ignemq; calfacere.

Refrigerati, & qui bulimo, id est insatiabili fame laborant, eadem methodo, nẽpe calfaciendi, curantur. Bulimos enim ab externo frigore, quale contingere solet in longo itinere, per gelu & niuem ortum habet. Hunc affectum sequitur membrorum inanitio, spirituum defectio, & uirium lapsus. Itaq; omni ratione calfacere oportet: hoc est cibo, potu, medicamentis, odoribus, frictionibus, & alijs id genus, quæ corpus calfacere idonea sunt.

QVAE uero ex superuacuo calore ortum habent, refrigerantia ac roborãtia desiderãt. His enim maxime accidũt, qui diutius in aëre æstuoso, & balneis uersati sunt.

sunt. In præsens igitur robur his restitues, si frigidam inspergas, ac uentiles, & auræ exponas, osq́; uẽtris frices ac irites: postea uino & cibo reficias.

Superuacuus calor intrò quidem inspiratus & per arterias tractus natiuam principiorum temperiem immutat ac spiritus substantiam, quam & extenuat & dissipat, suo uero contactu cutem laxat & aperit: unde facile spiritus exhalat. itaq; refrigerare oportet aëre frigido, tum inspirato, & per arterias attracto, tũ corpori admoto. sic enim principia ad natiuam temperiem reduces, & spiritus dissolutionem impedies. non ab re igitur ad auram frigidam conuertere ægrotum oportet, frigidam inspergere & uentilare. Os uero uentris perfricare ac iritare, ut uis consopita excitetur. His uero peractis uino ac cibo reficere oportet. Nam sic uires firmabis. cum enim & alteratione, & corruptione suæ substantiæ labent, reparari debent, opposítam qualitatem inducendo, & substantiam perditæ similem reparando. In hoc autem quo de agitur affectu, spiritus substantia maxime perit, ideo quod hanc celerrime resarciat, adhibendum est: cuiusmodi uinum est, & cibi facilimæ coctionis.

AT quibus ob inflammationis magnitudinem, aut uehementis febris malignitatem, in accessionibus animus deficit,

quiq; refrigerantur, eorum artus fricare, ac calfacere, cruraq; ,ac manus ligare: uigilias imperare, cibum potumq; in totũ circuncidere oportet. Optimum porrò in his quid futurum sit prænosse, & ea ante febris accessionem efficere.

Viscerum & internarum partium inflammationes, & malignæ pestilentesq; febres augentur per accessionum initia, interdumq; refrigerantur externæ partes intrò reuocato calore & sanguine, unde anima plerunq; deficit. Quod cũ accidit, fricandæ, calfaciendæ, ac uinculis stringendæ extremæ partes sunt, ut foras resiliant spiritus & humores. hac ratione uigiliæ imperandæ sunt, ut quæ foras calorem & sanguinem appellent, proindeq; febrem ac inflammationem augeri prohibeant. Cibus & potus in totum demuntur, ne pars eorum intrò delata materiam augendæ inflammationis suggerat. Quòd si futurum hoc incommodum præuideamus, ante accessionem commemorata iam remedia adhibemus.

QVI'QVE ex siccitate per accessionum initia in syncopen labuntur. Nam si duabus tribúsue horis ante accessionem cibaueris, & pedes & manus contineri iusseris, seruari poterit. Cibus autem coctu facilis sit, & stomacho accommodatus. Quòd si uehemens fore periculum suspiceris,

ceris, uinum maxime alicæ elixæ ſuperfuſum dare anticipabis. Loco autem alicę panis eadem utilitate adhiberi poteſt. Si uero mediocris ſyncope expectetur, uino opus non eſt: ſed tunc abunde feceris, ſi mala punica, uel pyra, uel mala, uel pomũ aliud quodpiam, ſtringendi facultate donatum, cum cibis miſcueris. Poſt hæc uero ſi moderate acceſsionem ferant, cum iterum cibantur, pomorum uſus neceſſarius non eſt. Hæc quidem agenda ſunt, ſi quod futurum eſt prę́ſenſeris. Si qui uero inopinatò in hoc diſcrimen inciderint, uini calidi, panis & alicæ cum eo calidæ momentum dare debebis. Nam ſi largiorem, aut coctu difficiliorem hoc modo affectis cibum dederis, non ſolum in ſyncopen perducentur, ſed omnino ſuffocabuntur.

Vt non eſt unus ſiccitatis modus, ſic nec unum omnibus periculum accidit. Quandoq; enim primarum ac ſimilarium, ut ſic dicam, partium ſubſtãtia ſolida exiccatur, interdum caro & adeps liquantur, nonnunquam autem propria humiditas rori ſimilis qua corpus alitur, abſumitur. Aliquando uerò exiles uenæ & arteriæ cuiuſcũq; partis inaniuntur. Primum ſiccitatis genus curationem non admittit: ſecundum & tertium difficilem: quartum uero omnium facilimam.

Febris

Febris autem uehemens primum humores absu mit, ac spiritus dißipat: deinde sensim, si perseue ret, alias siccitates inducit. Has autem omnes se quitur aliquando syncope: periculosior quidem, priores tres: leuior autem posteriorem, nisi ad modum ingens sit. Nam si magnam sanguinis & spirituum penuriam uehemens febris acces sio inuenerit, periculosam adfert syncopen: ut quæ spiritus reliquias dißipet. Itaq; optimum est hoc incommodum præsentire, ne expectata si ne remedijs acceßione, in id incidamus: quod u bi præuiderimus, occurrere poterimus, cibantes ægrotum duabus tribúsue horis ante acceßionẽ, iubentesq́;, ut pedes & manus, sine agitatione contineat. Cum enim corpus spirituum penuria laboret, nec melius reparari, quàm cibo & po tu poßint, hi duabus tribúsue horis ante acces sionem adhibendi sunt, facilis quidem coctionis & stomacho grati, ne naturæ negotium faces sant, sed potius roborent. Quoniam autem spiri tus qui ex sumpto cibo conficitur, durare in finẽ acceßionis debet, ideo in lecto ægrum sine pe dum manuumq́; agitatione continere oportet, quò & concoctio melius fiat, & minus spiritus dispergatur, ac dißipetur. Quòd si uehemens pe riculum timeatur ob magnam spiritus inopiã, dandum est quod abundantiam huius suggerat ægre dißipabilem, quale uinum est & alica, uel panis (eandem enim alicæ uim obtinet) uinum quidem

quidem copiosum spiritum, alica autem crassũ & qui non facile digeratur parit. Quòd si medi ocris syncope expectetur, uinum dandum nõ est, quando & febri obest, & multo spiritu opus nõ est. Satis enim facient mala granata, cotonea, py ra, aliýq; stringentes fructus cibis permisti: non quòd uelimus corporis substantiam stringere (omni enim siccitati inimica astringentia sunt) sed cibum tardius digeri, & spiritum minus dis sipari, ut in accessionis finem durare possit. Igi tur si accessionem facile ferant, astringentium usu opus non erit: quando nullum periculum ti metur. Hæc quidẽ ante accessionem, ubi syncope imminet, agenda sunt. In quam si inopinato æ ger inciderit (sæpe enim nobis non aduertenti bus hæc accidere solet) uini calidi, panis, & ali cæ cum eo calidæ momentum adhibendum est, ut celeriter & sine magno naturæ negotio spiri tus reparetur. Nam si largum cibum uel coctu difficilem dederis, non solum syncopen induces, sed & omnino suffocabis ægrotum. Sicuti enim flãmulam largum oleum superfusum extinguit, ita exiguum calorem natiuum maior cibi copia obruit ac suffocat.

QVIBVS autem animus ex insignis partis obstructione deficit, acetum mulsum dandum est, potioq; ex hyssopo, origano, pulegio, & melle: & cibi ex eorum qui ualenter incidunt genere. Crassi enim

nim ac glutinosi magnopere in hoc affectu lædunt. Nihil uero obfuerit artus perfricare ac ligare. Sed & utiliter potiones, quæ ciendæ urinæ facultatem habent, adhibentur: quales ex anetho, fœniculo, apio, petroselino, ami, dauco, & spica nardi sunt, quæ ubi iam manifeste iuuerint, uino albo ac tenui non admodum uetere utendum est. Noscuntur autem huiusmodi obstructiones, cũ ex alijs pulsuum inæqualitatibus, tum maxime ex his quæ in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate inueniuntur, modo adiuncta syndrome, id est concursu, quam pletoricam uocant, non sit. Ea enim communes cum obstructione inæqualitates obtinet. In eiusmodi autem affectibus, si quidem magni sunt, pulsus intermittunt. Verum hæc fusius in libris de Pulsibus sunt explicata.

Insignes partes, & principes opportunæ uniuerso corpori, sunt cerebrum, cor, iecur, stomachus, pulmo, & principes arteriæ, quæ si obstructæ sunt, animi deliquium adferunt, scilicet spiritu suffocato, & uirtute degrauata, uti prius dictum est. Igitur acetum mulsum in huiusmodi affectibus utiliter datur, quod craßitudinem obstruentis humoris incidat, ac detergat: eadem ui prædita est potio, quæ ex hyßopo, origano, pulegio &

gio & melle cõficitur: qualem perpetuo affectus is desyderat. Igitur uniuersa uictus ratio incidere debet. Crassa enim ac glutinosa aduersissima est, ut quæ obstructionem augeat, quam delere modis omnibus oportet. Itaq; prosunt frictiones, & ligaturæ extremarum partium: quæ scilicet foras humores euocando obstructiones minuũt. Eadem ratione potionibus utendum est, ex anetho, fœniculo, ami, dauco, & spica nardi: quæ & humores tenuant, & urinas prouocant. Deinde uero uinũ album tenue & non admodum uetus dandum est: sed non antè, quàm illa manifestissimè iuuerint, quando augendæ obstructionis periculum adferret. Celeriter enim ad urinæ uias permeat, secumq; humores, si qui in corpore sint, rapit. Noscuntur autem eiusmodi obstructiones cum ex alijs pulsuum inæqualitatibus, tum maxime ex his quæ in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate fiunt, modo adiuncta syndrome, quam plethoricam uocant, non sit: quæ & communes cum obstructione inæqualitates habet. Ostẽsum est duplicem esse pulsuum inæqualitatem: alterã quæ in una pulsatione fit, alteram quæ in pluribus, quam systematicam appellant. Hæc autem obstructiones sequitur, humorum redundantiam, compressionem & duritiem instrumentorum, & cordis inæqualem intemperiem. Quæ causæ si magnæ sunt, non solum inæqualem, sed intermittentem

pulsum

pulſum reddunt. Inæqualem dico, qui non perpetuo eandem ſeruat magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, uehementiam & debilitatem, & pulſus reliquas differentias. Maxime autem inæqualitatem in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate depræhendit tactus. Intermittens enim pulſus ex inæqualitate raritatis & paruitatis conſtat. Raritatis quidem, cum quies eſt lõgiſsima: paruitatis uero, cum minimum diſtenditur arteria. Cum igitur ſyndrome plethorica, id eſt concurſio ſignorum plenitudinis humorum nõ apparet, nec ulla eſt ſuſpicio compreſsionis aut duritiæ inſtrumenti, cordisq; intemperiei, certum eſt hanc pulſus inæqualitatem, aut interceptionem ab obſtructione profectam eſſe.

NVNC uero ad reliquarum animi deſectionum diſputationem tranſeamus: cuiuſmodi eſt, quæ ex abſceſſus uel ruptione uel ſectione, & immodica in his qui aqua intercute laborant, uacuatione fit. Satis enim ad præſens fuerit rebus odoris hos reficere, pauló pôſt autem ſorbitiones coctu faciles adhibere.

Abſceſsus uel ruptionem uel ſectionem immodicamq; in hydropicis uacuationem ſequitur ſpiritus diſsipatio: hanc autem animi deliquium. igitur odores obijciendi ſunt ad præſentem uirium reparationem. Odora enim ſpiritus ſub-

ſtant

ſtantiarum cognatione reparant. Deinde ſorbitiones, quæ coctionem facile admittant, dandæ ſunt: ut non ſolum ſpiritus, ſed & humor reſarciatur.

AT ſi ob triſtitiam, lætitiam, timorem, excandeſcentiam, aut pauorem animo cõſternantur, odoramentis & narium comprætenſionibus refocillati ad uomitum cogendi ſunt.

In triſtitia, timore & pauore intrò ad originem reuocatus ſpiritus abſumitur. In lætitia uero foras ſpargitur ac diſsipatur. In excandeſcentia primum intrò fertur, deinde foras reſilit. Vnde animi defectum cum affatim ſpiritus perit, ſequi neceſſe eſt. Primum igitur is refici debet, uti modo declaratum eſt, nempe rebus odoriferis naribus obiectis: deinde excitanda uirtus narium prænſationibus & uomitionibus.

AD eundem modum, ſi qui ex uulneribus, purgationibus, doloribusq; articulorum, neruorum, & chordarum muſculorum animo deficiant, in primis reficere, poſtea uero idoneum affectui remedium præſtare oportet.

Eadem cum antè dictis ratione animi defectus ex uulneribus, purgationibus, & doloribus articulorum, neruorum & tendonum curãtur: nempe primum reparatis uiribus, deinde primario affectui idoneis remedijs adhibitis. Quoniã

igitur uulnera,purgationes, & dolores spiritus substantiam dißipant,primum hanc reficere oportet,ad modum prius declaratum, hoc est odoribus & sorbitionibus. Postea uerò affectum primarium curare,nimirum uulnera, si simplicia sunt,glutinando, sin cum cauitate, primum carnem generando, deinde glutinando,ut fusißime docet Galenus lib. xxx. Methodi medendi: immodicas uacuationes sistendo :dolores, si urgeãt, anodynis:si non urgeant,causas,quæ eos generant,abigendo.

SI uero colicos affectus,aut iliosos, aut eorum aliquem qui uehementer affligunt, animi deliquium sequatur : affectarum partium fomentis calidis, & extremarum frictionibus animus restituitur.

Dicebamus modo primum eße symptomati, hoc est deliquio animi intendendum,deinde affectui symptoma inferenti:deliquium autem abigimus ægrũ reficiẽtes,affectus uero idoneis remedijs,alios alijs. Quoniam igitur dolor,animi defectum adfert,dolorem uero alia causa:primum defectui succurremus, deinde dolori, si quidem uehemens sit : sin minus, causis hunc adferentibus. Dolorem adferunt alteratio uiolenta confertim facta,& unitatis solutio, & partis quæ afficitur, sensus. uehementer autem & confertim alterant calor,& frigus,proindeq; dolorem uehementem mouent : humiditas uero non tantum

um ut excitare dolorem poßit, ſiccitas autem t leuem. Continuitatem autem ſoluunt rumentia, contundentia, erodentia & ſecantia. Rũunt etiam quæ diſtendunt. Hæc rurſus à forinſecus incidentibus fiunt, aut ab aliqua interna ſubſtantia, quæ multitudine ſua corpus ſe continens diſtendit, cuiuſmodi ſunt humores, flatus & uapores. Immodica quoq; ſiccitas diſtendit. Contundunt dura, uel magna, uel grauia, foris incidentia. Erodunt autem humores, uel uapores mordaces, aut aliud quidpiam forinſecus aduenìens, cui mordendi ac exedendi uis inſit. Cũ igitur per doloris leuitatem cauſis prouidere liceat, uidendum eſt quæ'nam dolorem attulerit, atq; ea abigenda eſt. Verbi gratia, frigus calfacientibus, & calor refrigerantibus. Diſtendentia & erodentia uacuantibus. In colicis igitur, & iliofis, alijſq; affectibus uehementem dolorẽ inferentibus, ſi humoris copia adſit, is uacuandus eſt: ſin flatus, calidis fouendus, ut materia flatulenta digeratur, dolorq; calore quaſi anodyno remedio demulceatur. At ſi acrimonia laboret ἐμπλαστικὰ, id eſt, quæ immiſta acrimoniã ſua ſubſtantia temperant ac obtundunt, ex uſu ſunt, cuiuſmodi eſt lac. Proſunt & frictiones extremarum partium: ſcilicet infeſtantem materiam ab affecto loco euocantes. Si quis exactius cupiat hanc curandi rationem noſſe, legat Galeni Methodi medendi librum duodecimum.

QVAE uero ob propriam uirtutum corpus noſtrum moderantium imbecillitatẽ, animi defectiones fiunt, ab intemperantia earum partium unde uires proficiſcuntur, cõtractam, contraria intẽperantia curari debent: nempe frigidam calfaciendo, calidam refrigerando, atq; in alijs eadem ratione. Vitalis quidem uirtus, quam è corde prodire docuimus, ex pulſuum debilitate depræhenditur. Quæ autẽ ex iecore oritur, hanc altricem uocant, ex cruentis alui deiectionibus initio quidem aquoſis, & tenuibus, deinde uero amurcæ in modum craſsis. Quæ uero ex cerebro originem ducit, animalem, nonnulli peculiari nomine uocant, arbitrarij motus imbecillitate dignoſcitur. In alio autem opere de eiuſmodi affectibus, ex quibus multa ſunt à medicis prætermiſſa ſeorſum tibi conſcribemus.

Res hæc notior eſt quàm quæ demonſtrari debeat. Contraria enim contrariorum perpetuo ſunt remedia. Si igitur uirium imbecillitas ex principum partium alicuius intemperantia fiat, cõtrario exceſſu reſarciẽda eſt, calida quidẽ frigidis, frigida calidis, humida ſiccis, et ſicca humidis. Imbecillitatem autem hanc cognoſcemus, uitalis quidem uirtutis ex pulſus imbecillitate. Nam ſi is ex ſe languidus ſit, neceſſario infirma

facultas

facultas est. Per se autem languidum esse deprae=hendimus, cum perpetuo talis manet: cum uero nunc languidus, nunc uehemens est, facultas non ex se imbecilla est, sed humorum abundan=tia degrauatur. Altricis uero imbecillitatem cruenta alui excrementa, primum aquosa & tenuia: deinde, ut par est, amurcae modo cras=sa. Nam quod liquidius est, primum fluit, deinde crassius, praesertim cum fluxio non a ui excretri ce, sed contentricis imbecillitate fit. Cum autem cruentorum excrementorum quatuor sint spe-cies: duae iam commemoratae, nempe aquosorum & crassorum, tertia ubi sanguis paulatim fluit, quarta ubi paulatim, & breuibus interuallis di stillat: primae duae imbecillitatem iecoris indi-cant: tertia membrum aliquod mutilatum, uel retentionem solitae excretionis: quarta uero, ulcus intestinorum. Duae igitur primae ob ieco=ris imbecillam alteratricem, & contentricem fa cultatem fiunt. Hanc humiditas superuacua: il-lam frigiditas seu sola, seu cum siccitate aut hu miditate coniuncta infirmam reddit. Animalis facultas triplex est: motrix, sensilis, & princeps. Rursus sensilis, altera propria, ut uidendi, audiē di, odorandi, & tangendi: altera communis, ut uigilandi, dormiendi. Princeps autē triplex: ima ginandi seu appræhēdēdi, cogitandi, ac memorā di: harum omnium actiones cerebri affectum te ari possūt: maxime motricis actio, ut in quam

obeundam magna uis à cerebro distribuatur. Siue enim abolitus, siue deprauatus, siue diminutus & languidus corporis motus sit, semper cerebri affectus declaratur. Pari modo si aliarum uirtutum actiones aut omnino perierint, aut deprauatæ aut diminutæ sint, suæ originis affectum fatebuntur.

QVONIAM autem hactenus symptomata disputando prosecuti sumus, rursus ad ea, quæ initio proposita sunt, redeamus: unum omnium communem scopũ habentes: nempe causæ, à qua hæc omnia fiant, contemplationem: ipsa enim conueniens remedium tibi ostendet: uelut in capitis dolore, si quis cibum fastidiat, & stomachi rosionem sentiat, uomere iussus, uel bilem, uel pituitam, uel utrunq; uomitione eijciet. Nulla uero nota uentris affectum testante, considerandum, num repletio, uel obstructio, uel inflammatio, aliquam capitis partem obsideat: quod inueniemus, primum quidem interrogantes, num dolor in uniuersum caput sparsus sit, an in parte quapiam uehementius insideat. Postea uero, an cum grauitate, distẽsione, morsu uel pulsu affligat. Si enim cũ grauitate urget, multitudinem: cum morsu autem, acrimoniam uel uaporis uel humoris: cum pulsu, inflammationem: cum

disten

distentione autem, citra grauitatem quidem, ac pulsum, crudi ac flatulenti spiritus copiam: cum pulsu uero, membranaceæ substantiæ inflammationem: cum grauitate uero, retentam in membranis multitudinem indicat. His igitur omnibus distinctis, causa, unde singula proficiscũtur, est consideranda. Siquidem illa curandi rationem tibi commonstrabit, ut cum uel uaporis uel humoris copia cõtineatur, cõsiderandum est, an ob febris magnitudinem fusi ac uelut feruefacti humores caput subierint, an propter partis imbecillitatem, an totius corporis plenitudinem: hanc etenim facile curaueris, nimirũ corporis uniuersi uacuatione. Eam uero quæ ob partis fit imbecillitatem, partim quidem reuocando in totum corpus, partim uero affecto loco remedia adhibendo. Reuocamus quidem acribus clysteribus, & uinculis, ac multis infernarum partium frictionibus, sanguinis etiam nonnihil, si ita necessitas urget, detrahendo. Parti autem medemur, interim dum in corpus totũ retrahimus, ea capiti inspergentes quæ repellendi uim obtinent: deinde uacuantes: postea uerò roborantes. Repellit quidem oleum omphacinum aut aliquod aliud simile: quale est oxyrrhodinum, &

ipſum roſaceũ per ſe: & quæ ex papaueris calycibus, ac teneris oleæ termitibus, hederæ corymbis, uiridi mẽta, & ſiſymbrio, temperantur: quibus in crudiore quidem & frigidiore plenitudine tepidis uti licet, frigidis uerò in calidiore, ac bilioſiore. Vacuat autem ac digerit oleum calidum ſolum, præſertim ſi uel uetus, uel ſicyonium ſit, aut ſi anethum in ipſo fuerit concoctum: hæc enim abunde uacuant humorum plenitudinem, non quidem omnino craſſorum ac lentorum: ſed & ſi uel ſpondylium uel ſerpillum, oleo incoxeris, uel pulegij comam, uel calaminthæ, aut mentæ, & ſiſymbrij, craſsiorem etiam humorem uacuabis. Eadem quoq; robur quoddam partibus inſerunt, ac debiles confirmant. His itaq; continenter uſq; ad integram curationem eſt utendum. Et ſi res poſtulat, etiam per nares & palatum purgabis, ſternutamentaq́; ciebis. Quòd ſi ad balnea hominem deduxeris, caput ſiccis linteis perfricabis, ſalemq́; & nitrum ac ſinapim ſine oleo inſperges. Hęc quidem ſunt dolorum capitis, ex eius partis imbecillitate remedia. Cum uero ex febris magnitudine dolor accidit, remediaq́; efflagitat, frigidæ tum qualitates tum uirtutes, & quæ ex hydrelæo, oxyrrhodino, & papaue

paueris calycibus fiunt perfusiones, auxiliantur.

Doloris differentiæ ac qualitates sumuntur à causis, quæ hunc adferunt, & à partium, quibus inest, natura. Afficiuntur autem dolore partes, aut primario, aut partium consensu: uelut si stomachus, aut uenter, aut iecur, aut uniuersum corpus laborat, caput affectus particeps efficitur: quod fit transmißis illuc prauis uel humoribus, uel uaporibus. Generãtur autem in stomacho uapores ob caliditatis natiuæ penuriam, ac partis imbecillitatem, quæ ex cibo & potu uaporosum ac flatulentum spiritum parit: internamq́; capacitatem implet, ac distendit: distenta uero dolore premitur. Nonnunquam humor uel ibidem genitus, uel aliunde accitus, interdũ & cibus illic corruptus dolorem hunc procreat: eodem modo iecur, uenæ, & uniuersum corpus, cum capite affectum communicant. Ipsum uero caput primario afficitur, ab intemperantia, uel simplici & sine humoris consortio, uel cum humoribus & uaporibus: ijsq́; uel calidis, uel frigidis. Interdum uero à sola plenitudine: nonnunquam etiam ab obstructione, quæ uaporem expirari prohibet. Ab imbecillitate etiam partis fit, quæ facile humores, uel uapores ab alijs partibus transmißos recipit, uel in se parit. Sæpe uero ab aliqua euidente causa, ut frigore, æstu, casu, plaga, & temulentia. Doloris etiam quali-

tas deprehenditur, ut dixi, tum ex causa, quæ hunc attulit: tum ex partis, quæ afficitur, natura: si quidem distendit sine ulla uel grauitate, uel pulsatione, à copia fit flatus crudi. Si uero cū distentione adsit grauitas, humor abundare significatur. Si cum distentione pulset, inflammatione membrana tentatur. Si rodere uideatur, acrem mordacemq; hunc humorem esse constat. Si pulset dolor, inflammatio locum occupat arteriosum. His ita explicatis, consyderanda causa est, quæ affectum attulit. Hæc enim curandi uiam commonstrat. Interdum enim humor uel acer, uel pituitosus stomachum infestans, cum capite dolorem communicat: præsertim si caput hos prompte recipiat, & stomachus, uel uenter, uel iecur aut generet, aut aliunde recipiat: uel ob sentiendi præstantiam, aut debilitatem facile iniuriam hanc admittat. Ad hunc modum si uniuersum corpus prauis humoribus abundat, caput, præsertim imbecillum, hos prōpte recipit. Cum igitur stomachus, aut uenter humorum uitio ita uexatur, uomitus ciēdus est, epota quidē aqua calida, si facile uomant: sin ægre, immittendi in os uel digiti, uel plumæ sunt. Quòd si ne sic quidem iuuētur, cibus boni succi stomachoq; utilis, & quo uti æger consueuerit, adhibendus est, ut eo humoris acrimonia mitescat, si quidem in uentris capacitate humor contineatur. Si uero in stomachi tunicis infartus sit, hiera pi

ra picra est purgãdus. qui si ob uiscositatem aut crassitudinem contumax sit expulsioni, eum a=moliemur extenuando quæ crassa sunt, & incidendo glutinosa, ac reserando uias quibus hæc exeant. Itaq; aceti mulsi potus, hyssopum, origanum, aliaq; incidentia medicamenta dãda sunt. Deinde uomitus raphanide ciendus est, perfusionibusq; calidioribus, ac cataplasmatis fouẽdus. Si uero uel flatuosum spiritum generarit, uel cibum corruperit caloris penuria, ac partis imbe=cillitas, hãc roborare oportebit, contrarijs causæ quæ imbecillitatem attulit adhibitis remedijs. Nam si calor eam peperit, frigida: si frigus, calida adhibenda sunt. Atq; ita de reliquis partibus, quæ affectum cum capite communicant, censendum est. Pari modo si corpus uniuersum in consensum caput trahat, intemperantiam corrigemus, aut superantem materiã uacuabimus, purgante quidem medicamento, si qualitate peccet, si uero sola plenitudine, sanguinis detractione: quemadmodum & si cum febre unà accesserit dolor, præsertim si bono habitu sit ægrotus, & sanguis abundet, aut etiam febris magnitudo urgeat. Capiti quoq; admouenda remedia sunt, quæ uapores sursum ferri prohibeant, & caput refrigerent, quale hydrelæum est, oxyrrhodinum, & decoctum capitum papaueris. Cum uero ex sola intemperantia dolor accessit, ei contraria qualitate est succurrendum, si quidem ex

æstu

æstu contractus sit, primùm refrigerantia ac repellentia adhibenda sunt: ut & intemperantia ad naturalem habitum reuocetur, & uapor qui ui caloris sursum trahitur, arceri poßit. Itaq; utiliter caput melino primum oleo, & rosaceo perfunditur, uel lana aut fascia eo imbuta oleo fronti & temporibus admouetur. Postea uero digerentia paulatim miscenda sunt, ut receptus in caput uapor discutiatur. Si uero frigus iniuriam hanc attulerit, eodem modo oleo laurino, irino, aliisq; id genus uti licebit, ut Galenus libro secundo de Compositione medicamentorũ κατὰ τόπους docet. At si uel humorum uel uaporum plenitudo dolorem peperit, considerandum est, num hi in capite geniti sint, an aliunde accisti. Qualesq; hi sint, calidíne an frigidi. Nam si aliunde acceßerint, hoc est uel ex stomacho uel iecore uel uniuerso corpore, curatio qualem modo explicabamus, adhibenda est. Sin ab imbecillitate in capite ipso generentur, curare oportet partim retrahendo in totum corpus, partim hoc uacuando, partim uero capiti remedia adhibendo, quæ quemadmodum fieri debeant, satis explicant ipsius autoris uerba.

DOLORIS autem capitis decretoriam uel sanguinis eruptionem uel uomitionem nuntiantis, curatio uestiganda nõ est: utpote qui non symptoma, sed salubre signum potius sit existimandus: quẽadmo

admodum & alia non pauca, quæ multos quidem antè crisim terrent, salutem uero promittunt. Optimum autem est posse dignoscere corpus à natura perturbari, tum alias excretiones, tum maxime uomitum, ac sanguinis eruptionem moliente: quorum inseparabilis nota est capitis dolor. De omnibus autem in alio opere fusius tractatur. Quantum uero ad præsentem cognitionem attinet, primum seruantes institutum, de ipsis aliquid breuiter dicemus.

Morbi mutantur & in melius, & in deterius: idq; uel paulatim, uel subito. Paulatim quidem in melius, sensim decrescendo: in deterius uero, morbo paulatim in deterius crescendo: Subito uero, uel cum absceßu, uel transitu in alium mitiorem morbum, uel cum insigni excretione. Vbi enim morbus magnus est, & uires imbecillæ, natura aut omnino non pugnat: aut si ad pugnam paulùlum surgat, statim succumbit. ubi uero ea superior est, morbi materiam uel paulatim concoquit, paulatimq; expellit: uel totam cõcoquit, ac simul excernere tentat. Atq; hãc morbi mutationem crisin appellare solent: quæ morbum finit uomitu, alui fluxione, sudoribus, urinis, sanguinis è naribus profusione, hæmorrhoidibus, muliebri profluuio, parotidibus, & alijs absceßibus: quæ in quibus accidere soleãt, mox

docebi

docebitur. Has *autem excretiones præcedit magna corporis perturbatio, nempe delirium, spirandi difficultas, caligo oculorum, splendores ob oculos uersantes, lacrymæ inuoluntariæ, temporum grauitas, ceruicis & capitis dolor, anticipatio, longitudo, & uehemētia accessionis, somnus grauis, stomachi dolor, tremor, ac contractio inferioris labri, æstus uehemens, appetentia frigidæ, & alia id genus: quæ si suo tempore accidant, sanitatem pollicentur: si intempestiue, periculum minantur: atq; eò quidem maius, quò longius à statu acciderint, quoq; maiora cruditatis signa apparuerint.* Fiunt *autem, aut natura paratum humorem ad excretionem propellente, aut humore nondum ad excretionem parato, sua uel mole uel mala qualitate naturam iritante.* Itaq; *in hac corporis perturbatione optimum est dignoscere, an natura excretionem moliatur concocti iam humoris, an humor ipse naturam iritet.*

PRIMVM igitur considerandum febrium genus est: an calidæ sint, ac ardentes. Solent enim hæ excretione iudicari: quemadmodum mitiores & uelut languētes diutius durant, ac in abscessum plerunque finiuntur. Deinde uero an morbus salutaris sit: nam quis bonam crisin in pernicioso morbo sperauerit? Adhæc, uniuersi morbi tempus notare oportet. Nam si

prin

principij uel incrementi, nondum uero status, aut coctionis notę apparuerint, per urinas aut sputum aut abscessum bona crisis fieri non potest. Hæc quidem sunt, ex quibus morbum per excretionem iudicatum iri sperare posis. Iam uero eius, quod adest, nec iam futurum est, hæ sunt notæ. In tolerando difficultas uniuersam crisin antecedit: noctu quidem, si interdiu morbus iudicari debet: interdiu uero, si noctu.

Primum igitur consyderanda febrium differentia est, calidæ'ne sint ac urentes, an molles & languidæ. Hæ enim tardæ sunt, & in abscessũ finiri solent: illæ breues ac excretione iudicari. Deinde an morbus salutaris sit, an letalis, quod ex eius specie, magnitudine, motu, moribus, anni tẽpore, ægrotantis natura, & uiribus, dignoscere licet. Morbi species ex proprijs notis habetur. Magnitudo ex propriorum accidentium multitudine, ac uehementia: motus ex accessionis, ac totius morbi partibus. Mores ex superuenientibus accidentibus, quæ uel cum crisi inuadunt, uel hanc paululum antecedunt. Nonnullæ enim febres toto genere salubres sunt, ut tertianæ: aliæ perniciosæ, ut pestilentes: quædam uero ambiguæ, ut continuæ. quarum quæ salubres sint, quæq; insalubres, cum ex alijs, tum maxime ex signis coctionis & cruditatis depræhendes. Co-

ctio

ctio enim ſemper ſalutem promittit, cruditas uero uel morbi longitudinem uel perniciem. Quòd ſi præter ſigna coctionis, æger fortem habeat animum, bene ſe gerat ad ea quæ offeruntur, facile ſpiret, faciem ſanis ſimilem habeat, decēter accubet, æqualiter toto corpore calidus ſit, & pulſus boni ſint, manifeſtum eſt morbum eſſe ſalubrem. Contrà uero, inſalubrem, ſi cum cruditate cōtraria his ſigna apparuerint. Coctionis & cruditatis ſigna in urinis, alui excrementis, & ſputis deprehenduntur. Reliqua ſalutis & mortis ſigna, & in toto corpore apparent, & cum excrementis alui, ſputis & urinis excernuntur: de quibus abunde Hippocrates in Prognoſticis. Morbi magnitudo (quam ex accidentium multitudine, & uehementia metimur) & eius longitudo, cum ægrotantis uiribus conferenda ſunt. Nam niſi quantus morbus ſit, quandiu duraturus, & quantæ uires ſint, noueris, morbi exitus, qualis futurus ſit, præſentiri non poterit. Quemadmodum nec ſciri, an ad portandum onus quis ſufficiat, niſi perſpectum ſit, quàm graue illud ſit, quanta uia ad quam ferri debet, & quantæ uires portantis. Nam reſpondent ægri uires, portanti onus: morbus, oneri: morbi tempus, uiæ longitudini. Igitur ſi morbus uehemens non ſit, nec longus, æger q; uirium robore polleat, ſalutem expectare oportet. Sin uehemens, & longus is ſit, ægrotantisq; uires imbecillæ, mortem. Si autem

tem

tem morbi acceßio omnia ſua tempora, hoc eſt principium, incrementum, ſtatum, & declinationem, celeriter percurrat, ſalutem: ſin tarde, mortem potius indicat. Mores morbi ſuperuenientia oſtendunt accidentia. Quæ ſi tempeſtiue ueniant, bona: ſin intempeſtiue, mala ſunt. Tempeſtiue ueniunt in ſtatu & apparentibus concoctionis notis, intempeſtiue in principio & incremento. Atq; ut ſemel dicam, quo longius à ſtatu & ſignis concoctionis apparuerint, eo pernicioſiora ſunt, & deteriorem criſin faciunt: quando à praua humoris qualitate, aut copia naturam ſtimulante fiunt. Vbi uero natura malum humorem à bono ſecernit, & ad excretionẽ parat, corpus uehementer perturbatur, quod paulo ante criſin fit. Itaq; mirum non eſt, ſi noctu, dum interdiu: & interdiu, dum noctu morbus iudicari debet, maxime corpus perturbetur.

IGITVR ſi quid eiuſmodi conſpexeris, uidendum eſt, quotus ęgritudinis dies ſit. Nam ſunt qui uel paruo naturæ impulſu decernere idonei ſunt. Sed multi ne in uehementibus quidem commotionibus dignoſcere omnino poſſunt, an perturbationis magnitudo pro diei natura ſit. Septimus enim uel exiguo naturæ inſtructu criſin per uacuationem mouet. Sextus uero magno naturæ conatu eget, atque raro quidem decernit. Quòd ſi decernat,

o id cum

id cum periculo & ſine fide fit. Ad eundem modum aliorum etiam dierum ſingulis propria quędam natura ineſt: quam in libris de diebus decretorijs explicauimus.

Experientia comprobatum eſt, non omnibus diebus eodem modo morbos iudicari. Sunt enim qui uel exiguo naturæ apparatu decernere queant, qualis eſt ſeptimus: alij contrà, magno naturæ conatu ad iudicandum egeant: in quo genere eſt ſextus: idq́; uel cœlo, uel naturæ, uel morbi motui acceptum ferendum eſt. Conſtat enim ſolis & lunæ beneficio annum conſtitui: eundemq́; in menſes, & hos in ſeptimanas digeri, planetasq́; omnes alijs temporibus cũ alijs zodiaci partibus ferri: proindeq́; uarias aëris conſtitutiones accidere: unde fit ut res aliæ alijs tẽporibus naſcantur, augeantur, & uigeant: ut pòſt docebimus. Experientia quoq; probatum eſt, aliam eſſe aëris cõditionẽ hyeme, quàm æſtate autũno, quàm uere: ſub Cane & ante Canẽ, quàm Vergiliarum & aliorum ſyderum ortu & occaſu. Nec id aliunde quidem, quàm à cœlo proficiſci ab omnibus iam receptum eſt. Hac enim ratione mundus hic inferior cœleſtibus orbibus, ut Ariſtoteles libro Meteorologicorum primo docet, continuatur, & iunctus eſt, quo uim ab eo recipiat. Cum enim ſine quatuor elementorum, quæ orbis hic complectitur, mixtione nihil gigni poſ

gni poßit, ea autem ſuapte natura miſceri non poßint, ut quæ ſibi maxime ſint contraria, opus fuit aliena ope, ad hanc miſturam. Cæterum cum perpetuò fiāt generationes, id quod miſcet, æternum eſſe debuit, atq; infatigabile. nihil autem tale hoc in orbe inueniri poteſt. igitur à cœleſtibus corporibus, quæ æterna ſunt atq; infatigabilia, confundi elementa temperariq; neceſſe eſt, ex quibus omnia generantur. Miſcentur autem hæc orbium cœleſtium motu, acceßu ad nos & receßu planetarum, eorumq;, & aliorum ſyderum calore, & ſplendore, radiorumq; ſtrepitu. Cœlum enim non ſolum ignem ſuo rotatu, uerumetiam aerem mouet, quod teſtantur cometæ, qui per aërē feruntur. Hæc autē elementa ſic agitata, ob ſubſtātiæ ſuæ raritatē ac tenuitatē commiſceri, ea maxime parte, qua ſe contingūt, uериſimile eſt. Solares autem radij aërem commouent, autore Ariſtotele problemate trigeſimotertio ſectiōis undecimæ. quod & ſenſu depræhendere licet, cum ſol per corpora pellucida radios ſuos in locum umbroſum omninoq; tranquillum eiaculatur. In his enim radijs conſpiciuntur minuta corpuſcula uelut atoma, ſurſum ac deorſum, dextrorſum ac læuorſum diſcurſantia. Quod certe non fieret, niſi agitato à radijs aëre. Aër porrò & ignis commiſti, in terram emißorum radiorum & ſplendoris ui feruntur. Radij enim ob ſubtilitatem corpora etiam den-

ſa ac compacta penetrant, ac ſecum aërem, & ignem rapiunt. Aqua uero cum terra facile ob uicinitatem miſcetur: ſed cum non ſit hæc ubiq; mari, fluminibus, & alijs aquis uicina, aliunde habet humorem, eumq; cœleſti etiam beneficio. Solis enim, & aliorum aſtrorum calor, uaporem ex humidioribus locis in ſublime trahit: qui in uarijs aëris locis in uarias concreſcit formas: nempe in rorem, imbres, niuem, ac grandinem: quæ tandem ſua mole in terram relabuntur, quam & irrigant. Conſtat igitur cœleſti motu, radiorum ſtrepitu, calore ac ſplendore, elementa commiſceri: quæ commiſta, tellus uelut ſubſtratum recipit, non ſecus, ac panis uinum, aut alium liquorem, unde omnia, ut modo dicebamus, generantur. Quod poëtico figmento Virgilius in ſecundo Georgicon ad hunc modum expreſſit: Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Aether Coniugis in gremium lætæ deſcendit, & omnes Magnus alit magno commiſtus corpore fœtus. Aether, ignis & aër eſt, ut Seruius interpretatur, is cum imbribus deſcendit in gremium coniugis, nempe terræ, in qua multiplices uarijq; fœtus gignuntur, & aluntur. Cæterū cum ſola elementorum mixtio, ad generationem non ſufficiat (miſcere enim unuſquiſq; poteſt, ſed non generare, rebusq; uitam infundere) cœleſtis calor tanquam naturæ diuinæ primarium inſtrumentum, res uarias pro uarijs elementorum

mixtu

mixturis generat. Quemadmodum enim cor, per ſpiritum uitalem omnibus corporis partibus calorem ſuggerit: ſic ſol, & alia aſtra, per radios feruorem rebus immittunt. Atq; quemadmodum natiuus calor, diuerſis membris diuerſas naturas, atq; facultates inſerit, dum in utero fœtus formatur: ſic cœleſtis calor, alias formas rebus alijs per uaria elementorum craſi ingenerat. ut igitur diuerſis membris propriam tẽperaturam ex elementorum miſtione ſortitis natiuus, ſic rebus hoc in orbe contentis cœleſtis calor communis eſt. Qui cùm omnibus inſit, tum maxime ſoli & lunæ: illi tanquam regi, ut Galenus ait, huic tãquam ſolis uicariæ. Cum igitur Sol omnis luminis fons ſit, ab eo non ſolum luna, uerumetiam reliqua aſtra lumen mutuantur, proindeq; uarijs luminum & calorum miſtionibus uarie afficimur. Quemadmodum enim partes diuerſæ à corde calorem mutuatæ ſuã quæq; habent agendi facultatem: iecur, exempli gratia, ſanguinis, uenter ſucci efficiendi: ſic uaria cœli ſydera lumen à ſole mutuata uarie hunc inferiorem orbem immutant. atq; ut ſemel dicam, planetæ, ac alia ſydera ſe mutuo afficiunt, cum coëunt, uel ſe certis interuallis contuentur. Vnde hunc orbem uarie mutant: quod munus maxime Lunæ, ut Solis uicariæ, delegatum eſt. Nã cum ea ſit planetarum omnium infima, terræq; finitima, eorumq; omnium, radijs ſubiecta, ce-

lerrimeq; orbem suum percurrat, breui tempore cum multis syderibus coit, eorumq; uires recipit, quas nobis refundit. Quare nõ immerito his inferioribus regendis destinata est. Vt igitur uenter & iecur, aliæq; corporis partes, quo plus natiui caloris habent, eo melius naturæ munus obeunt: sic Luna quo plenior fuerit lumine, eo potẽtius hunc orbem immutat. Ipsa enim suapte natura opaca est, sed suo ad Solem accessu ac ab eo recessu, nunc tota lucet, nunc dimidiata, nunc corniculata, nunc uero tumentior ac uelut incurua apparet. Sol igitur & Luna, (nam de his præcipua est nostra disputatio) cum uarijs astris uarios habent affectus. mores enim planetarũ, & stellarum, cum quibus congrediuntur, patiũtur. Nihil igitur mirum est, si uarijs temporibus res uariæ generentur. Dum enim Sol in Ariete est, pullulant, uirescunt, ac florent herbæ: eædem arescunt, dum Sol in Libram remeat. Ad uitæ autem tutelam cor tanquam rex uniuerso corpori præficitur: cui subseruiunt uenter, iecur, & aliæ id genus partes. Quarum ut non idem est officium, sic neq; Solis, Lunæ, & aliorum astrorum. Solaris enim feruor rebus difficilioris trãsmutationis præest. Luna uero, ob splendoris caloris q; exiguitatem, res facilioris mutationis mõderatur. Sol uero exiccat, ac absumit humorem. Quomodo calor qui præter naturam est, natiuũ corrumpit, natiuamq; corporis humiditatem ab

sumit.

ſumit. Exiguus uero excitat in corpore flatus, naturalis uero ac temperatus maturat & concoquit. Luna igitur, ut cui exigua inſit calfaciendi uirtus, corporis humores excitat, non quidem omnes, ſed qui ſua natura facile moueantur. Igitur in acutis morbis imperium potius obtinet, quòd ſcilicet leui occaſione moueantur, idq́; intuitu uel aduerſo ei loco, in quo ægrotare æger cœpit, uel utriq; quadrangulo dextro uel ſiniſtro, uel quadranguli medio. Cum enim Luna ſignum in quo ipſa incipiente morbo erat, ex aduerſo contuetur, tum radijs, tum qualitatibus pugnat: radijs quidem ualidius, qualitatibus impotentius: magno enim radiorum agmine certat, qualitatibus uero ferè ſemper patiẽtibus. Eadem in quadrangulis lucta fit, ſed qualitatũ uehementior: aut enim utraq;, aut agentium oppoſitione in hoc ſchematiſmo pugnatur: radiorũ uero diſcordia minor eſt, ut qui minori copia quàm in oppoſito aſpectu, in ſignum quo morbus cœpit, ferantur. Hac ratione languidiſsime quadrangulorum media luctantur: quoniam pauciſsimis radijs in ſeſe illidunt: maximeq́; duo propinquiora utrinq;, altera pluribus, ſed tamẽ paucioribus quàm in oppoſito aſpectu: utraq; uero una tantum oppoſitione, eaq́; ut plurimum patientium qualitate. Simile quidpiam accidit cum Luna Solem intuetur. Nam ex diametro oppoſita plena eſt, ex tetragono ſemiplena, ex te

tragonorum primorum mediis corniculata, ex aliorum mediis incurua est. Ex his liquet, quadrangulis, quantum ex se est, maximam uim inesse: præsertim cum utraq; qualitatum oppositione pugnant. Sed horum primo, qui septimo die à morbi principio fit, maxime: deinde secundo, qui decimoquarto: postea uero tertio, qui uicesimo, morbi mutationem accipiunt: idq; non tam eorum quàm morbi proprietate, & uirium corporis robore. Nam morbi qui primo quadrãgulo finiuntur, quàm qui secundo, & tertio, celerius mouentur, & natura ualentior est. Quadrangulorum media, quæ septimanæ medio, hoc est, quarto eius die fiunt, immutandi quidem uim, sed longe quàm quadrãgulorum, minorem possident. Non enim iudicare morbum possunt, nisi cum acutissimus est, aut morbus coctus, & facilime mouetur: sed tamen prænuntiant. Itaq; septimus dies omnium fortissimus est, quẽ quartus prænuntiat. Deinde quartusdecimus, cuius undecimus est index. Postea uero uicesimus, quẽ indicat decimusseptimus. Primam enim septimanam quartus dies in duo æqua partitur: Secũdam undecimus: Tertiam decimusseptimus: & reliqui pari modo. Porrò autem uicesimus, quàm primus & uicesimus potius decernit: quod qui ad hunc diem perueniunt morbi, diuturnorum naturam sortiuntur: qui paribus diebus iudicari solent. Præterea septimana non integros

gros

grос septē dies cōplectitur. Luna enim totū percurrit zodiacū diebus uicenisseptenis & triēte. At quoniā non semper nobis æquali dierum numero Luna conspicua est (sæpe enim triduo, aliquando minori spatio cum sole delitescit) neq; semper ex æquali dierum numero mensis illuminationis constabit: sed magna ex parte XXVII. uel XXVI. cum semisse pro Lunæ mora cum Sole & celeriore uel tardiore eius ad Solem reditu. Aliquando enim diebus XXX. aliquando XXIX. cum semisse ad eum remeat. Si igitur occultationis tempus, quod ferè est trium dierum, ex tricenis dempseris, dies septem & uiginti: si ex uicenisnouenis cum semisse, dies sex & uiginti cū semisse remanent: quod tempus mensem illuminationis uocant: quòd scilicet Luna tunc manifeste nobis illucescat. Vterq; mensis suas uires obtinet: illuminationis quidem communes. Aërem enim nos ambientem immutat, proinde omnibus hominibus, tā sanis quam ægris, eūdem effectum, ut Galenus ait, ex æquo præbet: sed maiorem quidem, cum Luna plena est: minorem, cū bipartita & cū tumet incuruaq; est: Obscurissimū, dū corniculata est, falcisq; habet imaginē. Plena enim celerrime mouet, ac uehementissime: propter luminis multitudinem, ut modo dicebamus. Verum breuis est mutatio, quia celerrime Luna decrescit. Cum uero delitescit cum Sole, diuturnas habet mutationes, quia id tempus

longum eſt. Cæterum primum illuminationis tẽpus occultationi eſt ſimile, ob id quòd Lunæ apparentis portio exigua ſit, & lumen obſcurum, & breui tempore ſuper terram feratur. Mouet enim tunc non ſplendoris ui, ſed accidente quodam dum coit cum Sole, non aliter quàm Sol ipſe dum deliquium patitur. Simile enim quidpiam corpori noſtro accidit, dum uis animalis è cerebro in ipſum ferri corpus prohibetur: ut in apoplexia. Cum uero Luna bipartita eſt, obſcure quidem immutat, ſed minus quàm cum falcis habet imaginem. In illa enim plus eſt luminis: in hac minus. In utraq; eadem mutationis celeritas. Alter menſis, quem reuolutionis uocant, ſeptenariјs maxime, deinde quaternariјs mouet, hoc eſt cũ Luna ex oppoſito, quadrangulo uel quadranguli medio locum inſpicit: à quo, cũ morbus cœpit, egreſſa eſt. Itaq; duplici nomine Luna in morbis, præcipue acutis, imperium habet: nempe lumine, & configurationibus. Sed quoniam ſecundum horum menſium neutrum, dies decretorij ſupputari poſſunt, alius menſis deſignandus eſt. Menſis enim reuolutionis ex ſeptem & uiginti diebus trienteq; conſtat. Ideo ſingulæ eius ſeptimanæ ſenos dies & horas uicenas complectuntur: duæ uero, dies tredecim cum beſſe: tres, uiginti cum ſemiſſe, qui numerus nõ magis ad uiceſimum quàm uiceſimumprimum referri poteſt. Menſis uero illuminationis ferè ſeptem

ptem & uiginti dies cōtinet, aut,ut dictum est, sex,& uiginti cum semisse:itaq; singulæ eius septimanæ secundum priorem positionem senos dies,horas uero denas senas habēt. Duæ autem septimanæ,dies tredecim cum semisse. Tres uero continent dies uiginti & sextantem. Secundum uero aliam positionem mensis hic sex & uiginti dies cum semisse : singulæ septimanæ senos dies,horas uero denas quinas: duæ septimanæ dies tredecim cum quadrante . Tres, diebus nouendecim , & horis quindecim perficiuntur. Itaq; quemadmodum prioris mensis tres septimanæ dies plus uiginti possident:sic huius , duæ septimanæ quatuordecim dies non integre continent. Quare,ut modo dicebamus, neuter horū mensium criticis septimanis designari potest . Si igitur (ut Galeno placet tertio de diebus criticis)hi duo menses copulentur, deinde in duo æqua diuidantur , nascetur mensis quem & medium & criticum uocant:utriusq; parentis,nēpe illuminationis,& reuolutionis mensis facultates sortitus,nimirum illustrationis & configurationis. Coniuncti igitur hi duo menses secūdum posteriorem mensis illuminationis positionem, dies pariunt tres & quinquaginta cum uiginti horis,quem numerum si in duo partiaris, mensem medium constitues ex sex & uiginti diebus cum horis duabus & uiginti. Ex quo mense fiūt quatuor septimanæ:singulæ senum dierum cum

alte

alterius diei media parte sexta uicesima quarta, & quadragesima octaua, hoc est singulæ senos dies continent cum horis septemdecim & semisse. Quæ cum ita se habeant, duæ septimanæ dies tredecim cum horis undecim continent: tres uero, uiginti dies cum alterius diei sexta sexagesima ducẽtesima quadragesima parte, quæ quatuor horas & semissem complectuntur. Secundum uero priorem mensis illuminationis positionem, supra commemorati menses coniuncti, pariunt dies quatuor & quinquaginta, cũ triente. diuisi in duo æqua mensem medium constituunt dierum septem & uiginti, & horarũ nouem. Siue igitur secundum priorem, siue posteriorem mensis illustrationis positionem constituatur mensis medius, uicesimus dies decretorius habendus est, ut ex antè dictis constat. Atq; hæc quidem medico de cœlesti potẽtia satis sint. si quis autem exactius nosse cupiat, ex Astrologia petat. De naturæ autẽ motu superest, ut disseramus. Ea autem ex se ordinata est: definitos enim, ut Galenus ait, & certos motus habet, proportionesq; ac circuitus, ut in bene integreq; ualentibus uidere est, in quibus ea certis temporibus assuetum cibum concoquit, & excrementa expellit. Pari modo in morbis salubribus certo tempore materiam delinquentem concoquit, & excernit. Cum igitur natura ualet, & morbi materia contumax non est, certis diebus morbũ

iudica

iudicare ſolet, nũc tẽpeſtiuius, nũc ſerius, pro humoris cõditione. acutos enim morbos citius, diuturnos tardius iudicat: atq; hos paribus, illos imparibus diebus. Alij enim humores alios motus habẽt. ſi qdẽ bilioſus eſt, alternis diebus, ſin pituitoſus, quotidie. Si uero melãcholicus eſt, quarto quoq; die naturam laceßit, ut prius oſtenſum eſt. Quòd ſi natura à morbo ſuperetur, certos motus ac circuitus non habet. Sed ea aut inuadenti morbo nõ reſiſtit: aut ſi reſiſtit, poſtea ſuccumbit, incerto quidẽ tẽpore, unde fit ut mori cõtingat in morbi principio, incremento, & ſtatu. tantum uero in ſtatu aut paulo ante ſtatum ſalubris criſis fit. Victrix enim natura ita materiam moderatur, ut non niſi ſtatis temporibus expellat. Itaq; morbos acutos natura iudicare tentat tertio, quinto, ſeptimo, & alijs diebus imparibus, prout materia ad expulſionem parata eſt, niſi aliunde impulſa ſit (quarto enim & decimo quarto die à cœli ui mota iudicare ſolet.) Nam ſi bene inſtituta eſt, & morbo ſuperior, nõ antè excretionem molitur, quàm materia concocta ſit. Quòd ſi uis cœli unà concurrat, & coctionis notæ appareant, expectanda eſt criſis ſaluberrima. Contrà, ſi neq; natura ex ſe, neq; ui cœli mouente, neq; coctionis ſignis apparentibus ad iudicium morbus incitatur, nõ ſine periculo iudicabitur. unde decernentium dierum potentißimus eſt ſeptimus, ut in quo tum natura, tum

cœlum

cœlum morbum moueat. Contrà periculoſiſsimus ſextus, ut in quo horum neutrum adſit. Decimus quartus ſeptimi naturam proxime imitatur, quia cœlum potenter mouet, ut prius oſtendimus. Luna enim ex aduerſo locum, in quo cœpit morbus, intuetur. Vndecimus & uiceſimus ſeptimum ſequuntur: hic, quòd tertiæ ſeptimanæ finis ſit: ille, quòd & impar ſit, & ſecundi ſeptenarij medius. Inter periculoſos autem ſextus primas obtinet, deinde octauus, decimus & decimus ſextus: neq; enim naturæ, neque morbi motum experiuntur, neq; cœli potentiam. Ex his quidem reliquos dies, quales ſint, facile iudicabis.

AGEDVM perturbationis magnitudini dies reſpondeat: poſtea conſiderato, qualis futura criſis ſit. de alijs quidem nũc diſputare neceſſe non eſt. An uero uomitus futurus ſit, uel ſanguis per nares fluxurus (in eiuſmodi enim criſibus ſignum unum eſſe dicebamus, nempe capitis dolorem) ex ijs maxime depræhendere licet: in primis quidem, ſi ab initio ſtatim nõ inuaſit dolor, tanquam morbi ſymptoma quoddam, ſed in perturbatione criſin præcedente. Deinde, ſi condoleſcat collum, & hypochondrium retrahatur, ſpirandiq; difficultas quædam repentina uelut preſſo thorace ſuboriatur. Si enim omnibus

his in

his incidentibus repẽte pulſus turgeſcãt, nec in paruitatem recidant, nec debiles fiant, iamiam criſis eſt expectanda. Si uero præterquàm quòd non concidunt, etiã in altum atollantur, uehementioresq; reddantur, iam inſpicienda ægrotantis facies eſt, in qua ſi pars aliqua palpitet, aut temporum uenæ micent, aut mala, aut naris, aut oculus rubicũdior appareat, criſis habẽdæ maior ſpes eſt. Quòd ſi inuiti illacryment, aut ſplendores ſe cernere ſibi uideãtur, ac manus uelut ſcabentes naribus admoueant, tunc iam non adfore, ſed adeſſe ſanguinis fluxionem conſpicies. Statim enim ſemel ac iterum ſcabentibus ſanguis erumpit. In his uero ne perterrearis, etiã ſi delirare ac ſubſilire hominem uideas. Hæc enim ſunt humorum ſurſum tendentium indicia. Quemadmodum & ſpirandi difficultas, & hypochondria retracta, collumq; unà cum capite degrauatum. ſed & cùm his delirium ſignum quoddã ſit. Atque hæc quidem ſigna ſufficiant. Sæpe uero & cum his accedit ægrotantis ætas, & natura quæ ſpem confirmat, præterea anni tempus, & præſens aëris conſtitutio. Nam ſi æger adoleſcens eſt, aut alioqui calidæ naturæ, aut copioſi ſanguinis, maior ſpes fuerit. Quòd ſi prius eidem aut ægro

tanti

tanti aut ſano ſæpe ſanguis per nares effluxerit, uel hoc ſolum ſatis fuerit ad ſanguinis profuſionis ſpem habendam. At ſi anni tempus æſtas eſt, aur ſi æſtas non eſt, ſed aëris præſens conſtitutio calida, nónne ex his indiciū aliquod deſumes? Iā uero ſi & multi eo tēpore per ſanguinis profuſionem criſin habuerint, præterea ſanguine corpus redundet, & ſolitę excretiones ſupprimantur, hæc quoq; ſpem tibi auxerint. Mihi quidem neq; omnino difficile uidetur, futuram ſanguinis eruptionem poſſe pręſciri, ubi tot ac talia ſigna habeas. Abſurda uero res eſt ac magna imperitia, id non prænoſſe. Sed ſunt qui medicorū huius tempeſtatis culpa ac incuria, ea demirentur, quæ admiratione digna non ſunt. Siue enim ex læua, ſiue dextra nare ſanguis fluxurus ſit, ex iam dictis haud difficulter præſenties. Verum medicorum non pauci non ſolum id difficile eſſe, ſed omnino ſciri non poſſe arbitrantur: tametſi tum hæ, tum aliæ omnes excretiones præuideri poſsint, ſi duo hæc conſideraueris, nempe unde naturæ impetus fiat, & in quam partem uergat. Quæ ſi noris, defectum ſupplebis, & immoderatum motum inhibebis, uelut exempli gratia, Magna cucurbita ſiniſtro hypochondrio admota

mota ex liene: dextro uero, ex iecore profluentem sanguinem facile retrahet. eadẽ quoq; in alijs partibus habenda est ratio. Nam ex uno de omnibus idem colligere licet, si uniuersale contempleris. Quocirca hoc loco præsenti libro finem imponã. Deinceps uero de febribus, quas phlegmonæ, id est inflãmationes accendunt, atq; de alijs affectibus, qui in singulis corporis partibus cõsistunt, differam. Phlegmone autem quasi phlogoses à ueteribus dicebantur. A recentioribus uero non omnes. Neq; enim herpes, neq; erysipelas, neq; id genus aliud inflammationibus annumerantur: sed ex calidis affectibus uni tantum, cuius durus tumor & dolor pulsatilis comes est, hoc nomen tribuunt: tãetsi non talem solum, sed simpliciter omnes calidos, ac uelut feruidos affectus, febres, ac dolores sequi uidemus. De his igitur atq; alijs id genus morbis deinceps differemus.

Crisis cum excretione uel sine ea, sed cũ abscessu fit. Excretio uero per uomitum, alui fluxionem, sudores, aut alias uacuationes, ut paulo antè docuimus, quarum alias aliæ antecedunt perturbationes. Vomitum enim cordis morsus, & stomachi fastidium, quæ biliosus & mordax humor in uentrem collectus adfert, capitis dolor

mordax, uertigo, hallucinatio, tenebræ oculis obortæ, & alia id genus, quæ perlatis sursum uaporibus fiunt, uomitum hunc præcedunt: pari ratione si inferius labrum palpitat, & tenue sputum defluit. Fluxurum è naribus sanguinem ostendunt, præcordiorum distentio sine dolore, spirandi difficultas, & capitis dolor grauis, distendens & calidus. hæ enim sunt sanguinis sursum per thoracem ascendentis notæ. Sudores præcedit rigor cum suppreßione alui & urinarũ. Hæmorrhoides uero fluunt, si solitæ sint euenire, nec aliarum uacuationum notæ appareant. Menses uero prænuntiant lumborum grauitas, distentio & dolor. Alui excrementa expectantur, si cũ criticis signis non adsint uomitus, fluxio sanguinis, & sudorum signa. Quemadmodum urinæ si aluus astricta sit, nec appareant uomitus, profluuium sanguinis, & sudoris notæ. Absceßus uero per longas febres, in articulis fiunt: in pulmonis morbis, si quidem male per sputum, aut aluum repurgentur, circa aures. hos autem grauis somnus, surditas repentina, & dolor capitis antecedunt. Hæc autem omnia præuidere poteris, si unde naturæ impetus fiat, & in quam partem uergat, consideraueris. Semper enim à morbi loco per directum natura mouere debet: hoc est, eodem modo, quo se uenarum & arteriarum stamina, ac uniuersum corpus habent. Itaq; rite in febribus ardentibus excretio fit per fluxionem

sangui

sanguinis è naribus, sudores, uomitum, alui deiectionem, & urinas. In tertiana per uomitum, sudores, & alui excrementa biliosa: quemadmodum per pituitosa in quotidiana. In phrenitide manat sanguis è naribus, sudor è capite ac toto interdum corpore erumpit. In lienis inflammatione profluit sanguis è nare sinistra: in iecoris, ex dextra, & in reliquis partibus similiter per directum, ut dictum est. Exemplaria typis excusa habent, μετ' διαλύματος καὶ ὀδύνης φλεγματώδους, legendum est σφυγματώδους.

*

FINIS PRIMI LIBRI.

*

CL. GALENI

DE RATIONE CVRANDI AD

*

GLAVCONEM LIBER SECVNDVS.

*

E ſingularum autem corporis partium affectibus Glauco deinceps diſſeremus, ab inflammatione exorſi: ut quæ & frequentiſsime incidat, & plurimas habeat differentias. Quibus omnibus febres accedere ſolent. Itaque omnium communis eſt immoderatus calor, ac uelut phlogoſis, id eſt inflammatio. Vnde & ipſis phlegmones nomen ueteres indidere. Harum autem cuiq; ſua ineſt differẽtia, ex qua eius tum ſpecies cognoſcitur, tum idoneum remedium ſuppeditatur. Aliam enim herpetes, aliam eryſipelata, aliam phygethla, & aliam aliæ inflãmationum ſpecies curationem efflagitant.

Quocir

Quocirca hic quoq; dignoſcendorum recte affectuum facultas rurſus antecedit. Atq; hoc primum tibi ſcribere conabor, ubi omnium inflammationum differentias ab initio diſtincte conſtituero.

CORPORIS partes aliæ eiuſdẽ rationis ſunt, ὁμοιομερεῖς *Græci uocãt, nos ſimilares dicamus: aliæ inſtrumentales ſunt. illarum affectus in intemperantijs, harum uero in figura, numero, quantitate, & poſitu uitiatis conſiſtunt: utrarumq; communis eſt unitatis ſolutio.* De cu*ius & aliorum omnium differentijs in libro de* D*ifferentijs morborum abunde* Gale. *diſputat. nonnunquam uero ex his plures, nonnunquam omnes eiuſmodi affectuum differentiæ eandem partem occupant.* In *inflammatione, uerbi gratia, intemperies eſt calida, & figura magnitudoq; uitiata: in abſceſſu cum inflammatione, intemperantia, figura uitiata, & ſolutio unitatis.* Hi *quidem affectus parti inſunt, ut inſtrumento.* I*ntemperantia uero, ut ſimilari.* Ho*rum igitur morborum præcipue quidem ex humoribus uel flatibus originem ducentium, curationem ſuſcipit* Galenus*: qui omnibus corporis partibus ſunt communes: quales ſunt tumores, abſceſſus, ſcirrhi, & quæ inflammationes ſequuntur gangrænæ.* E*iuſmodi enim uitia alia ex alio humore contrahuntur.* S*iquidem boni ſanguinis, & mediocris defluctio, eam inflammationis speciẽ*

parit, quæ totius generis nomen adoptans, inflãmatio dicitur: feruidi substantiaq; tenuissimi erysipelas: crassi ac calidi carbonem. Bilis uero flauæ herpeta: tenuis pituitæ œdema. Eadem in reliquis ratio, de quibus mox differetur, ac primum de inflammatione, ut quæ & frequenter incidat, ob humoris copiam: & plures habeat quàm alij tumores, differentias: nempe inflammationem speciatim usurpatam, erysipelas, herpetem, & carbunculum, quas omnes inflammationes, si quidem magnæ sint, uel locum principem, uel cordi uicinum occuparint, febris comitatur: & alia grauissima symptomata: paruæ enim, & quæ longe à corde distant, solum eam quam obsident, partem accendunt, nec calorem cum corde communicant. Cæterum ut inflammationes aliæ alijs sunt uehementiores, sic quæ ab his nascuntur febres, aliæ alijs sunt periculosiores. Carbo enim periculosam, inflammatio mitem, sed tamen magnam, erysipelas & herpes uehementem quidem, sed minus quàm carbo periculosam febrem gignit. Sua autem cuiq; harum inest differentia, ex qua & eius species cognoscitur, & idoneum remedium suppeditatur, cuius initiũ ex affectus natura sumitur. Siquidem absurdum sit, ut Galenus ait, aliud esse quod curandi rationem præscribat, aliud quod curetur: etenim indicare de se quicquam magis potest quàm de alio. Cum igitur inter se eiusmo

di inflammationes differant, earum curandarum non eadem erit ratio: sed aliam herpetes, aliam erisypelata, aliam phygethla, aliam aliæ inflammationum differentiæ efflagitant, ut in sequentibus docebitur. Hinc fit ut dignoscendorum recte affectuum facultas, curandi rationẽ antecedat. Quî enim fieri potest, ut ignorato affectu, recte quis remedia instituat? Post constitutas igitur inflammationum differẽtias, antequam curationem moliatur Galenus, rationem dignoscendorum affectuum conscribit.

PRIMA itaq; inflammationis differẽtia est, qua in humidam & siccam distinguitur. Humidam quidem quæ ex calida defluxione partem obsidente fit: Siccam uero, in qua citra ullum defluuium natiuus calor accẽditur. Hoc autem quadamtenus uelut febris partis ipsius est: quæ cũ ad immoderatam iam caliditatem & siccitatem peruênit, extinguitur omnino ac emoritur. Quocirca neq; in plura potest diuidi, quemadmodum altera differentia: quæ, uti dicebamus, ex humorum defluxu in partem aliquam fit. Eius enim multæ sunt species: una ex sanguinis, altera ex bilis, tertia ex utriusq; simul defluxione. Atque etiam in harum singulis, aut iam compútruit quod defluit, aut putrescit in parte infartum: idq; uel substãtia crassum est,

uel tenue, uel suaue, uel acre.

Inflammatio in duo primum diuiditur: nempe in siccam & humidam. Hæc ex defluxu fit humoris: qui ut multiplex est, sic multiplices, ut diximus, parit inflammationis differentias. aliquando enim sanguis, aliquando bilis, aliquando uero uterq; humor in aliquam corporis partem decumbit. Rursus sanguis aut suauis & substantia mediocris est, aut acer, aut tenuis ac calidus, aut crassus ac feruens. Bilis uero aut exquisita est, aut paulo dilutior. Adhæc eiusmodi humores uel in æqua portione, uel altera alterã superante miscentur. Ex quorum defluxione omnes inflammationum species generantur. In harum porrò singulis aut iam computruit, quod defluit, aut putrescit infartum in ipsa parte: unde remedia uariari necesse est, ut in sequentibus docebitur. Sicca uero inflammatio citra humoris commercium fit, efferuescente præter naturã genuino calore, atq; in ea quam obsederit parte febrem accendente: ut stomacho, iocinore, ac etiã corde, unde hectica febris nascitur. Hunc autem calorem natiuum duplicem esse in superiore cõmentario ostendimus: alterum uaporosum ex aërea aqueaq; substantia constantem: alterum uero, uel substantiam uirtutum esse, uel harum primum instrumentum, id est uel quatuor elementorum, uel eorum qualitatum contemperamentum. Sic enim putat Galenus. per harum enim qua

nim qualitatum moderationem probe ſuo mu-nere fungitur uirtus, quæ ex debita eorundem commiſtione naſcitur. Siue igitur calorem hũc dixeris uirtutum ſubſtantiam eſſe, ſiue primum earum inſtrumentum, id eſt qualitatum contem peramentum, nihil refert. Hæc quidem ſimilari bus partibus primum ineſt, proinde uirtutum actiones primum illis feruntur acceptæ. Igitur ſi eiuſmodi partes ad certum quendam modum caloris exceſſerint, ſit ſicca, de qua nunc agimus, inflammatio, quam & phlogoſin Græci, & phle gmonen uocant, quæ loco primario ſimilaribus partibus ineſt: ex accidenti uero, inſtrumentis. Quòd ſi immodice exiccentur ac incaleſcant, non ſolum febris aderit, ſed iam partis tabes & mors, ſcilicet reſoluto natiuo calore. Is enim ele-menta miſcet, & miſta conſeruat quandiu ua-let, ut prius oſtenſum eſt.

SI igitur ſanguis bonus, ac craſsitudi-ne mediocris, uniuerſim in aliquam par-tem fluxerit, atq; ob multitudinem conſti petur, dolor uehemens, niſi pars omnino hebetem ſenſum habeat, hominem corri-pit: pulſusq; in profundo infeſtat, & diſtẽ di partem ipſam uſquequaq;, ac contundi æger putat, tantumque ſentit calorem, ut deuri uideatur, ac refrigerari cupiat, ru-bor quoq; qualis ex balneis accedit, aut ad ignem, uel alio quouis modo calfactis

in cute apparet. Affectus hic totius generis appellationem accepit, uocaturq; inflãmatio: quemadmodum & aliæ multæ species sui generis nomen adoptarunt. Oriturq; frequenter ex omni ferè occasione: nimirum uulneribus, conuulsionibus, cõtusionibus, rupturis, lassitudine, quam exercitatio attulit, luxationibus, fracturis, & sponte natis ulceribus: preter hæc omnia, cum uenæ immodice plenæ in eam partem, quæ tunc recipere maxime sit idonea, superuacuum humorem fundunt: ea autem pars ceteris est aut imbecillior, aut rarior, & solutior, aut ad attrahendum promptior, aut immobilior, quacunq; de causa ad has affectiones perducta fuerit. De hoc enim disceptare nunc non statuimus.

Ex sanguinis fluxu copiosioris, quàm parti sit ex usu, fit ea inflammationis species, quæ peculiariter inflammatio dicitur, a suo genere nomen mutuata: fluit autem sanguis parte quæ affligitur, hunc uel recipiente, uel attrahente, & alia aliisue trasmittentibus. Attrahit autem uel morboso calore, uel dolore obsessa. Calor ex immodica fit exercitatione, admotu rerum calidarum, & alijs id genus causis calidis: dolor uero tum ex calore, alijsq; intemperantijs, tum soluta unitate: soluitur hæc uulneribus, conuulsionibus,

bus, rupturis, luxationibus, fracturis, & sponte natis ulceribus. Transmittit uero pars, uel partes, cum uenæ uel immodicum, uel acrem humorem uim excretoriam impellentem, continent: quem facile pars recipit uel imbecillior, uel rarior & solutior, uel immobilior. Itaq; glandulæ facilimè omnium partium fluxiones recipiunt, propter raritatem, laxitatem, uirium naturalium imbecillitatẽ, & quia minus moueri ad fluxum repellendum idoneæ sunt. Inflammationẽ uehemens dolor comitatur, si qui defluxit sanguis, in parte afflicta impactus sit. Cum enim is, ut Galenus docet, aliquò decumbit, primum eius maiores uenas opplet ac distẽdit: deinde minores, atq; ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum: in quibus ubi ualenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas uelut colatum foras transmittitur. tum uero spatia ipsa uacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore omni ex parte incalescunt, & perfunduntur. Ea sunt, nerui, ligamẽta, mẽbranæ, caro ipsa, & in primis arteriæ & uenæ: quæ scilicet & prima & præter cætera dolore afficiuntur. Quippe quæ interius à fluxione tum excalsiunt, tum distenduntur ac diuelluntur: exterius non modo excalsiunt, sed etiam premuntur ac degrauantur. Reliquæ particulæ aliæ comprimendo solum, uel incalescendo, aliæ

utroq;

utroq; genere laborant. Hæc quidem Galenus. Itaq; ex hac plenitudine oritur tumor, ex tumore cutis distētio, ex qua & renixus: sanguis porrò is cum minime diffletur propter obstructionem, necessario putrescit. omnino enim calida & humida in calidum locum collecta, si non euacuantur ac refrigerantur, putrescunt. Ex putredine uero augetur calor præter naturam: qui primum quidem ac maxime, ut idem autor ait, arteriarum & uenarum tunicas calfacit: mox uero omnia, quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Cum igitur dolorem uel intemperantia uel unitatis solutio generet, utraq; autem inflammationem sequatur: mirum non est, si uehementer pars inflammata doleat, nisi sensu admodum sit hebeti: atq; eò magis, quò maior calor ac distensio est: eò quoq; magis affecta pars renititur, quò ea magis tenditur. Ea autem magis tenditur, quò maior fuerit defluxio. atq; hac ratione pulsus magis in profundo infestat & dolorem parit, scilicet arteria uicinas partes dum micat percutiente. unde & distendi locum, & uelut contundi æger ipse sentit. Quòd si inflammata iam sit arteria, percutiens simul & percussa dolorem auget: rubor quoq; inflammationis nota est: similis enim in cute color humori apparet. In quibusdam exemplaribus legitur, ἢ παρὰ τῷ περὶ ἐκθλιφθεῖσιν, ἢ τριφθεῖσιν, ἢ πῶς ἄλλως θερμανθεῖσιν. Itaq; legere qui uolet po

let poterit: rubor quoq; qualis ex balneis, aut exercitatione, aut ad ignem, aut alio quouis modo calfactis, &c.

FLAVA bilis, quando ſuam ſeruans naturam, per uniuerſum corpus cum ſanguine fertur, arquatum morbum parit. Herpeta uero, cum ſola à ſanguine ſecreta eſt, ac in parte aliqua cōſiſtit: quæ ſi craſſa ſit, totam cutem, uſq; ad ſubiectam carnem, exulcerat. Atque hunc Hippocrates ἐσθιόμενον, id eſt exedentem uocat. Sin tenuior bilis ſit, ſolam ſuperficiē quaſi deurit: atq; hæc ſpecies generis nomen accepit, ſimpliciterq́; & ſine adiectione herpes nominatur. Aliarum enim duarum formarum, altera modo commemorata, herpes ἐσθιόμενος, id eſt exedens: altera uero miliaris dicitur, quòd puſtulæ paruæ ac multæ in ſumma cute excitantur milio ſimiles. Fit autem eiuſmodi herpes etiam ab ipſa bile, ſed minus quàm priores, acri & calida.

Flaua bilis ſuam ſeruat naturam, quæ non nimia coctione ut atra, craßeſcit, aut cui alius humor non ſit permiſtus. hæc igitur ſi craßior ſit, hæreatq́; in parte aliqua, totam eius cutem exulcerans, herpetis ſpeciem gignit, qui ἐσθιόμενος, id eſt exedens dicitur. Quòd ſi dilutior ſit, altera ſpecies naſcitur, quæ quia puſtulas paruas milio ſi

lio ſimiles habet, miliaris appellatur. Dilutior enim partes omnes uſque ad ſummam cuticulam tranſit, in qua paruas puſtulas ſuſcitat: quæ ſi diutius morantur, in ulcus abeunt. Craſsior uero totam cutem uſq; ad ſubiectam carnẽ exulcerat. Quò enim humor craſsior fuerit, eò minus ad cutem peruenit: magisq; exulcerat eam, in qua moratur, partem, quo acrior fuerit. Ad eundem modum altius uerſus cutis ſuperficiem aſcendit, quò tenuior fuerit. Ex quo conſtat alia ulcera alijs magis minúsue profunda eſſe, pro humoris tenuitate ac craſsitudine. Herpes enim miliaris ex dilutiore, exedens craſſiore fit bile: cancer ulceratus, phagedæna, omniáq; cacoëthe ulcera, ex craſſo, feruidoq; humore.

QVOD ſi ex ſãguine & flaua bile iuſto calidioribus fluxio miſta fuerit, aut ex ſanguine quidem, ſed feruido ac ſubſtantia tenuiſsimo, affectus eryſipelas uocatur, multo inflammatione calidior, aſpectuq; flauior. Et ſi tetigeris, ſanguis facile ſuffugit, rurſusq; affluit, exquiſite tenuis, & uiſu ruber, non tamen æque cruciat eryſipelas, atq; inflammatio. Neq; ſecundum ullam inflammationis ſpeciem, aut pulſat, aut premit, aut diſtendit. Verum aliquando moderate omnino infeſtat, & maxime cum in ſolam cutem ſparſum eſt, minimeq;

meq́; ſubiectam carnem lædit, atque magna ex parte tale fit, exquiſitumq́; eryſipelas eſt. Quemadmodum id quod ſubiectã carnem inuadit, minimeq́; ex planè tenui fluxione fit: ſolum eryſipelas non eſt, ſed iam miſtus ex eryſipelate & inflãmatione affectus, in quo cum propria eryſipelatis ſymptomata præualent, à recentioribus medicis eryſipelas phlegmonodes: cum uero inflammationis, eryſipelatodes inflammatio dicitur. Quòd ſi neutrius luculenter uincãt, ſed paria cernantur, inflammatio & eryſipelas miſta eſſe dicuntur. Itaq; exquiſitum eryſipelas ſolius cutis eſt uitium. At inflammatio non ſolum ſubiectarum cuti partium, quanquam maxime quidem harum, ſed & cutis aliquando affectus eſt. Atq; hęc quidem non minorem alioqui quàm illa dolorem inuehit, ſed pulſatione caret.

Eryſipelas, ut & herpes, duplex eſt. Exquiſitum & minime tale: illud ex bilis & ſanguinis calidorum miſtura ortum habet, aut ſanguine quidem ſolo, ſed feruido ſubſtantiaq́; tenuiſsimo, atq; in cutim uſq; externam ſpargitur, cuius ſolius eſt uitium: calidius eryſipelas eſt & aſpectu flauius, ſcilicet materia, ex qua fit, tum calidiore, tum colore flauiore. Hoc *uero ex fluxione minus tenui, atq; id ad ſubiectam carnem*

perue

peruenit: quod proprie eryſipelas non eſt, ſed ex eryſipelate & inflammatione affectus, qui nūc eryſipelas phlegmonodes, nunc inflammatio eryſipelatodes, dicitur. Ab eo enim, quod in miſtura pollet, nomen ſortitur. Quòd ſi neutrum uincit, uitium inflammatione atq; eryſipelate miſtum appellatur. Eiuſmodi igitur humor, ex quo eryſipelas exquiſitum gignitur, mediocri quidem ſanguine dilutior & calidior eſt: exquiſita uero bile craßior ac minus acer. Quocirca partem magis in tumorem attollit, quàm exulceret: ut Galenus lib. de Tumoribus qui ſunt præter naturā, docet: quanquam tamen & exulcerat ſummā cutem, & temporis ſpatio ſubiectam partem, ſi producens eum affectum humor craßior ſit, & acrior. Hinc rurſus fit, ut prior eryſipelatis ſpecies duplex ſit. Altera, quæ cum ulceratione: altera, quæ ſine ea fit. Hanc ſi digito preßeris, ſanguis utpote tenuis, facile fugit, reditq; quàm antè rubicundior. Nam antè preſſum bilioſior eius ac flauior portio ſummam cutem occupabat (tenuior enim qui flauus eſt ad eam partem magis fertur, craßior uero ac ruber minus) digiti autē preßu, qui ſub cute latebat, ſanguis, effugit, reditq; ad compreßum locum cum flauo mixtus, cum premere deſinis. unde rubicundior apparet, ſed tamen minus quàm in inflammatione: minoriq; quàm hæc dolore eryſipelas afficit. Nā neq; cutem contendit, neque premit, neq; pulſationis ſenſum.

ſenſum infert. Cæterũ quæ cutẽ obſidet inflãma tio non minorẽ dolorẽ inuehit, quàm quæ ſubie-ctam carnem. Vtraq; enim communes habet doloris cauſas: nempe partis caliditatem immodi-cam, & diſtentionem: uerum quæ in carne conſi ſtit, maiorem: quæ in cute, minorem ſentit pulſa tionem. Nam in illa magis, in hac minus premi tur arteria.

CVM uero ſanguis admodum calidus ac craſſus eſt, in quamcunq; partem confertim fluxerit, hanc exurit, ulcusq́; cum cruſta efficit. quicquid uero circunſtat, in inflammationem attollit, feruentem, ac dolore graui confliċtantem. Vocatur autẽ huiuſmodi affectus, carbũculus. Quòd ſi influens ſanguis niger ſit, craſſus, fæculentus, ac feruidus, qualis eſt prior, admixtamq́; ſaniem quandam tenuem habeat, puſtulæ in cutis ſuperficie oriũtur his quę ex igni fiunt, ſimiles: ſub quibus ruptis cru ſtoſum ulcus inuenitur. Eſt & hic affectus etiam carbũculus. Tot igitur ſunt inflammationis ſpecies ſecundum affectus natu ram diuiſæ.

Quemadmodum ſanguis tenuis & feruidus eryſipelas gignit, ita uehemẽter calidus & craſſus carbunculum, qui quamcunq; occupauerit partem, deurit, ulcusq́; cum cruſta efficit, & cin gentem partem in inflammationem attollit fer

uentem,ac graui dolore affligentem. ualenter e-
nim ob materiæ craßitudinem urit, ulcerat, ac
crustam inducit, non aliter atq; candens ferrũ,
quod flamma potentius urit. Alterum carbun-
culi genus parit sanguis niger, craßus, fæculen-
tus, ac, ut prior, feruidus, cui admista sanies quæ
dam tenuis sit, quæ gignendis in summa cute pu-
stulis, iis quæ ex igni fiunt, similibus, materiã sug
gerit: serosa enim hæc humiditas, ut quæ tenuis
sit, facile in cutem, ut diximus, erumpere po-
test. Inter quam & subiectam carnem conclusa
pustulas parit, sub quibus ruptis crustosum ul-
cus inuenitur. Quæ autem huiusmodi affectibus
febris superuenit, uitæ sæpe periculum mina-
tur. Quod ut melius intelligatur, scire licet craf
sum hunc humorem multiplicem eße: primum
fæci uini proportione respondentem, qui in ani-
mali, dum naturaliter se habet, quotidie gigni-
tur. is diutius in loco calido moratus, adustione
in alteram bilis atræ speciem, eò deteriorẽ, quò
magis incaluerit, transit. Tertium uero ex flaua
bile, supra modum retorrida: prima quidem spe
cies mitis est: secunda maligna: quemadmodum
& tertia. Atq; harum singularum magna est la
titudo, in maioris & minoris ratione. Qui enim
uini fæci humor proportione respondet, magis
minúsue tum niger, tum craßus est, quemadmo-
dum reliqui duo magis uel minus usti. unde con
stat ex atra bile uarios differentesq; affectus ori
ri, ex

ri, ex primo genere cancros sine ulcere, quos & latentes appellant: cum ulcere, si acrimoniam quandam humor adustione contraxerit. Ex secundo & tertio, si quidem uehementer adustus sit, carbũculi. Sæpe uero eò malitiæ humor is peruenit, ut carbonem pestilentem generet.

MVLTAS uero species quispiam fortè putauerit esse prætermissas, nominum multitudine hallucinatus: cuiusmodi sunt bubones, phymata, phygethla, ophthalmiæ, peripneumoniæ, pleuritides, & alia multa similiter nuncupata. Omnia enim hæc inflammationes quædam sunt, in antè dictis formis compræhensæ. quarum queq; diuersam sortita est appellationem. Quoniam qui primi hæc nomina indiderunt, compositam intelligentiam, tum ipsius affectus, tum partis hunc continentis, uerbo uno explicare uoluerunt. Sunt enim bubo, phyma & phygethlon, glandularum affectus. Bubo quidem inflammatio: Phyma uero affectus est, qui & celeriter augetur, & ad suppurationem festinat. Phygethlon uerò phlegmonodes, ut uocant, erysipelas est, aut inflammatio erysipelatodes. Ad eundem modum Ophthalmia, inflammatio est eius membranę, quę corneæ adhæret: Pleuritis eius, quę costas succingit: Angina faucium: Peripneumo-

nia uero pulmonis. eadem quoq; in reliquis est ratio.

Morborum differentiæ maxime ab essentia rei sumuntur. Nomina uero primi autoris arbitrio sunt indita: aliquando quidem, ut docet Galenus, à læsa particula sumpta nuncupatione, ut pleuritis: aliquando a symptomate aliquo, ut tenesmus: aliquando ab utroq;, ut cephalalgia: nonnunquam uero à causa tam uera, quàm putata, ut melancholia, cholera: quandoq; à similitudine ad aliquid extrà positum, ut elephantiasis: aliquando à quadam affectus proprietate, ut phyma: interdum uero ab eo qui primus affectũ est expertus, ut telephium: interdum ab eo qui primus curauit, ut chironium: aliquando uero ab alia re. itaq; horum non una est notio. Phyma, gratia exempli, non simpliciter ac absolute inflammationem significat, sed glandularum: atq; eam quidem quæ celeriter augetur, & ad suppurationem festinat. Si igitur inflammationem differentias ab essentia rei ductas, nempe humoribus consyderes, nihil prætermissum esse depræhendes, si quæ prius declarata sunt, memineris. Sin nominũ multitudine, ut plura sunt inflãmationũ nomina, sic plures quàm quæ declaratæ sunt, species esse putabis, sed falso. Vnus enim idemq; specie morbus plures partes occupare potest, à quibus uaria nomina accipit: inflammatio, uerbi gratia, speciatim usurpata, si oculum

lum

lum obsidet, ophthalmia: si latus, pleuritis: si pulmones, peripneumonia dicitur.

QVAE igitur in conspicuis corporis partibus inflammationes existunt, prompte cognosci possunt, quæ uero in abditis latent, atq; omnino febres adferunt, non æquè. sed mihi quidem uidetur eiusmodi dignotio acri iudicio egere, peritiaq; naturæ partium: quam ex anatome, id est dissectione simul & exquisita scientia tum actionum, tum utilitatum, nobis comparamus: de quibus in alijs operibus disputatum est. Nunc uero de his quidem retexere sermonem non uacat, quando te derepente peregre proficisci necesſitas urget. Qua ratione autem inflammationes, quæ in summa cute exoriuntur, optime quis curare posſit, tibi primum explicabo, ab eo affectu auspicatus, qui quòd plurimum incidat, totius generis appellationem meretur. In quo id in primis, quod & in omnibus alijs maximam uim obtinet, considerare oportet: nempe ut morbi causa inueniatur.

Inflammationes omnes, quæ quidem in superficie existunt, euidentibus ac sensui conspicuis notis depræhenduntur: quæ uero in corpore latent, ingenium solers efflagitant, naturæq; partium experientiam, earundem tum actionum,

tum utilitatum exquisitam scientiam: sine quibus omnino morbus non cognoscitur. Nulla enim in corpore pars est, quæ non in usum aliquẽ condita sit. Siquidem natura nihil temere, sed omnia alicuius boni gratia facit. Magna igitur *diligentia partium naturæ, ac proprietates, disquirendæ sunt: ut ex quibus actiones, & utilitates inueniantur.* Hac *ratione earundem figura, magnitudo, situs, numerus, est uestigandus.* Nã *sine horum cognitione neq; actio, neq; usus, neq; affectus, cognosci poterit.* Hæc *autem omnia ex anatome, id est corporum resectione, habentur: ex hac enim discemus, partes alias esse simplices, ac, ut uocant, similares, id est eiusdem rationis: alias ex simplicibus compositas, quas instrumentales appellant. Consyderandum igitur est, qua substãtia sint: neruosæ'ne an osseæ, aut carnosæ.* Deinde *quam habeant magnitudinem, cũ quibus societatem, quam conformationem, quot sint numero, & quo ordine collocatæ: postea uero quomodo inter se connexæ ac compositæ.* Nã *ex his actio & usus cognoscitur.* Constat *enim naturam, ut modo dicebamus, nihil sine ratione condere.* Igitur *unaquæq; pars propriam habet substantiam, ac temperaturam, ab alia differentẽ.* Vnde *alia ab alijs partibus actio & utilitas proficiscitur.* Nam *pro sua cuiusq; substantiæ specie, propriam functionem edi necesse est.* Ad *usum enim aliquem suam cuiq; figuram, magni-*

tudi

tudinem, & situm tribuit natura: præterea & certum earum partium numerum. Primũ itaq; uidendũ est, cur hac aut illa substantia prædita sit, id est cur neruosa, carnosa, ossea, aut alterius substantiæ. Deinde cur rotunda, uel plana, uel excauata, longa, breuis, angusta. Postea cur tot sint numero, & quamobrem sic collocatæ: quibus diligenter perspectis, actionem ac utilitatem cuiusq; facile inuenies. Nam semper in omni instrumento pars aliqua inuenitur, quæ primario loco actionem edit: aliæ omnes huic obsequuntur, ut sine quibus scilicet primaria actio non fieret, uel gratia quarum melius fit, uel per quas omnia hæc conseruantur. Progreßio, gratia exempli, actio est quam primũ edit musculus: reliquæ autem omnes cruris partes huic famulantur. oßa enim motum firmant, ligamenta suis locis oßa continent, nerui sentiẽdi & mouendi uim in crus ferunt, arteriæ calorem natiuum suggerunt, & actionem conseruant, uenæ alimentum distribuunt. Hæc omnia ad commodam progreßionem, eiusq; tutelam data sunt. Cum igitur proba actio editur, antè dicta neceßario secundum naturam habere neceße est. Cum uero aut uitiata est aut ablata, uitium uel in simplicibus uel earum structura eße constat. Itaq; partium cognitio actionem ac utilitatem commonstat: hæc uero, si quidẽ uitiata est, morbum: sed nondum morbi genus ac speciem ostendit.

dit. Quocirca alia ſymptomata ueſtigare oportet, quibus hanc depræhendamus. Hæc autem ſunt excrementa & accidentia (ex his enim tribus nempe functionis noxa, excrementis & corporis accidentibus non ſolum morbi ſpecies, ſed & mores & magnitudo depræhenditur.) Accidentia uero quædam neceſſario affectum ſequũtur: atq; hæc firma ſigna ſunt: quædam non neceſſario, ſed aut ut plurimum, aut raro, aut æque accidere ac non accidere poſſunt. atque hæc aut morbi differentiam, aut mores, aut magnitudinem fatentur. Quorum omnium exemplo uno uires patefacit Galenus lib. de Conſtitutione artis medicæ ad hunc modum: Subijciamus, inquit, membranam coſtas ſuccingentem inflãmatione tentari, affectio quidem hæc, inflammatio eſt, quam neceſſario hæc accidentia ſequuntur, tumor præter naturam, rubor, & dolor. quorum duo nunc ſub ſenſum non ueniunt. Solus igitur dolor ſupereſt, qui in coſtis fixus punctionem inuehit. Dolet igitur homo: quia inflammatione tentatur. Doloris autem ſpecies pungens eſt, quòd affectæ particulæ ſubſtantia membranoſa ſit: coſtis uero hæret, quòd illic ſit locus affectus. Quinetiam dolor ipſe late diffunditur, propterea quòd ſuccingens membrana plurimum extenſa ſit. Febris porrò ex neceſſitate ſequitur, tum ob affectum ipſum, tum poſitum affectæ particulæ: quorum abſente altero, non neceſſario ſe

rio ſe

rio febris consequetur. Neq; enim si digitus inflammationem patitur, febris omnino aderit, quando longe à corde affectus distat. Quemadmodum neq; si membrana uestiens costas afficiatur quidem, sed affectus scirrhus aut œdema sit, uerum spirandi difficultas necessario ex patiente particula nascetur: utpote quæ portio sit spiritalis alicuius instrumenti. Difficilis autem spirationis species non à particula, sed affectu ipso procedit. Dolor enim spirandi instrumenta plurimum dilatari prohibet, proindeq; illorum actionem intercipit nondum completa utilitate, quare nouam celeriter iterare cogũtur, minoremq; quietem, quàm pro naturali constitutione efficere: atq; sic quidem spiritus fit & paruus, & frequens. Sed & pulsus mutatio necessario ex succingentis membranæ inflammatione fit, tum ea quæ febribus inseparabiliter inest, tum quæ patientis particulæ occasione gignitur. Arteriarum enim pulsus illis, quatenus febricitãt, maiores, celeriores, & crebriores insunt: quatenus autem pars inflammata neruosa est, ijdem cum distensione simul & duritie fiunt. Hæc igitur symptomata necessario succingentis membranæ inflammationem sequuntur. Cæterum & ex his, quæ necessario sequuntur, unum quoddam est, nempe dolor minor cum in latus uel affectum, uel huic oppositum, uel æqualiter in utrunq; æger decumbit. Nam cum membrana,

quæ costas ambit, duplex sit, si quidem pars exterior circa ossa uehementius inflammetur, facilius in aduersam partem decumbunt. Nam qui in affectam partem iacent, premuntur. Sin interior laboret, quod frequentius accidit, in oppositum latus decumbentes grauiore dolore urgentur: utpote quibus suspensa sit pars inflammata. Quòd si in patientem locum cubent, minus dolent. Neq; enim ab ossibus premitur, neq; suspensa est inflammatio: sed horum utroq; est libera. Cæterum parti quæ pati idonea non est, adhæret. Quòd si utraq; succingentis membranæ pars sit affecta, in utrunq; latus æque decumbitur. Quòd uero aliȷs dolor ad hypochondrium, aliȷs ad iugulum perueniat, id ob patientis particulæ naturam & inflammationis accidens fit, nimirum doloris extensionem. quoniam autem usq; ad iugulum membrana cingens costas peruenit, descenditq́; ad totum septum transuersum, si superiores eius partes inflammentur, conuelli iugulum uidebitur: sin inferiores, dolor ad hypochondrium descendet. Si igitur admodum exigua sit in medio costarum inflammatio, in neutram partem: sin magna, in utramq; dolor necessario perueniet. Quòd si sanies quædam ex inflammata parte tenuis manet, exudetq́;, id tum morbi, tum partis occasione fiet. quod & in omnibus oris partibus inflammatis contingit, & oculis. Nam ex humoris influxu cōsistit inflāmatio, &

tio, & pars rara est, nec uti cutis constipata ac densa. Cum igitur multus simul, ac tenuis humor in inflammatione continetur, parsq; rara est, copiosam foras saniem profundit. Contrà, si pauca & craßa defluxio sit, corpusq; densum, parum admodum tußis iritabit: nihil uero expuetur. quemadmodũ si fluxio maxima sit, maxima tum tußis tũ excreatio fiet: atq; tußis quidem huic affectui inseparabiliter inest. Tußim uero excreatio non semper comitatur, quanquam id plurimum contingit. Si quid tamẽ spuitur, saliua neceßario colorata erit, sed nõ semper colorẽ habebit eũdẽ: quãdo in inflãmata particula nõ semper excremẽtũ est eiusdẽ naturæ. Cũ igitur uel cruentum uel biliosum id fuerit (talis enim omnino est in pleuritide fluxio, quæ inflammationem parit) saliua humoris in affecta parte contenti colorem refert: rubrum quidem, si quod in cingentem costas membranã defluit, cruentum sit: flauum uero, si biliosum. Quòd si pituitosus humor primum impactus ac putris, destuctioni quæ inflammationem peperit, occasionem dederit, spumosa excreantur: interdum uero & nigra, si ex retorrido succo, seu is cruentus seu biliosus fit. Igitur id genus omnia simul cum affectæ partis ac morbi ipsius dignotione fluxionis differentiam ostendunt. Hæc quidem Galenus. Ex quibus uerbis facile est depræhendere, quæ signa neceßario, & quæ non neceßa-

rio pleu

rio pleuritidem comitentur. Nam lateris dolor, febris, difficilis ſpiratio, pulſus diſtentio ac duritiees, tuſsis, & ſputi, ſi quod reÿciatur, alienus color, inſeparabiles pleuritidis notæ ſunt. Sputi reiectio & hypochondrÿ iuguliq; dolor non ſemper affectum hunc ſequuntur. In nõnullis enim dolor ad hypochondrium, alÿs ad iugulum peruenit. In quibuſdam uero in neutram partem uergit, alÿs in utramq;. Rurſus doloris ſpecies affectam partem, eius affectũ, ac magnitudinẽ oſtendit. pungens enim, membranam pati: magnus autem & late ſparſus, magnitudinem affectionis ſignificat. Sic ſputi color affectus differentiam & mores fatetur: ſi quidẽ rubrũ eſt, ex ſanguinis: ſi flauũ, ex flauæ bilis: ſi nigrum, ex retorridi humoris defluxione inflãmationem fieri indicat. Sic nigrũ, maligniorẽ: rubrum, mitiorẽ: flauũ, mediũ inter hos affectũ eſſe teſtatur. Hæc quidem ad internarũ inflammationũ dignotionem pleniorẽ, mihi explicanda eſſe uidebantur.

IGITVR inflammationum, quæ in conſpicuo ſunt, cauſa quædam eſt non ad modum occulta, quæ fluxio appellatur: niſi aliquando cum his copulentur, quæ ab alia euidente cauſa fieri uidentur. Quando enim nulla harum præcedente, pars repẽte inflammatione eſt obſeſſa, cauſa quę affectum attulit ῥεῦμα, id eſt fluxio, morbus uero affectio rheumatica dicitur. At-

que

que in his præcipue inflammationibus, optima per initia curatio adhiberi debet. Nam qui in ipsis error committitur, aut curatu difficiles, aut omnino immedicabiles reddit affectiones. Hæc autem duo maxima sunt uitia: nullam totius corporis rationem habere, & locum calfacere ac humectare. Nam in his duobus medici maxime delinquunt. Nonnulli enim ex methodica secta persuasi & inflammationes omnes, affectiones astrictas esse arbitrati, relaxandas esse sibi putauerunt. Sunt uero, qui temere & inconsiderate illos imitantur, unum mali agendi habentes patrocinium, nimirum se cum multis errare. Sed neq; ex dogmaticis medicis, neq; empiricis quispiam ita sensit. uerum quod & ratio & experiētia suadet, corporis uniuersi congruas uacuationes moliri iubēt: partem uero inflammatam perfundere ac illinire his quæ influentis humoris repellendi uim habeant: & qui in affecto loco continetur, inanire, roburq; ac uirtutem affectis iam partibus inserere. Quæ autem uacuando obseruari debeant, antea diximus, ac nunc quoq; paucis explicabimus, ut deinceps seruata memoria, iam te per singulos affectus uacuationis indicationes edoceri necesse non sit. Aetatem igitur,

igitur, tempus, regionem, præsentem aëris constitutionem, robur ægrotantis, habitudinem, consuetudinem, atque ipsam morbi speciem, animaduertendam esse diximus. Hæc enim, quando uacuandum, aut minime uacuãdum sit, & unde & quo modo, docent, uelut in subiecto affectu: Confluat in genu humor, atq; repente uehementer intumescat. Vbi uero uniuersum corpus sanguine plenum esse uideatur, ualideq; ægrotantis uires sint, anni tẽpus uer, & regio modice temperata, adolescensq; uel iuuenis sit æger, huic sanguinem ex supernis partibus mittere oportet, secta cubiti uena uel interna, uel media. Quòd si superna pars affecta sit, ex inferna ducẽdus est sanguis. Nunquã enim incommodè fluxionis impetus in contrarium retrahitur. Cataplasma uero ex semperuiuo & malicorio in uino decoctis, rhu, polentaq; imponendum est: ut quod in his optimum sit, omniaq; quibus nobis opus est, præstare poſsit. Retrahit enim quod influit, & quod iam continetur exiccat, & circunstantes partes confirmat. Alia autem sexcenta medicamenta eodem modo miscere potes. quorum componendorum rationem ex libris de medicamentis didicisti. Vnde in singulis unum aliquod

tibi

tibi subscribam, futurum monumentum simul & exemplum eius, quæ in alijs est, facultatis. Eiusmodi uero remedijs utēdum est, ubi dolor uehemens non est.

Ostensum nuper est inflammationem ex sanguinis influxu fieri: fluxionis autē causam esse, aut externam, ut contusionem, uulnus, conuulsionem, dolorem, & alia id genus: aut internam, uti sanguinis abundantiam, & partis recipientis imbecillitatem. Fluctio autem eiusmodi fit aliqua parte transmittente: Altera facile hunc recipiente, uel interdum accersente. Transmittit pars, cum uenæ plenæ immodicè sunt, sanguine uim excernendi interpellante. Recipit autem pars imbecilla, aut rara, ut prius diximus. Accersit uero morboso calore, uel dolore affecta. Cum igitur fluxio partim fit, partim facta est, geminus erit curationis scopus: nempe uacuandi quod influxit, & prohibendi quod influit. Fluxionem impedimus, humorem fluentem retrahendo ac repellendo, roborandoq́; partem affectam, & si quid fluxionem accersit, summouendo. Repellimus sectione uenæ, si quidem uires ualent: sin minus, admotis cucurbitulis, uel ligaturis, uel frictionibus, uel calfactis partibus, directe affecto loco respondentibus. Repellimus admotis medicamentis, quæ hanc uim habeant. Accersentes defluctionem causas summouemus, partem confirmantes, si imbecilla sit: stringentes, si laxa:

ſi laxa: refrigerantes, ſi calida: dolorem demulcentes, ſi hoc ægrotus affligatur: de quibus omnibus mox dicetur. Itaq; *curando errant, qui nullam per initia totius corporis rationem habent.* Fruſtra *enim curationem moliris, niſi corpus, ſi ſanguine abundat, prius uacuaris: ſed his quæ in hac uacuatione ſeruari debent prius conſyderatis: nempe ætate, tempore, regione, præſenti aëris conſtitutione, ægrotantis robore, & habitudine.* Aetas *enim infantilis & ſenilis, hyems, æſtatis ardor, regio & præſens aëris conſtitutio, iuſto calidiores atq; frigidiores, uirium imbecillitas, habitudo corporis uehementer gracilis aut obeſa, uacuationem minus admittunt.* Contrà *uer, aëris conditio modice temperata, robur uirium, corporis habitudo mediocris, adoleſcentia aut iuuentus hanc ſuadent.* Ex *qua autem uena ſanguis mitti debeat, poſtea docebitur.* Itaq; *per initia ſanguis mittendus eſt.* Nam *is ſecta tempeſtiue ac commode uena, ab inflammata parte in uenas remeat, antequam malam qualitatem cõtraxerit: uulneratus enim locus attrahit, inflammatio uero expellit, ut in ſequentibus docebimus, antequam affigatur ſanguis infarciaturq́;: unde facile & pellitur & attrahitur, cum & uenæ, per quas tranſit humor, adhuc pateant, ſcilicet nondum obſtructæ.* Præterea *robur partis conſeruatur.* Quòd *ſi tardes uacuare, humor infarcietur, corrumpeturq́; in malam qualitatem,*

tem, robur partis resoluetur, atq; affectus ægrius curabitur. Cæterum delinquunt, qui affectum locum calfaciunt, humectántq;. Hac enim ratione robur soluunt, relaxando iritant, recipiendæq; fluxioni proniorem partem reddunt. Ea igitur imponenda sunt, quæ uacuent ac reprimant, & affectam particulam roborent. Cataplasma igitur ex semperuiuo, & malicorio in uino decoctis, rhu & polēta utiliter imponitur. Repellit enim quod confluit stringendo: quod cõtinetur, uacuat exiccando, affectásq; partes utroq; genere confirmat.

VBI uero grauiore cum dolore defluxio affligit, neq; aqua calida, neq; oleum, neq; cataplasmata ex triticea farina adhibenda sunt. Hæc enim omnia affectibus ex humorum influxu contractis aduersantur, tametsi leuamentum quoddam statim adferre uideantur. Satis enim fuerit doloris uehementiam mitigare aliquo ex his quæ ex passo, & rosaceo, ac paucula cera cum his ambobus liquata, conficiuntur. Hæc autem lana succida, quæ œsypi plurimum habeat, excipienda sunt: ac æstate quidem, frigida: hyeme uero, tepida admouenda.

Quoniam dolor, ut diximus, accersit defluxionem, hunc mitigare oportet: sed ita ut affectui non incommodemus. Quocirca neq; aqua

calida neq; oleum neque triticea farina ex usu esse possunt. Nam calfaciendo ac humectando relaxant ac robur resoluunt: unde pars imbecillior redditur & ad recipiendam fluxionem pronior. Adde quòd triticea farina suo lentore meatus, quibus digeri humor debet, obstruit, proinde calorem auget & dolorem. Imponenda ergo medicamenta sunt, quæ doloris uehemẽtiam citra ullam noxam leuẽt. Quale est quod ex passo, oleo rosaceo, & paucula cera cõficitur succida lana, quæ plurimum habeat œsypi, exceptum: æstate quidem frigidum: hyeme uero, tepidum impositum. Nam rarefacit, extenuat, digerit, euacuat, æquabilem reddit humorem acrem, lentũ, crassum, aut multum partibus dolentibus hærentem: uaporemq́; crassum uel frigidum, exitum commodum non habentem, discutit, atq; sic dolorem mulcet: nullum uero sua caliditate infert incommodum. Rosaceum enim calorem infrenat.

AD hunc modum cataplasmata ex arnoglosso, lenticula, pane, & rosaceo adhibenda sunt. Paulo uero supra affectum locum admouenda est spongia uino acerbo imbuta, aut aqua frigida: momentum autem aceti satius fuerit huic immiscere. Quòd si ex his utilitas aliqua memoratu digna accesserit, & nusquam pus appareat, mollibus quæ aduersus fluxiones temperantur

rantur emplaſtris, utendum eſt: ex quibus optima ſunt, quæ exiccare ſimul, ac repellere fluentem ſanguinem citra dolorem, poſsint. Quocirca quæ cutem uehementer tendunt proindeq; dolorem adferũt, hęc plus lædunt, quàm exiccando proſint. Tale igitur eſſe debet medicamentum, quale nobis in uſu crebro eſt, quod ex chalcite conſtat, roſaceo temperatum. Si uero lanam mundam uino acerbo madẽtem extrinſecus ſuperpoſueris, maiorem utilitatem attuleris. At ubi in parte ipſa pus apparuerit, ſemel aut iterum cataplaſma ex neceſsitate imponi debet. Ad præſens uerò quod ex polẽta conſtat, utilius admouetur. Similiter autẽ his aceti quippiam, aut uini admiſcendum eſt. Poſtmodum uero ſecta parte, ac pure uacuato, ab oleo & aqua abſtinẽdum eſt. Quòd ſi uulnus forte abluere cõueniat, mulſa, uel poſca, uino & mulſo utendum eſt. Si uero partem adhuc inflammatio occupet, cataplaſma ex lenticula imponendum eſt. Sin ab hac ſit libera, aliquod ex alijs quæ emplaſta dicuntur, & quibus in eiuſmodi ſectionibus utimur, eoq; potiſsimum quod ex chalcite conſtat. Quibus extrinſecus ſpongia, aut lana uino acerbo imbuta, ſuperponenda eſt. At ſi acerbi uini copia nõ

ſit, aqua cui tantum aceti admiſtum ſit, ut bibi poſsit, perfundenda ſpongia eſt. Ad hoc autem faciunt etiam uina marina. Tu uero ſi occaſio efflagitet, uinum arte cõficere poteris, ſale uino quod in promptu habueris, admiſto. Vulneri autẽ nullum pingue medicamentum admouendũ eſt: quale eſt macedonicum, & quod tetrapharmacum uocant: diligenter enim exiccandum eſt. Ad hunc quidem modum inflammatio, quæ ex defluxione eſt, curari debet.

Eadem utilitate ad inflammationes facit cataplaſma ex arnogloſſo, lenticula, quæ edendo eſt, pane & roſaceo, quã paulo antè commemoratum ex ſemperuiuo, & malicorio, rhu & polenta: nimirum repellendo quod influit, & uacuando quod iam affectam partem obſidet. Vacuant enim arnogloſſum & lenticula, exiccando: panis detergendo, ac digerendo: repellunt uero roſaccum, arnogloſſum, & lenticula, ſtringendo citra dolorem. Nam quæ uehementer ſtringunt, cutem contrahendo dolorem excitant, proindeq; fluxionem augent, & inflammationem. Quoniam autem compeſci defluxio mediocriter aſtringentibus non ſemper poteſt, paulo ſupra affectum locum admouenda ſpongia eſt, acerbo uino, aut poſca imbuta: ut fluenti humori uia præcludatur. Hæc enim pars utpote minus afflicta,

afflicta, ualentius remedium admittit, & dolori minus est obnoxia. Quòd si hæc profecerint, emplastris quæ ad defluxiones temperãtur, mollibus utendum est, ex quibus optima sunt, quæ exiccare, & fluentem sanguinem repellere citra dolorem poßint. Quale est, quod ex chalcite constat, rosaceo resolutum. repellit enim ac exiccat mixtum cum rosaceo. Id continet adipis ueteris pondo duo, olei ueteris pondo tria, lithargyri tãtundem, chalcitis trientem. huius autem medicamenti temperandi rationem ac utilitatem docet Galenus libro de Compositione medicamentorum κατὰ γένη. remollitur autem rosaceo, tum ut stringendi uim augeat, tum ut sua duritie minus lædat. Ad eum quem suprà declarauimus usum, lana pura ex uino acerbo madens superponitur. Vbi uero pus in parte ipsa apparuerit, semel aut iterũ cataplasma, ex neceßitate imponi debet. Ad præsens autem, quod ex hordei farina constat, utilius admouetur: moliri enim prius digestionẽ oportet medicamentis ad id ualẽtibus, quale antè dictum cataplasma est, quàm inflammationem incidere. abunde enim exiccat, minimeq; fluxionem aut dolorem excitat. Quòd si uini acerbi aut aceti momentum adieceris, simul fluxionem impedies. imponi semel aut iterum debet, ut obseruemus, an sperare exhalationem poßimus, nécne. Si enim exiguum est, quod in pus est uersum, idemq; tenue,

& cutis rara, primo aut altero emplastro multum profeceris, ac digestionem speraueris. At si puris, eiusq; crassi copia medicamenta superet, nulla exhalationis spes haberi poterit: quocirca, ut Galenus ait, exitum ei quod digestioni nõ cessit, eo potissimum loco facere oportet, quo est editissimum. quippe tenuissimam illic inuenies cutem. Post incisionem & puris uacuationem ab oleo omnino, & aqua est temperandum: uulnus enim exiccari, ac detergi postulat: aqua autem humectat, & oleum sordem parit. Itaq; ad hanc rem utrunq; est inutile. Cum igitur abluere ac detergere oportet, mulsa, posca, uino, & mulso utendum est. Posca enim sordis crassitudinem tenuat ac resoluit, reliqua detergunt, idq; citra dolorem. Quòd si post sectionem dolor urgeat, is primum fomentis, deinde cataplasmate, mox humectante aliquo medicamento, aut non siccante, singulis scilicet extrinsecus superpositis mitigandum est, ut docet Galenus. Si uero pars adhuc inflammata sit, cataplasma ex lenticula imponendum est. Vacuat enim & repellit, ut modo dicebamus. Sin ab inflammatione sit libera, aliquod ex emplastis, ac etiam ex ipsis emplastris, quibus in eiusmodi sectionibus utimur, maximeq; quod ex chalcite constat, adhibendum est, tum ut sanguinis profusio, tum ut inflammationis generatio impediatur: atque hac ratione spongia aut lana uino acerbo imbuta superponenda

nenda est. Et si eiusmodi uinum in promptu non sit, aqua cui tantum aceti admixtum sit, ut bibi possit, perfundenda spōgia est. Vbi uero nulla iam inflammationis aut defluxionis erit suspicio, desiccare ulcus ac detergere oportebit. Itaq; commodissime uinum marinum, aut aliud quodcunq; salsum adhibetur. Contra ineptissima sunt pinguia omnia medicamenta, quale tetrapharmacum est: ulcus enim sordidum reddit. Constat ex ceræ, resinæ, colophoniæ picis, seui taurini, singulorum pari portione.

QVAE uero ab alijs causis fiunt, humectare ac calfacere nihil uetat. Et si ad suppurationem has ducere uelis, cataplasma ex triticea farina, in oleo & aqua decocta inducendum est. Neq; timenda scarificatio est, si quando ea opus sit. Quæ uero ex humorum influxu fiunt inflammationes, non sine magno malo scarificantur, maxime per initia. Veterascentibus autē quæ post totius corporis uacuationem, aliamq; idoneam curationem, duritiem quandam ac nigrorem in partibus reliquerunt, auferre sanguinem non est incommodum, quando inflammationes amplius existimandæ non sunt. Quemadmodum neq; erysipelas, si iam liuorem contraxit.

Aliæ, quæ inflammationem excitant, causæ,

sunt uulnus, ulcus sponte ortum, contusio, cōuulsio, fractura, ruptura, luxatio, laßitudo ex immodica exercitatione, quæ quatenus dolorem in laborante particula efficiunt, fluxionem accersunt. Curationis scopus erit per initia quidem, etiam si plenitudo non adsit, uenam secare, ut Galenus *ait libro de Curādi ratione per sanguinis mißionē. Citra plenitudinē, inquit, inflāmationis initio quæ aut propter ictū aut propter dolorē, aut partium debilitatē prouenit, prodest uenæ sectio. Nam dolor sanguinem ad se trahit, & sæpe partium debilitas inflammationem, citra corporis plenitudinem procreat.* I*nfirma enim pars prompte grauatur, si paulo plus excrementi in ea aceruetur.* E*adem ratione in ijs agendū est, quibus pars aliqua corporis grauiter icta est, aut utrunq; aliter incipientem habet inflammationem: quam si fore magnam suspicamur, ab inanitione curationem auspicamur, aut purgante medicamine adhibito, aut uena incisa, prout alterum altero magis conuenire iudicamus, quo pacto dolorem summouemus: deinde qui iā partem occupat humorem uacuamus.* N*am simul atq; conquieuerit dolor, fluxio sistetur, nisi simul plenitudo sanguinis adsit: cuius curandæ rationem prius prodidimus.* S*i autem distenta admodum pars sit, quam inflammatio premit, totum corpus uacuare oportet, etiam si plenitudine non laboret: postea affectum ipsum. neq;, si*

res efflagitat, timenda scarificatio est. Cum igitur neq; morbi magnitudo, neq; humorum redundantia uacuationem exposcit, dolor mitigãdus est: & qui affectam partem occupat humor uacuandus. Itaq; nihil uetat humectare ac calfacere. Nam sic quod defluxit, uacuamus, & dolorem lenimus. Vbi uero digerendæ defluxionis spes non est, molienda eius concoctio est cataplasmate ex triticea farina, in oleo & aqua decocta. hoc enim suo calore mediocri concoctionem iuuat, & lentore meatus obstruendo, partis calorem natiuum digeri prohibet. augeri enim eius substantia, non autem qualitas intendi debet, ut celerius pus gignatur. Quòd si materia crassa est, & resolutioni aut concoctioni contumax, impactaq; carnis meatibus (qualis esse solet in diuturnis inflammationibus, & erysipelatibus male curatis: scilicet resoluta tenuiori humoris parte, crassioreq; in meatibus relicta) & si in uulnerum inflammationibus aquosa sanies effluxerit, sanguisq; crassior in ambiente loco remanserit, scarificatio timenda nõ est, præsertim ubi durities, liuor, aut nigror apparuerit. Locus enim hic durus est, ob impactam crassitudinem: liuidus ac niger, ob caloris absentiam, qui per arterias in affectum locum propter obstructionem peruenire non potest. Itaq; in eiusmodi affectibus sine periculo scarificandus locus est, præsertim si, ut modo dicebamus, neque

morbi magnitudo, neq; corporis plenitudo de- hortetur. Secus autem fit in inflammationibus ex humorum defluxu: non enim sine incommo- do scarificari poßunt, præsertim per initia. Hu- *morem enim alioqui ad fluxionem pronum, transmittentibus scilicet partibus, eius ab- undantia iritatis, scarificatio proritat. In alijs inflammationibus totus semel ob ictum, uel con tusionem, uel alias causas euidentes, humor de- fluere solet, accersente hunc dolore. Qui ubi se- datus fuerit, & fluxio conquieuerit, nullum pro ritandæ defluxionis erit periculum, nisi ingens rursus ex scarificatione dolor excitetur.*

HOC enim per initia refrigerari deside rat, ac potissimum cum sine manifesta fit occasione. Quando uero iam feruor ab- est, cōfert scarificare, & cataplasma ex hor deacea farina calidum imponere, & cera- tum, aliudq; medicamentum, quod dige- rendi uim obtineat. Non tamen ex uena sanguis in hisce necessario mittitur: sed uentrem per inferiora purgare sufficit, ad hibito medicamento quod flauam bilem ducat. Quòd si exigua sit affectio, ne hoc quidem necessarium est, sed abunde erit acri uti clystere. Quæ uero ex ulceribus fiunt erysipelata, quæq; similiter manife- stas habent causas, neq; si statim cataplas- ma ex hordeacea farina, præsertim loco

antea ſcarificato impoſueris, lædes.

Vt in inflãmatione humor quantitate, ſic in eryſipelate qualitate magis delinquit. Itaq; in hoc neceßaria ſanguinis mißio non eſt. Sed uentrem per inferiora purgare ſufficiet, medicamẽto, quod bilem exigat, ſi affectus magnus ſit, & corpus bile abundare uideatur: uel acri clyſtere, ſi exiguus morbus ſit, & corpus bile uacuum. Sãguinis enim mißio corpus uniuerſum uacuat: quod in eryſipelate neceßarium non eſt, ſed ſolũ, ut dixi, delinquentẽ ſuccum purgare oportet. Poſt corporis purgationem (nam ante hanc tutum non eſt fluxionem ex ignobili parte intrò repellere, timendum enim eſt, ne in princeps membrum feratur) affecta pars refrigeranda eſt, eò quidem magis, quò bilis ſanguine uehemẽtius inflammatur. Semper enim æquali medicamentorum exceßu contrarius naturæ exceßus abigendus eſt, ut in priore commentario docuimus. Refrigerant autem ſolanum, ſemperuiuum, portulaca, umbilicus ueneris, pſyllium, altercum, lenticula paluſtris, intybum, ceratum ex aqua admodum gelida. quibus tantiſper utendum eſt, dum eryſipelatis color ſit mutatus. tunc enim à refrigerantibus eſt abſtinendum. Ad contraria uero eſt tranſeundum, hoc eſt ad digerentia & exiccantia. Humor enim hunc morbum generans uacuari debet. ubi igitur feruor ſubſederit, cataplaſma ex hordeacea farina calidum impo

nend

nendum est, & alia medicamenta, quæ digerendi exiccandiq; uim habeant. Quòd si forte liuor iam locum occuparit, incisa antè cute cataplasma superponendum est, perfundendusq; locus, plurimum quidem aqua calida, (digerit enim ac plagas abluit) deinde si materia craßior sit, marina aqua aut muria. Nam craßitudinē incîdit, ac detergit. Simili modo & quæ ex ulceribus alijsq; euidentibus causis fiunt, erysipelata primum scarificari debent: deinde cataplasma imponi. Nam effusa per uulnus aut ulcus sanie aquosa, resolutaq; tenuiore humoris parte, crassa substantia meatibus infarta relinquitur, quæ cum neq; digeritur neq; concoquitur, scarificationem requirit, scarificatioq; exiccationem.

INFLAMMATIONI uero erysipelatodæ & erysipelati phlegmonodi mista, quoad fieri potest, curatio est adhibenda, atq; ei quod magis uincit, semper repugnandum.

Inflammationem erysipelatodem & erysipelas phlegmonode mistos affectus eße ex inflammatione & erysipelate, prius ostensum est, nominaq; sortita à uincente affectu. In quo enim erysipelas præpollet, erysipelas phlegmonode: in quo uero inflammatio, erysipelatodes inflammatio: in quo neuter affectus uincit, inflammatio & erysipelas dicitur. Quibus omnibus facile cu

ratio

rationem adhibebis, si quæ de inflammatione & erysipelate prodita sunt, memoria tenueris. Quoniam autem uterq; affectus calidus est, & ex humorum defluxione fit, uterq; & refrigerari & uacuari desiderat: atq; id ipsis est cõmune. Verum quoniam inflammatio quantitate, erysipelas qualitate magis premit, hoc magis refrigerari, & minus uacuari: illa contrà, magis uacuari, & minus refrigerari debet. Erysipelas enim sanguinis missionem, & quæ ualide repellãt, medicamenta respuit: refrigerantia uero maxime requirit. Cõtrà, inflammatio totius corporis uacuationem, quæ per missionem sanguinis fit, & quæ uehementer reprimant, medicamenta efflagitat. Cum igitur in hac mistione affectus alter alterum superat, remedia quæ præpollenti conuenire prius ostendimus, tantum augenda sunt, quantum uicerit. Cum uero neuter superat, æquali modo mista adhibenda sunt.

BVBO uero, & phyma, & phygethlon eadem ratione, qua & aliarum partium similes affectus, curari debent: præterquam in partibus, quæ ijsdem affectibus laborãtes acriora medicamenta ferre possunt. Cuiusmodi sunt glandulæ.

Bubo, phyma, & phygethlon, glandularum affectus sunt, ut prius declaratũ est. Fiunt autem quemadmodum aliæ inflammationes, aliquãdo quidẽ ex sola defluxione, aliquando uero ab eui

dente

dẽte causa. defluxionẽ plenitudo, uel cacochymia parit. Nõnũquã cũ plenitudine uel succi malignitate euidens causa. Interdũ uero uiscerũ inflammationes. Cum igitur sola defluxione bubo excitatur, si quidem hanc plenitudo mouit, detrahẽdus sanguis est, modo nihil prohibeat. Si uero sanguinis missionem uel formidet, uel ferre non possit æger, quæ læsa non sunt membra scarificanda sunt, ut docet Galenus. Manu enim, inquit, laborante, scarificabis crura. Altero uero crurũ male habente, reliquũ: post corporis uacuationẽ, nõ antè, tuto repellentia adhiberi possunt: quemadmodũ nec ante purgationẽ, si ex cacochymia defluxio oriatur: imò si pestilẽs, ut sæpe fit, uel alioqui maligna sit, à repellentibus est omnino abstinendũ. Quòd si à uiscerũ inflãmationibus excitatus bubo sit, cõmodissime sanguis ducetur ex uena affectui è directo respondente. Si uero ab ulcere uel alia euidẽti causa, sitq; corpus omnino sanum, id est, non laboret uel plenitudine, uel cacochymia, facile affectus curabitur: nimirũ imposito toti mẽbro medicamẽto, quod modice calfaciat ac humectet, ut dolor laxata cute mitigetur. quale tetrapharmacũ est oleo uel aliquo laxante liquatũ. Neq; enim quemadmodũ in aliis, quæ ex destuctione fiunt, inflãmationibus restringentia adhibenda sunt: totũ uero mẽbrũ hapso lanæ ex oleo calente imbuto circũdandũ est. Ipsi uero ulceri imponi debet remediũ, quod dolorẽ mitiget:

tinget: super quod et calidũ cataplasma ex farina, uel hordeacea uel triticea, uel ambabus, cum aqua & pauco oleo mistis, extrinsecus dãdũ est. Inflãmatæ quoq; glandulæ lana ex calido oleo primo die sine sale admouẽda est, dolorẽ enim demulcet. Postea uero remisso tumore et dolore sedato sal addi poterit, quo ipsa desiccetur. Si uerò unà plethoricũ corp⁹ sit, uel malo succo redũdet, à calidis omnino tẽperabim⁹: ut quæ fluxionẽ magis iritent. In primis igitur uacuãda plenitudo erit, si nihil, ut modo diximus, impediat: & malus succus purgandus. Postea si quæ inflãmationis reliquiæ supersint, eisdẽ præsidijs, quæ buboni dũ corpus sanũ erat, adhibuimus, utendũ, nẽpe modice calfacientibus, ac humectantibus: deinde mitigato dolore, digerẽtibus. Quòd si de digestione desperes, maturãtibus & reliquis auxilijs, quæ aliarũ partium inflammationibus cõuenire prius docuimus, uteris. Phyma autẽ, quoniã ferè citra ulceris occasionẽ fit, sanguinis missionẽ efflagitat. Cũ uero in tantã magnitudinẽ attollitur, ut glandulas uehementer distendat, post uacuationẽ scarificari debet: deinde alia remedia adhibenda, quæ post sectiones conuenire prius docuimus. In phygethlo uero, quoniam mistus affectus est ex inflãmatione & erysipelate, alterutrius remedia augẽda, uel minuenda erũt, pro superantis in mixtura ratione, uti modo diximus.

HERPETES autẽ, quatenus ad uniuersi

corpo

corporis uacuationẽ attinet, ut eryſipelata, curari debent: quatenus uero ad affectã particulam, non eadẽ omnibus cura adhibẽda eſt. Exedentes enim refrigerari uolũt, quẽadmodũ & alij herpetes, & eryſipelata: nõ tamen medicamenta ferunt, quæ præterquã quòd refrigerant, etiam humectare idonea ſunt: ſed ſolũ refrigerãtia admittunt, præſertim quæ exiccare poſsint. Quocirca neq; lactuca, neq; polygonum, neq; lenticula, quæ in paludibus naſcitur, neq; paluſtris lotus, aut anthylliõ, aut pſyllion, aut portulaca, aut ſeris, aut ſemperuiuũ, aut aliud id genus quod refrigerare ac humectare poſsit, eſt adhibendũ: quæ quidẽ eryſipelatibus ſunt familiaria. Sed nec ſpongiæ frigida imbutæ, aliquãdo, nec ſolano fidendum eſt, tametſi refrigerare ac exiccare poſsint, ſed modice. Herpetes uero uehementiorẽ quàm ſolani ſiccitatẽ expetũt. Igitur per initia imponendi uitiũ capreoli ſunt, ac rubi, & canini rubi germina, & arnogloſſum. Deinde lenticula admiſcenda eſt: nõnunquã & mel, & polẽta, & quod prius deſcripſimus ad inflammationes ex defluxione cataplaſma, ſi ab eo ſemperuiuũ detraxeris. Exulcerata autẽ loca medicamẽtis, quæ ad herpetas in libris Pharmaceuticis, id eſt, de cõpoſitione medica

dicamẽtorũ descripta sunt, inungere oportet. Eiusmodi enim multa passim habẽtur in orbiculos digesta, qui, dum usus efflagitat, passo diluuntur. Quòd si in promptu passum non sit, uino tenui, & albo & leniter astringente utendũ est, quale Falernũ est, Massiliense, Sabinum, Adriaticum, & Arsynium: quæ nondum gustus acrimoniam uetustate contraxerint. Et si in horũ uicem interdum posca aquosa utaris, nihil minus consequêris. Iam uero inueteratis ulceribus neq; passo diluẽdi pastilli sunt, neq; amplius aquosa posca esse debet. At uina quæ astringendi uim posśident, plurimum iuuant: maxime quidem nigra, aut si ea desideremus, alba. Ex medicamentis uero quæ hoc tempore accommoda sunt, optimum est, quod Polyidæ ascribitur, Pasioni, Musæ, Androni, & alia his similia. Herpetes uero qui tantum summam cutẽ exulcerant, nisi ueterauerint, nullo horũ inungere oportet: Vehementia enim sunt ac ualide exiccant, sed eiusmodi herpetibus sufficiunt, quę glaucij uim habent, maxime aqua resoluta. Quòd si hæc nihil profecerint, acetum miscendũ est: utilius autem succus solani, & arnoglośi additur. Hoc porrò in summa in omni ulcere cognoscendũ est, siue id sponte, siue ex casu,

siue ex uulnere acciderit, nimirum quod semper exiccari desiderat, medicamento, ut inquit Hippocrates, non molesto, hoc est neq; mordente neq; iritante uehemēter, nisi malignum, ac putre sit. Nam id genus ulcera acerrima medicamenta efflagitant, & quę igni uires proximas habeāt. Quale est misy, chalcitis, arsenicum, calx, & sandarache. ignis enim modo deurunt: quæ si malo cedunt, ipso igni utendum est.

Bilis craßa excedentem, tenuis miliarem herpetem gignit. In hoc pustulæ paruæ excitantur, in illo tota cutis usq; ad subiectam carnem exulceratur. Igitur quatenus ex bile flaua uterque constat, communem cum erysipelate habet curationem, nempe bilis purgationem. Quatenus uero ad affectus ipsos attinet, partim communem, partim diuersam. Omnes enim refrigerari uolunt, sed non omnes exiccari. Nam erysipelas frigidis & humidis, minime autem siccis remediis gaudet, ut modo dicebamus. Herpetes uero refrigerari ac exiccari, minime autem humectari uolunt. Quoniam rursus herpetem tenuis humor creat, abunde fuerit, uel aluum leuiter soluere, uel urinas prouocare. atque in miliari quidem, blandiori medicamēto, quo dilutior bilis est, & attrahi pronior. In erysipelate uerò, quia craßior humor, ideo uehementiore medicamento est

opus,

opus. Quatenus igitur ad affectus attinet, herpetem exiccare oportet: exedentem quidem magis, quoniam cum profundiore ulcere, & humore tum uberiore, tum craßiore est. Miliaris uero solam cuticulam exulcerat, ut in quo succus tenuior sit: ideo minus exiccari debet. Per initia igitur uacuato corpore, exedenti herpeti imponenda sunt, quæ influentem humorē reprimant: quodq; iam fluxit, uacuent: quales sunt uitium capreoli, & rubi, & canini rubi cacumina, & arnoglossum: deinde uero intendenda medicamenti uis est, admistis lenticula quæ edendo est, melle, & polenta. Eadem utilitate dari poterit cataplasma, quod suprà ad inflammationes descriptum est, si ab eo semperuiuum detraxeris: omnia hæc potenter exiccant, & quantū ex usu est, fluentem humorem regerunt. Postea uero ubi exulceratus herpes est, proderit (ut scribit Paulus) plumbi recrementum ex contusæ rutæ succo, uel myrtino cerato exceptum. Item & quod habet lanæ ueteris illotæ, ad tedam crematæ, pondo denarium duodecim & semißem, plūbi recrementi pondo denarium undecim: seui caprilli curati, & aqua loti, pōdo denarium uiginti quinq;: olei myrtini pondo quincuncem. Sunt & alia permulta huic uitio accommoda, qualia ex alga & sandyce: de quibus Galenus in Methodo medēdi meminit. Pastilli item apud eūdē autorem libro de Cōpositione medicamentorum

quinto, & apud Paulum libro septimo: præsertim ubi iam affectus inueterauerit, quorum optimus est, qui Polyidæ ascribitur, Pasioni, Musæ & Androni. Polyidæ pastillus habet aluminis scissilis pondo denarium trium, thuris pondo denarium quatuor, myrrhæ tantundem, atramenti sutorij, chalcanthi, pondo denarium duũ, citinorum pondo denarium duodecim, fellis taurini pondo denarium sex, aloës pondo denarium octo, uino austero excipiuntur. Eiusmodi autoris alius pastillus, quæ Sphragis dicitur, ualens ad idem, habet malicorij denarium pondo sex, myrrhæ denarium pondo octo, aluminis scissilis pondo denarium quinq;, thuris pondo denariũ quatuor, atramẽti sutorij pondo denarium triũ, fellis taurini denarium pondo sex, uino dulci excipiuntur. Pasionis, squammæ æris pondo denarium duodecim, æris usti, aloës, aluminis rotundi, æruginis rasæ, thuris, singulorum pondo denarium octo, uini quod satis esse uidebitur. Musæ, aluminis, aloës, myrrhæ, chalcanthi, atramenti sutorij, singulæ sescunciæ: croci, crocomagmatis, singulorum pondo denarium sex, uino excipiuntur. Andronis, Citinorum pondo denarium decem, gallæ pondo denarium octo, myrrhæ pondo denarium quatuor, aristolochiæ pondo denarium quatuor, atramenti sutorij pondo denarium duum, aluminis scissilis tantundem, myseos cyprij pondo denarium duum passo excipiun-

cipiun

cipiuntur. Celsus libro quinto ad eundem autorem pastillum huic similem refert, capit gallæ, atramenti sutorij, myrrhæ, singulorum pondo denarij unius, aristolochiæ, aluminis scißilis, singulorum pondo denarium duum, capitulorum punici mali pondo denarium quindecim, ex passo coactorum: hi enim pastilli exedentibus herpetibus maximeq́; inueteratis conueniunt. Minime uero miliaribus, & qui tantum summam cutim exulcerant. Vehementes enim sunt, ac ualenter exiccant. Exemplaria Græca typis excusa legunt, καίει γὰρ ἰσχυρῶς καὶ ξηραίνει σφοδρῶς. Aliud manu scriptum habet, ἔστι γὰρ ἰσχυρὰ καὶ ξηραίνει σφοδρῶς, quod nos sequuti sumus. Eiusmodi enim pastilli non exedunt, tantum abest ut uehementer urant. His enim Galenus utitur in partibus carbunculo uicinis, quas ulcerare non oportet, ut mox docebitur: uehementiores tamen sunt, ac potentius exiccant quàm quos miliares herpetes ferãt, scilicet leuiter desiccare uolentes. Initio tamen reprimentia desiderant, modo, ut dictũ est, corpus malo humore non abundet. ubi uero iam fluxus restitit, desiccare magis conuenit, sed medicamento blando: quale est apud Paulum libro septimo: quod recipit, cerussæ, amyli, glaucij, aluminis æquales portiones, cum uino aut loti palustris succo teruntur: quòd si nihil profecerit acetum, solani uel arnoglossi succus adijciẽdus est. Omne enim ulcus quãcũq;

occasione natum sit, siue sponte siue manifesta causa, exiccari debet medicamento blando minimeq; mordente, hoc est, ut Hippocrates *ait,* μὴ περιοδικῶ, *ne fluxio proritetur. Cum enim sanies quædam aquosa ulcus humidum reddat, curationemq; remoretur, exiccantia requirit. At ubi cacoëthes putridumq; est, acerrima medicamenta, & quæ igni uim proximam habeant, desyderat. Cacoëthe ulcera, id est maligna, sūt quæ rite decenterq; omnibus administratis nō sanantur, ut* Galenus *docet. Quod fit uel ob ulceratæ partis intemperantiam, uel cōfluentem humorē. Intemperantia aut sola est, aut cum alio affectu coniuncta. Aliquando enim ulceris labra, aut tumida sunt, aut putria, aut dura, aut callosa, idq; uel cum liuore, uel nigrore, uel rubore, uel etiam decoloratū ulcus est, significatq; ingentem natiui in parte ulcerata caloris perniciē. Aliquando uero adeo increuit affectus, ut & mēbranæ & ossa subiecta corrupta sint. Confluēs humor deliquit, aut quātitate, aut qualitate. Hunc autē effundit uarie supra affectā particulā, uel liē inauctus, uel iecur, uel alia corporis insignis pars, uel corpus ipsum male affectū, ut in Hispanica scabie laborātibus uidere est. Sicca igitur intemperantia fotu aquæ tēperatæ corrigitur: tātisper autē foueri debet, dū rubescat attollaturq; partis moles. Humida uero uino, posca, aut herbæ austeræ decocto emendatur. Ad eundem modū*

calida

calida refrigerari, frigida calefieri oportet. Tumoris autẽ curatio partim tradita est, partim in sequentibus docebitur. Quòd si ulceris labra ac etiã ambiẽs locus, dura, callosa, aut putria sint, ea uel scalpello excidenda, uel ferro adurenda, aut medicamento exedenda sunt. Sin solum liuida, nigra, aut rubra appareant, primum scarificare, ac sanguinẽ educere oportet: deinde spongiam admouere siccam: postea sicca remedia adhibere: quæ ad perfectam usq; curationem iteranda sunt. Si uero influens succus nec copiosior nec deterior iusto sit, admotis supra ulceratam partem astringentibus ac refrigerantibus medicamẽtis repelli debet, sumpto deligandi initio à laborante parte uersus sanam, ut in oßium fracturis: ipsi uero ulceri medicamentum adhibendum est, quod uehementius siccet, quàm quod simplici ulceri. Quòd si fluxus his auxilijs compesci nequeat, huius causam inuestigare oportet, ac adimere. Nam si partis imbecillitas occasionem attulerit, imbecillitatem uero intemperantia, hanc contraria qualitate, ut modo diximus, summouere oportet. Sin sanguinis copia in toto corpore parit defluxionem, uacuare aperta uena oportebit: si uero cacochymia, purgare. Quòd si pars aliqua hunc humorem in affectum fundit, uidendum an per imbecillitatem, an plenitudinem id fiat. Nam si uarix supra ulceratum locum, succum transmittat, ea

prius excidenda est: sin lien inauctus, hunc inanire expedit. Si rursus eiusmodi partes ob affectum aliquem hoc malũ cõtraxerint, huic quoq; consulendum est. Hæc autem omnia fusißime Galenus libro Methodi medẽdi quarto tractat.

QVOCIRCA & carbunculis, ut uocant, super ipsam crustam, ubi pars maxime putrescit, commode hoc medicamentorum genus adhibebis, intactis tamen uicinis partibus, ne imprudens sine ulla necessitate exulceres. Sed pastillis antè commemoratis utendum est: qualis est Andronius. Quòd si rubor aliquando locum occupet, aut ingens ardor, medicamentum passo diluendũ est, uel arnoglossi succo. Sin tumor magnus sit, primum uino acerbo, deinde adiecto aceto dissoluitur. Cataplasma autem ex eruina farina, & mulso aceto imponendum est: atq; in primis initio statim tantum sanguinis, quantum satis esse uidebitur (nisi quid uetet) detrahendum est.

Carbunculus ex humore craßo feruidoq; gignitur, cui si pituitosa sanies mista sit, cum pustulis: sin syncerus ac purus, sine his: quam occuparit partem, exurit, exulcerat, ac ei crustam inducit, magis minúsue, pro humoris conditione. Nam ubi craßus sanguis uritur, minus: ubi flaua bilis supra modum torretur, magis periculo-

sum

ſum carbunculum creat. Interdum uero uitioſam peſtilentemq́; putredinem contrahit, isq́; enecare protinus ſolet. Quò igitur uitioſior is humor eſt, eò maiore cum periculo in corpus repellitur. Refrigerari tamen affecta particula magis cupit, humorq́; uacuari. Verum is propter ſuam craßitudinem facile reprimi nō poteſt frigidis ac ſiccis medicamentis: nec ſi poteſt, tutò (ſi quidem is malignus ſit) intrò repellitur. Sed nec in affectam particulam affatim fluere ſinendus eſt, ne grauißimum dolorem excitet, ac febrē, & eius quam occuparit partis, natiuum calorem dißipet, nonnunquam etiam cum uitæ periculo. Quæ'nā igitur curandi ratio eſt adhibenda? Galenus certe primum à ſanguinis mißione incipit, ac ea quidem, quæ animi deliquium adferat. Hæc enim totum corporis habitum refrigerat, & febrem acutißimam, quæ hunc affectum ſequitur, extinguit. Deinde affectæ particulæ medicamēta admouet, quæ modice reprimēdo etiā digerere poßint citra manifeſtam caliditatem. quale eſt cataplaſma ex arnogloßo, lente diſcocta, panis mica, neq; planè furfuracei, neq; à furfure omnino puri, in furno cocti. Poſt ſanguinis mißionem, & mitigatum dolorem, tumorem ſcarificandum eße cenſet, inciſionibus paulo ſuper mediocres altioribus, propter humoris craßitudinem, ubi ſcilicet defluxio iam reſtiterit. Quòd ſi ſub cruſta pars putreſcit, exedentia

medicamenta acerrimaq́;,qualia Galenus enumerat,adhibenda:ſed à uicinis partibus abſtinere oportet,ut quæ eiuſmodi adurentibus remedijs non egeant. Satis enim facient Andronis,& alij commemorati paſtilli, uino dulci, aut ſapa reſoluti: uel ſi inflammatio ruborq́; ingens uideatur,arnogloßi ſucco, aut uino acerbo: deinde aceto adiecto, ſi tumor magnus ſit. Cataplaſma etiam ex eruina farina & aceto mulſo imponendum eſt. Nam & repellit & digerit modice.

HAEC quidem generatim ſunt eiuſmodi affectuum remedia: quæ pro affectorum inſtrumentorum natura mutãtur. Quatuor autem ab his ſumuntur indicationes, nempe ex eorum temperatura, cõformatione, poſitu, & facultate. Temperatura quidem, ſiquidem ex ijs quędam ſunt natura ſicciora, quædam humidiora, alia autem frigidiora, alia uero calidiora: & ex copulatis ſimplicibus aut humidiora, & calidiora, aut humidiora & frigidiora, aut ſicciora & calidiora, aut ſicciora & frigidiora, aut omnino temperata. Sitq́; tibi in curando ſcopus, partis natura. Hæc enim docet, quatenus ſit refrigerandum aut exiccandum. Carnoſæ enim partes inflammatione obſeſſæ, leuiter ſunt exiccandæ: & uenoſæ quidem, licet ſint carnoſis ſicciores

ciores, non tamen multum sunt exiccandæ. Arteriosæ uero, magis quàm uenosæ, atque his magis neruosæ, multo uero amplius cartilaginosæ, & osseæ. Non enim antè, quàm ad propriam naturam pars reducta sit, finem curationi impositum esse existimandum est. Ad sicciorem autem tẽperaturam reducunt medicamenta natura sicciora: ad frigidiorem uero, frigidiora. Ad eundem quoq; modum in reliquis duabus qualitatibus. Ad mediocritatem uero, quæ qualitatum omnium sunt media.

Quæ generatim omni inflammationi curatio adhibenda est, hactenus proditum est. Quo modo uero pro laborantis particulæ conditione ea sit mutanda, definiendum est. Neque enim partes omnes simili morbo affectæ eadem admittunt remedia. Oculus, uerbi gratia, non nisi blandißima recipit. Oßa uero acerrima sustinent. Ab his igitur quatuor, sumuntur indicationes: nẽpe à temperamento, formatione, positu, & facultate. Quoniã autẽ uirtus est, qua uiuimus, ualemus, probas actiones edimus, quæq; morbo tanquã aduersatrix opponitur, hanc omni ratione in omni ualetudine tã prospera, q̃ aduersa seruare debemus. Seruamus autem, si quod de eius substãtia perijt, resarciamus: aut quod alteratũ est corrigamus, prohibeamusq; ne quid ex ea deteratur,

teratur, aut in alienam qualitatem mutetur. Eius uero ſubſtantia in ſpiritus, carnis & uere ſolidarum partium contemperamento conſiſtit. quandiu enim omnes integræ contemperatæq; manent, uiuimus, ualemus, probas actiones edimus. Contrà ægrotamus, improbas actiones edimus, corruptis his ac alteratis ſubſtãtijs. Rurſus eas reſarcimus, ac cuſtodimus, ſpiritalẽ quidem, inſpirabili, tranſpirabili, ac uaporoſo alimento: Carnoſam autem & ſolidam, cibo & potu. Intemperiem uero corrigimus oppoſita intẽperie, tanta quidẽ, quantus eſt exceſſus, ut prius oſtendimus: calidam quidem, frigidis: frigidam, calidis: humidam, ſiccis: & ſiccam, humidis. Tẽperiẽ uero ſimilibus tuemur: calidam calidis, frigidã frigidis, humidã humidis, ſiccã ſiccis, & tẽperatam temperatis. Tantum porrò refrigerare, uel calfacere, uel exiccare, uel humectare oportet, quantum totius naturæ mediocritatem temperamentum exceſſit. Itaq; ſi inflammatio glandulosam partem obſederit, parum admodum exiccanda erit: ſi carnoſam, parum quidem, ſed magis quàm glanduloſa: deinde uenoſa & arterioſa: neruoſa uero & membranoſa, amplius: muſculoſa, inter carnoſam & neruoſam. Cartilaginoſa uero magis, oſſea autem maxime exiccanda eſt.

CONFORMATIONES uero ad hunc modum: Partes quædã intra ſe, quędam

dam extra, quædam autẽ utraq;, quædam neutra parte habent ſpatia: ut ex ſimplicibus arteriæ, uenæ, & nerui: illę in artubus quidem, intra ſe: in peritonæo uero, utraque parte. Nerui autem in artubus, neutra: in peritonæo uero, altera parte. Ferè autẽ uiſcera omnia tam intra ſe quàm extra lata ſpatia obtinent. Ad hæc caro ipſa, pulmonis quidẽ rara: contrà uerò renum, denſiſsĩma eſt: poſt hãc, iecoris. Lienis uerò ſubſtantia tanto denſior eſt quàm pulmonis, quanto quàm iecoris eſt rarior. Itaque in omnibus his quæcunq; neutra ex parte caua habent, quæ fluxionem ſuperuacuam excipiant, fortiter ſunt ſiccandæ, tametſi natura admodum ſiccæ non ſunt, cuiuſmodi ſunt nerui, & in artubus potiſſimum. Quæ uero tam extrà quàm intrà nonnihil inflammationis relaxare poſsũt, uehementer exiccantibus non egent, præſertim ſi fungoſa earum caro ſit, qualis eſt pulmo.

Ad rectam partis curationem indicatio ab eius formatione ſumitur. alia enim aliud medicamentum eſse adhibendum oſtendit. Nam cũ partes aliæ intra ſe, aliæ extra, aliæ utraq;, aliæ uerò neutra parte habeant ſpatia: præterea cum quædam raræ ſint, quædam uerò denſæ, ſit, ut nec eadem medicamenti uehemẽtia, nec modus

idem

idem omnibus partibus adhiberi poßit. Nã quæ tam intra se quàm extra, conceptacula habent, quæ fluxionem superuacaneam excipere queant (quarum præcipue substantia laxa, raraq; sit) uehementer exiccantibus non egent, ut pulmo: qui & intra se latas arterias habet, & extra se pectoris capacitatem. Quæ uero neutra parte fluxionem excipere poßunt, & densæ preßæq; sunt, hæ ualenter sunt exiccandæ, ut nerui in peritonæo. Nam ubi ualenter impacta fluxio est, nec sunt spatia, in quæ per meatus eius pars mittatur, uehemẽter exiccari eiusmodi partes inflammatione obseßæ debent: aliæ contrà, minus ualẽter: Præterea quæ raræ sunt, facile: quæ uerò dẽsæ, ægrè foras humorem fundunt. Vbi igitur coiecerint partis raritas & utraque parte spatia, quæ excipere humorem poßint, leuiter exiccantibus est utendum. Vbi uerò neutra parte sunt spatia, & partis substantia dura densáque est, uehementer exiccantibus opus est. Quòd si alterum tantum adest, mediocriter est exiccandum.

NEQVE uerò prætermittenda est ea, quæ à partis positu sumitur indicatio: utpote, quæ maxime doceat, per quę, & quo modo fieri debeat uacuatio. Influentium igitur adhuc humorum retractio, quam ἀντίσπασιν Hippocrates uocat, obsidentiũ uerò iam locum, deriuatio est remedium.

Vtrunq;

Vtrunq; enim uacuationis genus per cõmunes uenas fieri iubet. Ex utero, uerbi gratia, retrahes, si cubiti uenam secueris, aut sub mammis cucurbitulas admoueris, aut manus calfeceris, fricueris, ac ligaueris. Deriuabis autẽ, si quæ in poplite sunt, aut malleolis, uenas diuiseris, cucurbitulas femori admoueris, crura calfeceris, fricueris, & ligaueris. Atq; si dextra uteri pars laboret, sanguis ex dextra manu & crure ducendus est. Sin lęua, ex mẽbris illi è directo respondentibus. Quod enim κατ᾽ ἴξιν Hippocrates uocat, hoc ipsum est secũdũ æqualitatẽ. Secare autem internas uenas Hippocratis etiã est, quòd hę & uiciniores sunt, & è directo magis respõdent affectis particulis. Etenim si affecto liene ducere sanguinẽ uelis, manus sinistræ: sin iecore, dextræ uena interna eodem modo secanda est. Si uerò aliqua ex superioribus partibus inflammatione tentata sit, ut in angina & ophthalmia & alia, in quacunque capitis parte extiterit, externas, & quæ è directo respondent, uenas secabis. membris uerò ipsis affectis, per coniuges uenas uacuabis, siue retrahere siue deriuare uelis, nisi inueteratum malum sit. Nam tunc à patiente particula sanguinem duces. Itaque in angina uenæ sub

lingua

lingua incidendę sunt, ubi corpus uniuersum uacuauerimus, & inueteratus fuerit affectus. Ad hunc modum & lieni & iecori cucurbitulas admouemus. Eadem ratione aliam quancunq; partem affectam scarificabis, cum humorum fluxio restiterit: alioquin enim hos magis iritaueris, & malum geminaueris. Sed cũ iam uniuersum ab humore superuacuo corpus liberum est, neq; iam aliquid influit, sed ex uetere defluxione impacta loco affecto portio aliqua est. Quòd uerò in gibbis iecoris, per urinas: simis uero partibus, per alui excrementa ducere oporteat, uisceris ipsius situs indicat. Quodq; thoracem ac pulmonem tussi repurgare conueniat, uẽtremq; ac stomachum uomitu, interanea alui deiectione: quemadmodum lienem quoque & renes per urinas, uterum per menses, cerebrum uerò ac eius membranas per palatum, gurgulionem, nares, & aures, ex eorum sedibus palàm est.

Partis situs ostendit, per quæ loca, & quo uacuationis genere, uacuare expediat. Cum enim multa sint uacuandi genera, uariæq; morbi species, nec omnia omnibus conferant, uidendum quo uacuationis modo singuli morbi, si modo eam efflagitent, uacuari debeant. Quod fiet cognita tum morborum, tum uacuationis formarum

marum natura. Vacuatio enim quædam simpliciter materiam educit, quædam retrahit, quædam uero deriuat, quædam deriuat simul & retrahit. Ad eundem modum morbi, quidam solam uacuationem desiderant, alij uero retractionem, nonnulli simul uacuationem, deriuationẽ, & retractionem, ut in sequentibus dicetur. Quibus uerò in his utimur, præsidia hæc sunt: Venæ sectio, cucurbitulæ, hirudines, uincula, calida medicamenta apposita, frictiones, & purgationes. quorum alia magis, alia minus uacuant, deriuant, retrahunt: rursus alia potentius & celerius: alia contrà, impotẽtius & tardius. Quemadmodum alia cum maiore, alia cum minore commodo uel incommodo. Nam sectio uenæ citra loci affecti repletionem, dolorem, calorem, aut aliam insignem læsionem deriuat, retrahit, uacuatq́; primum quidem incisam particulam, deinde uicinam, postea uero distentiores, proindeq́; infestantẽ materiam minuit. naturam hæc exonerat, uires roborat, dolores mitigat, calorem extinguit: quare internis est inflammationibus quàm purgatio, commodior, ut mox docebimus. Purgatio similiter uacuat, deriuat ac reuocat humorem, sed calfaciendo, trahendo, locum affectum iritando, ac implendo, febrem augendo. Ideo minus in internis inflammationibus quàm sanguinis mißio, ualet. Cucurbitulæ potenter materiam attrahunt, celeriter ac

uehementer. Igitur ubi magis retrahere aut deriuare, quàm uacuare oportet, utiles sunt: Contrà, ubi magis uacuare quàm retrahere aut deriuare, ex usu sunt scarificationes ac hirudines: blande enim uacuant. nec è longinquo, nec cum impetu trahunt. Vincula autem attrahunt uehementer uel leniter, pro constrictionis modo. Cæterum nihil aut parum uacuant. Frictiones uerò foras euocant ac digerunt, magis minusq;, pro sua multitudine ac uehementia. Quemadmodum pro caliditatis ratione, imposita calida medicamenta. Igitur simplex uacuatio, quæ fit incisa parte affecta, inueteratis inflammationibus confert, in quibus remißus dolor est, & fluxio restitit. Retractio uerò, ubi humor adhuc in fluxu est: at ubi locum iam obsidet, deriuatio. Ad eundem modum, ubi pars fluit, pars iam locum obsidet, utroq; remedio, nempe retractione & deriuatione est opus. Est autem deriuatio, uacuatio quædam ad latus. Fitq; ad uicina semper: retractio uero, semper ad contraria: sed non semper ad distantißima. Hæc enim fluentem humorem retrahit ea loca uersus, à quibus antè fluebat, excretricisq; facultatis impetum in contrarium conuertit, & attractricis impedit tractum. Contraria autem sunt extrema extremis, extrema medijs, & media medijs. Igitur motus contrarij sunt non solum à summe contrarijs ad summe contraria, sed summe contraria uersus,

ut di

ut dixi, etiam si ad ea non perueniatur. Quare retractio non semper ad distantissima, sed & ad propinqua fit, pro defluxionis differentijs, laborantium partium positu, & affectus magnitudine. Fluxionis differentiæ ex sua celeritate & tarditate, magnitudine & paruitate desumuntur. Nam celeris & ingens humorum fluxio, præceps remedium efflagitat, quod per humorum reuocationem in propinquam partem suggeritur. Parua uerò ac tarda longiorem curationis moram sine periculo sustinet. Sumuntur item differentiæ fluxionis ex uenarum, per quas hæc fit, genere, & partis affectæ positu. Fluit enim humor partim per uenam, quæ partem affectam peculiariter alit, partim per communem toti corpori. Vt in pleuritide, gratia exempli, fluxio partim fit per uenã quæ alit costas, partim per magnam uenam sursum ad iugulum ascendentem. atq; ex his fluxionis differentijs sumitur secandæ uenæ locus, & uacuationis differentia. Nam qui per uenam costas alentem fluit humor, necessario reuocari: qui uero per magnam ac communem, non reuocari necessario, sed deriuari, non per distantia, sed propinqua desyderat, quẽ admodũ & morbi magnitudo, ut quæ præceps requirit auxilium, nimirum uacuationem per uenæ sectionem, non quæ in distantissima parte fit, sed quæ in propinqua. Distantissima enim totam quidem humorum multitudinem in se conuertit,

uertit, sed imbecillius ac tardius tum ab affecto loco & eius uicinis partibus, tum ab ampla & communi uena reuocat, deriuat, ac uacuat, concitatæq; excretricis uirtutis impetum impotenter cohibet. Quare si uehemens sit fluxio, cuiusmodi est in proposito affectu, uix eam cohibere poterit, nec ab affecto loco uitiosum humorem trahere, nisi magna admodum & uehemens sit uacuatio: & quam citra periculum uitæ æger sustinere non poßit. Relicto igitur in affecto loco uitioso humore, neceßario calor, dolor, & distensio remanebūt: proinde fluxio non solū perseuerabit, sed & augebitur: uacuato uero benigniore sanguine & inutili relicto, uires collabuntur. Quòd si uitiosa materia aliò transferatur, reliquum sanguinem corrūpet: & si iterum in propinquiore parte uena secetur, sanguis improbus non uacuatur, sed ad inflammationem retrahitur. ut in uteri inflammatione, si primum ex cubiti uena sanguinem detrahas, deinde ex uena poplitis, ob loci distantiam, benignum sanguinē uacuabis: in cuius locum uitiosus succedet. deinde incisa poplitis uena uel malleoli, sanguis improbus qui in benigni locū succeßerat in priore uenæ sectione, in affectum locum reuocabitur, nec uacuabitur, nisi admodum copiosa sit uacuatio, & quam laborans ferre nequeat. Cum uero in propinqua uenam secamus, nullo incommodo reuocamus, ac multitudinem nocentis sanguinis

guinis uacuamus ualide ac celeriter (quod in internis inflammationibus facere expedit, ut mox docebimus) probi uerò exiguam portionẽ. quare dolorem, calorem, distensionem, & fluxionem auferimus, uiresq; conseruamus, aut nõ multum demolimur. Igitur eiusmodi retractio ad propinqua necessario fieri debet, ubi excretrix uirtus cõcitata est, magnus morbus ac præceps, humorq; cum graui periculo in partem affectã decumbit, ut in internis inflammationibus ferè fit. Ex quo perspicuum est eandem retractionẽ ad propinqua fieri debere, etiam in humorũ plenitudine, ut pòst dicetur: quæ si semel uacuari non possit, in duo partiri debebit, tantisper intermittendo, dum uitiosus sanguis, qui priore uenæ sectione uacuari ob multitudinem non potuit, remigrarit in uenas communes, quod uel eodem, uel postero die fit. Eadem ratione sanguinis missio in duo distribuenda est, ubi semel totus uacuari, aut per uirium imbecillitatem, aut ægrotantis timorem, aut aliam occasionem non potest. Adhæc tam retractio quàm deriuatio in eiusmodi inflammationibus fieri debet per amplam uenam, quæ cum uena partem affectam alente societatem habeat, eiq; è directo respondeat: hoc est, ut Hippocrates docet, κατ' ἴξιν, id est secundum æqualitatem, & è directo procedendo sine ullo interuallo: ut perpetua & continua attractio fiat per continuorum filorum longitudinem.

tudinem. Venæ enim duplici ordine texuntur: orbiculari siue transuerso ad expulsionem, oblongo uero ad attractionem, ut Galenus *docet. Contrariæ igitur positione partes sunt, quæ secundũ recta fila distant, connectunturq; continuo ac perpetuo oblongi staminis ordine. In quo genere summe contraria sunt, quæ maxime distant: media, quæ medio modo. Et in eadem distãtia maior est contrarietas, quo filorum rectitudo ac cõtinuitas maior. Hæc autem rectitudo inuenitur in uenarum & arteriarum staminibus, habitudineq; totius corporis: cuiusmodi est dextri ad dextrum, sinistri ad sinistrum, & reliquarum positionum differentiarum. Per hæc fila fit attractio, ut dictum est. Incisa igitur uena humorem attrahit, uacuatq; facto emißario, quem ob uulnus continere non potest, sed amplectendo exprimit. Itaq; exhausta parte propinqua, uis attractrix ob indigentiam excitata, à distantioribus per continuitatem uelut exugit. atque hæ uenæ uel multitudine, uel uitio humorum grauatæ nõ solum tractui cedunt, sed & sua ui expultrice quod grauat, pellunt, donec indigentiam patiantur. Nam inanitæ tractui resistunt, non minore ui sanguinem retinentes quàm à uulnerata parte trahitur: ut præceptor meus* Petrus Brißous *uir ut ingenio diuino, sic doctrina incredibili, in eo opere quod de sanguinis mißione conscripsit, luculentißime docuit. Cum igitur luctando superior*

perior euadit contentrix facultas, fluxio sponte etiam aperta adhuc uena supprimitur, scilicet natura ipsum tanquam sibi familiarem uel attrahente uel retinēte. Ex his liquet internam uenam in cubito sectam ex opposito latere uel nullo modo uel parum admodum retrahere, nisi uacuatio admodum excedat. Cum enim attractio per recta fila & continua, ut diximus, fiat, uena autem caua, quæ ad iugulum fertur, tum earum quæ utriusq; lateris costas alunt, tum earum quæ sub brachia feruntur (internas uocāt) magnam continuitatis portionem interrumpat (nascuntur enim utræq; à caua priusquam in iugularias scindatur, priores quidem quæ costas alunt: posteriores uero quas internas uocari diximus à dextris ad sinistras) parua erit staminū rectitudo, & tractus minor: proinde nihil aut admodum exigua portio humoris ex affecto loco ad uulnus, quod in oppositi brachij uena factum est, transferetur. Secus autem res habet in crurum uenis: nihil enim est quod harum continuitatem impediat. Ideo ab una ad alteram tractus fieri potest: quod & Galenus decimotertio Methodi medendi innuere uidetur. Altero, inquit, crurum male habente reliquum est scarificandum. Quòd si Cornelium Celsum mihi obijcias, qui libri secundi capite decimo scribit ex altero brachio sanguinem mittēdum esse, si quod in humero uitium est: ego eundem tibi obijciam

eodem loco ita scribentem: Mitti uero sanguis debet, si totius corporis causa sit, ex brachio: si partis alicuius, ex ea ipsa parte, aut certe quã proxima: quia non ubiq; mitti potest, sed in temporibus, in brachijs, iuxta talos. Vide utri magis, tibíne an mihi suffragetur Celsus: uterq; certe locus, & quẽ mihi obijcis, & quẽ tibi obijcio, ad idem consentiunt: nempe ut uena secetur ex parte quãmaxime uicina fieri commode poterit. Ex eodẽ quidẽ brachio detraheret, nisi id ob uicinitatẽ particeps affectionis esset. Quare non sine graui malo secari poterit. Ipsã enim fluxionẽ irritasset, affectũq; auxisset. ideo ex oppositi brachij humeraria tanquã è propiore loco qui incidi cõmode potuit, sanguinẽ emittit. Habet enim hæc societatem cum opposito humero maiorẽ quàm aliæ uenæ, ut quæ à caua postquam in iugularias fissa est, propagetur, ut Galenus docet. Reuocãt ad longinqua cucurbitulæ, uincula, scarificationes, frictiones, medicamenta calida apposita: ad propinqua uero, hirudines: ad utraq; uenæ sectio, & purgatio. His ita distinctis, uidẽdum est quibus morbis uacuatio, quibus deriuatio, & quibus retractio simplex conferat. Influentium, inquit, Galenus, adhuc humorum retractio, quam antispasin Hippocrates uocat: obsidentium uero iam locum, deriuatio est remedium. siquidem contrariorum contraria sunt remedia. Quod enim incommode ac præter naturam fluit, morbumq;

bumq; necessario allaturum est, per eamq; partem in quam fluit, probe uacuari non potest, per candem uiam reuocari debet. Quòd si iam humor locum occupet, quem distendat ac accendat, in eoq; dolorem excitet, neq; per eum locum uacuari possit propter nouæ fluxionis periculũ, ad uicinum locum minime condolescentem deriuare oportebit. Ex utero, uerbi gratia, reuocabis, si cubiti uenam secueris, aut sub mammis cucurbitulas admoueris, manus calfeceris, fricueris, ac ligaueris: quod fieri debet, ubi tantum humor reuocandus est, non etiam ex loco affecto uacuandus, ut in mensium immodica profusione. In quo affectu ab utero uacuare non oportet, cum hunc locum humor non obsideat, sed defluat: quem solum ad contraria reuocare oportet. quod commode fit secta cubiti uena interna, ut quæ respondeat utero. Quòd si uenæ sectionẽ ægrotantis uires non admittant, aut quid piam aliud hanc impediat, admouendæ mammis cucurbitulæ sunt, aut manus calfaciendæ, fricandæ, ac ligandæ. Reuocare enim hæc præsidia possunt, sed non uacuare. Deriuabis autem, si quæ in poplite sunt, uenas diuiseris, cucurbitulas femori admoueris, crura calfeceris, fricueris, et ligaueris. Cũ uterus inflãmatione laborat, uacuationem desyderat. Quam Galenus sæpe deriuationem, aliquando retractionem appellat in libro de Curandi ratione, quæ per sanguinis mis-

sionem fit, quam solam in principio etiam inflã mationis uteri fieri præcipit: illa enim & reuocat & deriuat. Ostendimus enim duplicem esse fluxionem de uenarum genere sumptam: alterã quæ per uenam uterum alentem fit: alterã quæ per communem. prioris est retractio: posterioris deriuatio. quibus non solum in hoc affectu, sed in aliјs internis inflammationibus est opus. Nam cum in summouendis, quæ præter naturam sunt, triplex scopus habeatur: unus à causis, alter ab eo quod rationem habet eius sine quo non, tertius ab eo quod uelut accelerantium ac urgentium habet rationem. Quòd urget, primum summouẽdũ est, ut docet Galenus. ubi uero nihil urget, ordo à causis est petendus. Vrgent autem alia alias: ut in inflãmatione, uerbi gratia, magnitudo: cuius causa est humor quãtitate, uel qualitate, uel utraq; peccans, qui commode auferri nõ potest, nisi mitigato dolore. habet enim is rationem eius sine quo non: nam doloris uehementia tractum sanguinis ex inflammata parte, eiusq́; in uenas regressum impedit. Ideo mitigari is prius debet, quàm uena secari, quod Brissous fieri docet fomentis anodynis nunc humidis, nunc siccis: sed id quidem prudenter. Nam cum illa laborantem partem laxant, fluxio maior illico locum repetit, dolor inde acrior suscitatur. Itaque post adhibita anodyna celerrime reuocandus humor est, aut deriuandus. Siue igitur id quod

urget

urget species, siue causam morbum generantẽ, siue id quod rationem habet eius, sine quo non, celerrime reuocare ac uacuare necesse est. quod apte fiet, secta poplitis uena in uteri inflammatione. Nam humor non solum reuocabitur, sed & uacuabitur: proindeq; morbi magnitudo minuetur, & dolor mitigabitur. Vbi uero missionem sanguinis ægrotans non sustineret, ad alia præsidia confugiendum est: nempe cucurbitulas, & alia prius commemorata. Hac ratione, si dextra uteri pars laboret, sanguis ex dextra manu & crure ducendus est. Si læua, ex membris illi è directo respondentibus, quod enim κατ' ἴξιν Hippocrates uocat, idipsum est secundum æqualitatem. Secare autem huiusmodi uenas oportet, quòd & uiciniores sint, & è directo magis respondeant affectis particulis. Cum enim tantum reuocare oportet, ex affecta uteri dextra parte (uelut cum per eam immodice fluit sanguis, siue propter eius imbecillitatem, siue dolorem, aut calorem humorem accersentẽ, siue natura, multitudine, aut qualitate, aut utraq; degrauata illuc impetum faciente) secanda est dextri cubiti uena interna, ut quæ aliis eiusdem cubiti uicinior sit, & magis è directo respondeat. Quòd si inflammatio eam partem obsideat, sanguis ex dextro crure detrahendus est, si uero sinistram, ex membris illi è directo respondentibus: hoc est, secundum rectitudinem, ut diximus,

quod

quod & in aliarum partium inflammationibus faciendum est. Etenim si affecto liene ducere sanguinem uelis, manus sinistræ: si iecoris, dextræ uena interna eodem modo secanda est. Nam si aliam uel eiusdem partis uenam incideres, ut, uerbi gratia, inflammato liene uenam circa mediũ digitum manus sinistræ, minus, quàm cubiti uenam secando proficeres, ut autor est Galenus libro de Curandi ratione per sanguinis missionẽ: quoniam magis ab affecta particula distat, & minus è directo respondet, proinde minus uacuat quàm cubiti interna uena. Eadem ratione in pleuritide dextra dextri cubiti interna uena, in sinistra sinistri secari debet: non autem ex opposito brachio, iuxta Galeni sententiam libro de curãdi ratione per sanguinis missionem. Pleuriticis, inquit, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe utilitatem attulit. Quæ uerò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum. At cum pleuritis nunc superiores, nunc inferiores costas occupet, uidendum, an utriq; ex usu esse possit sanguinis ex interna cubiti uena missio. Quoniam autem affectus hic acutus est, præceps remedium efflagitat, nõ quodlibet, sed quod citra ullam læsionem celeriter opem ferre possit, quod apte sanguinis missione fiet, siue indicatione sumpta à morbi magnitudine, siue eius causa, siue symptomate. Ostensum

autem

autem est hanc tutissimum remediū esse, quodq; citra offensionem ullam adhiberi possit. materiam enim morbi minuit, & fluentem sistit citra calfactionem, dolorem, aut repletionem loci dolētis, præsertim ea quæ in propinquo sit. Hæc enim nullo incommodo celeriter reuocat ac uacuat uitiosi sanguinis multitudinem, proinde morbum minuit, dolorem mitigat, et fluxionem sistit. Reuocat quidem ex affecto loco per uenam quæ alit costas, ex eodem loco uitiosum haurit succum: ex ampla autem & cōmuni uena multitudinem, quæ excretricem iritat, deriuat ac uacuat per uulneratum locum, rectis, ut dictum est, filis trahentibus ac uelut exugentibus. Igitur secta in cubito dextro interna uena dextræ pleuritidi, præsertim quæ superiores costas occupat, maxime opitulatur: & sinistra sinistræ: non autem dextra sinistræ, aut sinistra dextræ: aut, quemadmodum Auicenna putat, malleoli uena interna, quæ ab eo saphæna dicitur, lōgitudine opposita. Post hanc interna cubiti uena, quam basilicam uocat, latitudine opposita: & post ipsam media quam nigram appellat, opposita etiam in latitudine: quæ si non appareat, externa uena, id est cephalica, incidenda est, etiā si paruum adferat adiumentum ac tardum. deinde post aliquot dies ex latere conueniente in latitudine. Hæc ille libro tertio, fen decima, tractatu quinto, capite primo, de cura communi apostematum.

stematum partium pectoris & pulmonis. Quod quàm sit absurdum, nemo non uidet. Quis enim tam ualidis est uiribus, ut toties sanguinem ex se emitti sustineat? Festina, inquit Auicenna, ex saphæna opposita in lõgitudine. Sed quæso, quid ex ea commodi sentiet æger? Nullum me hercle, sed maximum incommodum. Sanguis enim probus ex hac solum euacuatur, & improbus in affecto loco relinquitur, aut in communem uenam transfertur, in qua, qui de bono reliquus est, uitiat ac corrumpit. Eodem aut certe maiore incommodo ex oppositi brachij uenis bis emittitur. Cum enim tractus humorum per recta stamina fiat, ut diximus, maxime uacuabitur sanguis, qui in sectæ uenæ parte erat. Remanebit autem uitiosus, quem uel in affecto loco relictum, uel in communem uenam translatum esse dicebamus, aut in oppositum latus transferetur, nouamq; illic pariet pleuritidem. cum enim is sua mala qualitate naturam degrauet, necessario in partem imbecilliorem detrudetur, si quidem excretrix uirtus ualida sit. Sin ibi relinquitur, febrem accendet. Sed esto: nec transferatur, nec nouam pariat pleuritidem, quo modo resolutæ tanto sanguine exhausto uires ultimam (quæ sola ex omnibus commoda erat) sustinere poterunt? Igitur Auicenna homines iugulare, non curare docet. Quòd autem secta in dextro cubito interna uena ex dextra pleuritide reuocet, & ex sini

ex sinistra in sinistro, monstrandum est ex anatome secundum Galeni sententiam ad hunc modum in commentario secũdo de Ratione uictus in morbis acutis ita scribentis: Vena caua ex iecoris gibbo sursum ad dextrã cordis aurem sanguinem ferens partibus quidem interiacentibus exiguum ipsius distribuit: sed cordi ipsi plurimum elargitur. Deinde ab eo progressa, ad collum recto festinat tramite: atq; in duas rectas scinditur in thoracis parte uenas, easq́; insignes, quas iugulares uocant. Propagantur autem ab ea ipsa priusquam ad cor ipsum pertingat, insignes quidem uenæ ad septum trãsuersum, paruæ autem ad inferiorem thoracis partem, quæ octo costis constat, contendentes. Pars autem hæc ab una quæ coniugio caret, uena nutritur: quæ in quibusdam animantibus supra cor nascitur, in cæteris uerò ex ea emergit parte, qua iam cordis aurem uena caua tangit. Hinc siquidem emergens humilius depressiusq́; per cor defertur, atq; in spinam contorquetur. Vena igitur quæ ad inferiorem thoracis partem repit, utrinq; costis octo ad septum usq; transuersum distribuitur. Cæteræ autem sublimiores thoracis costæ quatuor ab aliarum uenarum nutriuntur coniugio, quod à uena caua propagatur, priusquam ea in iugulares scindatur. Ab his igitur duabus uenis, deinceps sunt quæ ad manus per axillas pertingunt. Ex his uerbis liquet in pleuritide quatuor

tuor superiorum costarum, sectam internam cubiti eiusdem lateris uenam reuocare ab affecto loco usq; ad eam uenæ cauæ partem, unde uena, quæ quatuor superiores costas alit, originem ducit: simul & uacuare, qui iam latus obsederat, humorem. A' caua autem uena usq; ad uenam internam deriuatur uacuaturq;, qui facultatem illius excretricem iritabat. Quare commode interna cubiti uena secatur in pleuritide quatuor superiorum costarum: quòd, ut Galenus eodem commentario ait, sanguinem ab affecta parte, & magis & celerius, tum reuocare, tum uacuare poßit. Neq; uero timendum est, ne sanguinis mißio, quæ per propinqua fit, plus noceat attrahendo, & locum affectum implendo, quàm iuuet uacuando. non enim aliter nocere potest, cum neq; calfaciat, neq; continuitatem soluat, neq; dolorem inferat, ut prius dictum est. secta enim ea uena sanguis neq; ad locum inflammatum pellitur, neq; ab eo attrahitur: sed a uulnerata uenæ parte trahitur, & à degrauatis multitudine uel qualitate uel utraq; partibus, quæ noxium humorem primum per uenam costas alentem, dein communem locum uersus uulneratum protrudunt, impeditur: illæ enim quò magis uacuãtur, eò robustiores fiunt; proindeq; potentius exprimunt materiam degrauantem: primum in uenam costas alentem, deinde in communem, ut dictum est. Rursus uulnus ab utraq; uena sanguinem

nem trahit per filorum continuitatem. Cum igitur ex utraq; uena sanguis trahitur, & per recta fila tractum sequitur, perq; alentem costas uenam locus affectus noxium humorem in uenā communē plagam uersus potēter fundit, in affectam partem humor, qui in sectionis locum trahitur, ex caua uena neq; pelletur, neq; trahetur, quare nec implebitur. Nunc uero disquirendum est quod ab initio proposueramus: an in pleuritide octo inferiorum costarum, commode eadem uena secari posit. Scribit enim Hippocrates libro de Victus ratione in morbis acutis secundo: Si eas quæ sub septo transuerso sunt, partes dolor infestet, nullumq; ad clauiculam signum fecerit, uentrem uel nigro ueratro uel peplio molli re oportet. Galenus hunc locum interpretans lōge tutius secandam esse uenam putat: etiam si minus auxilium quàm per purgationem sequatur. Nullum enim, ut inquit, ex sanguinis missione periculum impēdet. Purgatio uero citra graue malum non fit: potissimum ubi laborantis natura perspecta non est. Nam alij ægrè purgantur, alij facile. Solum igitur exhibendum esse putat Galenus, ubi febris non urgeat, & ægri natura cognita sit: idq; tantum, quantum in plurimis mediocriter uacuari sis expertus. Ex his cōstat sanguinis missionem in inferiorum costarū pleuritide utilem esse, sed minus quàm in superiorum. Si uero aliqua ex superioribus partibus

u infiam

inflammatione tentata sit, ut angina, & ophthalmia, & alia in quacunq; capitis parte, externas & quæ è directo respondent uenas secabis. Membris ipsis uero affectis per coniuges uenas siue reuocare siue deriuare uelis. Paulo antè dixerat in superiorum partium affectibus per inferiora sanguinem esse mittendum. Quomodo igitur nunc in angina, ophthalmia & aliarum capitis partium inflammationibus externa cubiti uena, quam humerariam uocant, secta non solum deriuandum humorem, sed & retrahendum esse putat? Hic enim scrupus multos male habet, præsertim ex eorum secta, qui ex opposito latere in internis inflammationibus mittendum esse sanguinem uolunt. Sed si quæ antea declarata sunt, penitus inspiciant, optima ratione Galenum in anginis, ophthalmijs, phrenitide, & aliarum capitis partium inflammationibus, humerariam è directo affectui respondentem secandam esse rectè monuisse deprǽhendēt. Vbi enim inflammatio urget, ad propinqua, ubi uerò non urget, ad longinqua reuocare oportet. Itaq; in angina, ophthalmia, phrenitide, & alijs partium capitis inflammationibus, quæ celere præcepsq; remedium efflagitant, ex humeraria uena è directo respondente mittendus sanguis est. Quòd si inflammatum brachium sit, poplitis uena quæ è directo illi respondet, aperienda est. quoniam eiusmodi partis inflammatio nullũ

peric

periculum minatur. Vbi uero inueteratum malum est, à patiente particula sanguis demitur. Itaq; in angina, uena sub lingua incidenda est. Solum enim uacuationem desiderat, non deriuationem, aut retractionem, modo absit dolor, & fluxio restiterit, purgatumq́; sit corpus uniuersum. Ad eundem modum & lieni & iecori cucurbitulas admouemus. Nam cum nec possint nec debeant eiusmodi uiscera incidi, cucurbitulis utimur, quæ uim potẽter trahẽdi habẽt, ut diximus. Aliam uero quamcunq; partem affectam externam incidimus, ubi humorum fluxus restiterit, & corpus à superuacuis humoribus liberum sit: alioqui fluxũ iritaueris, & malum geminaueris. Retractio autem quæ purgationibus & alijs remedijs, præsertim calidis, fit, longiorem requirit distantiam. Quod Galenus cum in alijs plerisq;, tum in decimotertio Methodi medendi docet. Ad partes, inquit, quæ maxime longinquæ sunt, semper auersionem facies. Ibi enim de frictionibus, purgationibus, urinam & menses cientibus medicamentis loquitur, nõ de uenæ sectione. Deriuatio autem perpetuo ad propinqua fit, quocunq; remedio utaris: ut quod ad palatum delabitur, ad nares transfertur, & quod in conuexis iecoris partibus est, per urinas: in cauis per aluum deducere oportet: in reliquis simili modo.

SED & quòd partibus in superficie

constitutis tale sit adhibēdum medicamē tum, quale affectus efflagitat: quæ uero in alto corpore demersæ latent, quæq; ex lō go interuallo medicamenti uirtutem experturæ sunt, his non quale nunc est, sed quale cum eò peruenerit, tum futurū est, ex situ partium dandum dicimus. Quocirca medicamenti, siue id foris adhiberi, siue deuorari, aut hauriri debeat, uires non præsentes, sed quales dū ad affectum locū peruenerint, futuræ sint, considerandæ sunt. Igitur quæ in pulmonis inflammationibus pectori forinsecus imponuntur medicamenta, longe uehementiora & acriora natura quàm si ipsi uisceri admouerentur, esse debēt. Eius enim quod per multa corporis mēbra intermedia trāsiens ad locū affectum peruenturū est, uires si quidē per initia essent imbecillæ, omnino fatiscerent atq; euanescerent. tantum igitur aduentitij roboris adiiciendum est, quantum transeundo amittunt: ut quod superest, ęquale existat ei quod tactu iuuat. Itaq; externis pectoris inflammationibus abunde faciunt, quæ solum laxare possunt. internæ uero qualis est membranæ, quæ costas cingit, acriora desiderāt. Lienis uero & iecoris omniumq; peritonæi partiū inflammationes eadem ratione curātur. Sępe enim

pe enim cutis ab admotis medicamentis ulceratur, etsi uisceribus longe durior sit, potentiusq; resistat. Quòd si ipsis uisceribus medicamenta, quibus assidue egent, admoueri possent, eo mitiora essent imponenda, quo eorum natura facilius afficitur. Quę uero & uorare & haurire medicamenta iubent curandis uiscerum affectibus idonea, longe acriora & uehementiora esse debent, quàm quæ affectę partes efflagitant: exceptis his quæ uentri & stomacho conferunt. Sola enim hæc talia adhibentur, qualia morbus poscit. reliqua uero omnia, acriora & ualentiora uiribus esse oportet: ac ea maxime quæ ad renum & pulmonum uitia adhibentur. Considerare itaq; oportet, quot numero partes permeat medicamentum, quod ad pulmones fertur. Primum quidem per os transit: deinde fauces, & stomachum, postea uentriculum ipsum, & quædam ex gracilioribus intestinis, deinde ad mesenterij uenas, pòst ad iecoris partium simarum, ex quibus ad gibberarum uenas peruenit: ex his uero ad cauam, post quam ad cor, tandem ad pulmonem. Neq; negare possumus, quin in singulis hisce partibus humoribus quibusdam id misceatur, & mutationem quandam alterationémque natu-

ræ uiſceris familiarem recipiat. Quapropter quod de eius uirtute ſupereſt, minus omnino ac hebetius eſt, quàm ut læſam particulam iuuare poſsit. Quæ igitur à ſitu partis ſumitur indicatio, his modis cu rationem uariat. Quatenus autem quæ à facultate ducitur, nunc exponemus.

À *partis ſitu ſumitur indicatio, & ad tollendam intemperiem, & ad uitioſos qui partem obſident, ſuccos remouendos. Intemperies autem aut ſumma corporis occupat, aut intus deliteſcit. Quare non eadem utriq; medicamenti uis adhibenda eſt. quæ enim in ſuperficie constitutæ partes intemperie laborant, medicamenta efflagitant, qualia affectus ipſe requirit. quæ uerò in imo latent, his non qualia nunc ſunt medicamenta adhibenda ſunt, ſed quæ affectui pro futura ſint, dum ad eum peruenerint. Quod enim per longa interualla ad locum affectum peruenturum eſt, uires tranſeundo amittit. Ideo tanto augendum ipſius robur eſt, quantum permeando id amiſsurum conieceris, ſiue id foris admoueatur, ſiue intrò ſumatur. Ad eundem modum uitioſus ſuccus uacuatur aut è propinquiore loco, aut diſtantiore. Idque uel digeſtione reſolutionéque, uel attractione humorum. Cum igitur in ſuperficie hunc digerere oportet, ut in externis inflammationibus, & à propinquo trahendum, blandum*

dum mitéque medicamentum, qualeq; affectus desyderat, adhibendum est. Contrà cum qui digeri succus postulat, locum distantem obsidet, aut à longinquo trahi debet, uehementibus medicamentis est opus. Igitur externis pectoris inflammationibus abunde faciunt, quæ laxare tantum possunt. Internæ uero, qualis est membranæ, quæ costas cingit, acriora desyderant: lienis uero & iecoris, omniumq; peritonæi partium inflammationes, eadem ratione curantur. Sæpe enim in his curandis medicamenta admouentur, quæ cutem exulcerant, longè uisceribus duriorem, potentiúsque resistentem. Quæ uero ad horum uiscerum curationem intrò sumuntur, uehementiora esse debēt, quàm quæ affectæ partes efflagitant, exceptis his quæ uentri & stomacho conferunt: qui, cum breuem uiam per quam ea transeunt habeant, talia exigunt, qualia morbus exposcit. Iecur uero & lien acriora, renes his adhuc uehementiora, pulmo autem omnium poscit uehementissima. Consyderare enim oportet, quot numero partes permeare debeat medicamentum, & pro ratione itineris, eius uim augere: ut eius quod ad pulmones fertur, primum quidam per os transit, deinde fauces & stomachū, postea uentriculum ipsum, mox quædam ex gracilioribus intestinis, præterea mesenterij uenæ, pòst iecoris simarum partium, ex qui-

bus ad conuexarum uenas, ex his uero ad cauam, post quam ad cor, tandem ad pulmones peruenit. Quoniam autem multæ partes sunt, per quas medicamentum transit, antequam ad affectum locum perueniat, multumq; ex eius uiribus resoluitur: ideo uehemētius esse debet, quàm affectus desyderat, tanto quidem, quantum per itineris longitudinem ex eius uiribus dimmutum iri coniecerimus.

QVONIAM autem ex corporis partibus alias quidem aduentitię, alias uero cōgenitæ uirtutes moderantur: atque harum ipsarum aliæ sibi solis, aliæ alijs uirtutum sunt origo: & ex his quidem alia proprium, aliæ publicum habent officiū necessario curationis forma in unaquaq; harum differentiarum mutanda est. Siquidem multa ex commemoratis remedijs affectum quidem curant, cæterum natiuas partium uirtutes offendunt, quarum noxa in uniuersum corpus transfertur. quod bifariam fit: nimirum quatenus uiscus est uirtutis origo, totius corporis partibus cōmunis: aut eius munus uniuerso corpori utile est. Iecur enim, cor, cerebrum, & testes, principia sunt uirtutum uniuerso corpori cōmunia. Venter autē & uterus, natiuas uirtutes, & nulli alteri corporis parti communes habent. Cæterum uentris munus

nus toti corpori utile est: uteri uero non item.

Partes, inquit Galenus in Arte parua, quædam principia sunt uirtutum, quædã ab ijs principijs originem ducunt, ipsisq; ancillantur, quædam nec alias gubernant, nec ab alijs gubernantur: quædam autem insitas uires habent, & ab alijs reguntur. In qua diuisione nihil omnino meminit de partiũ publico priuatoq; munere. Hoc uero in loco ita diuidit: Partes alias quidem ad uentitiæ, alias uero congenitæ uirtutes moderantur &c. Rursus hic nullam de his partibus, quæ nec alias gubernant, nec ab alijs gubernantur, mentionem facit. Igitur pro harum diuisionum intellectu scire licet, uirtutes quasdam communes esse, quibus corpus nostrum dispensatur: nempe animalem, uitalem, naturalem: harumq; uirtutum suam quamq; habere originem, animalẽ quidem, cerebrum: uitalem, cor: & naturalem, iecur. Rursus cerebro nerui dati sunt, cordi arteriæ, iecori uenæ, quibus eiusmodi uires cum corpore communicentur. Itaq; omnes partes sensu & motu præditæ, ab animali facultate reguntur: quæ autem uiuunt, à uitali: quæ uero nutriuntur & augentur, à naturali. Cum igitur non omnes partes sentiant et moueantur, non omnes ab animali reguntur: ut os, cartilago. Cum uero omnes uiuant & nutriantur, omnes à uitali & naturali reguntur. Aliæ uero sunt uirtutes par-

u 5 tibus

tibus peculiares, ut stomacho, uentri & intestinis conficiendi chyli, utero concipiendi & efformandi fœtum, & alijs partibus eodem modo. Cum igitur Galenus in Parua arte scribit, partes quasdam nec alias gubernare, nec ab alijs gubernari, non negat eas à naturali & uitali regi, quatenus uiuunt & nutriuntur: sed quam habent uim peculiarem, ex se quidem habere, nec cum alijs communicare intelligit. Quòd autem de publico priuatoq; partium munere illic non meminit, hoc ideo fecit, quoniam ad rem quam in Parua arte tractabat, hoc est, temperaturarum partium cognitionem, nihil conferebat. Nihil enim refert, priuatúmne an publicum sit uētris munus, ad eius tēperaturæ notas habendas. Ad eius uero curationē id necessario cognosci debet. maiore enim diligentia pars, cuius munus uniuerso corpori cōmune et necessariū est, quàm cuius priuatum corporiq; minime necessariū, curari debet: cuiusmodi est stomachus. Simili modo & quæ origo est alicuius uirtutum corpus dispensantium, ut cerebrum, cor, iecur, aliter curari debet quàm quæ uim suam alijs non distribuit. Igitur si iecur, uerbi gratia, & stomachus inflammatione tententur, tam acria medicamēta non ferunt, quàm crus eodem affectu laborans. Crus enim non solum relaxantia, sed & digerentia admittit: iecur & stomachus nō item, sed quæ perpetuo robur seruent. Priora affe-

ctum

ctum quidem curant, sed natiuas uires lædunt: quod sine magno incommodo crus & aliæ id genus partes patiuntur, stomachus & iecur nō ferunt. quoniam contractam ex eiusmodi medicamētis noxam cum alijs corporis partibus cōmunicant. Iecur quidem, quatenus origo est uirtutis, qua uniuersum corpus alitur: stomachus uero, quatenus corpori alimentum concoquit. Easdem ratione aliorum principiorum origines curari debent: nempe cor & cerebrum, quæ ad uitæ indiuidui tutelam cōdita sunt: & testes quos ad speciem conseruandam natura concessit.

PLERVNQVE autem affectionis remedium, partis uires offendit: aliud quidem immodice relaxando robur soluit, proindeq; & partis uirtutem: aliud uero immodice refrigerando insitum calorem extinguit. qui fortasse, ut quibusdam tum medicis, tum Philosophis celeberrimis uisum est, substantia est uirtutum, aut certe primarium ac necessarium ipsarum instrumentum. Iam uero & alienæ quædam qualitates, uires dissipare possunt. Nihil igitur horum curando prætermittendum est: ne forte imprudentes dicamus, morbus quidem curatus est, homo uero perijt: quod accidere plurimis quotidie uidemus, qui irrationalem experientiam colunt, methodicamq; sectam

omnia ipsius artis bona peruertentem, quę rationes quasdam dogmaticas quidē, sed multis erroribus plenas sectatur.

Insitum hunc calorem, non illum uaporosum & aëreum, de quo suprà meminimus, sed uiriũ substantiam, uel ipsarum primarium instrumentum, hoc est contemperamentum quatuor uel elemētorum uel earum qualitatum Galenus uocat. Ex quo uirium robur consistit, ex robore autem actio proba editur. Quoniam autem uariarum partium uaria sunt temperamēta, ideo & uarij sunt natiui in corpore calores. alius enim est solidarum partium, alius humorum, alius aliarum partium, ut fusissime superiori cõmmentario docuimus. Vbi igitur in aliqua parte caloris substantia perit, uirium robur solui necesse est. Perit autem ea, quia aut resoluitur, aut extinguitur. Resoluitur autem uel calidis ac digerentibus, uel exiccantibus & tanquam eam depascentibus. Extinguitur uero aut frigore, aut humiditate suffocante. atq; hæ sunt alienæ qualitates quæ uires demoliuntur.

SVB indicatione autem quæ à uiribus partium petitur, sensus hebes acutusq́; cõtinetur. Nam quæ insigniter sentiunt, acria medicamenta non ferunt, quemadmodum nec humores. Si enim acer quidam humor os uentris occupet, in syncopen ægri sæpe labuntur: quod si permodice affi

ce afficiatur, anxietate & nauſea premuntur: aliquando infeſtum quidem humorem uomentes, aliquando uerò fruſtra enitentes. quod in his potiſsimum affectibus accidit, quibus os uentris uitioſo humore imbuitur. Itidemq; cum in oculos eiuſmodi humor influit, maximum dolorem inuehit, ulceroſasq; puſtulas curatuq; diffiles excitat. Eadem ratione neq; oculi acrium medicamentorum contactum ob ſentiendi præſtantiam ſuſtinent, quemadmodum nec os uentris. Neq; uerò quod degrauet, ſi foris imponas, eiuſmodi partes patiuntur: minusq; uentre oculus, utpote qui nonnunquam ab iis quæ illinuntur medicamentis grauatur. Partes uerò quæ hebetioris ſunt ſenſus, tum grauia cataplaſmata, tum mordentia medicamenta ferũt. Siue igitur quis cum quatuor commemoratis indicationibus eam, quæ à ſentiendi facilitate ſumitur, quintam numerare uelit, ſiue in ea compræhendere quæ à facultate ſumitur, nihil ad rectam curationem refert.

Siue quintam à ſenſus acumine & hebetudine ſumptam indicationem enumerare uelis, ſiue ſub quarta contineri, nihil ad rectam curationem refert. Conſtat enim partem magno ſenſu præditam, neq; ingentem molem, neq; uehe-

mentem

mentem acrimoniam medicamẽtorum, ſine graiuißimo dolore, qui non modo augere, ſed & nouam defluxionem excitare ſolet, ferre non poße. Eadem ratione nec acres mordacesq; humores. Nam ſi ſtomachus hos imbiberit, ægri in ſyncopen labuntur, niſi leuiter admodum afficiantur, ſolam enim tunc anxietatem nauſeamq; pariũt, nonnunquam quidem cum uomendi inani appetitu, nonnunquam uero cum humoris reiectione. itaq; acutus ſenſus uehemens & graue medicamentum reſpuit, quod obtuſus hebesq; admittit, ut libro ſuperiore declaratum eſt.

HAE igitur indicationes ſemper memoria tenendæ ſunt in omni parte, quocunq; affectu laboret. Nam eius temperatura, formatio, ſitus, & facultas, particulares noſtras operationes immutabunt, ſeruato communi ſcopo, quem perpetuo ex affectu ſumendum eſſe docuimus. Qui igitur ex nuda ſolaq; intemperantia naſcuntur morbi, contraria qualitate curantur: calida quidem intemperies frigidis, ſeu primario loco, ſeu ex accidente ea refrigerent: frigida uerò calidis. Ad eundem modum ſicca humidis, humida ſiccis. De eo autem quod primum aut ex accidente calfacit, fuſiſsime (ut noſti) in opere de ſimplicium medicamentorum facultate diſſeruimus, oſtendentes nonnun

quam

quam id ex accidente calfacere, quod primario loco refrigerat, ut in frigidæ aspersione, qua intrò calor repellitur: & quod calfacit refrigerare, cum calor calidæ aspersione rarefacto corpore discutitur. Itaq; corpus cum à solis agentibus qualitatibus alteratur, sola calfaciendi, & refrigerandi, humectandi, ac exiccandi facultate ad naturalem habitum, citra ullam sensilē uacuationem, reducitur. Cum uero solo materiæ, eiusq; temperatæ, influxu laborat, sola uacuatione est opus. Sin intemperata materia sit, uacuationem simul & alterationem per contrarias qualitates desiderat: uacuationem quidem, haud aliter atq; affectus, qui rheumatici dicūtur, de quibus librum unum (ut nosti) conscripsimus: in quo ab initio statim monstratum est, eiusmodi affectiones fieri, facultate quæ corpus uniuersum alit, imbecillitate laborante, cum collecta multitudo in omniū partium infirmissimas diffluit. Quinetiam fluente quidem sanguine quodamtenus uitiato in eiusmodi partes in rheumaticis affectionibus promiscuus oritur affectus, quod perraro fortassis euenit. Semper enim mihi sanguis sine pituita, aut bili uel flaua uel atra, tenuis fluere uisus est. Quòd si alia quapiam occasione pars

intume

intumescat, uidendum est, an inflammatio, an scirrhus, an œdema eiusmodi affectus sit. Inflammationem dicimus omnem calidam ac quasi flammeam affectionem, cuius differentias paulo antè retulimus. Itaque iam tempus est, ut de œdematis pauca tibi tradamus, quo in memoriam reuoces, quæ fusius me explicante didicisti.

Vna est curationis omnium morborum communis indicatio: nempe ipsum contrariũ. Quod pro partis temperatura, formatione, situ, & facultate mutandum esse ostendimus. Quoniam igitur morborum non una est species, sic nec eorundem remedium unum. Morbi enim alij ex nuda solaq; intemperie nascuntur: alij ex solo materiæ eiusq; temperatæ defluxu: alij ex eiusdem, sed intemperatæ. Qui igitur ex nuda intemperie fiunt, contraria intemperie curantur: ut calidi frigidis, frigidi calidis, humidi siccis, & sicci humidis. Qui uero ex humorum influxu, si quidem temperati sunt, solam uacuationem: sin intemperati, cum uacuatione alterationem requirunt per contrarias qualitates, eorum uidelicet humorum, qui iam partem obsident. Qui uero in corpore adhuc sunt, uacuatione, aut purgatione, aut utraq; egent, non aliter atq; in affectibus rheumaticis, qui, ut Galenus docet libro de Curandi ratione per sanguinis missionem, fiunt

toto corpore infirmo, principibus uerò illius partibus, paulum licet ipsis insit sanguinis, grauari solitis, eumq́; in carnosas partes protrudentibus: & potissimum in glandulas excipiendis recrementis idoneas tum ob substantiæ suæ laxitatem, tum quòd omnium partium minime robustas habeant naturales uirtutes. Nam cum quatuor sint, ut ostensum est, Prima attractrix, Secunda contentrix, Tertia excretrix, & Quarta alteratrix, alias quidem tres maxime imbecillas glandulæ carnesq́; obtinent: at unam alteratricem haud ita multo cæteris partibus minorem. Post glandulas sequitur pulmo fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas obtinet, & corpus ipsum laxum est. Deinde lien. porrò autem cerebrum, ut ille, aut etiam plus excipiēdæ fluxioni est habile. Cæterum hoc illis præstat, quòd constructionem habet his excernendis quæ accepit, promptissimā: nempe ingentes uentriculos, qui pronis meatibus euacuantur. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien ac cerebrum natura robustiora sunt, in his ad glandulas & carnes fluxiones perueniunt: ubi scilicet totus habitus infirmus fuerit, uelut in rheumaticis affectibus fieri solet. merito igitur his curandis scopus est non uacuatio, sed totius habitus roboratio. Quanquam curationis eorum initium à uenæ sectione sumendum sit. Quòd si excrementa prauam etiam qualitatem

habeant, simul adhibeatur purgatio, in his maxime corporibus, quibus neutrius plenitudinis proprium symptoma sit: nẽpe grauitas eius quæ ad uires, & distensio eius quæ ad uasa est. Hæc quidẽ Galenus. Ex quibus uerbis cõstat in rheumatismis, etiam si parum placet Auicennæ, uacuandum esse, ubi humor nõdum uitium in qualitate contraxit, apparentq́; utriuslibet plenitudinis symptomata: nempe uel grauitas in ea quæ est ad uires, uel distensio in ea quæ est ad uasa. ubi uero neutrius plenitudinis adsunt signa, purgatione potius est opus. Si uero unà cum praua humoris qualitate eadem signa appareant, primum quidem sanguinem mittere, deinde purgare oportet, etiamsi qui fluit, sanguis parum à natura excesserit.

OEDEMA igitur fungosus & absq; doloris sensu tumor uocatur, quem ex pituitoso humore constare monstrauimus, aut uaporoso spiritu, qualis in cadaueribus euenit, & in pedibus sæpe ac cruribus eorum qui aqua intercutẽ, tabe, & alio uitiato corporis habitu laborant. Verum in illis periculosis affectibus eiusmodi œdema symptoma est, nullam propriam præcipuamq́; curationem requirens. Sola enim frictio aliàs ex oxyrrhodino, aliàs ex oleo cum sale, aut etiam oxyrrhodino salem habente ipsum sedat, atq; id genus alia mul

lia multa.

Absoluta de calidis tumoribus disputatione ad frigidos transit, primumq; ad œdemata, id est raros ac sine doloris sensu tumores, ex pituita uel flatulento spiritu ortos. Hi nonnunquàm alijs morbis superueniunt, ut aquæ intercuti, tabi, & alijs corporis uitiatis habitibus. Aliquando ex tenuis pituitæ influxu: ex crassa enim scirrhi nascuntur, ut mox dicetur. Quod igitur periculosos hos affectus œdema sequitur, multitudinis quæ hominem premit, est symptoma, ut inquit Galenus, nullam seorsum propriam curationem requirens: quando curari, nisi affectu ex quo nascitur profligato, non potest. Sed tamen aliquid de eo remittendum est, si quidem uires demoliatur, aut primarium affectum augeat, aut curationem impediat. In hydrope, gratia exempli, si tantus crurum tumor adsit, ut & distentione dolorem excitet, & progreßionem impediat (quæ ad morbi curationem commodißima est) remittendus erit, ut & dolor mitigetur, & expeditior fiat progreßio. Tumorem autem remittit frictio, ut quæ meatus recludat, excrementa fluxa reddat, & si cum oleo administretur, humectet, laxet, emolliat, quæq; in meatibus continētur, euaporet. Quæ quidem frictio quia plus sæpe attrahit quàm uacuat, præsertim ubi corpus impurum est, ut in antè dictis affectibus, ideo cum astringente oleo fit, nempe rosaceo, cui e-

tiam admiſcetur nunc acetum, ubi timetur fluxio: nũc ſal, ubi magis exiccare ac digerere quàm reſtringere oportet: ubi uero ſimpliciter uacuare uolumus, cum oleo & ſale fricamus.

AT ſi ex pituitoſo humore partem obſidente œdema factum ſit, ſpongia aqua, quæ aceti aliquid acceperit, madefacta, aliquando affectum mitigat: qui ſi non quieſcat, paulo plus aceti miſcebis, ita attemperans, ut bibi poſsit. Hoc autem aquoſius initio adhibendum eſt, potiſsimum mollibus corporibus: ualẽtius uero robuſtis, ac cutem duram habentibus, & quę primo ſpongiæ impoſitu minime iuuentur. Eſto autem ſpongia noua: cuius ſi copia non adſit, curioſe abluatur aphronitro, nitro, & lixiuia ſtillatitia, quam κονίαν ϛακτὴν uocãt. Non cedente autem his remedijs œdemate, aluminis momentum adijciendum eſt, ac ſpongia omnino noua imponenda. Si uero aliquos ex artubus œdema occupet, ſpongiam deligabimus, ab inferiore parte incipientes, ac ſuperiori finientes, iniectionem, compreſsionẽ, & arctationem, & omnem diſtributionem, ut in fracturis, facientes. Curationis autem ſcopus in hiſce affectibus miſtus eſt: alter quidem, ut horum ſubſtantiæ aliquid digeratur: alter, ut cogatur, ſtringaturq́;. Si igitur iam dictis

reme

remedijs morbus non ſedetur, tunc uehementiora miſtam temperaturam habentia ex genere ſuprà relatarum facultatum adhibenda ſunt. Ego uero in inueterato œdemate illitæ oleo parti ſpongiam ex lixiuio admoui : eaq; arctius deligata malum uidi percuratum, non amplius ſcilicet hac curandi ratione, miſtam facultatem quaſi ſcopum habente, ſed ad digerendam diſſecandamq; materiam declinante : quod in omnibus ferè diuturnis affectibus probari non ignoramus. Poſtquam uero abunde ad te quidem de œdematis ſcripſimus, de ſcirrhoſis tumoribus deinceps diſſerẽdum eſt.

Quoniam aliorum tumorum more œdema fit ex humorum in aliquam partem fluxione, duplex eius curandi ſcopus erit: alter, ut horum ſubſtantia digeratur : alter, ut fluxio reſtringatur. atq; prout alter alterũ ſuperat, ſic remedia ſunt miſcẽda, alterum cum altero liberalius aut parcius. Vbi igitur plus erit reſtringendum quàm uacuandum, augenda reſtringentium uis erit. Vbi uero plus uacuandũ, degerentium ac exiccãtium materia præpollere in miſtione oportet. maiorem porrò reſtringentium uim miſcẽdam eſſe oſtendit maior fluxio, & parcior in affecta parte materia. Contrà, exiccantium ac digerentium uberiorem modum adhibendum, ubi ube-

rior materia locum obſidet, & fluxio minor eſt. Itaq; poſca ex uſu eſt. Reſtringit enim potenter, nec inualide exiccat. atq; hæc quò copioſiorem aceti portionem acceperit, eò ualentius: quò uero parciorem, imbecillius aſtringit. Sed aquoſior initio adhiberi debet (nam à leuioribus ſemper inchoandum eſt) & in corporibus mollioribus: ualentior autem & quæ plus accepit aceti, robuſtioribus & cutem duram habentibus, & ubi aquoſior non profuerit. Vbi uero plus digerendum eſt quàm ſtringendum, lixiuia commodiſſime admouetur, ut cui maior uis inſit exiccandi ac detergendi quàm reſtringendi. Ad hunc autẽ modum eiuſmodi remedia adhibentur. Spongia noua & quæ nullam alienã qualitatem habeat, aut ſi noua nõ ſit, abluta ac repurgata uel nitro, uel aphronitro, uel lixiuia, madefieri antè dictis remedijs debet, hisq; uel ſimplicibus, uel admiſto alumine, aut ſale, aut alio medicamento, ut Glaucio, prout affectus efflagitare uidebitur, imponi loco affecto. Commodiſſima enim huic rei ſpongia eſt uel noua, uel ut diximus repurgata, tum quòd medicamentum copioſum excipiat, diuq; ſeruet, tum quòd ſua ſubſtantia affectam partem exiccet. Quæ ſi in promptu non eſt, in eius uicem ellychnio utendum erit. Si autem brachium, uel crus ſit, quod afficitur, deliganda ſpõgia erit non aliter atq; in fracturis: hoc eſt, ab inferiori parte incipiendo, ac ſuperiori finiendo.

Sit

Sit autem arctatio mediocris, cuius primæ quidem fasciæ ſpiræq; magis arctandæ: quæ uero deinceps ſunt, remittendæ: ſed non adeo, ut minus laxa ſit deligationis pars, quæ humorum decurſum impedire debet.

EXQVISITVS igitur ſcirrhus, tumor eſt præter naturam ſenſu carẽs ac durus. Non exquiſitus autem, non ſine ſenſu quidem omnino eſt, ſed ægre tamen admodum ſentit. Qui igitur ſine ſenſu eſt, curationem non admittit. Qui uero hebetis ſenſus eſt, ut inſanabilis non eſt, ſic nec curatu facilis. Fit autem ſcirrhus ex glutinoſo & craſſo humore ſcirrhoſis partibus ita infartus, ut facile ſolui non poſsit: qui aliquando ſtatim ab initio paulatim concreſcit ac augetur. Sępe uero à medicis uehementer eryſipelata, ac inflammationes aſtringentibus & refrigerantibus conflatur. Si quis igitur medicamenta uehementer digerentia partibus ſcirrhoſis admouerit, & ſcirrhũ manifeſte minuerit, hic breui ſe perſanaturum eum falſo ſperabit: ignorans quòd hæc curandi ratio affectũ relinquit incurabilem. reſoluta ènim ex ipſo ſubtiliori humiditate, quod reliquum eſt, exiccatum, lapidoſum efficitur. Non ſunt igitur ſcirrhoſæ partes medicamento uehementer exiccante curandæ, ſed te-

pidum calorem habente: humorem uero neq; multum, neq; omnino paucũ. Quod enim supra modum humidum est, nihil prorsus digerit: quod uero minimum, plusquam par est exiccat. Oportet igitur corpus scirrho obsessum à medicamento profuturo, similiter atq; hæc quæ in sole liquantur, affici. Vocantur autem huiusmodi medicamenta emollientia. De quibus copiosius in quinto de Simplicibus medicamentis proditum est. Exẽpla quoque eorum tradita sunt: simplicia quidem, medullæ omnes ac adipes. Ex medullis uero primas tenet ceruina: deinde uitulina. Ex adipibus, uolucrum quidẽ anserinus, terrestrium uero leoninus. Gallinaceum autem anserinus, pardalium uero ac ursinum leoninus antecedit: post quos est taurinus. His autem crassior est ac siccior caprinus: atq; hoc magis, hircinus. Quòd autem eiusmodi affectus uehementer siccantibus non egeant, dictum est antè. De differentia autem quæ ex eorum tenuitate ac crassitudine sumitur, docuimus quidem, sed non perspicue. Idcirco in memoriam tibi reuocanda sunt, quæ inter nos commẽtabamur, dum Cercilij puerum cu rabam: cui ex erysipelate uehementer astricto & refrigerato tumor scirrhosus in

toto

toto femore relictus erat: cui curandæ tenuium partium medicamenta adhibenda esse existimabamus. proinde pueri femur oleo fouebam in profundo labro sedentis largum oleum sabinum continente: quòd non ignorarem, maiore id partium tenuitate quàm cętera prępollere. Balneo uerò, nisi pluribus interiectis diebus, curandi totius corporis causa, prohibebam. Post uero eiusmodi fotum medicamenta ex commemoratis medullis & adipibus affecto loco imponebam, admistis nonnũquàm bdellio scythico, mastiche ægyptia, & ammoniaco thymiamate pingui nõ uetere, necnon & galbano, quibus præmunitum totum femur pinguissimo ammoniaco, aceto acerrimo resoluto circunleui, deinde interposito rursum spatio panacis liquorem pinguissimum aceto acerrimo dissolutum adieci, eumq; recentem, alioqui pinguis non perduraret: quemadmodum neq; bdellium, neq; ammoniacum, neq; galbanum. Puerum uero alteri cruri innixum saltare iussi, quò plus in id alimenti ferretur. Postea uerò redacto iam ad æqualitatem scirrhoso tumore, ueritus ne reliquię superessent, contrariam curationem iniui, femur aliquo ex resinosis medicamentis illinens. Perspicue enim ui

debatur ſcirrhoſa moles inſigniter quidē concidiſſe medicamentorum quæ ex aceto conſtant, litu: relaxantium uero, mollescere, ſed non decreſcere. Verum alternatus eorum uſus moderatus puerum curauit. Nam ſi altero tantum genere medicamētorum ſcirrhum curare tentaſſes, hunc nequaquam ſanaſſes.

Scirrhus tumor eſt durus & ſine ullo dolore, ſed non ſine ſenſu, niſi exquiſitus omnino ſit. Fit autem interdum incommoda inflāmationis & eryſipelatis curatione, admotis medicamentis uehementer uel refrigerantibus, ac ſtringentibus, uel immodice tenuem digerentibus humiditatem. Interdum uero ſponte & ſine externa occaſione, ſcilicet humorum craßorum uel glutinoſorum uel utrorumq; influxu in aliquam partem. Si quis igitur ſcirrho curando medicamēta quæ uehementer trahant ac digerant, admouerit, primis quidem diebus ægregiè curatio proceßiße uidebitur: ſed quod relinquetur, in lapidoſam duritiem concreſcet, ſcilicet reſoluto ac digeſto toto eo quod tenuium ſit partium, more lapidum qui in renibus & ueſica generantur. quod ubi concreuerit, nullam curationem admittet: neq; enim ſolui poteſt: quemadmodum nec lapides, ſi abſumpta humiditas eſt, ſcilicet eorum meatibus ob anguſtiam humorem non admittentibus. Oportet igitur corpus ſcirrho obſeßum à

medicamento quod iuuare debeat, ſimile quidpiam his quæ in ſole liquantur, pati: quemadmodum enim ſolaris calor, ubi in meatus rei liquabilis ſubierit: quod latebat, humidum ſoluit: ſic emollientis medicamenti in ſcirrhoſam materiã ingreſſus eam emollit. Sed nec quæ molliunt, continuo affectum curant. opus enim eſt & digerentibus, non quidem uehemẽter, ſed quæ molliendo commode id præſtent. Cuiuſmodi ſunt medullæ omnes, in quibus principem locum obtinent ceruina & uitulina: quemadmodum & adipes, alij alijs magis, pro uarijs animalium tẽperamentis. Summa igitur curandorum ſcirrhorum hæc eſt, ut uacuetur quod præter naturam eſt. Vacuatur autem, quod pertinaciter meatibus inhæret, digerentibus, non quidem uehementer, ut diximus, ac emollientibus, hoc eſt modice calfacientibus & exiccantibus. Qui autem ob calorem uehementer digerentem in tophaceam duritiem concreuerunt, immedicabiles ſunt: ſi tamen aliquo modo iuuari poſſint, humectandi ratione curari debent.

TENDONES uerò (ſic enim neruoſas muſculorum propagines uoco) ex cõmemorato medicamentorum uſu euidentiſsime iuuari uidemus, ſi, quæ pyrite lapide initur, curandi ratione probè utamur: hunc autem oportet igni candentem acerrimo aceto inſpergere, deinde affectam

parti

particulam ſuper hunc dimouere, ut à uapore ſurſum exhalante ſcirrhus ſoluatur. Multæ enim partes iam planè repãdæ cur uatæq; , hac curandi uia quæ ſic uerſando fit, integrè ſanatæ ſunt, ita ut incantamentis ſimilis res eſſe crederetur . ſcirrhoſam autem partem remedijs antè dictis emollitam præmunire oportet . Quinetiam in hac quæ pyrite fit, curatione largo oleo ſabino perquam calido ſubinde fouẽdus affectus eſt, aut aliquo alio ex ſubtilium genere. Nec uerò minus proderit anethi potiſsimum uiridis ac recentis comam oleo incoquere . Quòd ſi pyrites in promptu non ſit, molari eſt utendum, ſic enim lapidem, ex quo molas parant, quibus frumẽtum molimus, uocant.

Oſtenſum prius eſt, omnium tumorum unam eße communem indicationem: nempe uacuationem, & omnium ſcirrhorum , qui quidem callum nondum contraxerunt, eam quæ commode digerendo emollientibus fit . Monſtratum prætere a eſt partium conſtitutiones curationem uariare. Igitur in tendonum ſcirrhis, quæ partis duræ ac denſæ ſunt, cum emolliẽtibus miſcẽda ſunt quæ dißecent. cuiuſmodi eſt acetum , quo & ad alias partes utimur: ubi ſcilicet affectus inueteratus eſt, & pars affecta iam remollientibus eſt præparata. Incidit enim acetum, ac reſoluit craſſos hu

ſos humores. Vtilis igitur eius uſus eſt, ſi modicè opportuneq; adhibeatur, non ſæpe, nec longo tēpore, nec inter morbi initia, ſed interpoſito remollientium uſu. alioqui tenues partes uiolenter abſumeret, ut Galenus ait, & reliquias humoris in lapidoſam duritiem cogeret. Ad hunc autem modum miniſtratur lapis pyrites, uel molaris, igni candens acerrimo aceto perfunditur, ſuper uaporem calidum quem ſurſum emittit, ſcirrhoſa pars collocatur, ſubindeq; uerſatur, ut tota uaporem melius excipere queat. Poſtea medicamentum emolliens, ut docet Galenus, imponitur. quotidie uero oleo aliquo quod tenuium partium ſit, affectus perfunditur, in quo althææ radix, aut cucumeris ſylueſtris, aut anetum uiride & recens, aut id genus aliud incoctum ſit. Multas enim partes iam magnitudine ſcirrhi incuruatas ac in orbem contractas hac curādi ratione, quæ uerſando partē in ipſo uapore fit, perſanatas fuiſſe ſcribit Galenus, ita ut diuina potius quàm humana res eſſe crederetur. In alio exemplari legitur. προκαταντλῆσθαι δαψιλῶς, in Aldino ἐλαίῳ δαψιλῶς θερμῷ; prior lectio magis mihi applaudit.

LIENEM autem ſcirrhoſum non ſolum foris adhibitis uehementibus medicamentis curare oportet, ſed & ualidiſsimis potionibus. Nam & has citra moleſtiā perfert. Ex hoc autem genere optima ſunt

radicis

radicis capparis cortex, & scolopendrij & myricæ tum radices, tum ramuli. Hæc autem omnia in aceto & mulso aceto incoquenda sunt.

Lien scirrho obsessus uehementia admittit medicamenta, siue foris, siue introrsum adhibeantur, etiã si raræ sit substantiæ, & munus habeat corpori necessarium, nempe excipiendi atræ bilis recrementum. Quoniam autem minime neruosa ea pars est, proindeq; sensus hebetis, & in alto condita, fortissima fert medicamenta, sed alternatim, ut de aliarum partium scirrhis diximus, imposita. Itaq; utiliter bibitur uel acetum, uel posca, uel acetum mulsum: in quibus incocta sint radicis capparis cortex, scolopendrij & myricæ tum radices, tum germina. Foris uero imponuntur remollietia, quale cataplasma est, quod quia ex althæa constat, dialthæas dicitur: agrestis maluæ folia cum adipe anserino uel suillo, aut alio remolliente. Incidentia uero ac digerentia, ut ammoniacum, cui tantum aceti admistum sit, ut luti crassitudinem accipiat: & flos salis, ut qui & extenuet & digerat abunde.

SAEPE uerò lien tangenti reniti uidetur, tametsi scirrhosus non sit, sed potius flatulentus. In quo affectu ubi absinthio prius locum perfuderis, imponendum est emplastrũ mistę facultatis: quale est, quod ex sulphure & alumine constat. Plurima profe

profecto id genus remedia in medicamẽtorum libris scripta sunt. Non simpliciter autem mystorum medicaminum uiribus animum intendere oportet, sed & quantum misceatur. Cum enim flatu lien aut potius œdemate intumuit, etiam si aluminis multum inieceris, nihil offenderis. At si scirrho occupetur, digerendi facultas præpollere debet. astringendi uero exigua portio admisceri. Cum uerò ex simplicibus sponteq; nascentibus medicamẽtis salis flos hac ui sit præditus, scirrhosum lienem sanat foris in marsupio impositus.

Lienem nunc scirrhus, nunc flatus (opportunus enim his iniurijs est) occupat. hic facile, ille ægrè discutitur. Rursus hic magis, ille minus digerentibus eget. Quocirca flatuosus lien absinthio prius perfundi, deinde ipsi emplastrum imponi, quod mistæ sit facultatis, debet. quale est quod ex sulphure & plurimo alumine constat.

IECORIS uerò scirrhum, recentem sæpe curauimus: inueteratum uerò neq; ipse sanare potui, neq; alium qui posset, noui. Omnes enim ita affectos omnino sequitur aqua intercus. Plurimi autem longiore temporis spatio intereunt. Nonnullos uero breui perire uidi, quibus aluus

multa

multa deijciebat. Palàm igitur est his stipata esse uasorum ora, per quę cibus ex simis iecoris partibus in conuexas transmittitur. Quòd si qui ex his curati sunt, nō alia ratione quàm quæ in musculosarū partiū scirrhis monstrata est, sanitatem sunt adepti. Non enim hoc uiscus uehementia medicamenta, uti lien, sustinet. Remollientium igitur mistura quæ inflammationis ratione uisceri admouentur medicamenta augenda sunt. Erant autem illa ex absinthij coma, & expressò ex unguentaria glande oleo, mirobalanupiesma uocatur, & utraq; nardo, indica, & celtica: pręterea croco, & œnanthe, mastiche chia, & unguentis ex nardi spica temperatis, item mastichino, melino, & œnanthino. his igitur si ammoniacum thymiama, & bdellium, & cōmemoratæ medullæ ac adipes, quęq; incidere idonea sunt, adijciantur, iecoris scirrhum sanant, commoda uictus ratione obseruata, unà cum medicamentorum potione, quæ obstructionem delent, & succū qui in uiscere retinetur, detergūt. Hæc autem omnia uim habent comminuendi etiam renum calculi: quorum materiam multi medici tractarunt. His autem quodpiam admiscendum est ex illis, quæ urinam mouere possunt: quorum materia

plurima tum à multis alijs, tum à nobis in opere de medicamentis ſcripta eſt. Quocirca quæ nunc dicta ſunt, tibi ſufficiant.

Iecur munus habet toti corpori publicum, & uirtutis naturalis eſt principium. Igitur eius habenda maxima ratio eſt, ne robur amittat. Vehementia enim medicamenta, uti lien, ferre non poteſt. Quocirca ſi ſcirrho laboret, non facilem curationem admittit, niſi recens ſit. Nam inueteratus omnino non curatur, quia tam uehemẽs medicamentum quàm affectus efflagitat, iecur ferre non poteſt, ut cuius uehementia partis robur uniuerſo corpori maximè neceſſarium ſoluat. Hoc *uitium aqua intercus ſequitur. tãdem proceſſu temporis mors.* Natiuum *enim iecoris calorem, proindeq; eius uirtutem demolitur (oſtenſum enim eſt hunc uirium eſſe ſubſtantiam.) Itaq; pro ſanguine quo ali debet corpus, generatur aquoſa humiditas: unde aqua intercus naſcitur.* Aliquando *uero, cum ſcirrhus uias per quas ex ſimis iecoris in conuexas partes defertur, obſtruit, mors hydropen anteuertit, ſcilicet corpore alimentum non recipiente, & aluo immodicè fluente. Qui igitur curationem admittit, non alia ratione ſanitatem conſequitur, quàm quæ ſcirrho laborantibus muſculis adhiberi ſolet. quam* Galenus *decimoquarto* Methodi *medendi ad hunc modum docet:* Ad *muſculos uero alium ſanè non uidi, qui ammoniaco thymiamate cum*

te cum aceto uteretur. Ego uero sæpe usus sum, utiq; mollientium usui interponens. atqui sub illis nulla cernitur euidens utilitas. Sed posteaquam per ea mollitus scirrhosus tumor est, maximum certe usum ammoniacum aceto liquatum confert. sufficit autem uno alteróue die usos ad remollientia reuerti, ac rursus his pluribus diebus usos, denuo ad medicamen quod ex aceto fit redire: siue id ammoniacum, siue quid aliud habeat eorum emollientium quæ paulo suprà sunt comprehensa. Hæc quidem scirrhi musculorum curandi ratio, quam Galenus iecoris scirrhis cōuenire docet: quod uerum est indicatione à morbo petita. remollientia enim ac digerentia requirit. Pars uero quoniam & uirtutis principium est, & munus toti corpori habet commune, maximè sui tutelam indicat: proinde cum antè dictis modicamentis misceri debent, aut eorum usui interponi, quæ modicè stringendo robur partis seruent. qualia sunt absinthium, œnanthe, & alia hic à Galeno commemorata.

AD aliud enim tumoris genus iam transire tempus est: cui gignendo flatulentus spiritus materiam suggerit. Dicitur autem non solum flatulentus, sed & flatus, eiusmodi spiritus crassus ac uaporosus, neq; æthereus substantia, neque tenuis: eius uero naturam intelliges, si qualis in austrina, qualisq; in aquilonia con-

ſtitutione ſit ambiens aër, in memoriam reuocaris. Siquidem auſtrino flatulentus, aquilonio uero naturalis in nobis ſpiritus eſt ſimilis. eiuſmodi autem ſpiritus difflationem, corporis etiam denſitas impedit. Quocirca eius affectus curatio unum ac communem utriq; ſcopum habebit: nempe denſi corporis rarefactioni, & craſsi ſpiritus extenuationi. Nam ſi medicamentis tenuitate partium pollentibus utrunq; ſufficienter calfeceris, denſum quidem rarefacies, craſſum uero extenuabis. Affectorum autem locorum natura ad idoneam remediorum materiam indicandam conferet, eiuſq; adhibendæ maiorem minorémue modum. Nã id genus ſpiritus craſſus ac uaporoſus nonnunquam quidem ſub membranis quæ integunt oſſa, collectus continetur, nonnunquam ſub peritonæo, aliquãdo uero in inteſtinis & uentre; interdum & ſub mẽbranis muſculos circundantibus: quẽadmodũ & ſub mẽbranoſis tendonibus. Nõnunquam autem & in ſpatijs quæ cogitatione percipiuntur tum muſculorum, tum aliarum corporis partium: quarum naturam ex anatomicis adminiſtrationibus didiciſti. Ad hunc quidem modum & muſculus ipſe ſpiritu impletur. In uentre quoq;

aut inteſtinis flatulentus ſpiritus concluditur. qui ſi uehementer frigidus ſit, maximum excitat dolorem. Hæc autem omnia curationem quidem, ut diximus, habent communem ex tenuium partium materia: quæq; ſi doloris particeps ſit affectus, eam habeat naturam, ut dolorem mitigare poſsit. Pro differentia uerò affectorum locorum, tum curationis materia mutatur, tum facultas intenditur ac remittitur. Cum igitur eiuſmodi flatus dolorem in inferiore uentre pepererit, oleo tenui unà cum medicamẽtis quæ in eo cocta fuerint, infuſo ſtatim eum ſedabis. Incocta autem in oleo medicamẽta cum partium tenuitate calfaciunt, quale eſt cyminum quod apud nos naſcitur, & eo amplius quod æthiopicum dicitur, & apij petroſeliniq; ſemen, fœniculi, ſinonis, aniſi libyſtici, ſeſelis, dauci, & ſpondylij. Quòd ſi dolentium partium affectum frigidum eſſe conieceris, in eo rutam, fœniculum, & lauri baccas incoques, admiſcebisq; bitumen, atq; ipſum oleum laurinum, quęq; ſimili calfaciendi facultate ſunt prædita. & ſi inflammationem cum doloribus iunctam eſſe ſuſpiceris, omnia acria, & uehementer calida demes. Ad ea uerò, quæ cũ his facultatibus mediocribus relaxare poſ-

ſunt,

ſunt, tranſibis. Itaque in oleo incoquendum anethum eſt,non ruta, miſcendusq́; adeps anſerinus,aut gallinaceus. Sed hæc quidem in magnis doloribus.Mediocres uerò foris adhibito fotu iuuantur, maximeq́; ex milio, ut cuius lenitas nullam omnino partibus dolentibus moleſtiam adferat. Aut ſi eius copia non ſit, excalfacto ſale,aut lino crudo, aut alio quouis modo. Atq; magna cucurbita cum larga flamma ſine cutis ſcarificatione præſens dolori ſæpe remedium attulit. Hac autem cingendus eſt umbilicus. Quòd ſi poſt hæc dolor perſeueret,medicamentis ex opio, quale eſt Philonis Tharſenſis omnibus medicis cognitum,uti non formidabis,etiam ſi neceſſario noxam aliquam afflictis partibus ex his acceſſuram non ignores.Sed certe ei quod magis urget, obſiſtendo hominem doloris uehementia animo delinquentem cum parua noxa ſeruare ſatius erit. Nam ſequentibus deinceps diebus offenſionem medicamento contractam emendare poteris. Eiuſmodi autem medicamenta quia dolores mitigant, Anodyna uocantur:hos enim ſedãt. At non affectum integre curant, ſed ſentiendi facultatem conſopiunt. Vtendum autem eſt philonio & omnibus ex opio

confectis medicamentis, non recentibus, sed annotinis, aut minimum, semestribus. Maximè igitur ac celerrimè gracilium intestinorum dolores epotis medicamentis sedantur, quemadmodum ijsdem in sedem immissis crassorum affectus protinus iuuantur. Cæterum non exiguam uirtutis portionē epota medicamenta infernis affectis partibus, & in sedem indita supernis dispensant. Quinetiam in carnosas partes spiritus flatulentus colligitur: aliquādo omnino sine dolore, & diutius durat, præcipue iuxta articulos, ubi musculi ipsi tum neruosiores, tum compactiores sunt: in medio uero carnosiores ac rariores. Tales autem affectus, ut nosti, medicamentis ex pice, resina terebinthina, & adipe leonino, & seuo taurino curaui. Prodest autem & ipsis medicamentum quod ex strigmento & calce paratur, & quod ex sycomoro constat: atq; ut semel dicam, insigniter tenuia, quibus remollientia sint permista.

Inflationes fiunt ex spiritu flatulento in parte aliqua aceruato: ut sub cute in mēbranis quæ ossa, & musculos contegunt in musculis uiscerum, in uentre & intestinis, in peritonæo & alijs corporis spatijs, tam quæ sensu, quàm sola cogitatione percipi possunt. Generatur autem eiusmo

eiusmodi flatus, ex materia humida, & calore, minore quidem quàm qui eam materiã sensili trãspiratione digerere possit. eiusmodi enim calor, suscitare quidem uaporem ex humida materia potest, sed non, ut dixi, digerere. Nec uerò frigiditas nec caliditas superuacanea flatum gignit: quòd illa materiam humidam cogit, hæc uerò discutit. Temperatus uerò & propotione humori respondens calor tantum uaporis suscitat, quãtum digerit: ideo flatum non procreat. Quòd si cum caloris imbecillitate, adsit meatuum per quos flatus euaporetur, densitas, inflatio maior erit: cum alioqui ipsa per se cum mediocritate, tum caloris tum uaporis partem inflare possit. quemadmodum contrà, si calor languidus uaporis copiam exuscitet, & caro cutisq; admodum rara sit, nulla aut exigua fiet inflatio. Hinc fit ut hyeme frequentius, æstate minus corpus infletur. Cum igitur hæc tria, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum densitas inflationem generent, curationis scopus erit, caloris substantiam roborare, uaporem extenuare, & meatus recludere. Posteriora fiunt medicamẽtis extenuãtibus & calfacientibus, magis minúsue pro partium densitate & raritate, uaporum crassitudine & tenuitate. Raræ enim partes & uapor non admodum crassus, minus: densæ uerò & uapor admodum crassus, magis extenuantibus, & calidis egent. Caloris autem substantia si

perijt, instauranda est: si alterata est, ad mediocritatem reducenda, ut prius ostensum est. Quòd si unà dolor cruciet, ad anodyna transeundum est. Affecto igitur uentri prodest fotus ex milio, aut sale, aut crudo lini semine, si quidem dolor mediocris sit, aut iuncta cum dolore inflammatio: Sin uehemens, utendum est oleo tenui, in quo cyminum incoctum sit, apij & petroselini semẽ, & id genus alia, quæ Galenus fuse docet, quibus si non sedetur dolor, cucurbita magna cum larga flamma, sine scarificatu affigenda uentri est, ita ut umbilicum complectatur. Quòd si nec hæc profuerint, medicamenta ex opio adhibenda sunt: quæ quia dolorem mitigant, anodyna dicuntur. Dolor autem trifariam sedatur: nempe aut calfaciẽtibus, extenuãtibus, rarefaciẽtibus, uaporem exitum non habentem discutientibus: atq; hæc acopa, uereq; anodyna dicuntur: Aut dolentem partem consopientibus, quæ narcotica uocant: aut quæ sua mistura humorum acrimoniam temperant: dicuntur autem hæc ἐπικεραστικὰ. omnia uero homonymè anodyna dici possunt. Quòd si artus inflati sunt, aut musculi sub cute, aut membranæ oßa conuestientes, citra quidem dolorem liquor aliquis tenuißimarum partium, quale lixiuium est spongia noua exceptum, imponi debet. Cum dolore uerò, ungenda pars oleo, quod relaxandi ac remittendi uim habeat. Quoniam autem eiusmodi affectus fiunt,
ut Gale

ut Galenus ait, contusis musculis uel membranis, quibus oßa circundantur, musculis quidem, quòd sæpe ex contusione doleant, medicamentũ quod mitiget, imponendum est: qualis sapa est cũ oleo & uino & pauco aceto: in principio autem succida lana excepta, calida imponi debent. hæc enim non solum leniunt, sed concoquunt, digerunt, ac restringunt: quæ contusus musculus desyderat. In affectus autem declinatione misceri acetum non debet, sed lixiuium ad materiæ extenuationem & digestionem, meatuumq; reclusionem: membranis uerò oßa cingentibus spongia lixiuio imbuta imponenda est. Vehementiora enim medicamenta quàm musculus admittit, propter distantiam longiorem & densitatem maiorem.

QVONIAM de his abunde diximus, tempus est ut de abscessibus disputemus. Sic autem has uocant affectiones in quibus à seipsis, quæ prius iungebantur, partes abscedunt. Spatium igitur in medio uacuum fieri necesse est, quod materiam aliquam aut flatuosam aut humidam aut ex utraq; mistam continebit. Mutantur autem in abscessum & inflammationes quędam, & erysipelatosi phlegmonosiq; tumores non pauci. Præter hæc autem & abcessus ex quorundam humorum aut spirituum uaporosorum abundantia fiunt, siue

in affectarum partium medio gignantur, siue aliunde eorũ modo quæ ἀποσκήμματα dicuntur. Sic enim eas affectiones uocãt, cum humoris loco, quem prius infestabant, relicto, in alterum confluunt. Quocunq; autem modo fiat abscessus, id spatiũ quod abscedentes partes interiacet, humoribus illum afficiẽtibus impletur. Qui si diutius aliquando maneant, in uarias formas mutantur. Etenim lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmẽto, amurcæ, fæci, multisq; id genus alijs similia sæpe in abscessibus contenta deprehenduntur. Qui igitur sub cute summa consistunt, facilime dignoscuntur, nec ægrè curantur. Nam tactus proprietate prõptè innotescunt. Curantur uerò medicamentis foris impositis: non, quemadmodum qui in imo corpore maximeq; in uisceribus consistunt, ea quæ potantur, desiderantes. Quod igitur ad dignotiones attinet, prementibus digitis abscessus suppurantes, more obsessarum inflamma tione partium, non renituntur. Itaq; manifestum sui indicium præbent. Habitus autem proprietas, alia quidem in tenuibus, alia uero in crassis humoribus est, quemadmodum in glutinoso & mucoso humore. Sæpe uero quæ abscessit pars

spiritu

ſpiritu diſtenta nobis obiicitur, qua diui-ſa, ſanguinis grumus inuenitur. Itaq; quiſquis bis aut ter eiuſmodi affectum uiderit, ſi diligẽs ſit ac memoria ualeat, angrumus in hiſce tumoribus contineatur, dignoſcere poterit reuocando in memoriã diſtenſionis & habitudinis proprietatem. At forte præſtat non proprietatem, ſed quantitatem diſtenſionis & habitudinis dicere. Curantur autem quæ per ſumma ſunt, inflammationes, dum in abſceſſum uertuntur, initio quidem abſceſsionis dolorem ſedando ac relaxando: ea uerò iam procedente tranſire ad maturandi & ſuppurandi (ſic enim propriè appellant) rationem oportet: de qua alijsq́ue id genus in quinto de Simplicium medicamentorum uirtutibus libro diſſeruimus. aqua igitur liberalius fouenda, ac calente oleo perfundenda eſt pars inflammata, imponendumq́; cataplaſma ex triticea farina, in aqua & oleo temperatè cocta: celerius enim ad ſuppurationem ducit, quàm quod ex pane cataplaſma conficitur. Illud enim maxime digerit, nimirum quod ſalem & fermentum recipiat, exacteq; ſit coctum. Nihil uerò horum obtinet, quod ex triticea farina fit. Et cum initio ſuppurationis, inflammationis

cura

curationem moliris, si speres eam prohibere posse, panem cum oleo & aqua permistum plurimum incoques: aquæ autem quàm olei, maior sit portio. Farina autem hordeacea eodem modo parata suppurationem magis impedit. In hac autem curatione concocta sit in aqua, qua locus fouetur, althææ radix. Si uero cutis partis inflammatæ uehementer distendatur, hanc frequentibus incisuris per summa scarificare oportebit, postea hordeaceam farinã modo declarato coctam imponere. Tentaui autem sæpe in superficie leues omnino incisuras facere: alias uerò his contrarias altas, magnasq;: & alias tertias, inter has longitudine & altitudine medias. Quæ igitur in summa cute fiebant, exiguam opem ferebant, Altæ uerò ac longæ plurimum sanguinis fundebant, adeo ut animi ferè deliquium adferrent: atq; hæ rursus propriam curationem, uti uulnera, desiderabant. Intermedias autem à dictis incommodis semper liberas esse depræhendi: quocirca his potius, quàm alijs, utendum esse duxi. In quibus uerò tumor ægrè ad suppurationem ducitur, ęgreq; discutitur, infartos humores crassiores esse ac tenaciores credendum est. Eiusmodi autem affectus soli altis scarificationibus rectè curari poss

rari possunt: quibus & cataplasma quod ex decoctis caricis constat,conuenit.Non autem ipsæ caricæ,sed aqua in qua coquẽdo contabuerint,sumenda est.Dulces autem ac pingues sint, ut earum humor melli sit similis.quòd si plurimum has concoxeris , tenuis mellis crassitudinem decoctum repræsentabit.Huic igitur aquæ miscenda est interdum hordeacea farina,interdum uero panis cibarius, quem syncomistum uocant : sic enim dicitur medius inter exquisitè purum,&quem pityritem, id est furfuraceum appellant: syncomistũ nonnulli autopyrum dicunt, quoniam in puro quidem farinam non qualis natura est,sed repurgatam furfure in panificium assumunt. Contrà in furfuraceo purissima farina eximitur.Cibarius autem panis, qualem triticum natura farinam habet,talem seruat. Oportet autem triticum ex quo farina sumitur,ex ijs esse, quæ generosa dicuntur. Quoddam enim plurimum in se furfuris obtinet, idq; ignobile dicitur: aliud uero similaginis, quod, ut dixi, generosum uocant. Triticum igitur, ex quo utilis ad cataplasma farina sumenda est, furfuraceum nõ sit,sed,ut diximus, similaginosum. Quòd si ex ignobili tritico farina desumatur , nonnihil furfuris

detrah

detrahendum erit. Atq; ita panis medius conficietur: cuius pars media ac tenera ad cataplaſma miſcetur, quando, ut dixi, facultate medium inter hordeaceam & triticeã farinam cataplaſma temperare in animo fuerit. Nam triticea farina pus maxime mouet, ac concoctionem iuuat: hordeacea maximè digerit. Commemoratus uerò panis mediam ſortitur farinam, quemadmodum eius farina inter antedictas farinas triticeas eſt media. ad hoc igitur reſpiciens, caricarum decocto miſceas, quod commodius tibi uidebitur, ſiue ex farinis, ſiue ex panibus. Quòd ſi tumor diſcutiatur quidem, ſed minus quàm par ſit, cum caricis incoquendum hyſſopum eſt, aut origanum. Quando autem ualentius tumorem exiccare uoles, decocto ſal adijciendus eſt: deinde hordeacea farina inſpergenda: ex qua ubi quod furfuraceum eſt, totum excuſſeris, diutius coctum cataplaſma impones. At in tumoribus, qui facile non digeruntur, timendum eſt, ne reliquiæ in ſcirrhum mutentur. Quocirca diligenter animaduertendum eſt, quoties ſoluitur cataplaſma, in quod omnis qui curatur tumor, tranſeat (curandi enim ratio, quæ uehementer exiccantibus obitur, ſcirrhoſum affectum re-

linquit) id autem in quaq; ſolutione depræhendes, ſi affectam partem tractando, præſentem eius ſtatum cum præcedente comparaueris. Si igitur aliquando hanc coniecturam habueris, in aqua cucumeris agreſtis radicem aut brioniæ aut aſari incoques. Sæpe quidem has ſolas, nonnunquam uerò & adiectis pinguibus caricis. deinde farina cum aqua miſcenda eſt, cui & adipis maximè anſerini aut gallinacei nonnihil adijcies: quorum ſi copia non ſit, ſuillus eſt addendus. Dictarum autem herbarum, & cum his althææ radices poſt mediocrem coctionem cum pane & adipe contritæ eiuſmodi tumores diſcutiūt. His uerò ualentior eſt dracunculi radix: cum qua, ſi quādo uti uoles, (cum maiore partium tenuitate & digerendi facultate, quàm quas modo cōmemorauimus, polleat) admiſcendus omnino adeps eſt. niſi enim humectaueris ac emollieris, ſed tantum uehementioribus medicamentis ſcirrhoſos tumores digerere ſtatueris, primis quidem diebus hos inſigniter minues, ſimul id quod relinquitur, indurans: quod ubi in duritiem coactum fuerit, ægre diſcutietur. Itaque commodius, ut diximus, ualenter digerentibus emollientia miſcebimus, cum in ſcirrhum
tumo

tumores mutari metuimus: cuius curandi ratio suprà audita est.

Apostema Græci, nos abscessum dicimus, cũ materia aliqua corporis partes quæ prius coalescebant, disiungit, spatiumq; in medio efficit, in quod sese ea recipit. Malè igitur nonnulli apostematis & inflammationis nomina confundũt: quando inflammatio & cum apostemate & sine eo, quemadmodum apostema cum inflammatione & sine ea potest accidere. Fit autem abscessus ex uaporoso spiritu, aut humida materia, aut mista utraq;. Vapor ac spiritus spatium sibi distendendo molitur. Humor autem uel acrimonia exulcerante, uel abundantia distendente rumpenteq; uelut sinum aliquem, in quem se recipiat, facit. Hanc autem materiam suggerit inflammatio, uel erysipelas, uel mista ex inflammatione & erysipelate affectio, cum in pus uertuntur, uel humor, aut uapor in loco genitus, aut aliunde accitus. Igitur quocunq; modo fiat abscessus, id spatium quod abscedentes interiacet partes, humoribus cum efficientibus impletur. qui si diutius aliquando maneant, in uarias formas mutantur: nempe lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmento, amurcæ, fæci, & id genus alijs similes. Nam pro humoris tum colore, tum concretione, & caloris magnitudine, tẽporisq; spatio aliæ atq; aliæ formæ in alijs & diuersis abscessibus fiunt: nempe

duræ, molles, liquidæ, nigræ, rubræ, flauæ, albæ. Crassam enim materiam in duritiem temporis processu cogit calor uehemens. quæ si nigra sit, carbonis speciem repræsentabit. Mediocrem uerò, calor mediocris, in pus mutabit: liquidam diget. Qui igitur in carne cuti subiecta consistunt, facilè cognoscuntur, nec ægrè curantur. Si quidem materia, ex qua fit abscessus, crassa, aut glutinosa, aut mucosa, aut grumosa, aut in aliquam ex antè dictis formis mutata, tactui renititur. Humida uerò ac tenuis, aut iã in pus uersa, prementibus digitis cedit, nisi multitudine cutem distendat. Duris enim caro nostra cedit, carni uerò mollia. Curantur autem in summa cute inflammationes, quæ in abscessum uertũtur, initio quidem abscessionis dolorem sedando ac relaxando. eæ uerò iam procedente, ad maturandi, & eius quæ propriè suppuratio dicitur, rationem transeundum est. Dolor interim, dum inflammatio in abscessũ mutatur, uehemẽtius affligit. quia qui tum putrescit humor, partem acrimonia exulcerat, calor inflammat, & eandem multitudine distendit, ac unitatem eius soluit. Mitigatur igitur dolor, acrimoniam exulcerantem retundendo, calorem extinguendo, & distensionem remittendo. Acrimoniam retundunt ἐπικεραστικὰ, id est quæ suæ substantiæ mistura eam molliorem minusq; mordentem reddunt. Qualia sunt lac, oleum, aqua dulcis, & id

genus alia. Inflammatam partem refrigerant, propriè quidem, facultate frigida: impropriè uerò & ex accidenti, calida, materiam quæ partem inflammat, digerendo ac dißipando. Laxāt uerò, quæ emolliunt, rarefaciunt materiam in meatibus contentam, extenuant, æquant ac resoluunt, proindeq; dolorem sedant, & propriè anodyna dicuntur, ut prius docuimus. Constat autem hæc medicamenta, aut temperata, aut tē peratis paulo eße calidiora. Mitigato uerò dolore, ad affectus curationem procedendum est. Curatur affectus uacuata, quæ in spatium collecta est, materia. Quoniam autem ea uaria est, ut modo dicebamus, ideo non eadem ratione omnes uacuantur. Nam si in sinu minimè profundo tenuis & pauca materia resoluiq; idonea contineatur, cutisq; rara sit, digerentibus molienda curatio est. Sin ob humoris craßitudinem aut copiam, cutis densitatem, & absceßus altitudinem digeri non poßit, ad maturationem & suppurationem transeundum est: uti in inflāmationibus maximè, quæ in absceßum iam uersæ sunt. In quibus uerò absceßibus nulla ob craßitudinem nec digestionis, nec maturationis spes relicta est, ut in steatomatis, uno præsidio utimur, nempe excisione: quemadmodum & in alijs, quibus pus ac alia materia digeri non potest. Nonnulli enim absceßus solam manus curationem efflagitant, in quibus materia propter craßitudinem nec

digeri

digeri, nec putrescere potest. Quidam uerò tam sectionem, quàm maturationem admittunt, ut in quibus humor maturari quidem potest, sed ob craßitudinem, aut lentorem digeri non potest: cuiusmodi est atheroma. Alij triplicem curationem, nempe digestionem, maturationem, & sectionem recipiunt: quales sunt qui ex tenuiori constant humore, sed non, ut totus digeri poßit. Igitur ubi inflammatio (nam de hac præcipua nostra est disputatio) in pus conuertitur, doloremq; inuehit, aqua dulci calida liberaliter fouenda est, ac oleo dulci perfundenda, ut dolor mitigetur. Aqua enim potentia refrigerando inflã mationis uehementiam extinguit, actu calfaciẽ do materiam calidam digerit. Oleum uerò humectat, emollit, relaxat quod distentum erat. utrunq; remedium, utpote calidum, impositum rarefacit, digerit, æquabilem reddit humorem, atq; suæ lenis ac dulcis sustantiæ mistura acrimoniam mitigat: tribus igitur his nominibus, nempe refrigerando tam per se quàm per accidens, relaxando, & sua mistura temperando, dolorem lenit. Posteaquam sedatus est dolor, imponendum est cataplasma ex triticea farina in aqua & oleo mediocriter cocta. Vbi enim nulla digerendi humoris spes est, cæterum maturandi est, ad ea quæ pus mouendi facultatem habent, transire oportet. Pus mouent quæ natiuam humiditatem, nec augent, nec minuunt: caloris uero

substantiã non solum seruant, sed & augent. Igitur hæc medicamenta nostro calori similia esse debent, atq; emplastica, ne superuacanea caliditate ac siccitate dißipent, frigiditate & humiditate coctionem impediant, sed suo lentore corporis meatus obstruendo natiui caloris dißipationem prohibeant. Nam in coquendo humore plurimum spiritus intus seruari oportet. Eiusmodi autem est cataplasma, quod ex farina triticea in aqua & oleo mediocriter cocta constat. Hæc enim farina lentoris quidpiam habet, proindeq; emplastica ui prædita est: quemadmodum & oleum. quoniam autem hæc farina nostrum calorem excedit, in aqua coquitur, ut eius calor nostro æquetur. Oleum uerò præterquàm quòd tẽperatum est ac emplasticum, efficit, ut medicamenti uires diutius inhæreant. commodè igitur eiusmodi cataplasma, ubi pus mouere consilium est, imponitur. Celerius enim ad suppurationem ducit, quàm quod ex pane conficitur. hoc enim maxime digerit, ut quod salem & fermentum recipiat, exacteq; sit coctum. Nihil uerò obtinet horum, quod ex triticea farina fit. Constat enim panem, in quo quidem sal sit adiectus ac fermentum, calidiorem nostro temperamento esse, extergendiq; ac digerendi uim habere. Fermentum enim putris caloris est particeps, tenuitate partium pollens. Ideo ex profundo sine molestia extrahit & digerit: Sal exiccat, & humorem

morem absumit redundantem. Quòd si modice coctus panis sit, magis maturat, & minus digerit. Itaq; cum initio suppurationis, inflammationis curationem moliris, si speres hanc prohibere posse, panem oleo & aquæ permistum plurimũ incoques: aquæ autẽ quàm olei, maior sit portio. Speramus suppurationem prohiberi posse, si qui inflammationem producit humor, nec multus sit, nec crassus, nec lentus, proindeq; nec medicamentorum uim superet. Hinc autem anteuertemus humorem, qui abscessum gignit, uacuãdo. quod commode fiet digerentibus, exiccantibus, humoremq; depascentibus medicamentis. quale esse iam ostendimus cataplasma ex pane in oleo & aqua plurimum decocto. Farina item hordeacea eodem modo parata suppurationem magis impedit. Althææ autem radix in aqua concocta sit, quæ in hac curandi ratione perfunditur. Hæc enim medicamenta, exiccãdi, ac detergendi uim obtinent, ideo & inflammationis discutiendæ. Si uerò cutis partis inflammatæ, uehementer distenta sit, hanc frequentibus plagis per summa scarificare oportebit: postea hordeaceam farinam modo declarato coctam imponere. Cutis distenditur in hoc affectu humorũ plenitudine inflammationem efficiẽte, quæ quò maior fuerit, eò maiorem faciet distentionem, & quò ex tenacioribus ac crassioribus, eò ægrius discutietur. Igitur ubi cognoueris medicamentis

hunc affectum resolui non posse, & inflammationis ardor restinctus sit, frequentibus plagis cutis scarificanda erit: tantis quidem, quantum ex usu fore noueris. Incisuræ enim aliæ paruæ & in superficie tantum: aliæ magnæ ac profundæ: aliæ uero inter eas mediæ sunt. Quæ autem in summa cute existunt, parum sanguinis uacuãt. Altæ uero ac magnæ plurimum sanguinis fundunt: ita ut sæpe animi deliquiũ adferant. Quæ autem in harum medio consistunt, citra noxam plurimum utilitatis adferunt. Igitur ubi tumor ægrè ad suppurationem ducitur, ægreq; discutitur ob craßitudinem lentoremq; humoris, altis plagis utendum est. Vbi uero humor minus crassus est ac lentus, leuiter ac summa tantum cutis scarificanda est. at ubi humor inter eos medius est, mediocres incisuræ prosunt. Qui igitur ex craßis uiscosisq; humoribus fiunt tumores, altis, ut diximus, scarificationibus iuuãtur. ijsdem & ex usu est cataplasma ex caricarum dulcium & pinguium decocto (tantisper autem concoqui debent, dum distabescant caricæ) & ex hordeacea farina, uel ex pane cibario. Eiusmodi decoctum (melitodes nonnulli, quòd mellis craßitudinem imitetur, uocant) digerendi uim obtinet, præsertim cum hordeacea farina mistum, cuius uires modo expositæ sunt: uel cum cibario pane, qui medius est inter exquisitè purum & furfuraceum, quorum omnium uirtutes ex ipso Galeno

leno petendæ sunt. Vbi uero tumor minus quàm res exigit, discutitur, augenda uis medicamenti est, addito hyßopo, origano, aut similibus. Quòd si ualentius sit exiccandum, salem quoq; admiscere licebit decocto, deinde hordeaceam farinam inspergere, ut luculenter docet Galenus. Sed in his qui ægrè discutiuntur tumoribus, timendum est, ne reliquiæ in scirrhum mutentur. Quod cum depræhenderis (depræhendes autem resoluendo à parte affecta cataplasma, atq; eius habitum præsentem cum præcedente conferendo) à uehementer exiccantibus ac digerentibus temperabimus ipsis emollientia miscentes, ne in scirrhum tumor mutetur.

RVRSVS igitur ad suppurantes tumores ueniamus: quos ubi digerere posse parum speraueris, cataplasmatis ex triticea farina utere. Nam ad celeritatẽ suppurationis plurimum confert. Deinde plaga facta, si liberæ omnino sint ab inflammatione partes plagæ uicinę, medicamentis quæ emplasta dicuntur, obeunda curatio est. Ea autem citra morsum exiccẽt, ex hisq; temperentur, quæ minimè astringant, sed aut solum blande digerant, aut leuiter astringant. In eiusmodi autem affectibus medicamento quod ex fermento & crematis conchis temperatur, persæpe usus sum. Quòd si pars aliqua circa plagã

inflammatione sit obsessa, medicamētum quod ex chalcite constat, oleo liquatū ubi sensim refrixerit, & in pila contēperatum, manibusq; subactum, & uino, ut nosti, perfusum commode imponitur. Hoc autem in plurimis affectibus utor: ut in libris de Compositione medicamentorum proditum est. Opus autem de affectibus partiū corporis, si deo placet, conscribemus: in quo medicamentorum omnium, quibus uti solemus, uirtutes diligenter exponere atque idoneum usum explicare conabimur. Sed tu iam horum medicamētorum, de quibus in hoc opere memini, miscendorum ac temperandorum rationem ex me didicisti.

Vbi ob lentorem uel craßitudinem humoris tumor resolui non potest, ad maturantia & pus mouentia ueniendum est: cuiusmodi est cataplasma ex triticea farina, uti prius docuimus: confecto autem iam pure & liberis ab inflammatione partibus, incidendus est tumor, ut quod digeri non potuit, pus facto emißario uacuetur. Deinde ulcus ad cicatricem ducendum est similiter reliquis ulceribus: nempe cauitatem carne replendo, deinde glutinando, tandem cicatricem inducendo. Carne replent, quæ humiditatem siccant, & sordem detergent, ut abunde Galenus libro tertio Methodi medendi docet. Quoniam

niam autem is quo de agitur affectus admodum humidus est, & fluxioni ob sectionem obnoxius, promptusq; iritari, siccantibus, digerentibus, ac detergentibus citra ullam molestiam eget: minime uerò, aut saltem modice astringentibus. Nam si ualenter exiccantia, digerentia, & detergentia adhibueris, fluxionem iritaueris. Si ualde astringas, quæ uulneri iam hæret, sordes firmius figetur, & quod ex uulnere effluere debet, reprimetur: nouaq; in partibus plagæ uicinis inflammatio gignetur. Itaq; emplastrum quod ex fermento & ustarum concharum cinere conficitur, utiliter adhibetur, ut quod citra ullã noxam exiccet, digerat, & detergat. Quòd si pars aliqua circa plagam inflammatione sit obsessa, medicamentum quod ex chalcite constat, in oleo liquatum, ubi sensim refrixerit & in pila contemperatum, manibusq; subactum, & uino (ut nosti) perfusum commode imponetur. Eiusmodi emplastrum Galenus in opere de Cõpositione medicamentorum κατὰ γένη phenicniõ uocat. Eius uires & miscendi modus ex eodem libro petendus est. Hoc autem medicamento à multiplici, qua pollet, utilitate, polychreston dicitur. In cuius usu uinum & oleum adduntur, non tam quòd sua substãtia prosint, quàm quòd emplastrum emolliant, alioqui sua duritie dolorem ulceri adlaturum.

CVM uero cutis in suppurationibus

amplius extabuerit, ita ut attritis uestium fragmentis similis reddatur, haud facilè subiectis corporibus coalescit: itaq; emissario largiore facto ulcus necessario curandum est.

Vbi longa suppuratione cutis ita computruit, ut laceris uestium fragmentis similis appareat, rhacodes Græcis dicitur, agglutinari facilè non potest: proinde hanc excidendo ulcus dilatare cõueniet: tantum quidem, quantum partem putredo occupauit: deinde medicamẽta, quæ sine morsu exiccent ac digerant, qualia sunt ex fermento & ustarum concharum cinere nuper declarata, imponere: dilatari etiam potest exedenti medicamento, quod Græci septicum uocant. ubi in exemplaribus Græcis habetur, ὥστ᾽ ἀναγκαῖον εἶναι τῇ καλουμένῃ καταπλάσματος ἀγωγῇ θεραπεύεσθαι τὸ ἕλκος. *legendum eße putamus* κατὰ πλάτος. *proinde, emißario largiore facto, uertimus, ut locus planè exigere uidetur. Leonicenus uerò, qui secundum locum nominatur, curationis modum uertit, nisi errore chalcographi, locum, pro latum, legatur.*

AT cum minus subiectę carni coalescere cutis idonea est, eiusmodi affectus sinus appellatur: cuius curandi rationem, qua me sępe in multis uti uidisti, deinceps memoriæ tuæ subijciam. In hoc igitur affectu satius est fistulam aut æneam aut cor

neam

neam recto ductu foratam ad manum esse: aut si huius facultas non sit, aliquod instrumentum ex eorum genere, quæ, quoniam pus trahunt, pyulca uocantur, quod quidem latissimum habeat foramen, per quod medicamenti nostri ex cōbusta charta temperati exiguam portionem cum largo rosaceo mistam in sinus immittere sæpe me uidisti. Deinde eorum os concerpto linamento claudere. Emplastra uerò rosaceo liquata si in hos inijcere tentes, pyulcum non permeant, sed in his suillæ uesicæ lati foraminis fistula adiungenda est. Quę uerò liquantur medicamenta his quæ emmota dicuntur, acriora esse debent: qualia sunt apud omnes in usu, colore uiridia. Hæc autem cum largo oleo liquare oportet, ut indi in sinum possint. In hisce antem misturis emmotorum uis resoluitur. Medicamenta igitur exquisite emplasta, quale est Macherionis, & Epigoni, & quod Isis nuncupatur, cum in usum emmotorum afferuntur, cerati admistione egent. Hæc enim in sinibus opportuna sunt. Nam ideo nunc sunt commoda, quòd admistum habeant ceratum. Miscentur autem, quoniam si per se sola sine cerato liquarētur, uiribus mordacia essent. Si rosaceum autem oleum multum sit,

quod

quod uerò in oleo liquatur, medicamentum paucum, nullam amplius acrimoniã retinet. Vbi uero ſinus mediocriter carne repletus eſt, aliquod ex glutinantibus medicamentis adhibere oportet, perinde ac ſi recens uulnus & cruentũ curares. Multa autem eiuſmodi medicamenta inueniũtur. Alia quidẽ ex bitumine confecta, uocanturq́; neſcio qua ratione emplaſtra barbara. Alia uerò quia fului & fuſci ſunt coloris, Cirrha & Phæa nominantur, ex argẽti ſpuma & ęrugine liberalius decocta. Ad hunc enim modum ærugo fulueſcit: quæ ſi pauxillum concoquatur, lutea, ut uocant, reddit emplaſtra. Minime uerò te latet metallica omnia medicamenta maiori partium tenuitate, ac ſiccandi ui pollere, ſi pluſculum incoquantur. Fulua uerò medicamenta ſimul atq; repoſita fuerint, & recondita, fuſcam quandam cruſtam foris contrahunt, ſub qua in profundo medicamentum fuluius quàm ab initio eſſet, conſpicitur. proinde nonnulli Dichroma, alij Diproſopa, quaſi bicolora ac biformia, eiuſmodi emplaſtra uocant. Quò autem maiori partium tenuitate & ſiccandi facultate prædita fuerint, eò efficacius in ſinus inijciuntur. Horum enim uis in altum ferri debet, ſi propoſitum ſcopum aſſequi uelimus.

limus. Quæ uerò recentia & cruenta uulnera glutinant, tametsi his minus deficcant, labra tamē uulnerum, si quidem parua sunt, minimeq; profunda, glutinant. Quocirca facilius ac celerius quod agendum est, perficiunt. Quòd si recens uulnus profundum sit, suturis ac fibulis ipsius oras committere solemus.

Cum tarde suppurans affectus secatur, pus lō go spatio cuniculos molitur, qui glutinationem difficiliorem reddunt. Hunc autem affectum sinum appellant: qui cum humidus admodum sit, ualenter exiccantia postulat: quale est Galeni medicamentum, quod ex combusta charta componitur. Ad hunc autem modum temperatur: Squammæ, gallæ, myrrhæ, singulorum pondo denarium octo: sandarachæ, arsenici, elaterij, singulorum pondo denarium quatuor: thuris pondo denarium trium: atramenti sutorij tantundem: chartæ quantum satis est ad inducendum colorem. Igitur exiguæ eius portioni largum rosaceum misceri debet, quo & eius uehementia remittatur, & per angustum foramen in sinus profundum inijci poßit. nisi enim dilueretur, per pyulcum transmitti non poßet. Cum autem emplastra in oleo liquata infundere uolumus, non pyulco, sed lati foraminis fistula uesicæ suillæ insita utimur. Iniecto medicamento, ulceris os linamento concerpto claudimus, ne id refluat. nisi

enim

enim diutius maneat, exiccare non poterit. Emmota medicamenta sunt, quæ linamentis uel linteolis excipiuntur, substantia humida. Emplastra uerò dura sunt, & emmotis acriora, quibus cum cerato mistis emmotorum modo in hisce affectibus utimur. Ceratum enim illorum acrimoniam tẽperat. Si uerò & rosacei copia cum emplastri exigua portione misceatur, omnem acrimoniam exuet. Emplastra autem quibus in sinibus utimur sunt, quæ ad Macherionẽ & Epigonũ referũtur, quæq; à uiridi colore chlora appellantur: quorum misturas & uires Galenus libro secundo de Compositione medicamentorum κατὰ γένη docet. Vbi uerò sinus carne mediocriter repletus est, aliquod ex glutinantibus medicamentis perinde applicabis, ac si recens uulnus ac cruentum curares. Glutinantia substantiam in idem cogunt, non detergunt, sed siccant tantisper dum humoris redundantiam, qui secũdum naturam est, absumant. Igitur ubi mediocriter carne repletus est sinus, aliquod ex glutinantibus medicamentis non uehementer siccantibus adhibendum est, quod crescentem tenellam carnem blande & sine morsu cogat, non aliter ac si recens ac cruentum uulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, minimeq; dolorem excitantibus medicamentis: qualia sunt enhæma. uocantur autem emplastra Barbara, Cirrha, & Phæa: quorum misturas Galenus, Paulus,

lus, & Celsus docet. Metallica uerò quò plus incoquuntur, eò maiori partium tenuitate & siccandi facultate pollent: proinde efficacius in sinus iniiciuntur. Nam profundius ferũtur, quod in curandis sinibus necessarium est.

ITAQVE non omnis sinus simplex diuisio est, sed frequenter alia atq; alia parte laceratus est. quod te latere non debet. Cum igitur sursum tendit, facile per eius os sanies effluit. Cum uerò deorsum uergit, intus retenta contiguas partes erodit. In quo quidem sinu, nisi prius facto ad effluxionem uulnere, nihil profeceris, siue carnem generare, siue glutinare uelis. In alio uerò incisione nihil erit opus: modo situm commodum affectæ parti serues: quo quidẽ sinus qui sursum uergit, ut deorsum declinet: & qui deorsum declinat, sursum uergat, efficere posis. Vidisti quidem aliquando me, sinum in cubito, cuius os prope flexum erat, & situs sursum spectabat, citra ullam ex aduerso plagam persanasse. Et in coxa itidem sinum deorsum uergentem & ad genu terminatum, cuius os sublime supra femoris medium esset, sine ulla ex aduersa parte diuisione, ad sanitatem perduxisse, substrato popliti molli puluino, quò demisius inguẽ quàm genu esset. Huius porrò sinus atq; aliorũ

maio

maiorum quamlibet profunditatem ad conglutinationem aptam sola reddere potest infusa mulsa. Sunt qui etiam lixiuium infundant, suam ipsorum inscitiam, ex his quæ prius ad carnem in sinu generandam medicamentis inijciebant, prodentes. Noua enim caro priori adnasci non potest, si sordes locum obsederit. Quo modo igitur abunde repleto carne sinu, glutinans adhibent medicamentum, si tanquam uehementer sordidum lixiuio detergere tẽtent, cum pura caro ne mulsam quidem acrem ferre possit? Huic enim satis facit ea, quæ bibi iucunde possit: post cuius usum, sinum deinceps nunc quidem puro uino, nunc uerò mulso ante glutinantis medicamenti impositionem eluere consueui. Itaque ad detergendam expurgandamq; eius saniem utilior mulsa: ad glutinandum uerò præstantius uinum est. Id autem medium sit inter dulce & astringens. Quinetiam post glutinantis medicamenti impositionem sola spongia noua ex mulso circumponatur, quàm fieri potest mollissima: & colligatio à sinus profundo quidem incipiat, & eius ore finiat. Fasciarum uerò spiræ sinus profundum sine dolore arctent, ac paulatim usq; ad os relaxentur, eidemq; indatur medicamentum.

tum molle, circunducto forinſecus empla ſtro ad os ſinus forficibus diſciſſo, ut ſanies aliqua effluere poſsit. Effluet autē è ſinu, ſuperpoſito aliquo alio paruo emplaſtro ad ſolutionem uſq;, quam tertio quoque die faciens hoc ipſum tanquam operculum circumpoſitū auferes, relicto, quod totum ambit ſinum, medicamento. An uerò altæ ſinus partes coaluerint, ex manante ſanie depræhendes, ſi ea multa uel pauca, cocta uel cruda ſit. præterea ſi neq; in ipſo ſinu dolor ſentiatur, nec tumor appareat, ſed totus locus ęquabilis ſit, ſiccus ac doloris expers. Quòd ſi puris probe cocti portio exigua in ore conſpiciatur, multo magis de glutinando ſinu ſperandum eſt. Cumq; ſpongiam rurſus impoſueris, rurſusq;, ut diximus, adalligaueris, poſtero uel tertio die ſoluito, ut dictum eſt, ſemper linteolum ſinus ori admotum permutans: quod eodem emplaſtro illitum, totū os ambitu cingat. neq; uerò omnino oppreſſum eſſe debet, ſed ita, ut per id tota ſanies uacuari poſsit. Itaq; ſi primo uel ſecundo die tenuis quædam ſanies ex ſinu manet, non eſt omnino de glutinatione deſperandum. Sæpe enim uis medicamēti affectæ particulæ admoti ex ipſa cute & ſubiecta carne tenuem humiditatem uehe

menter exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est siue ex natiua temperie, siue mala uictus ratione. Hac humiditate expressa loca mediocriter resiccata glutinantur. Quòd si tertio aut quarto ab initio die sanies cruda in ore apparuerit, scito sinum non esse glutinatum. In primis autem medicamentum, quod affecto loco circumponitur, uehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec contrahat cutem. cuiusmodi nostrum est, quod à fuluo colore Cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis pharmacis & oleo ricinino & aceto sine cera confectum. Idem & cruenta uulnera citra molestiam glutinat, & sinus exiccat. Hoc autem medicamento fistulam angusti oris, in qua nondum callus intus, sed sola sordes apparuerat, persanatam uidisti, infuso primum lixiuio, quòd in ea tantisper continui, dum sordem omnem integrè extersam esse cõiecissem. postea medicamentum imposui. Ad hunc autem modum sinus, qui sub sola cute erant, nec carnis generationem requirerent, inscite uero à quibusdam curarẽtur, simul atq; curandos suscepi, hoc medicamento glutinaui, lixiuio prius ablutos, cũ qui ulcera curarẽt, nullum ex his quæ expurgandi uim habent, medicamentum ad-
hibe

hiberent.

Cum sinus multæ sint differentiæ, nimirum ex cauernarum numero, magnitudine, situ, & figura desumptæ: aut enim simplices sunt, aut duplices, triplicésue: breues, aut altè penetrantes: iuxta carnem desinentes, aut ad oßa uel cartilaginem subeuntes: sursum, deorsum, uel ad latus tēdentes: recti, aut tortuosi, uel flexuosi: Galenus tantum de his, qui à positionis figura sumuntur, meminit: ut qui præcipuè curationem uarient. Siue enim simplex, siue duplex sit: aut magnus, siue paruus: aut breuis, siue altus, eadem semper est eorum curandi ratio, solumq; in ratione maioris & minoris differunt. At si uel sursum uel deorsum, uel ad latus, uel intrò ad oßa tendit, curationē uariat. Cū enim sursum tēdit, facilè per eius os sanies effluit. Cum uerò deorsum uergit, intus retenta contiguas partes erodit. Quare nisi facto ex aduerso emißario, nihil profeceris, siue carnem generare, siue glutinare uelis: moliri enim humoris effluxum oportet: quod fit uel uulnere tantum in imo facto, uel tota cauitate dissecta. In imo fit sectio, si ulcus magnum fuerit, & locus totus sine periculo secari non poßit. Cū uerò ad latus declinat, aut deorsum uergit, aut intrò fertur, sed ita locari pars afflicta potest, ut libere sanies è sinu effluere queat, incisione ex aduerso facta opus non est. Nam eiusmodi sinus atque aliorum maiorum totam profunditatem ad

glutinationem aptam reddere potest iniecta mulsa. Vbi uero sinus aut positionis aut alia occasione sordidior aut humidior est, medicamēta quæ ualentius desiccent ac detergant, exposcit: quale est medicamentum Galeni ex combusta charta largo oleo resolutum, de quo paulo antè meminimus. ubi uero rite detergendi & desiccandi ratione exhibita, carnis iam mediocriter in sinu regenitæ coniectura est, eluendum est uino uel puro, uel mulso. hoc quidem utemur, cum adhuc aliqua leuis cuiusdam sordis relictæ suspicio erit. Puro uerò subastringente, ubi carnem omnino puram esse coniecerimus. Vinum enim leniter glutinat. Deinde glutinans medicamentum in sinum indendum est, uti antè diximus. Post glutinantis medicamenti impositionem noua spongia ex mulso circumponenda est, quàm fieri potest, mollissima. Spongia circundatur ut exiccet, manantemq́; è sinu saniem excipiat, alioqui partem erosuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem mulso spongia sit, ut deterrgat: mollis, ne asperitate lædat: noua uerò, ut aqua marina adhuc imbuta partem affectam desiccet. Eius deligatura à sinus fundo incipiat, & ore sinus finiat. Fasciarum uerò circumplexus sinus profundum sine dolore arctent, ac paulatim usq; ad eius os laxentur. Arctius profundū stringitur, ut adscititiam partis afflictæ humiditatem exprimat, & in os laxius deligatum minusq;

nusq; compreſsum trāſmittat, defluxionem à ſupernis partibus prohibeat, cogatq; partes quæ glutinari debent, ſed tamen ſine dolore, ne inflāmationem accerſat. Quòd ſi intrò ſinus tendat, premi duabus ferulis utrinq; impoſitis & faſcijs deligari debet, ut per ulceris os ſanies exprimatur. Ori ſinus medicamentum molle indatur circumducto forinſecus emplaſtro, ad os ſinus forficibus diſciſſo, ut ſanies aliqua effluere poſsit. Effluet autem è ſinu ſuperpoſito aliquo alio paruo emplaſtro ad ſolutionem uſq;, quam tertio quoque die faciens hoc ipſum tanquam operculum circumpoſitum auferes, relicto, quod totum ambit ſinum, medicamento. Græcum exemplar Aldinum legit, καὶ τοῦτο δὲ αὐτὸ χαλαρὰν ἐπίδεσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. Aliud à Nicolao Blaſto excuſum, χαλαροῦ ἐπίδεσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. Quoddam uerò manu ſcriptum, χαλαρὰν ἐπίδεσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. quam lectionem Leonicenus ſequutus eſſe uideretur, niſi dictionē φαρμάκου omiſiſſet. Eius enim uerſio habet ad hunc modum: Et hoc ipſum habeat laxam alligationem. nullam de pharmaco mentionem faciens: quemadmodum nec Aëtius, cuius uerba ſecundum Ioannis Baptiſtæ Montani tralationem ita habent: Tandem in ipſo ulceris ore laxius cō nectantur. Ex quo conſtat eos legiſſe χαλαρὰν ἐπίδεσιν ſine dictionis φαρμάκου adiectione, aut eam prætermiſiſſe. Nos uerò Blaſti lectionem

ſequuti uertimus: Atq; eodem molle medicamentum indatur. Nam quod cum linamento imponitur medicamentum, facultate ſiccum, ſubſtantia uerò molle eſſe debet. Vlcus enim cum humidum ſit, deſiccari poſtulat: ſed cum dolore facilè afficiatur, durum reſpuit. Ideo & medicamentum & ſpongia, de qua paulo antè uerba feci, mollia ſint, oportet. Diſſecandum uerò eſt forficibus emplaſtrum, ut per inciſuras ſanies effluere poſſit, ſi qua faſciarum arctatione ex alto exprimitur. ſuper has inciſuras aliud ex eodem medicamento ſuperponitur, ne immiſſum glutinans medicamentum refluat. Cæterum nō ita priori emplaſtro apprimatur, ſed laxius relinquatur, ut per ipſum tenuis ſanies effluere poſſit. Tertio autē quoq; die aut certe citius uel tardius prout res efflagitabit, demenda ſpongia eſt, ac paruum emplaſtrum, ut ſi qua humoris colluuies in ore ſinus collecta ſit, uacuemus, exploremusq́;, an altæ ſinus partes coaluerint, an minimè: quòd ex manante ſanie depræhendetur, ſi ea multa uel pauca, cocta uel cruda ſit. Præterea ſi neq; in ipſo ſinu dolor ſentiatur, nec tumor appareat, ſed locus totus æquabilis ſit, ſiccus ac doloris expers. quòd ſi puris probe cocti portio exigua in ore cō ſpiciatur, multo magis de glutinando ulcere ſperandum eſt. Cumq; rurſus ſpongiā impoſueris, rurſusq́;, ut diximus, adalligaueris, ſecundo uel tertio quoq; die ſoluito, ut dictum eſt, ſemper linteum

teum ori sinus admotum permutans, quod eodẽ emplastro illitum totum os ambitu cingat, neq; uerò omnino appressum esse debet, sed ita ut per id tota sanies uacuari possit. Cum secundo uel tertio quoq; die, ut diximus, spongia uel paruum emplastrum eximitur, considerandum, multáne, an pauca: cruda, an cocta materia ad os ulceris effluxerit. Deinde expérsne sit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanserit, an diminutus sit. Altas enim sinus partes coisse testatur pus coctum ac paucum, præcipueq; si dolor & tumor non adsint. Contra, multum & crudum, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluisse significant. Temperata enim caro ad glutinanda ulcera esse debet, nihilq; interesse, quod ulceris orarũ coitionem impediat. Cum igitur humoris copia, eiusq; uel crudi uel male olentis effluit, dolorq; ac tumor locum occupat, temperata caro esse non potest. ergo neq; glutinari idonea est. Contrà, si neq; doleat, neq; tumor supersit, & quod manat, paucum ac coctum in sinus ore conspiciatur; locum affectum uacare superuacaneo humore, omniq; intemperie, nihilq; relictum esse, quod orarum coniunctionem prohibeat, coniiciẽdum est. Neq; uerò si primo uel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omnino desperandum est. Sæpe enim uis medicamenti affectæ particulæ admoti ex ipsa cute

& subiecta carne tenuem humiditatem uehementer exprimit. Glutinans medicamentum, quemadmodum antè proditum est, tantisper siccat ac stringit, dum redundantiam humoris exprimat, eam etiam, quæ secundum naturam est. Si igitur admoto hoc medicamento effluat sanies, uerisimile est hanc exprimi, non autem spōte per corporis imbecillitatem manare, præsertim si neq; dolor affligat, neq; tumor adsit, neq; tetrum odorem alienamq; qualitatem habeat. Quòd si tertio aut quarto ab initio die sanies cruda in ore apparuerit, scito sinum nō esse glutinatum. Quare affecto loco medicamentum, quod uehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec contendat contraháue cutem, circumponendum est. Cuiusmodi Galeni medicamentum est, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, & aceto sine cera confectum. Huius compositionem & usum docet Galenus libro secundo de Compositione medicamentorum κατὰ γένη: exiccat enim uehementer (ut idem autor scribit) sine morsu. Ideo cruenta uulnera citra molestiam glutinat, sinus exiccat, & fistulam angusti oris, in qua nondū callus, sed sordes apparuerit, sanat, immisso prius lixiuio: quod in ea tantisper contineatur, dum sordes sit detersa, deinde medicamentum imponi debet. Ex abscessibus fistula nascitur. Est enim ulcus altum, angustum & callosum,

interdum etiam & ſine callo: de quo nunc Galenus meminit. cuius curandi ratio hæc eſt: In primis quia ſordidum eſt, lixiuium immittatur, tantiſperq; ſinatur, dum repurgata fiſtula ſit. deinde medicamentum quod exiccet, indatur: cuiuſmodi eſt de quo agitur medicamentum. Si uerò calloſum ſit ulcus, haud ita facile curationem admittet, præſertim ſi ad oſſa uſque perueniat. Non enim antè curatio ſperanda eſt, quàm callus exemptus ſit. Eximitur autem aut ſcalpello, aut medicamento. Expeditius quidē in ore ulceris exciditur. Intus medicamento exeditur. Exeſt autem, ut Paulus libro quarto ſcribit, ſpondilij radix deraſa & in fiſtulam indita, & id genus alia tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta ab eodem autore eodem in loco deſcripta.

CVM uerò tumores qui in abſceſſum uertuntur, tarde inciduntur, aut medici imperitia, aut eorum qui curantur timiditate, ſectionem non admittētium, ſed diutius protelando cutem ab eiuſmodi pure, erodi ſuſtinentium: hāc uniuerſam à congeſto in abſceſſu pure, attriti panniculi in modum uehementer attenuari ſæpe contingit. unde à medicis rhacodem appellari exiſtimo. Eiuſmodi igitur cutis ægrè coaleſcit, maxime ſi ſubſtantia aridum medicamentum imponatur, ut à quo cutis te

nuior ſicciorq́ue in modum rhenonis attriti reddatur. Itaq; mihi commodum eſſe uidetur, ſi quis ad eius conglutinationem medicamento ſubſtantia humido, facultate uerò ſicco utatur. Diximus autem in libris de Medicamentis medicos ſolere medicamenta facultate ſicca appellare, quæ exiccare ſuapte natura idonea ſint. omnium autem quæ ſubſtantia ſunt humida, facultate uerò ſicca, optimum eſt, quod à me ex argenti ſpuma, adipe ſuillo uetere, & chalcite contemperatum eſt: quibus uetuſtiſsimum oleum admiſtum ſit. Eius autem uim in hiſce affectibus efficaciorē eſſe ſum expertus, cum neq; omnino durum eſſet, neq; planè manus inquinaret. Sed & ſi ad eundem modum temperetur, cruēta quoq; uulnera glutinabit, omniaq́; ulcera ad cicatricem ducet, oleo reſolutũ, poſtea cum uino mediocriter uetere miſtum, atq; his affectibus circumpoſitum ſine moleſtia ſæpe glutinauit. Confert autem, ut diximus, ubi cutis pellis attritę modo tenuata eſt, mel, maxime ſi ad emplaſtri craſſamentum coctum ſit. Eius uerò coctionis temperamentum recte aſſequi, niſi animaduertas, difficile eſt. Ipſum enim neq; adeo durum eſſe debet ut ægrè decidat, neq; adeo liquidum ut diffluat.

Durum enim eadem adfert incommoda, quæ dura emplaſtra. Liquidum uerò tanquam calido corpori admotum undiquaque effluit, aridumq́ue linteolum relinquit. quod non ſolum non iuuat, ſed & glutinandæ cuti officit. Mediocriter autem coctum mel eiuſmodi ſinibus commodiſsimum remedium eſt. Quoniã autem eius concoctionis mediocritas facilè conijci non poteſt, ſatius mihi uidetur myrrhæ pollinẽ, uel aloës, uel thuris, uel eorum aliquem, uel ſimul omnes inſpergere: maxime, ſi quod linteolo inductum eſt, liquidius appareat. Hos autem per cribrum inſpergere oportet, quod ſupra mel teneatur ſublime. Satis enim fuerit ſemel aut iterum cribrum agitare, ut pollen mediocris excutiatur. Aliquando uerò & inter coquendum aliquod ex antè dictis medicamentis melli inſpergo, maxime ſi ſinus & maior, & altior ſit. Tenue autem centaurium in hunc uſum mirabile eſſe remedium ſum expertus, dein de ſymphytum, poſtea iris illyricæ radicem, ad hæc eruinam farinam. Neq; uerò dubium eſt, quin hæc contundi & tenui cribro excerni, poſtea tenuiter conteri debeant. Melli uerò dum ab igni tollendum eſt, inſpergantur tantiſper nobis cunctantibus,

tibus, dum probe cum illo præcocto uniantur. Satius autem fuerit exempto ab igni cacabo, omnia hæc inſpergere, deinde curioſe mouere, dum mel ita tepidum reddatur, ut curando corpori imponi poſſit.

Manus artificis efflagitat abſceſſus, cum in pus uerſus eſt. quod deprædendemus, ſi dolor, calor, aut febris, rubor, pulſatio, & alia inflammationis accidentia remiſſa ſunt, & tumor prementibus digitis cedat. quæ ſi ignorarit medicus, ſimul & incidendi tumoris tempus ignorarit. Sin nouerit, ſed æger ſectionem formidet, proindeq; hanc reſpuat, diutius cunctando cutis à pure ita erodetur, ut attritæ ueſti ſimilis reddatur. unde & ῥακώδους nomen meruit. Eiuſmodi ergo cutis ægre coaleſcit, maxime ſi medicamentum ſubſtantia ſiccum imponatur. Siccari abſceſſus deſiderat, ſed durum medicamentum non ſuſtinet cutis iam attrita, ut à quo magis lædatur. Imponendum igitur medicamentum facultate ſiccum, ſed ſubſtantia liquidum. quale eſt Galeni emplaſtrum, quod ex chalcite conſtat, oleo uetere ita reſolutum, ut nec duritie lædat, nec mollitie diffluat. Eius miſtionem & uires docet Galenus libro primo de Compoſitione medicamentorum κατὰ γένη. Eadem utilitate imponitur mel ad emplaſtri craſſitudinem coctum: ſed nec ita craſſum,

ut ægrè elabatur: nec ita liquidum, ut diffluat. Quoniam autem eius coquendi modus facilè haberi non potest, satius est huic inspergere myrrhæ, aloës, uel thuris pollinem, si linteolo inductum liquidius appareat. Hæc enim duplici nomine iuuant, tum quòd commodam crassitudinem efficiant, tum quòd sine morsu desiccent.

CONSEQVENS autem est, ut de his quæ in gangrænam transeunt, inflammationibus disseramus. Gangrænas autem, ut nosti, uocant, cum pars corporis aliqua ob inflammationis magnitudinem nondum emortua est, sed adhuc emoritur. Nam cum pars omnino emortua est ita, ut si hanc pupugeris, uel secueris, uel exusseris, ea non sentiat, quæ patitur, ad uiuum usq; recidenda est. At quæ sic quidẽ affecta est, nigrescit. Quæ uerò in medio constituta est, tenditq; ad extinctionem, gangrænosa uocatur. Curatur autem uacuato quàm fieri potest, plurimo sanguine, in affecta parte impacto: cuius occasione ipsa emoritur, scilicet arterijs ob loci angustiam sese dilatare nequeuntibus, reliquo uerò corpori perspirationẽ suggerere. Cutis igitur uniuersa uel multis profundisq; uulneribus unà cum subiecta carne secanda est, uel frequentibus ac altis

sca

scarificationibus incidenda.

Post magnas inflammationes aliquando sequitur affectus, quem Græci necrosin, uel sphacelon uocant, nos extinctionem & syderationem, ubi scilicet uita pars priuatur: uel quē nos similiter illis gangrænam dicimus, cum pars nōdum mortua est, nec sensu priuata, sed emoritur, ad extinctionemq́; tendit. utraq; fit uel denegata parti uitali facultate, uel natiuo eius partis calore ac temperie pereunte. Denegatur facultas, si uehementer laqueo pars comprehendatur, aut si à sede dimota ita uiæ spiritus stringātur, ut is ad locum affectū peruenire non possit, aut si alio quouis modo cædē uiæ impediātur. Perit natiuus calor aut à frigido extinguēte, cuiusmodi per gelu ambiens aër est, uel per medicamēta, uel uenena frigida imposita, aut à dissipante calore, aut uenenata materia, naturaq́; tota substātia cōtraria partē corrūpēte, aut humorū multitudine uelut suffocante, ut in magnis inflammationibus accidit, arterijs ob angustiam sese attollere nequeuntibus. Gangræna igitur curatur uacuato quàm fieri potest, plurimo sanguine, in affecta parte impacto, cuius occasione ipsa emoritur. Nam cum hunc affectum sanguinis copia generet, eius curandi scopus erit, ut celerrime uacuetur, exicceturq́;. alioquin pars breui moritura est. Tota igitur cutis uel multis profundisq́; uulneribus unà cum subiecta carne secanda

canda eſt,uel frequentibus ac altis ſcarificationibus incidenda. Nam pro affectus magnitudine uel maximæ ſectiones fiunt,uel inciſuræ,utræq; frequentes:illa, ubi putredini propinquius malum eſt:hæ,ubi tantum putreſcere incipit. Cōſtat enim maiore remedio opus eſſe quò uitium maius eſt. Itaq; altis plagis multisq; cutem ac totam ſubiectam ei carnem,ſi uitium ad oſſa perueniat,uulnerabimus: ſin minus,ſolis ſcarificationibus ac ſimplicibus inciſuris utemur.

VBI uerò manare ſanguinem permiſerimus,aliquod ex medicamentis quę ad putria ulcera faciunt,imponi debet. cuiuſmodi eſt,quod ex mulſo aceto conſtat, & eruina,aut loliacea farina:uel ſi harum facultas non ſit,fabacea:atq; ipſum per ſe acetum mulſum. Quo ſi uehementiore uti uelis, adijciendus ſal eſt, uel aliquis ex paſtillis curioſe tritus, qualis eſt Andronis, Polyidis & Paſionis. Quinetiam Muſę medicamentum, quod in heræ tomo ſcriptū eſt,his commodiſsime imponitur. His autem, & alijs quę antè cōmemorata ſunt,cōſiderato ægroti corpore utendum eſt. Ruſtici enim cuius natura durum corpus ſit, uehementiſsima remedia efflagitat: mulieris uerò molle,imbecilliora. Ad eundē modum uirile corpus,quod quidem albū ſit & molle,& balneis aſſuetum, & inexer

cita

citatum, mollia exposcit medicamina. Neque uerò dubium est, quin & pueris hæc conueniāt. Si uerò aliquando putrem ac syderatam carnem excideris securitatis gratia, modo dictis medicamentis utêre, non neglecta tum corporum, tum affectæ partis natura: quædam enim partes promptissimè putrescunt, easq; tutius est, ubi quod computruit, resecueris, uel amputaueris, tāquam radicem eius incolumi parti coniunctam, adurere: quemadmodum sæpe in pudendis partibus facere consueuimus: aliquando admoto quidem partibus affectis candēte ferro: aliquādo prius submisso linamento. Post exustionem uerò porri succo, ut nosti, aut si is non adsit, medicamentis paulo antè commemoratis uti consueuimus.

Putredinem auferunt, quæ ualenter siccant ac refrigerant, nonnihil etiam detergunt. Igitur acetum mulsum, & quæ ex eo & farinis modo declaratis & sale constant, medicamenta commode hisce uulneribus & scarificationibus imponuntur. Absumunt enim saniem & putrilaginem sua siccitate, eamq; detergunt: frigiditate uerò quod nondum uitiatum est, à putredine arcent. Pastilli autem dicti eadem utilitate adhibentur. magna enim ui siccandi præditi sunt, quorum componendorum rationem Galenus libro quin

bro quinto de Compositione medicamentorum κατὰ γένη docet. Cum uerò emortua omnino pars est ita, ut læsionem non sentiat, siue hanc pũgas, siue seces, siue exuras, ad uiuum resecanda est, ne pars syncera contagione lædatur. Nam quod computruit, ueneni in modum, quicquid cõtingit, corrumpit, serpitq; in totum membrũ, ac tandem enecat, nisi excidatur; resecta uerò putrida carne uel membro toto, si ossa hanc luẽ senserint, inducenda crusta est, quæ uelut profluentibus uasis sit operculum. Crustam inducunt, tum medicamenta, tum ferrum ignitum. Medicamenta hac facultate prædita, aut solum calida sunt, ut calx uiua, aut simul astringunt. cuiusmodi est chalcitis, chalchanthum, & id genus alia. ualentiora quidem priora sunt, sed posteriora commodiora. Nam crustæ quæ ab astringentibus fiunt, tardius excidunt: quod in propoposito affectu fieri oportet, ne celerius resolutis sanguinis profluuium non sine periculo sequatur. Crustam igitur medicamento inducemus, ubi res haud ita urget, id est, nec magna saguinis profusio, nec putredo timetur, aut ubi æger ferrum non sustinet. Minus timentur hæc pericula in siccis, tum corporibus, tum partibus. in humidioribus uerò, qualia uerenda sunt & sedes, tutior est candentis ferri usus. celeriter enim ofluuium sanguinis compescit, putredinemq; rcet. Post exustionem uerò, porri succo, ut nosti,

aut si is non adsit, medicamẽtis paulo antè cõme moratis uti consueuimus. Quoniam exusta pars ob dolorem quem ex candente ferro, & pronita tem ad putredinem quam ex demortua carne contraxit, fluxionem recipere ac putrescere idonea est, siccantia medicamenta efflagitat. Ideo post exustionem porri succus & suprà dicti pastilli super uulnus imponi debent: nam siccant & stringunt putredinem, & fluxionem arcent.

HIS autem peractis cum finem fecisse putredo tibi uisa fuerit, ut crusta citius excidat, medicamento quod cephalicum uocant, ex melle utendum est. Cataplasma autem quod ex pane in hydrelæo cocto, aut hordeacea farina eodem modo parata, aut cum ea admista triticea foris commodius imponitur. Quinetiam medicamentum, quod tetrapharmacum dicitur, prȩterea & macedonicum tum ad pus mouendum, tũ ad crustas resoluẽdas idonea sunt, quemadmodum & omnia quæ ad suppurationem perducunt. Panis uerò cum apio aut ocimo intritus rumpit ac separat crustas à sanis partibus. Ex simplicibus autem, iris ex melle, uel radix panacis, aut aristolochiæ, aut acori. In mollibus autem corporibus abunde facit erui farina cum melle aut thure. Ad eundem modum crustas eli

dit Ma

dit Machærionis medicamentum & Isis emmota.

Crustam à subiectis corporibus diducũt, quæ emolliunt, detergunt sine erosione, & maturãt. humectatæ enim ac remollitæ crustæ à subiecta parte sponte separantur. Quæ autem maturãt, præter quàm quòd emolliunt, pus sub crusta conficiunt, quod eam resoluit, scilicet inter carnem subiectam & crustam interiacens. Quæ uerò detergunt, à subiecta carne resoluunt. Detergunt autem Cephalicum, & Macharionis medicamentum, & Isis: panis cum opio & ocimo, panacis, aristolochiæ, acori, & iris radix ex melle. Tetrapharmacum, uerò, & macedonicum, panis, aut farina hordeacea, uel etiam triticea in hydrelæo cocta pus mouent ac emolliunt.

RESOLVTIS uerò crustis ulcera eiusmodi quibuslibet idoneis medicamentis carne replentur.

Cõstat propositum ulcus cauum eße, ideo glutinari non poße sine carnis quæ perijt, restitutione. Quod fieri nõ potest, nisi pars temperata sit, & sanguis qui in eam affluit, tum quantitate, tum qualitate mediocris. Naturæ autem munus est, & probum sanguinem conficere, & carnem generare. Verum quoniam duplex in carne generanda excrementum prouenit: alterum quidem craßius, alterum uerò tenuius: utrunq; autem carnis generationem impedit, opus est medica-

mentis quæ & sordem detergant, & tenuem humiditatem exiccent: nec quibuslibet quidem, sed quæ mediocriter id præstent. Nam quæ ualentius siccant, non solum humoris redundantiam, sed & affluentem probum sanguinem ex quo caro generari debet, depascunt. Quæ uerò uehementius detergunt, non solum sordem expurgant, sed & carnem ipsam erodunt & exedunt. Itaq; medicamenta quæ generandæ carni sunt dicata, in primo ordine, ut Galenus interpretatur, tum siccare, tum detergere debent.

QVONIAM autē de his satis diximus, de cancrosis tumoribus deinceps est disserendum: qui cum in omnibus corporis partibus fiunt, tum maxime in mulierum mammis, quæcunq; non amplius naturaliter purgantur: quod cum opportune fit, integra sanitate fruuntur. Omnes igitur huiusmodi tumores præter naturam ex atræ bilis redūdantia gignūtur. de qua re in commentarijs de Virtutibus naturalibus disputatum est. Vbi docuimus fæcis uini in modum hunc humorem, dum in iecore sanguis conficitur, generari, repurgari uerò à liene. Ab hoc enim humore hoc uiscus ali solet. Cum igitur natiua animantis temperies hunc humorem paucum generat, ad idq; confert uictus ratio, & lien ad se quod gignitur, ualenter trahit, nihil

eiusm

eiuſmodi recrementi in uenis colligitur. Quòd ſi contraria adſint, multa in uenis aceruantur, ex quibus, quæ docebimus, uitia cõtrahuntur. Contraria autem his, quæ diximus, intelligo, iecur quidem, ad eiuſmodi excrementi procreationem pronũ, uictus autem rationẽ ex ijs alimentis, quæ ſanguinem craſſum ac fæculentum generare idonea ſint: lienem uerò natura imbecilliorem, ut qui ad ſe horum omnium excrementorum prouẽtum attrahere nõ poſsit. In tali autem corpore turbulentus craſſusq; efficitur, qui in uenis continetur ſanguis. Et nonnunquam uenæ excernendi quod alienum eſt, facultate præditæ, quemadmodum & omnes alię partes, hũc humorem per mariſcas effundunt: ſæpe uerò ad uarices demittunt: aliquando autem ad uniuerſam cutem. atque hæc quidem eſt affectus origo, quem elephanta uocant. Aliquando uerò & in alias corporis partes, quæ quidem omnium maxime ſunt imbecillæ, eiuſmodi ſuccus fertur, atq; in ea parte uenæ luculenter conſpiciuntur atro & craſſo ſanguine plenæ. Quò autem is craſsior ac nigrior fuerit, eò affectum parit deteriorem. In mammis uerò tumorem ſæpe uidimus cancro animanti omnino ſimilem. Nam quemadmo

dum ille ex utraq; corporis parte pedes, sic & hic affectus uenas pręter naturam intumescentes exporrigit, effigiemq; cancro similem reddit.

Bilis atra, ut suprà memorauimus, triplex est. prima ad modum fæcis uini in animantis corpore gignitur. Hæc dum probe repurgatur, nihil eius in uenas præter naturam colligitur. Repurgatur autem à liene hanc ex iecore attrahente, aut natura per hæmorrhoidas uel locos muliebres naturaliter propellente. Cum igitur natiua animantis temperies hunc humorem paucum generat, ad idq; confert uictus ratio, & lien ad se quod gignitur, ualenter trahit, nihil eiuscemodi recrementi in uenis colligitur. Contrà uerò plurima congeruntur, si iecur ad eiusmodi excrementi procreationem sit pronum, uictus ratio crassum fæculentumq; sanguinem gignat, lien imbecillius attrahat, suppressæq; sint mariscæ, aut in mulieribus menses. Secunda ab hac fit, ubi amplius in aliquo loco calida efferbuerit, aut putruerit, aut alio quouis modo incaluerit. atque hæc longe malignior est, quàm prima: tantò quidem, quantò calidior fuerit, maioremq; acrimoniam contraxerit. Tertia uerò ex bile retorrida ortum habet, præsertim uitellina, quæ calfacta non minus, quàm hæc, est malefica. Ex primo genere nascuntur cancri, minime quidem ulcerati, quos & latentes uocant, si nondum acrimoniā

contra

contraxit, differentē pro humoris conditione curationem habentes. Nam ubi niger & craßus sanguis apparet, non sine chirurgia: ubi uero nō admodum craßus uidetur, sine hac curationem recipit. Vlcerati autem cancri ab atro humore fiunt, qui iā leuē quandam acrimoniam contraxerit, nondum tamen tantam, ut iam maleficus sit. Nam ex hoc nascuntur carbunculi, de quibus antè disceptauimus. Igitur cancer occupat cum reliquas corporis partes, tum maxime laxas. cuiusmodi sunt nares, labra, mammæ fœminarum, & id genus aliæ natura fungosæ & inanes, proindeq; humorem craßum recipere idoneæ. Circa hoc malum uenæ intumescūt, & expanduntur non aliter, atque cancri aquatilis pedes: unde & cancri nomen hoc uitium adoptauit.

HVNC affectum, incipientem quidem sæpe sanauimus. Vbi uerò in molem insignem creuit, citra chirurgiam non curabis. Itaq; uniuersæ chirurgiæ tumorem præter naturam excidētis scopus est, ut eiusmodi tumor qua sanis partibus coniungitur, totus circūcidatur. Verum propter uasorum magnitudinem, maximeq; arteriarum, statim profusionis sanguinis periculum imminet, quas si laqueis intercipias, consortij iure aliæ partes afficientur. Quòd si eius mali radices adurere in ani-

mo ſit, neq; in hoc paruum erit periculũ, ſi iuxta principes partes exuſtio fiat. Sed eiuſmodi affectũ recentem, ut diximus, ſæpe curauimus, maxime ubi melãcholicus humor non admodum craſſus uidebatur. Hic enim purgantibus medicamentis prõpte cedit, unde fit curatio. Certum autem eſt quòd quę adhibentur medicaměta, uim uacuãdi atri humoris habere debẽt. quod frequenter faciendum eſt, donec pars ad naturalem ſtatum omnino ſit reducta, uictus etiam ratione obſeruata quæ probũ humorem generet. Itaq; in Alexãdria plurimi elephantiaſi tum ob uictus rationẽ, tum regionis caliditatem, laborãt. In Germania uerò & Myſia rariſsime affectus is graſſari uiſus eſt. Et apud lactipotas Scythas nunquam ferè apparet. Sed in Alexandria ob uictus rationem frequẽter generatur. ueſcuntur enim pulte, lenticula, cochleis, multisq; ſalſamentis: nonnulli uero & aſinina carne, & id genus alijs craſſam ac atram bilem generãtibus. Quemadmodum ſi ambiens aër calidus ſit, horum humorum impetus ad cutem fertur. Igitur huic affectui dictæ purgationes pro ſunt. Quòd ſi ætas & uires ſuaſerint, ſanguis prius mittendus eſt. Neq; uero in cãcris, neq; in his, niſi quid prohibeat, inutile eſt

e est uenam secare, deinde purgare, atq; si mulieres sint, menses ciere, si quidem quinquagesimum annum nondum attingant. In affecta autem parte solani succus imponatur, hoc enim medicamentum eiusmodi affectibus utilissimum est. Quòd si ægrotus tam liquidum medicamentum imponi nolit, præsertim cum domo exire, solitaq; opera exercere cogitur, medicamentum ex pompholige imponendum est, quo & ad ulceratos cancros uti me uidisti: quod si in promptu non sit, nostrum quod ex chalcite constat, est adhibendum. Quatenus uerò ad uictus rationem attinet, pleniore ptisanæ cremore, sero lactis, & ex oleribus malua, atriplice, blito, & cum per tempus licuerit, cucurbita utendum est. Ex piscibus uero saxatiles, auesq; omnes præter palustres, dare conuenit.

Cancer recens & qui ex humore minus inueterato constat, minusq; tumentes uenas exerit, curationẽ admittit. Nam medicamẽtis huiusmodi humor cedit. Itaq; uacuãdus est, ut mox dicemus. Craßus uero non cedit, ideo sine chirurgia non curatur: quæ cum sine ægrotantis periculo ministrari non poßit, temere adhibenda non est. in eo curando scopus est, ut humor hoc uitium procreans uacuetur, deinde affecto loco reme-

diũ adhibeatur. À uacuatione igitur nos auſpi cari oportet: primũ ſanguinẽ ducẽtes, quãtũ ipſa res efflagitat: deinde purgare, per initia quidem mitioribus, quale epithymũ eſt, utẽtes: deinde uehemẽtioribus, paulatim uim eorũ augẽtes. Nã ſi per initia medicamẽtũ adhibeas, quod uehemẽter trahat, non ſequẽte atro craßoq; humore, ſanguinẽ & carnes eliquabit, naturãq; iritabit. Sin mite ac blãdũ, nullũ naturæ negotiũ faceßet, ſed leniter trahet. itaq; blãdis ac frequẽtibus purgationibus uti oportet, paulum, ut dixi, uim inaugendo tantiſper, dum reſtituta ſanitas ſit. Sic enim quod magna ui ſemel educi ſine incommodo non poteſt, ſenſim tutoq; uacuatur. Cæterum quibus ſuppreßæ ſunt ſolitæ excretiones, prouocentur. Imperanda quoq; uictus ratio eſt, quæ tenuis ſit boniq; ſucci. Quòd ſi ob iecoris caliditatem, & ſiccitatem craßus in corpore ſanguis gignatur, cibis refrigerantibus & humectantibus eſt utendum. loco autem dolenti imponenda remedia ſunt, quæ repellant & digerant, minime uerò iritent. Repellentia imponenda ſunt & ante purgationem, & purgationis tempore: digerentia uerò, ubi integrè corpus repurgatum eſt. ubi uerò mediocriter, miſtum ex digerentibus & reprimentibus. Quæ autem imponuntur, neque imbecilliora ſint, neq; ualentiora. Hæc enim quod in uenis tenuius eſt, digerunt ac repellunt: craßius uero nec euocant, nec reprimunt. Illa ue

rò nihil efficiunt. Igitur si uehementioribus per initia utaris, tumorem quidem minues, sed quod relinquitur, resolutioni contumax reddes. Quare mediocribus opus est, quæ nec ob imbecillitatem uincantur, nec propter uehementiam succum craßiorem efficiant. Cæterũ nec hæc mordeant, ne uitium iritẽt. itaq; eiusmodi remedia uiribus sint mediocria, et qualitate minime mordacia, cuiusmodi sunt usta elotaq́; metallica, item solani succus, quo linteum duplicatum imbuitur, & loco affecto admouetur, superq́; mollis lana imponi debet, quæ eo succo subinde inspergẽda est, ne siccescat. Plumbum item ustum & elotum, & alia id genus, ex quibus temperantur medicamenta. ad hunc modum argenti spuma, & cerusa in plumbea pila cum oleo rosaceo in sole tantisper teruntur, dum plumbi colorem, quod ex his fit unguentum, nactum sit. Aliud quod habet plumbi usti & eloti, pompholygis, thuris, singulorum uncias quinq;, absinthij unciam unam, olei rosacei selibram, ceræ sescunciam, succi solani quod satis sit, ad unguenti crassitudinem. Alia id genus sexcẽta à Galeno, Paulo, & Celso ad hunc usum conscripta sunt. Si autem chirurgiam affectus postulat, à uacuatione, ut dictum est, curationem auspicabuntur. deinde totum quod uitiatũ est, prorsus excidemus sic, ut nulla supersit radix, patiemurq́; sanguinẽ effluere, ac preßis uicinis partibus craßum san-

guin

guinem effluere, ac preßis uicinis partibus craſſum ſanguinem exprimemus. Poſtea aliis ulceribus ſimiliter curabimus, ut docet Galenus. Quòd ſi periculum ex chirurgia timeamus, nec curari affectus aliter poßit, ſat fecerimus, ſi hũc augeri prohibeamus his, quæ ſuprà diximus, medicamentis. Excidi autem ut plurimum non poteſt ſine magna ſanguinis eruptione, ubi uenæ arteriæq; amplæ ſunt, quæ ſanguinem immodicũ reciſæ effundunt. Has ſi arcendæ profuſionis gratia, laqueo compræhendas, ingenti dolore afficietur. Sin eius mali radices exurere uelis, neq; hoc quidem ſine graui iactura uicinarum partium fiet. Tutius igitur à uehementibus medicamentis abſtinebimus, ſolis lenibus & quaſi adblandientibus contenti, præcipue in ulceratis cãcris. In quibus ſi non aliud agamus, ut Galenus ait, ſaltem ſaniem abluamus.

IN elephantiaſi uero uiperæ mira utilitate eduntur: eas uerò eodẽ modo, quo Marſos parare uidiſti, quos (quia aſpidibus & ſerpentibus ueſcuntur) aſpidotrophos & theriotrophos uocant, comeſſe oportet: primum quidem cauda & capite ad quaternum digitorum longitudinem abſciſsis. Deinde interaneis omnibus ac cute etiam exemptis, poſtea aqua abluto eorum corpore. Sed hactenus quidem, nec aliter ſanè cum antidotum,

tum,

tum, ut uocant, theriacam temperantes facimus: cæterum dissimiliter coquimus. In theriaca quidem anethum & salis exiguũ in aqua miscemus. In elephantiasi uerò non aliter quàm anguillas ex albo iure in olla paramus: quod ad hunc modum fit: Aqua large in ollam conijcitur, & olei exiguum, cum quo & anethum & porrũ. Certum autem est carnes tantisper esse incoquendas, dum planè molles reddantur. Compositum autem ex his medicamentum, quod theriacam antidotum uocant, utiliter in eiusmodi affectu bibitur: atq; etiam si lubuerit, cuti illinitur. Peractis enim omnibus his, aliquando squamma è cute, quemadmodum quæ senecta dicitur ex anguibus, resoluitur.

Elephantiasis ab elephante animali nomen accepit ob affectionis magnitudinem, longitudinem, & cutis asperitatem. Longis enim morbis annumeratur, uixq; curationem admittit. contagione quoq; lædit, præcipue inueterata: siquidem putre quiddam exhalant ac expirant hac correpti: ambientem quoq; inficiunt aërem, atq; in eo uersantes. Fit autem eiusmodi affectus, quemadmodùm cancer, ab atra bili, cuius originem antè prodidimus: sed cancer à parciore, partemq; aliquam solùm occupante. Elephantiasis uerò, à larga & per uniuersum corpus diffusa ortum habet,

habet, ita ut ſpatio temporis oſsa quoq; uitiet. frequens eſt in Alexandria, ut paulò antè dictū eſt, ob uictus rationem, & loci caliditatem. craſſis enim cibis, ut pulte, lenticula, cochleis, ſalſamentis, nonnunquam & aſinina carne Alexandrini utuntur. Ambientis uerò aëris caliditas hūc humorem ad cutem euocat: unde malo huic eſt origo. In Germania & Myſia raro, apud Scythas qui lacte ueſcuntur, uix unquam apparuit: quoniam neq; craßis cibis aluntur, neq; ambiēs aër in hiſce locis calidus eſt. mares quàm fœminas, ex his qui craſſo atroq; ſanguine abundant, frequentius inuadit. item & qui in nimio labore uitam agunt. Nam craſſum retorridumq; ſuccum generat. Fœminæ autem menſtruis purgationibus ab hoc ſe malo uendicant. Per initia autem cutis neque ſquammis exaſperatur, neque exulceratur, neque crebris magnisq; tumoribus inæquabilis efficitur: ſed facies ſola, ut Paulus ait, aliquanto deformior, nondum autem planè fœda apparet: quædam tamen ſcabies & fœtor cutem occupat. Eodem tempore ſegnities corporis adeſt, tarda ac difficilis ſpiratio, mouendi difficultas. Morbo autem gliſcente non ſolum hæc ſigna augentur, ſed alia quàmplurima naſcuntur quæ illuſtriorem affectum reddunt. Cutis enim iam inæquabiliter craſſa, tenuis, dura, mollisq; redditur, ac crebros tumores crebrasq; maculas obtinet, atq; lentore

quo

quodam oleoso uelut peruncta, si aqua perfundatur, apparet: piliq; decidunt, deinde uel tenues renascuntur, uel glabrum corpus remanet. Nasus resimus est, naresq; intus astrictæ, foris uerò amplæ ac uelut intortæ sunt. Musculi cum aliarum partium, tum maxime pollicis atrophia absumuntur. Laxiores uerò corporis partes intumescunt, nempe humorem hunc facilè recipientes: ut labra, supercilia, frons, malæ, mẽtum. Sub lingua uenæ nigricantes ac uaricosæ uisuntur, quæ simili constitutione iecur præditum esse testantur. Sub hacq; & auribus crebræ minutæq; uelut glandulæ, his similes quæ in porcis grandinis nomen habent, inueniuntur. In summa, facies aspectu horrenda est. Si paululum corpus incaluit, cutis acubus pungi uidetur: aut si refrigeratur, instar deplumis anseris exasperatur. rubor paulatim in atrum mutatur, colorisq; uigor demoritur. Raucam uocem quasi de nare edunt. Quòd si magis adhuc morbus auctus sit, tumores crebriores ac maiores in tota cute oriuntur, ita ut digiti in manibus pedibusq; sæpe sub his condantur. Grauis odor ex ore spiratur, & è toto corpore fœtor exhalatur. Magna ex parte cutis sensu priuatur, exulceratur: & sanguis si ex uenis mittatur, cinerulentus apparet. Turbulenta insomnia sunt, mens subdola, uitam ut amittere metuunt, sic generoso animo affectũ ferre nõ possunt, nec hominum consortia. Multa alia id

genus

genus signa affectum hunc comitantur: quæ qui atræ bilis mores norit, facilè depræhendet. Eius mali curandi ratio hæc est: iecur, si eius occasione uitium hoc sit ortum, ad natiuam temperiem reducendum est: & humor, qui totũ corpus obsidet, uacuandus. Quoniam autem iecoris curationem is impedit, à uacuatione auspicabimur. At cum succus hic non solum uenosum genus, sed uniuersum corporis habitum occupat, non uno uacuandi genere utemur, sed sectis in cubitis uenis, reseratis hæmorrhoidibus, prouocatis mẽsibus, purgationibus, uomitionibus, errhinis, diamaßematis, cucurbitulis, lauationib⁹, frictionibus, exercitationibus, illitis medicamẽtis. Protinus igitur inter initia si morbus deploratus nõ est, & uires ualidæ sunt, sanguis mitti debet: primũ ex cubiti dextri, deinde sinistri uena, nõ affatim, ne malũ sanguinẽ exhauriendo, bonũ quoq; detrahas. In multo enim inutili, benigni exigua est portio: proinde adhibẽdus in uacuãdo modus est. Paulatim igitur iterata uenæ sectiõe sanguis ducẽdus est, præcipueq; in uere: quo tẽpore is magis abũdat, morbusq; & fit & augetur. Deinde mariscæ si manare consueuerunt, euocãdæ sunt: sin minus, hirudines his admouendæ. Ex eiusmodi enim uenis craßus fæculentusq; humor magis effluit. Et si mulier est, quæ patiatur, ciendi menses sunt, nisi ætas prohibeat. Natura enim post humorem commodè uacuatum, morbo superior

rior euadit, calorq; qui ab eius copia suffocabitur, uelut reuiuiscit, morbiq; reliquias potentius abigit. Post sanguinis uacuationē interpositis aliquot diebus, nēpe uel nouē, uel decem, ut Paulus scribit, ut in his natura recreetur, uiresq; resumat, medicamētis quæ atrā bilē ducant, utendū est. Primū quidem leuioribus, ut in cancro diximus: deinde ualentioribus. Itaq; iteranda sæpe purgatio est. Opportuna igitur huic morbo sunt epithymum, polypodium, & quam senam uulgo dicunt, ueratrum, colocynthis, hiera, tum Rufi, tum Logadij, catapotia quoq; ex fumo terræ, & alia multa id genus medicamenta. Solent recentiores ex fumo terræ, buglosso, scolopendrio, seri, polypodio, epythimo, sena, agarico sirupum, ut Arabes uocant, conficere: quo subinde inter initia correptos hoc morbo purgāt. quibus peractis uomitus ciendus est: deinde elicienda per os & nares pituita. Paulus leues cucurbitulas ori uentris, & hypochōdrijs admouendas esse iubet, in potuq; cedriam ex aceto & crudæ brassicæ succo mane & uesperi adhibendam esse, scillam quoq; torrefactam ex mulsa uel melle uel butyro elecmatis modo. Item cyrenaicum liquorem cum melle & butyro & alia id genus, quæ libro quarto idem autor scribit. Sunt qui ad tuendam faciei pulchritudinem aut candente ferro, aut exedenti medicamento caput exulcerēt. Sudor euocādus siccis sudationibus est. Frictio adhiben

hibenda: post quam litu qui ab alto ad cutem euocet, ac digerat, metasyncriticon appellant, utendum: postea resiccantibus ac astringentibus. Multa eiusmodi Aëtius commentario decimotertio docet. In summa per omnes corporis uias, quibus quidem commodè fieri poterit, eliciẽdus humor est. Cæterũ ex omnibus quæ in hoc morbo conscripta sunt, maxime iuuant tum uiperinæ carnes in esu, tum ex his composita medicamenta, siue intrò sumpta, siue foris admota. Sũt enim cum alijs plurimis, tum maxime huic affectui saluberrima. similitudine enim substantiæ humorem hunc tanquam uenenosum trahunt, scilicet media inter ipsum & corpus curandum. Nam si ueneno propinquiora eßent, ueneni ritu læderent. Sin curando corpori similiora, non attraherent, sed in substantiam corporis mutarentur, proinde nihil iuuarent. Moderata quoq; in quantitate eße debent, ne largius sumpta grauiter lædãt, parcius uerò adhibita à ueneno uincantur. Quantitatem dico nõ solum molem quæ adhibetur, sed & adhibitionũ numerũ. Eadem ratione sal & pastilli theriaci adhibendi sunt. quorum omnium componendorum rationem & usum Galenus docet in eo libro, cui titulus est de Antidotis. Vbi uerò morbus iam confirmatus est, manum admouere non licet. At quoniam plurimum incidunt periculosa symptomata: uerbi gratia, spirandi difficultas, suffocatio, atq;, ut

semel

ſemel finiam, ingens excrementorum prouentus, purgare per interualla licebit: non autem ſangui nem mittere, niſi cũ ſponte & naturaliter fluit, aut per mariſcas, aut locos muliebres.

ALIORVM autem tumorum præter naturam nullius curandi rationem per chirurgiam ad te ſcribendam eſſe duxi, cum tu probatiſsima medicamenta à nobis acceperis. Ad ſtrumas quidem quę repellere, exiccare, & pus mouere queant.

Struma, inflammatio eſt glãdularum in ſcirrhum mutatarum, quocirca curationem ægrè admittit. Curatur autem, ut aliarum partium ſcirrhi, quatenus ad uitium ipſum attinet. Quatenus uerò ad ipſius partis naturam ſpectat, aliam curandi rationem deſyderat. Cum enim glandulæ aliæ corpori omnino ſint neceſſariæ, aliæ minorem uſum præſtent: quæ corpori ſunt neceſſariæ, eximi citra magnum incommodum nõ poſſunt: cuiuſmodi ſunt quæ lac, ſaliuam, quæq; pituitoſum quendam humorem in faucibus & larynge generãt, & in quas uenæ ac arteriæ perueniunt. harum partium inflammatio aliarum modo curatur: nempe inter initia, aſtringẽtibus & exiccantibus, ut quæ quod influit, repellant, & quod iam locum obſidet, uacuẽt, affectamq; partem roborent: quemadmodum antè declaratum eſt. Quòd ſi totus humor is uacuari non poſſit, maturantibus eſt utendum. At ubi iam in-

duruerunt, non aliter quàm aliarum partium ſcirrhi curantur: nempe emolliendi & digerendi ratione, quæ ſuprà monſtrata eſt. Quæ uerò non magnum uſum animantibus præbent glandulæ, hoc eſt, quæ in uaſorum medio locatæ ſunt, quá parte in ramos diducuntur, ſine magno incommodo demi poßunt, ubi iam in ſcirrhũ ſunt mutatæ: ideo aut ferro excidere, aut medicamentis exedere oportet. Quibus autem remedijs hæc fiant, ex Pauli Aeginetæ libro quarto petendum eſt.

AD meliceridas uerò, quæ & has digerant, & pus diſcutiant.

In abſceßuum genere tria, ut prius indicauimus, ſunt frequẽtißima: nempe Steatoma, Atheroma, & Meliceris: à ſimilitudine contentorum in his corporũ dicta, ut Galenus docet. In ſteatomate enim ſeuo, in atheromate pulticulæ, in meliceride uerò melli ſimilis materia cõtinetur. quibus omnibus commune eſt, ut quod continetur, uel digeratur, uel putre reddatur, uel ferro excidatur. Steatoma enim ob contentæ materiæ duritiem neq; digeri, neq; putreſcere poteſt, ſed tantum excidi: Atheroma autẽ & excidi & putre reddi: Meliceris uerò digeri, putreſcere, & excidi. Putrefacere dicuntur, non quæ ſubſtãtiam cũ fœtore corrumpunt, ſed quæ ſine hoc ſineq; dolore, aut ſaltem non cum uehementi adurunt, eliquant, abſumunt, & corrumpunt. quale eſt apud

pud Paulum Aeginetam libro quarto, quod capit aluminis scißilis, sandarachæ, singulorum denarium quatuor, squamnæ æris denarium unum, auripigmenti tantundem.

ET quemadmodum aqua in scroto & abdomine, cæterosq; hydropas curare oporteat, didicisti.

Morbus intercus, quem Græci hydropa uocant, non contingit, nisi ex improspera sanguinis generatione. Hæc autem fit iecore uel primario uel aliarum partium consensu affecto. Primario quidem, dum uehementer id refrigeratur, seu inflammatione, seu obstructione, seu scirrho obsessum, aut alia occasione tam interna quàm externa calorem natiuum uel extinguente, uel suffocante, uel dißipante. Refrigerare enim nunc dicimus tum propriè, ut frigidæ potionem quæ sua qualitate frigiditatem inducit: tum impropriè, ut inflammationem, scirrhum, obstrustionem, & similes affectus, qui natiui caloris substantiam demoliuntur. Consensu uerò afficitur, dum alijs partibus eodem modo afflictis consentit. Nam si lienis occasione, ut docet Galenus, uel uētriculi, uel intestinorum cum aliorum omnium, tum maximè ieiuni in meseraicis uenis firmata sit intemperies hæc, cum simis iecoris partibus primum, deinde toto uiscere communicabitur. Similiter autem si uel pulmo, uel septum transuersum, uel renes intemperie laborent, hanc pri-

mum gibbæ eius partes, deinde totum iecur con trahet, unde tandem sanguinis conficiendi dote frustrabitur. Ad eundem modum, si immodicè fluant mariscæ, uenter, nares, & in mulieribus menses, aut solitæ excretiones omnino suppreßæ, uel largo uictu uel crapula usus sit, idem malum accidet, siquidem superflua uacuatio calorem natiuum dißipat, uniuersumq; corporis habitum refrigerat. Retentio uerò & immodica plenitudo calorem hunc uelut suffocat. Similiter autem longæ febres aliíq; diutini affectus uires resoluunt. Quocirca non solum iecur, sed & uenter, & genus uenosum male suo munere funguntur. Vnde hydrops nascitur. In summa, affectus hic morbis omnibus succedit, qui corporis habitum corrumpunt. Igitur iocinore uenisq; non rite munus suum obeuntibus uitiosus sanguis alendoq; corpori inutilis procreatur: nõnũquam in tota corporis mole, ut Paulus ait, nonnunquã in ipso iecore, à quo nunc in uniuersum corpus fertur, nunc in spatium, quod perito næo clauditur. Cum enim uenæ & renes per imbecillitatem non attrahunt, & iecur non expellit, sed nec continet, apertis poris eius, in uentris cauum humor elabitur. Attrahentibus uerò illis, & iocinore expellente, in uniuersum corpus distribuitur. Cum igitur uniuersum corporis habitum occupat, eam hydropis speciem generat, quæ à Græcis leucophlegmatias, uel hyposarcidios,

cidios, uel anaſarca dicitur. Cum uerò intra pe ritonæũ & ſubiectas partes collectus eſt, ſi quidem multus ſit, ac flatus paucus, eam quæ ab utris ſimilitudine aſcites dicitur, procreat. Si uerò humor paucus, flatus uerò multus contineatur, à tympani ſonitu quem percuſſum edit, tympanites appellatur. Cui niſi ſuccurratur, denſeſcente in aquam uapore, in aſcitem tranſit. In omnibus autem his affectibus corporis coloris de cor amittitur. non enim aliter atq; in mortuis impalleſcit ob caloris natiui penuriam, cuius abſentia corporis uigor ac robur omne elangueſcit. In aſcite ſemper, in tympanite non ſemper pedes intumeſcere ſolent. Raro autem in utroq; affectu manus, ut in phtoë & longis affectibus. Humorem enim languidior uirtus in aſcite ſuo pondere decliuem continere nequit, nec ubi iam in partem aliquam deuolutus eſt, moderari. Igitur tumor uelut ædematoſus efficitur, ſcilicet aquoſo humore in uaporem conuerſo ob caloris imbecillitatem. Naſcitur ex hoc malo & cibi faſtidiũ: niſi cũ frigida qualitas malũ hoc attulit. Sitis quoq; uehemẽter urget, nimirũ ſtomacho ſalſa ac putri ſanie imbuto. Vrina pauca redditur, quòd uel in ſpatiũ peritonæo ſubiectũ, uel in corporis habitũ trãſmiſſa ſit. unde & ſpirãdi difficultas ſequitur. Peculiariter autem in anaſarca corpus uniuerſum intumeſcit, ceditq; prementibus digitis ſic, ut locus poſt preſſum cauus re-

maneat. Pulſus undoſus eſt, latus, ac mollis: quia humoris copia totum corpus occupantis, arteriã reddit molliorem. In aſcite pondere uenter grauatur, nec ſi pulſes, ſonitum edit, more utris aquæ pleni, ſed ſi uerſetur, aut uolutetur, aut in latus mutetur, murmur quoddam uelut decurrentium aquarum auditur. Arteriæ pulſus paruus eſt, frequens, durus cum quadam tenſione. Nam contentus in uentre humor magnas arterias intendit, ac grauat, & cor refrigerat. Communis autem aſcitæ, & tympanitæ eſt uentris contentio & reliqui corporis tabes, niſi ubi per morborum magnitudinẽ & longitudinẽ extremæ partes intumeſcũt. Sed in tympanite ut grauitas uentris minor eſt, ſic diſtentio maior. proinde percuſſus maiorem ſonum edit. Pulſum quoq; longiorem minusq́; imbecillum, quàm aliæ duæ hydropis ſpecies, habet: utpote arteria contingentium corporum, ut Galenus ait, pondere minus preſſa minusq́; grauata, ſed cum non minus tendatur, proindeq́; minus obediat, pulſum durum ac celerem obtinet.

HORVM autem geminus ſcopus eſt, nẽpe uiſceris ſcirrhũ curare, & collectam humiditatem digerere. De ſcirrhoſorum autem uiſcerum curatione antè diſputauimus. Itaq; intercutis aquæ curatio ad hos tres ſcopos reducitur: nempe ut uiſceris ſcirrhus ſanetur: medicamenta, quæ humi

ditatem deſiccant, imponantur: & quæ urinam cient, in potu dentur. Hæc quidem tibi ad longam peregrinationem accincto ſat eſſe arbitror. Si uerò, ut antè dixi, opus de medicamentis ſecundum genera, & affectos locos, ſcripſero, illud quoq; à tua peregrinatione reuerſus ex me accipies. Aliud autem magnum opus de uniuerſa curandi ratione, efflagitantibus amicis conſcribetur. Quòd ſi in ea peregrinatione diuti⁹ detinearis, omnes quotquot ſcripſerimus commentarios ad te mittere non grauabimur.

Non ſolum ſcirrhum uiſceris, ſed & obſtructiones & alias cauſas affectum aut afferentes aut augẽtes curare oportet. quod cũ humor aut uentris aut totius corporis impediat, à uacuatione curationem auſpicabimur: quæ quidem omni hydropi communis eſt. Sed quoniam eius diuerſæ ſunt ſpecies, diuerſæq; cauſæ, ut modo dictum eſt, uacuandi modi ſunt diuerſi. Si quidem uniuerſum corpus intumuerit, cauſamq; malo dederit ſuppreßio aut hæmorrhoidum, aut menſiũ, uel crapula, uel otium, uel id genus alia cauſa, quæ humoris plenitudinem gignit, neceßario ex uena ſanguis ducetur, niſi ætas aut tempus aut uires aut aliud id genus prohibeat. Hæc enim morbi cauſam minuit, naturam exonerat, ac potentiorem reddit aduerſus morbum: quemadmo

dum in elephantiasi dicebamus. Sin scirrhus, aut aliquis ex compræhensis affectibus hũc morbum procrearit, omissa uenæ sectione ad purgationem ueniendum erit, quæ omni hydropis speciei communis est. Hæc autem fit medicamentis aquas trahentibus, non semel ac affatim data, sed subinde ac sensim repetita, ne unius medicamenti uehementia natura lædatur. A' simplici igitur hiera picra purgationem auspicabimur, ut quæ sine ui potenter exiccet, detergat, roburq; uentri & uisceribus inserat. Deinde ad ualentiora transeundum est, qualis radicis ireos succus, &, ut Paulus docet, ebuli radicis in uino decoctæ ius, & cucumeris syluestris in uino austero macerati dilutum ciathi mensura in potu datum: item sambuci radicis succus. Eadem utilitate datur titymalus, nisi quòd uehementius remedium est. Cauendum autem ab omni uenenato medicamento, ut quod iecoris affectum augeat, ut scammonium. Alia id genus multa Paulus, Aëtius, & Alexander scripserũt. Postea urinas prouocare oportet nardo, cumino, casia, dulci radice, hyperico, asaro, dauco, pipere, sescli, & alijs id genus multis, siue per se singulis, siue ex his aliquibus, siue simul omnibus adhibitis, ut Paulus docet. Facit & ad hoc, medicamentum ex amygdalis, cuius compositio hæc est: Anisi seminis, apij, asari, absinthij, amygdalarum amararum, singulorum pondo denarium quatuor, ex

aqua

aqua pastilli finguntur, singuli singulorum denariũ, dãtur ex mulsa febricitantibus: ex mulso, si nõ adest febris. Cũ enim febris, urinas & obstructiones delet. Venter quoq; acribus siccãtibusq́; clysteribus sollicitandus est, qualis est ex muria. Locis mulierum peßi ad menses euocandos indendi sunt, quales Paulus ad hunc modum describit, Anisi, cardami, cumini, nitri, aristolochiæ, fœnigræci, pulegij, ficuum, interioris pares portiones excipiuntur oleo susino, id est quod ex alijs confectum est. Posthæc aquarum sponte nascentium aut similium arte factarum usus frequens salutaris est, aliarum uerò inutilis. Sudor quoq; euocandus est non exercitatione tantum, ut Celsus ait, sed etiam in harena calida, uel laconico, uel clibano, similibusq́; alijs. Ventri quoque imponuntur quæ uel humorem desiccent, uel uiscus roborent. Desiccat bubulus fimus in sole arefactus, tritus, & ex aceto coctus, addita sulphuris quarta parte. Eadem utilitate pollet fimus columbinus & caprinus. Itẽ emplastrũ ex fermento, aridis funibus, calce, nitro, iride, sulphure, uino, lauri baccis, ammoniaco. Ad idẽ facit quod habet lapidis pyritæ, sulphuris, uini, ammoniaci, nitri, singulorum pondo denariũ duodecim, cumini pondo denariũ sedecim, excipiuntur cera & terebinthina, inductaq́; corio toti uentri imponuntur. Ex absinthio uerò, fœnogræco & polenta fit cataplasma, quod iecori robur

restit

restituit, multa id genus medicamenta Paulus, Aëtius, & Alexander scripserunt: quæ referre lõgius esset. Satis enim est Galeni methodum explicare. Vacuato autem aliqua ex parte humore ad uitiati iocinoris aut partis quæ huic malo occasionem præbet, affectum curandum uidendum est: nempe scirrhum & alias prius cõmemoratas causas, quarum curandarum rationẽ partim supra commemorauimus, partim in libris Methodi medẽdi Galenus tradit. Victus ratio desiccet, ac urinam prouocet sic, ut iecur nõ offendat. Itaq; uinum austerum, sed quamtenuissimũ, ut Celsus ait, utiliter adhibetur. Exiccat enim ac urinas mouet, roburq; uisceris seruat. sed parce id sumendum est, neq; enim id ultrà dandum, quàm ut uitam seruet. Eiusmodi uirtutis cibi dandi sunt, qualis est panis probè fermẽtatus. Inter aues, perdices, gallinacei, turtures, turdi, merulæ. Ex piscibus saxatiles, & id genus alia permulta, quæ ex Galeni de Alimentis libris petẽda sunt.

*

FINIS.

INDEX EORVM QVAE hoc in libro notatu digna continentur.

Aposte

Contra

Flux

Irae

Quad

Spir

Vena.

Vibra

FINIS.

Εἰς τὸν Γαληνοῦ τὸν πρὸς Γλαύκωνα θεραπευτικῶν ἐξηγητὴν, Ἰακώβου Τουσάνου.

*

Σμικρῆς μὲν σελίσιν ταύτης, κρυφίης δὲ Γαληνὸς
  Τὴν καθόλου μάρψας πτύξιν ἀνιστορίην.
Ὀψὲ γὰρ Ἀκάκιος λαμπραῖς, ὡς ἄλλος Ἀπόλλων,
  Ἀκτῖσι ζοφερὸν τὸ σκότος ἐσκέδασεν.

ANTHONII GALLI,

Doctoris Medici, ad Martinum Acakiam decastichon.

*

In triuijs quondam ſolitus dubitare uiator,
  Stare loco, cœptam neſcius ire uiam.
At Maiæ genitus feſſo ſuccurrit, & illi
  Quod erat in uotis indice ſe exhibuit.
Quid nunc Martinus ſolus monſtrator? in arte
  Nempe dei partes geſſit, & unus habet.
Quod cernens ſtupuit deus, aligero pede terram
  Succutiens cœlos euolat, hæc & ait:
Perge alijs monſtrare uiam, iamq; ipſe faceſſo:
  Nam medicina tuo deuiat haud digito.